

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ปริญญศึกษา)

ปริญญา

ปริญญศึกษา

การศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กปริญญศึกษาของชนเผ่ามี่ยน: กรณีศึกษาบ้านปางควาย
จังหวัดเชียงใหม่

Young Children Rearing of Mien Tribe: A Case Study of Pang Kwai Village,
Chiang Mai

นามผู้วิจัย นางสาวจันทรา แซ่ลี้

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลธิป สมหิโต, Ed.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์อรพรรณ บุตรกตัญญู, ค.ศ.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดารัตน์ สารสว่าง, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วัน เดือน พ.ศ.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่ามี่ยน: กรณีศึกษาบ้านปางควาย

จังหวัดเชียงใหม่

Young Children Rearing of Mien Tribe: A Case Study of Pang Kwai Village,
Chiang Mai

โดย

นางสาวจันทรา แซ่ลั่ว

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ปฐมวัยศึกษา)

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จันทรา แซ่ลิว 2554: การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน: กรณีศึกษา
บ้านปางควาย จังหวัดเชียงใหม่ ปรินญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ปฐมวัยศึกษา)
สาขาปฐมวัยศึกษา ภาควิชาการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลธิป สมาหิโต, Ed.D. 188 หน้า

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่า
เมี่ยน การเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 16 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญ 7 คน และ
ผู้ปกครองที่ดูแลบุตรแรกเกิด- 6 ปี จำนวน 9 คน ที่เป็นชนเผ่าเมี่ยน บ้านปางควาย เครื่องมือที่ใช้
ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบ
มีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า ชนเผ่าเมี่ยนบ้านปางควายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และมีการ
วางแผนครอบครัว คือจะแต่งงานและมีบุตรเมื่อพร้อม ในการดำเนินชีวิตและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
ของชนเผ่าเมี่ยนมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อที่ได้สืบทอดมา
ตั้งแต่อดีต ส่วนการดูแลหลังคลอดบุตรนั้นชนเผ่าเมี่ยนจะปฏิบัติตามข้อห้าม ข้อควรปฏิบัติอย่าง
เคร่งครัด

แม้ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พ่อมีหน้าที่ในการหารายได้จุนเจือครอบครัวสำหรับ
สมาชิกในครอบครัวก็ช่วยกันดูแลเด็ก รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยนเป็นไปตาม
สภาพของครอบครัวและชุมชนแต่ในบางครั้งก็มีรูปแบบการเลี้ยงดูที่อิสระและเข้มงวด

ชนเผ่าเมี่ยนจะเลี้ยงดูเด็กและส่งเสริมพัฒนาการตามสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว
และชุมชนโดยมุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่สมวัย ด้วยการมอบความรัก
ความเอาใจใส่รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้และวัฒนธรรม ตามความเหมาะสมและตามวิถีชีวิต
แบบชนเผ่าเมี่ยน

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Juntra Saeliw 2011: Young Children Rearing of Mien Tribe: A Case Study of Pang Kwai Village, Chiang Mai. Master of Education (Early Childhood Education), Major Field: Early Childhood Education, Department of Education. Thesis Advisor: Assistant Professor Chalatip Samahito, Ed.D. 188 pages.

This study aimed to study young children rearing of Mien Tribe in the past and in the present. By using purposive sampling technique, 16 people were selected including 7 experts and 9 parents of young children who were Mien in Pang Kwai village. The research instrument included in-depth interview non-interview participate observation non-participate observation and focus group discussion.

The results showed that tribal Mien Ban Pang Kwai has changed over time. Mien tribe people had family plan. They planned to get married and have children when they were ready. The Mien ways of life and child rearing involved in the traditions, the cultures, the rituals, and the beliefs which were inherited from the past. The care taking after childbirth followed by the prohibited rules and practical guides strictly.

The Mien mothers were responsible to nurture young children where as the Mien fathers were in charge of financial supports. The Mien family members helped taking care of young children. The parenting styles complied with the family financial status and it's community. Sometimes the parenting style was independent and rigorous.

According to parenting and supporting young children's development. Mien parents tracked the family status and its community focusing on the best quality of child rearing by providing love, care, learning support and culture as appropriate according to Mien ways of life.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

____ / ____ / ____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณา และความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลธิป สมาชิกโต ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.อรพรรณ บุตรกัตัญญ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน ผู้ทรงคุณวุฒิ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ทองไทย ประธานสอบปากเปล่าขั้นสุดท้าย ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รวมทั้งช่วย ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง และสนับสนุนให้กำลังใจผู้วิจัยมาโดยตลอดกระทั่งวิทยานิพนธ์สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการปฐมวัยศึกษาทุกท่านที่อบรมสั่งสอนตลอด ระยะเวลาที่ศึกษา พร้อมกันนี้ขอกราบขอบพระคุณสมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของ ชาวไทยภูเขาในประเทศไทย ผู้นำหมู่บ้านบ้านปางควาย ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยน ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดการลงพื้นที่ภาคสนาม

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ พ.ต.อ. เอิบ คงกล้า ผู้ที่เป็นทั้งกำลังใจกำลังทรัพย์ตลอด การศึกษา รวมทั้งพี่เขย พี่สาว น้องสาว และหลาน ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรัก ความห่วงใยและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง สาขาการปฐมวัยศึกษา ทุกคนที่มีส่วนช่วยเหลือในความสำเร็จในครั้งนี้ และเพื่อนสนิทที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด

จันทร์รา แซ่ลิว

มีนาคม 2554

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(4)
สารบัญภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
ความหมาย แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับวัฒนธรรม	7
ความหมายและที่มาวัฒนธรรม	7
แนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม	9
วัฒนธรรมชุมชน: วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้าน	
และธรรมชาติ	11
แนวคิดทางวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเด็ก	13
หลักการทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก	14
แนวคิด หลักการ และความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	17
แนวคิด หลักการ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	17
ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	23
ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	24
บทบาทของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	26
รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	33
ความเชื่อในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	42

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชนเผ่าเมี่ยน	51
ความหมายของชนเผ่าเมี่ยน	51
ประวัติศาสตร์ชนเผ่าเมี่ยน	51
ความเป็นมาของชนเผ่าเมี่ยน	54
จำนวนประชากรของชนเผ่าเมี่ยน	55
ลักษณะที่อยู่อาศัยของชนเผ่าเมี่ยน	55
การแต่งกายของชนเผ่าเมี่ยน	56
ลักษณะของชนเผ่าเมี่ยน	58
ระบบทางโครงสร้างสังคมของเมี่ยน	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
กรอบแนวคิดในการวิจัย	68
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	69
การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและพื้นที่ในการเก็บข้อมูล	69
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	71
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
การวิเคราะห์ข้อมูล	74
การนำเสนอรายงาน	75
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	76
ผลการวิจัย	76
วิจารณ์	141
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	148
สรุปผลการวิจัย	148
ข้อเสนอแนะ	160
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	163

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก	169
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชนเผ่าเมี่ยน	170
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยน	174
ภาคผนวก ค รายนามผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ	180
ภาคผนวก ง รายนามผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ปกครอง	182
ภาคผนวก จ รายนามผู้เอื้อเฟื้อข้อมูล	186
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	188

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กิจกรรมเตรียมความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม	32
2	การกระจายตัวของประชากรชนเผ่ามี่ยนในจังหวัดต่างๆ	55
3	ยาสมุนไพรสำหรับดูแลหลังคลอดของชนเผ่ามี่ยน	110

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	สัดส่วนอาหารที่เหมาะสมของเด็ก	28
2	กรอบแนวคิดการวิจัย	68
3	การตั้งบ้านเรือนของบ้านห้วยขานและบ้านปางควาย	77
4	ถนนเข้าหมู่บ้านปางควายและบ้านห้วยขาน	78
5	ร้านค้าในชุมชน	80
6	ลักษณะของบ้านชนเผ่าเมี่ยนในอดีต	82
7	ลักษณะของบ้านชนเผ่าเมี่ยนในปัจจุบัน	83
8	การประกอบอาชีพทำสวนและค้าขาย	84
9	บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในการดูแลเด็ก	85
10	การแข่งขันกีฬาอ้วเมี่ยนสัมพันธ์	91
11	การคลอดบุตรที่โรงพยาบาลและพูดคุยกับหญิงสาวที่พึ่งคลอดบุตร	106
12	การดื่มยาสมุนไพรสำหรับอาบและรับประทาน	109
13	การเก็บยาสมุนไพรของผู้เชี่ยวชาญ	112

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
14	การนอนหลับของเด็กชนเผ่าเมี่ยน	118
15	การเล่นดิน ทราช และของเล่นของเด็กชนเผ่าเมี่ยน	120
16	การอาบน้ำและการเปลี่ยนเสื้อผ้าของเด็กชนเผ่าเมี่ยน	122
17	การแต่งกายในชีวิตประจำวันและเมื่อแสดงความสามารถ ของเด็กชนเผ่าเมี่ยน	124
18	การให้ความรักความอบอุ่นกับเด็กชนเผ่าเมี่ยน	129
19	การเรียนรู้ทางสังคมผ่านวัฒนธรรมของเด็กชนเผ่าเมี่ยน	131
20	การเล่นร่วมกับเพื่อนๆ โดยมีผู้ปกครองดูแลอย่างใกล้ชิด	132
21	สภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ของเด็กชนเผ่าเมี่ยน	135
22	การเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็กชนเผ่าเมี่ยน	141

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติหลายชนเผ่า และชาวเขาก็คือกลุ่มชนเผ่า ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานับร้อย ๆ ปี ประกอบด้วย ลัวะ ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ม้ง (แม้ว) เมี่ยน (เย้า) ลีซอ (ลีซอ) ลาหู่ (มูเซอ) อะข่า (อีเก้อ) ถิ่นขมุ ปะหล่อง และผิตองเหลือง ชาวเขาเหล่านี้มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากคนไทยพื้นราบ รวมทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรม การอบรมเลี้ยงดูบุตร ชาวเขาแต่ละชนเผ่าก็มีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิต สังคมของชาวเขาก็ยังคงเป็นสังคมที่ยึดถือ ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด และการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของแต่ละชนเผ่า โดยที่มีผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอดความเชื่อ หรือพิธีกรรมนั้น ๆ ซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า และพิธีกรรมแสดงออกถึงความสัมพันธ์ที่คนมีต่อวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่อยู่รอบตัว อย่างไรก็ตาม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงามเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปจากสังคมของชนเผ่าและนับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ (ศูนย์ประสานงานพัฒนาการศึกษาชนที่สูง, 2536)

ชนเผ่าเย้า หรือ เมี่ยน ก็เป็นชนเผ่าหนึ่งที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน ชนเผ่าเมี่ยนมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของตนและวิถีชีวิตที่สอดคล้อง และสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เกิดจนตายและมีการสืบทอดกันมาทั้งในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่มีลายลักษณ์อักษร ชุมชนของเมี่ยนนั้นเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองค่อนข้างสูงทั้งในด้านการดำรงชีวิตและการจัดการภายในกลุ่ม เมี่ยนจะมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีภาษาพูดที่เป็นของตนเอง การแต่งกายที่เฉพาะของตนเอง นับถือผีหรือบรรพบุรุษ มีพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของชุมชน มีองค์ความรู้ภูมิปัญญา รวมทั้งมีวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนมานาน ชนเผ่าเมี่ยนมีความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่ก่อนคลอดจนกระทั่งถึงอายุ 6 ขวบ ว่าเด็กในวัยนี้ต้องมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อบอกบรรพบุรุษให้ปกป้องรักษา รวมทั้งพิธีรับขวัญเพื่อให้โตวันโตคืน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ชนเผ่าเมี่ยน มีวัฒนธรรม

การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างจากชนเผ่าอื่น ๆ แต่ในปัจจุบันความยากจน และสถานะสังคมที่เปลี่ยนไป จึงทำให้คนรุ่นใหม่จำนวนมากทิ้งถิ่นฐานตนเองเข้าสู่สังคมเมืองเพื่อการทำงาน ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กและสัมพันธภาพในครอบครัว นอกจากนี้ ระบบการถ่ายทอดวัฒนธรรมก็ขาดช่วง รวมทั้งหนุ่มสาวยุคสมัยนี้ให้ความสำคัญกับความรู้ใหม่มากกว่าองค์ความรู้เดิม จึงทำให้วัฒนธรรมของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ทั้งที่เป็น พิธีกรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้เลือนหายไปกับกาลเวลา และทำให้ ผู้ใหญ่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ขาดโอกาสในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เนื่องจากคนรุ่นพ่อแม่ ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมกลับต้องใช้เวลาส่วนใหญ่วนวายอยู่กับการทำงาน (เครือข่ายวัฒนธรรมอัวเมี่ยน, 2545) สอดคล้องกับ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของชุมชนทั้งในเมืองและท้องถิ่นที่พบ ขาดความเป็นชุมชนมากขึ้น โดยเริ่มจากความไม่สนใจที่จะทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ชุมชนตกอยู่ในสภาพที่ต่างคนต่างอยู่ ที่สำคัญ คือขาดความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของในสมบัติส่วนรวมของชุมชนและขาดความผูกพันกับท้องถิ่น ทั้ง ๆ ที่การรวมหมู่ถือเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด ดังนั้น พื้นที่ทางกายภาพที่ชาวบ้านใช้เป็นพื้นที่พบปะเสวนา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโอกาสในการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ นอกจากนี้ ลักษณะสำคัญของระบบความรู้ท้องถิ่นไทย ก็เป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับบริบทฐานทรัพยากร ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองความจำเป็นในการยังชีพ และเป็นความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งความรู้ประเภทนี้ คนในชุมชนเท่านั้นที่จะรู้ เป็นการผูกพันกันด้วยวัฒนธรรมที่พิเศษต่างจากกลุ่มอื่น อีกส่วนหนึ่งเป็นความรู้ในมิติทางวัฒนธรรม ซึ่งสืบทอดผ่านเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ ธรรมเนียม ประเพณี จารีต ฮัตคอง ตำนาน เพลงกล่อมเด็ก สุภาษิต เรือเล่าต่าง ๆ การละเล่น เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้จะซ่อนความรู้ที่ถูกทดสอบและกรองแล้วว่าเป็นความรู้สำคัญที่ควรสืบทอด ต่อ ๆ ถึงลูกหลาน

หมู่บ้านปางควาย ก็เป็นหมู่บ้านชนเผ่าเมี่ยนที่อยู่ใน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชนเผ่าอื่น ๆ สภาพสังคมเป็นชุมชนที่ค่อนข้างจะเจริญเมื่อเทียบกับสังคมชนเผ่าอื่น ๆ สถานะทางครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ที่อบอุ่น บ้านปางควายยังคงไว้ซึ่งประเพณี และวัฒนธรรมที่เหนียวแน่น (คณะกรรมการกลางหมู่บ้านปางควาย, 2550) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านปางควายเกี่ยวกับวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูของชนเผ่าเมี่ยน บ้านปางควาย พบว่า ในอดีตนั้นวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยนยังคงยึดมั่นในหลักของความเชื่อในเรื่องของผีสงเทวดา และวิญญาณที่มองไม่เห็น และการประกอบพิธีกรรม มีการปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดทั้งของบิดามารดาและครอบครัวที่มีต่อการเลี้ยงดูเด็ก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปตามยุคสมัยจึงทำให้ในปัจจุบัน วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้เลือนหาย

ไปตามกาลเวลา แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ก็ยังเชื่อว่าวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กยังคงเหลืออยู่ หากยังนานไป ก็อาจจะทำให้วัฒนธรรมเหล่านี้ ที่บรรพบุรุษรักษามาอย่างยาวนานเลือนหายไปก็ได้ เนื่องจากว่า ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็คนั้นเหลือน้อยลงทุกที และไม่มีผู้สานต่อ ส่วนผู้ปกครองของเด็กก็ยึดมั่นในวัฒนธรรมใหม่มากกว่าที่จะปลูกฝังวัฒนธรรมเดิม ๆ ที่ควรค่าแก่ การอนุรักษ์ไว้ให้กับชนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นความจริงที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้กับการเลือนหายของวัฒนธรรม ดั้งเดิมของชุมชนตามกาลเวลา แต่มีใจว่าชุมชนจะให้วัฒนธรรมนั้นเลือนหายไปโดยที่คนรุ่นหลัง ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้หรือไม่มีโอกาสสืบทอดเลย

จากการประมวลความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญ ของวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่าง ของชนเผ่าเมี่ยนที่มีความหลากหลายที่เห็นได้อย่างชัดเจน และควรค่าแก่การศึกษาเรียนรู้ เผยแพร่ต่อไปเพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม ผู้วิจัยในฐานะ ที่เป็นชนเผ่าเมี่ยนและเป็นชนรุ่นหลัง ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดู เด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน อย่างแท้จริง จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ของชนเผ่าเมี่ยน บ้านปางควาย เพื่อเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ต้องการให้วัฒนธรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กนี้ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้กับชนรุ่นหลังเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ของชนเผ่าเมี่ยน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ตั้งแต่แรกเกิด จนถึงอายุ 6 ขวบ
2. เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ ด้านโครงสร้างของชุมชน จะศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ด้านวิถีชีวิต จะศึกษาเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ บทบาทหน้าที่และรูปแบบ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย รวมทั้งด้านการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

3. กลุ่มประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และการดูแลหลังคลอด จำนวน 15 คน และผู้ปกครองเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนจำนวน 32 คน

4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยนจำนวน 7 คน และผู้ปกครองเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนจำนวน 9 คน ที่เป็นประชากรในหมู่บ้านปางควาย ต. แม่ฮ่อง อ. ฟาง จ. เชียงใหม่

5. ลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นการศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตและการสนทนากลุ่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลในการอนุรักษ์วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน รวมทั้งการถ่ายทอดวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยนสู่คนรุ่นหลัง
2. ทำให้เกิดความเข้าใจถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน
3. เป็นแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้กับชนเผ่าอื่น ๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยบนพื้นฐาน วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การดูแลบุตร บทบาทหน้าที่และรูปแบบในการเลี้ยงดู รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยน

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านข้อมูลชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยน ที่เป็นพี่เลี้ยงของชนเผ่าเมี่ยน

ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย หมายถึง พ่อ แม่ หรือผู้ดูแลเด็กแรกเกิด จนถึง 6 ขวบ

ชนเผ่ามี่ยน หรือ ที่คนทั่วไปรู้จักกันในนามชนเผ่าเย้า หมายถึง ชาวเขาเผ่าหนึ่ง อยู่ทาง
ตอนเหนือของประเทศไทย ที่วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตน

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. ความหมาย แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับวัฒนธรรม

- 1.1 ความหมายและที่มาวัฒนธรรม
- 1.2 แนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม
- 1.3 วัฒนธรรมชุมชน: วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านและธรรมชาติ
- 1.4 แนวคิดทางวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเด็ก
- 1.5 หลักการทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก

2. แนวคิด หลักการ และความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

- 2.1 แนวคิด หลักการ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- 2.2 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- 2.3 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
- 2.4 บทบาทของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- 2.5 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
- 2.6 ความเชื่อในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- 2.7 ประเพณี วัฒนธรรมและเจตคติในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชนเผ่าเมี่ยน

- 3.1 ความหมายของชนเผ่าเมี่ยน
- 3.2 ประวัติศาสตร์ชนเผ่าเมี่ยน

- 3.3 ความเป็นมาของชนเผ่าเมี่ยน
- 3.4 จำนวนประชากรของชนเผ่าเมี่ยน
- 3.5 ลักษณะที่อยู่อาศัยของชนเผ่าเมี่ยน
- 3.6 การแต่งกายของชนเผ่าเมี่ยน
- 3.7 ลักษณะของชนเผ่าเมี่ยน
- 3.8 ระบบทางโครงสร้างสังคมของเมี่ยน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ความหมาย แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ความหมายและที่มาวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นคำที่เกิดขึ้นในภาษาไทยในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มองเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ คำเดิมภาษาอังกฤษ คือ Culture ในตอนแรก พระมหารุ่นแห่งวัดมหาธาตุ ได้แปลว่า ภูมิธรรม แต่กรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ ทรงเล็งเห็นว่า คำว่า ภูมิธรรม มีความหมายค่อนข้างคงที่ จึงทรงมีพระประสงค์ให้คำนี้มีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทรงแปลใหม่ว่า วัฒนธรรมและมีการใช้สืบทอดกันมาตลอด (วีระ บำรุงรักษา, 2542)

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2536) ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมยังรวมไปถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในสังคม ตั้งแต่ภายในจิตใจของคน ค่านิยม คุณค่าทางใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวคิด สติปัญญา วิธีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายจิตใจของคน ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจท่าทีการมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และ ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญต่อไปได้ และเป็นอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

อมรา พงศาพิชญ์ (2541) มีความเห็นสอดคล้องกับพระเทพเวที โดยได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ ฉะนั้น วัฒนธรรม คือ ระบบในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ตาม สัญชาตญาณ วัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์ในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาแล้งจึงสอนคนรุ่นหลัง ๆ ได้ เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมใน ความหมายทั่วไป และ ความหมายเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

วัฒนธรรมในความหมายทั่วไป คือ วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบการปฏิบัติและการ แสดงออกซึ่งความรู้สึนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับ และปฏิบัติร่วมกัน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

วัฒนธรรมในความหมายเชิงปฏิบัติการ หมายถึง ความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. วัฒนธรรมด้านจิตใจ หมายถึง สิ่งที่เป็นรากฐานหรือพื้นฐานของความรู้สึนึกคิด ที่โน้มนำ ให้มนุษย์คิด พุฒ และทำด้วยความรักและความปรารถนาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ยังผลให้ความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์เป็นไปด้วยความอบอุ่น เช่น ภูมิปัญญา ความเชื่อ ค่านิยม คุณธรรม อุดมการณ์ เป็นต้น
2. วัฒนธรรมด้านสังคม หมายถึง ระเบียบแบบแผนแห่งการดำเนินชีวิตที่ช่วยใ้มนุษย์อยู่ อาศัยและทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความเรียบร้อยงดงาม เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น
3. วัฒนธรรมด้านวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่แสดงออกซึ่งความ ประณีตแห่งความรู้สึนึกคิดของมนุษย์ ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาคาร เครื่องประดับตกแต่ง ศิลปกรรม ตลอดจนผลงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

โดยความหมายของวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเภทนี้ ย่อมต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม และสมดุล มีการส่งมอบสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งสู่สังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้ได้ และก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลิตผล ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม

กล่าวโดยสรุปว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคม เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ เป็นสมบัติของส่วนรวมและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งสู่สังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นการรักษาวัฒนธรรมเอาไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไปและวัฒนธรรมนั้นอาจจะสลายตัวหรือตายไปได้ เมื่อคนในสังคมนั้นไม่ยอมรับหรือไม่ มีการถ่ายทอดต่อไป

แนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม

อมรา พงศาพิชญ์ (2541) กล่าวถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่รวมทั้งวัฒนธรรมในรูป วัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งรวมถึงระบบความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตและพฤติกรรมของ สมาชิกในสังคม เป็นการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือกลุ่มคนอื่น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมนุษย์สามารถควบคุมได้ มีประเด็นพิจารณา ดังนี้

1. การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ
2. องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมร้อยเรียงประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็น องค์กรรวม
3. การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายใต้สังคมตนเองจะทำให้ เกิดการปรับเปลี่ยน เพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ
4. วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายสื่อความหมายที่ ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง

5. การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรม เป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม

6. พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย

ดังนั้นวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ใช่ระบบที่ที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งการถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือการสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในกระบวนการที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งสู่สังคมหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอนและเป็นการที่สังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่นและเกิดการปรับตัววัฒนธรรมให้เข้ากัน โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่ละทิ้งวัฒนธรรมของบางส่วนทำให้เกิดการผสมกลมกลืนจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ดั้งเดิม

วัฒนธรรมชุมชน: วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านและธรรมชาติ

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2537) ให้ความหมาย ชุมชน ไว้ว่า ชุมชน คือ อาณาบริเวณแห่งหนึ่งที่ครอบครัวหลายครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน มีองค์กรสถาบันต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้บริการต่อสมาชิกของชุมชน ซึ่งมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน มีอาชีพการทำมาหากิน ถึงแม้จะหลากหลาย แต่อิงอาศัยแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกัน แต่ละชุมชนย่อมมีผู้นำและมีความผูกพันกันในหมู่สมาชิก โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ความเชื่อเป็นสื่อกลางและเห็นว่า ชุมชนมีเพียง 2 ประเภท คือ ชุมชนที่มีชีวิต กับ ชุมชนที่ตายแล้ว

ชุมชนที่มีชีวิตนั้นยังคงมีองค์กรประกอบและสมาชิกของชุมชนอาศัยอยู่ครบถ้วน เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน กลุ่มอาชีพ กลุ่มอุดมการณ์ กลุ่มสังคม กลุ่มวิญญูณของชุมชน อันได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมที่เป็นมรดกตกทอด มีลมหายใจของชุมชน คือ อาชีพ การทำมาหากิน รายได้ การคบหาสมาคม และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทำให้สมาชิกของชุมชนดำเนินชีวิตอยู่ได้ พออยู่พอกิน และสงบสุข

ส่วนชุมชนที่เจ็บป่วยใกล้ตาย หรือตายแล้ว เป็นชุมชนที่สมาชิกและองค์กรของชุมชนขาดความสมบูรณ์ เป็นการละทิ้งถิ่นฐาน ของแรงงานในครอบครัว วัดร้าง ขาดพระสงฆ์ หรือไม่มีกิจกรรมทางศาสนา โรงเรียนขนาดเล็กถูกปิดถูกยุบรวมกับโรงเรียนที่ใหญ่กว่า ชุมชนถูกรอบงำโดยกระแสความเชื่อที่ไร้คุณธรรมเป็นฐาน อาชีพในชุมชนถูกประเมินค่าต่ำ และสมาชิกของชุมชนขาดความผูกพันกับถิ่นกำเนิด หมู่บ้านรกร้าง ไม่มีความหมายต่อชาวบ้านอีกต่อไป เป็นพลังของชุมชนขาดความเข้มแข็ง ถูกดูดถูกดึงคุณค่าอันดีงามไปโดยชุมชนอื่นที่ใหญ่กว่า ทนสมัยกว่าและเปลี่ยนแปลงเร็วกว่า อย่างขาดสมดุล

สุรวุฒิ ปัดโรตง (2545) ให้กล่าวสรุปถึง วัฒนธรรมชุมชนว่าเป็นระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ ระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกา ธรรมเนียมประเพณี พิธีการ แบบแผนความประพฤติและการปฏิบัติ ซึ่งชุมชนได้สร้างสะสม และสืบทอดหรือผลิตขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนาน อันเป็นการยืนยันหรือพิสูจน์ได้ว่าเป็นประโยชน์สำหรับชุมชน วัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะเป็นองค์รวม และเป็นพลวัต วัฒนธรรมแต่ละมิติจะเชื่อมโยงระหว่างชุมชน และเชื่อมโยงกับระบบภายนอก มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามบริบทและเวลา จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. วัฒนธรรมที่เป็นระบบความสัมพันธ์และแบบแผนประเพณีปฏิบัติ เกิดขึ้นในลักษณะใกล้ชิด เกื้อกูลกัน ทั้งที่เป็นระบบเครือญาติ องค์กรทั้งขนาดใหญ่ เล็ก ที่เป็นโครงสร้างทางสังคม ได้แก่ องค์กรทางศาสนา องค์กรทางอาชีพ องค์กรสวัสดิการสังคม องค์กรทางการศึกษา และกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์
2. วัฒนธรรมที่เป็นระบบความคิด ความเชื่อ ที่สร้างขึ้นตามบริบทของสังคม เอกลักษณะเฉพาะตน มักผูกโยงกับพิธีกรรมและระบบสัญลักษณ์
3. ประเพณี เป็นวัฒนธรรมอันเป็นแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมายาวนาน ชาวบ้านยึดถือต้องทำตามบรรพบุรุษ ประเพณีส่วนใหญ่มีหลักการทางศาสนา หรือหลักปฏิบัติทั่วไปที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเป็นตัวกำกับ

4. ความรู้ของชุมชน ซึ่งจะเชื่อมโยงกับทุกมิติของชุมชน เป็นตัวกำหนดหรือสร้างชีวิตชุมชน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน ยารักษาโรค สมุนไพร ความรู้ทางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร สภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์ ตลอดจนความเชื่อ ประเพณี และหลักคำสอนทางศาสนา ระบบความรู้จะมี เกิด ดำรงอยู่เพื่อประโยชน์สำหรับชุมชนได้นั้น ต้องมีกระบวนการสร้างผลิตซ้ำ ถ่ายทอด ใช้สอย แพร่กระจาย และการปรับปรุง ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา

5. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ที่ชุมชนสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นความรู้ประจำท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ หรือลักษณะเฉพาะ สะท้อนความเป็นท้องถิ่นของตัว แต่อาจนำไปใช้แห่งอื่นได้หากประยุกต์ใช้ ถูกต้องเหมาะสม ภูมิปัญญาต้องอาศัยปราชญ์ ผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญของชุมชนเป็นผู้สร้างสรรค์ สืบทอด กระจาย ผลิตซ้ำ ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาว่ามีความจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของ ชุมชนมาตั้งแต่เดิม ซึ่งมีการสืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสาย มีการปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสม กับเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนสามารถผสมผสานกับภูมิปัญญาหรือความรู้จากนอกชุมชน

6. คุณธรรม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทั้งหมดของคน ระบบคุณธรรมเป็นสิ่งที่ยอมรับ ร่วมกันว่าเป็นหลักการที่ทำให้ส่วนรวมอยู่ร่วมกันได้ คุณธรรมที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ มีสัจจะ เอื้ออาทร ใฝ่หาความจริงซึ่งกันและกัน และมีความรู้สึกแห่งความเป็นชุมชน

วัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขของความเข้มแข็งของชุมชน กล่าวได้ว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งทาง วัฒนธรรม คือ ชุมชนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ไม่ถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมอื่น ๆ จนต้องพึ่งพา ชุมชนอื่น เงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสืบสานวัฒนธรรมมา ระยะเวลายาวนาน ต่อเนื่อง คนในชุมชนคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมหรือเอาธุระของชุมชน มีความ รับผิดชอบ ช่วยเหลือส่วนรวม สำนึกในความเป็นคนในชุมชน เป็นสำนึกที่สะท้อนความรักความ ผูกพันหวงแหน เป็นเจ้าของชุมชน มีภูมิปัญญาและความรู้ของชุมชน ซึ่งสามารถกำหนดอัตลักษณ์ ของชุมชน มีระบบความรู้เป็นของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอด การปรับ การแพร่กระจาย และการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม มีวิสัยทัศน์สามารถ มองเห็นปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา มีคุณธรรมที่คนในชุมชนยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เป็นรากฐาน ว่ามีประโยชน์ในการดำรงชีวิต มีความสามารถในการปรับตัว ประสานกับวัฒนธรรมภายนอก อย่างเหมาะสม

แนวคิดทางวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเด็ก

กุศล สุนทรธาดา (2541) ศึกษาทบทวนสถานการณ์และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย ได้สรุปแนวคิดทางวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเด็ก จากงานวิจัยของภาคประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไว้ดังนี้

1. การสำนึกความเป็นไทย โดยยึดสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นรากฐานความมั่นคงของชาติ
2. ความประพฤติของเด็กไทย โดยยึดแนวปฏิบัติตามลักษณะของสมบัติผู้ดี วัฒนธรรมไทย ถือเอาความสงบ เรียบร้อย และความสามัคคีในการแสดงกิริยา วาจา มารยาท เป็นหลักใหญ่ ซึ่งตรงกับหลักพุทธศาสนาที่ว่า “เป็นผู้ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ” คือมี กิริยา วาจาอ่อนหวาน นุ่มนวล สุภาพเรียบร้อย มีความซื่อสัตย์สุจริต
3. การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นพื้นฐาน ค่านิยมที่เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่เด็กได้รับรู้ ได้แก่ การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวก การช่วยเหลือเกื้อกูล และเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การเคารพผู้ใหญ่ การทำบุญด้วยหวังผลให้ร่วมเย็นเป็นสุข ความผูกพันต่อบรรพบุรุษ การกินอยู่ที่เรียบง่าย
4. การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยรักและถนอม ในวิถีชีวิตแบบไทยพ่อแม่เลี้ยงดูเด็กด้วยวิธีธรรมชาติ เด็กอ่อนจะให้กินนมแม่ มีการสัมผัสทางกาย เช่น การโอบอุ้ม การหอม การจูบ ลูบหลัง ให้นอนหนุนดัด แทะก้อม อาบน้ำแต่งตัวให้ ป้อนข้าว เวลานอนกอดนอนกับพ่อแม่ นอกจากนี้ยังมีการสัมผัสทางวาจา ท่าทาง เช่น การหยอกล้อ เล่นตลก หัวเราะ ร้องเพลงให้ฟัง ตักเตือน เมื่อโตแล้วยังอยู่ในสายตาผู้ใหญ่ คอยระวังไม่ให้เกิดอันตราย ความใกล้ชิดทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัย ได้เรียนรู้ทางสังคม การปรับตัว ได้เรียนรู้พฤติกรรมและความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ ได้รับรู้ถึงความรักและห่วงใย ความผูกพันระหว่างลูกกับพ่อแม่ มีความกตัญญูอย่างลึกซึ้ง ลูกจึงมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ทดแทนพระคุณพ่อแม่โดยการดูแลยามแก่เฒ่า

5. วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กไทย ได้แก่ วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ เครื่องเล่นและการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น โดยเฉพาะ การเล่น เป็นกิจกรรม ที่เด็กชอบ และได้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นเนืองนิจ การเล่นของเด็กได้รับการวิเคราะห์แล้วว่า ก่อเกิดการเรียนรู้ พัฒนาการและการแสดงออก

6. วัฒนธรรมด้านภาษา เนื่องจากคนไทยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน มักมีการสวดแทรกภาษา ไว้ในการละเล่นต่าง ๆ เช่น บทสนทนาโต้ตอบ (งูกินหาง) คำคล้องจอง (เล่นวิธีข้าวสาร) และนิทาน พื้นบ้านซึ่งสะท้อนความคิดความเชื่อ และวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยในอดีต เด็กไทยได้รับการ ปลุกฝังให้เห็นคุณค่าของภาษาไทยเพื่อรจโรจวัฒนธรรมการละเล่นต่าง ๆ ไว้

7. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและจิตวิญญาณ เด็กไทยเติบโตขึ้นท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ฝึกสังเกต เกิดการเรียนรู้ความเข้าใจจากการทดลองที่เด็ก ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กสามารถปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี เพราะวิถีชีวิต วัฒนธรรมคนไทยผูกพันกับธรรมชาติและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญา และสิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณที่ผู้ใหญ่จัดไว้ในวิถีชีวิต คนไทย ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การปรับตัวและค่านิยม ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต

8. วงศาคณาญาติ สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว มากขึ้น แต่ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติยังคงมีอยู่มาก นอกจากนี้พ่อแม่ซึ่งมีบทบาทในการ อบรมเลี้ยงดูโดยตรงแล้ว ญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง ยังมีส่วนในการ อบรมเลี้ยงดู โดยเฉพาะย่า ยาย เป็นผู้เลี้ยงอย่างใกล้ชิด เมื่อแม่มีความจำเป็นต้องออกไปทำงานนอก บ้าน พี่น้องทั้งหญิง ชาย มักจะได้รับมอบหมายให้ดูแลแทน เด็กได้กิน นอน เล่น และออกกำลังกาย ช่วยทำงานบ้านกับผู้ใหญ่เสมอ นอกจากนี้เพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ก็อาจได้รับความไว้วางใจให้ดูแลลูกแทน ทำให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตในสังคมไทย

หลักการทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก

ทิตินา แคมมณี และคณะ (2536) กล่าวถึงทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเด็กในหลักการ และรูปแบบการศึกษาตามวิถีชีวิตไทย ไว้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยความรัก ให้การสัมผัสโอบกอด ดูแลเอาใจใส่ พูดยุติด้วยความรักความเอ็นดู และให้ความปลอดภัยให้กับเด็ก เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่ช่วยให้เด็กเติบโตอย่างมีความสุขทั้งกาย และใจ จึงควรส่งเสริมให้พ่อแม่ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้เห็นคุณค่าของและนำไปปฏิบัติ
2. ถึงครอบครัวไทยจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง จากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น วงศาณญาณูตียังมีส่วนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การพัฒนาเด็กจึงต้องเห็นความสำคัญของวงศาณญาณูตีย ควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและวงศาณญาณูตีย รวมทั้งให้มีความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กไปในทิศทางเดียวกัน
3. การฝึกเด็กให้เป็นผู้ที่มีใจดี มีสง่า มีกิริยามารยาทเรียบร้อย น่ารัก มีสัมมาคารวะ ทั้งกาย วาจา ใจ ตามคุณสมบัติของผู้ดี จะช่วยให้เด็กมีความประพฤติที่เหมาะสมทั้งด้านคุณธรรมและสังคม
4. ในอบรมเลี้ยงดูเด็ก ควรส่งเสริมค่านิยมของความเป็นเด็กดี อันได้แก่ ความมีมารยาทดี รู้จักกาลเทศะ มีความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด รู้จักช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อแบ่งปันให้ผู้อื่น อันจะทำให้เด็กเป็นที่รักของบุคคลทั่วไป
5. การแต่งกายแบบไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ โดยเฉพาะการแต่งกายแบบท้องถิ่น เด็กจึงควรได้รับการจูงใจให้เห็นความงามของเครื่องแต่งกายแบบไทย ที่เป็นแบบท้องถิ่นของตนเอง และให้แต่งกายแบบท้องถิ่นตามโอกาสที่เหมาะสม
6. ศิลปะไทย เช่น ภาพวาด รูปปั้น รูปแกะสลัก สถาปัตยกรรมที่ปรากฏตามที่อยู่อาศัย หรือศาสนาสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งการแต่งกายแบบไทย มีคุณค่าทั้งด้านจิตใจและประโยชน์ใช้สอย เด็กจึงควรได้รับการโน้มน้าวให้เห็นความงามของศิลปะไทย โดยเฉพาะศิลปะในท้องถิ่นของตน
7. ดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นสิ่งจรรโลงใจให้เป็นสุข สนุกสนาน แต่ละท้องถิ่นมีเครื่องดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นของตน เด็กจึงควรได้รับการปลูกฝังให้ชื่นชมในความไพเราะของดนตรีท้องถิ่น และความงามของนาฏศิลป์ของท้องถิ่น

8. เครื่องเล่นและการเล่นของเด็ก เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเป็น การเพิ่มประสบการณ์ชีวิตให้กับเด็ก และยังเป็นสื่อสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ฉะนั้นครอบครัว ควรเข้าใจ เอาใจใส่ และใช้เครื่องเล่นเป็นเครื่องมือในการอบรมเลี้ยงดู

9. เด็กไทยสามารถเรียนรู้การเล่นจากสิ่งที่เป็นธรรมชาติรอบตัว เช่น เล่นหม้อข้าวหม้อแกง เล่นหมากเก็บ การพัฒนาเด็กจึงสามารถใช้สิ่งธรรมชาติเป็นสื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้

10. วิธีการเล่น กฎ กติกา ตลอดจนการตัดสินผลการเล่น ส่วนใหญ่มีสาระด้านคุณธรรม และสอดแทรกค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไว้ การเล่นจึงมีคุณค่าทางศีลธรรม

11. การเล่นของเด็ก เป็นการฝึกทักษะทางสังคม ที่ได้จะได้ฝึกการปรับตัว ฝึกพฤติกรรมกลุ่ม การเล่นจึงเป็นสื่อสำหรับการอบรมเลี้ยงดูในด้านการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดี แก้พฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์

12. การเล่นของไทยสนุกสนาน ไม่ต้องสิ่งประกอบที่มีราคาแพง สามารถส่งเสริม พัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ จึงควรนำมาใช้เพื่อในการพัฒนาเด็กโดยเฉพาะ การละเล่นท้องถิ่น

13. ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติที่ทำให้คนไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและแสดงถึง ความเป็นเจ้าของประเทศอย่างแท้จริง คนไทยจึงควรเห็นความสำคัญ และภาคภูมิใจในภาษา ของตน นอกจากนี้ควรส่งเสริมเด็กไทยให้พูดภาษาไทย ด้วยการนำการเล่นของเด็กที่มีภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คำกลอน คำคล้องจอง ปริศนาคำทาย นิทาน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมภาษาไทยอันเป็นวัฒนธรรม ของชาติที่มีค่ายิ่ง

14. การจงใจให้เด็กรักชาติ ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และแสดงความ จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นจำเป็นต่อการความมั่นคงของชาติ และการปลูกฝังจิตสำนึก ของความเป็นไทย

15. วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับธรรมชาติ เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เช่น เทวดา แม่คงคา แม่โพสพ เด็กไทยควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิต และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ตามวิถีชีวิตที่เคยเป็นมาซึ่งจะช่วยให้เด็กดำเนินชีวิตได้อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ

16. เด็กไทยได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่อ่อนโยน การพัฒนาเด็กจึงต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติและส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้มาก

17. เด็กไทยเรียนรู้ค่านิยมและบทบาทต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณ ที่ผู้ใหญ่จัดให้อาทิเช่น หิ้งพระ ภาพบรรพบุรุษ พิธีกรรมต่าง ๆ การจัดสิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณให้ส่งเสริมค่านิยมและคุณธรรมที่พึงประสงค์ จึงเป็นวิธีการสำคัญประการหนึ่งในการปลูกฝังค่านิยมและช่วยให้เด็กเรียนรู้บทบาทต่าง ๆ

แนวคิด หลักการ และความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

แนวคิดและ หลักการ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

เยี่ยมลักษณ์ อุดการ (2545) ได้ให้แนวคิดและหลักการในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันมีความแตกต่างจากในอดีตมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ลักษณะของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สภาวะเศรษฐกิจ รวมทั้งค่านิยม ทศนคติ และความรู้ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนในปัจจุบันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหากมองให้ลึกลงไปจะพบว่า ความมีศักยภาพของเยาวชนนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูในขั้นตอนแรก ซึ่งรากเหง้าของการอบรมเลี้ยงดูได้มาจากแนวคิดค่านิยมและพื้นเพรากฐานองค์ความรู้ของคนในสมัยก่อนโดยเฉพาะอย่าง ค่านิยม ภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นยังถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และควรค่าอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์เพราะนั่นก็หมายถึงว่าการถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมและ ประเพณีอันดีงามของชาติได้อย่างมั่นคง เช่นเดียวกับที่ ทิศนา แจมมณีและคณะ (2536) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย นับเป็นช่วงวิกฤติของชีวิตมนุษย์ ผลของการอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับในช่วงนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อ

การวางรากฐานชีวิตในขั้นต่อ ๆ ไป และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็กไทย และได้สรุปแนวคิดและหลักการเพื่อการพัฒนาเด็กไทยไว้ 4 แนวคิด คือ

1. แนวคิดหรือกระบวนการทางพระพุทธศาสนา แนวคิดที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ (เช่น หลักธรรมที่ว่าด้วยขั้น 5 และทิศทั้ง 6) แนวคิดด้านการพัฒนาสติปัญญา (เช่น หลักอริยสัจ 4) แนวคิดด้านการพัฒนาจริยธรรม (เช่น หลักไตรสิกขา) และแนวคิดเกี่ยวกับกัลยาณมิตร (เช่น กัลยาณมิตร 7 ประการ)

2. แนวคิดทางวัฒนธรรมไทย ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาเด็กได้ ได้แก่ การสำนึกความเป็นไทย และความเป็นตัวตนของตนเอง ความประพฤติดีเด็กไทย ค่านิยมและคุณธรรมพื้นฐาน ความรัก และทะนุถนอม ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมและองศาณญาณ

3. แนวคิดทางการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษา เช่น การพัฒนามนุษย์ และการพัฒนาเด็กโดยรอบคอบ และแนวคิดด้านการศึกษาปฐมวัย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการความต้องการพื้นฐานของเด็ก การเรียนรู้ และการเล่นของเด็ก

4. แนวคิดด้านความต้องการพื้นฐานของเด็ก ซึ่งมี 7 ด้าน ได้แก่ ความต้องการด้านโภชนาการ สุขภาพอนามัย ด้านความแข็งแรงของร่างกาย ด้านสติปัญญา จิตใจอารมณ์ สังคม ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ด้านการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ และด้านสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก เช่น การศึกษา การสาธารณสุข ดังนี้

4.1 ความต้องการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยและความต้องการด้านความแข็งแรงของร่างกาย รวมทั้งการพักผ่อนและนันทนาการ ได้แก่ ความต้องการด้านอาหาร การติดตามด้านการเจริญเติบโตและการพัฒนาการ การได้รับภูมิคุ้มกันโรค การได้รับการรักษาพยาบาล การให้บริการดูแลเด็ก รวมทั้งที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความต้องการทางด้านโภชนาการ เป็นความต้องการพื้นฐานจำเป็นแก่ชีวิตมนุษย์ทุกวัย เพราะเป็นรากฐานสำหรับการเสริมสร้างความเจริญเติบโต และการมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ คนเราแต่ละคนมีความต้องการแตกต่างกันตามภาวะของร่างกาย เพศและวัย แต่สิ่งที่จำเป็นคือปริมาณสารอาหารที่ได้รับนั้นจะต้องเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายของแต่ละวัย ถ้าอาหารที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ร่างกายจะไม่พัฒนาเท่าที่ควร

และอาจเกิดโรคขึ้นได้ นอกจากนี้วิธีการให้อาหารและการดูแลให้ทารกได้อาหารเพียงพอในเวลาที่เขาต้องการ ยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคมและบุคลิกภาพ

ทารกแรกเกิดถึง 1 ปี ทารกมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เมื่ออายุ 5 เดือนน้ำหนักควรเป็น 2 เท่าของเมื่อแรกเกิด และเป็น 3 เท่า อาหารที่ดีที่สุดของทารกแรกเกิดถึงอายุ 3 เดือน คือ นมมารดา เพราะประกอบด้วยสารอาหารคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน เกลือแร่และวิตามินต่าง ๆ ในปริมาณที่พอเหมาะสำหรับความต้องการของทารก ทั้งยังมีภูมิคุ้มกันโรคติดเชื้อบางชนิด สะอาดปลอดภัย และช่วยประหยัด รวมทั้งสะดวกในการให้ ไม่ต้องหาภาชนะอื่นมาใช้ ที่สำคัญคือ มีผลดีด้านจิตใจ ทำให้มารดาเกิดความภูมิใจ มีสัมพันธภาพที่ดีกับลูก ลูกเกิดความอบอุ่นที่ได้สัมผัสกับร่างกายและการโอบอุ้มประคับประคองจากมารดา

หลัง 3 เดือนไปแล้ว ทารกควรได้รับอาหารเสริมอย่างอื่นนอกเหนือจากนมมารดา นมมารดานี้จะถือเป็นอาหารหลักของทารกไปจนถึง 6 เดือน หลังจากนั้นข้าวและกับข้าวจึงค่อย ๆ มาแทนที่นมมากขึ้น จนทารกอายุครบ 1 ปี ข้าวและกับข้าวจะเป็นอาหารหลัก ส่วนนมยังจำเป็นต้องให้เป็นอาหารเสริมต่อไป อาหารเสริมที่ให้ทารกตั้งแต่อายุ 3 เดือน ควรเป็นอาหารที่ได้จากธรรมชาติ หาได้ง่ายในท้องถิ่น เพราะอาหารดังกล่าวมีความสด คุณค่าอาหารสูง ปลอดภัยจากสารเคมีที่เป็นพิษภัย ตัวอย่างเช่น ถั่วฝักยาวสุกที่ครูดเอาแต่ผิวให้ทารกในระยะเวลาอายุ 3-4 เดือน และให้เพิ่มมากขึ้นโดยให้ได้ทั้งผลเมื่อทารกอายุครบ 1 ปี ส่วนข้าวบดจะให้เมื่อทารกอายุ 3-5 เดือน เมื่ออายุมากขึ้นจะให้เป็นข้าวต้มและข้าวสวยตามลำดับ อาหารโปรตีนที่จำเป็นสำหรับการสร้างเซลล์ประสาทและกล้ามเนื้อของเด็กควรเป็นโปรตีนจากไข่ ดับสัต์ว์ ปลา เนื้อหมู เนื้อไก่ อาหารเหล่านี้ต้องทำให้สุกและบดสำหรับทารกอายุ 3-5 เดือน ต่อมาเมื่อเด็กมีฟันจึงเพิ่มความหยาบ โดยฝึกเป็นชิ้น ๆ ให้ และควรให้ปลาซึ่งเป็นประโยชน์มากเพราะย่อยง่าย และมีแร่ธาตุสูง เช่น แคลเซียมและไอโอดีน (โดยเฉพาะปลาทะเล) แต่ผู้ให้ควรระวังก้างด้วย

อายุ 1-3 ปี เป็นวัยที่เด็กชอบกินอาหารเอง ผู้เลี้ยงควรสนับสนุนและให้โอกาสเด็กได้ฝึกฝนเพื่อจะช่วยให้เด็กเกิดความภูมิใจ มั่นใจในตนเอง และเต็มใจที่จะกินอาหาร ไม่ต้องอ้อนวอน ขอร้อง แต่ในขณะเดียวกันเด็กวัยนี้ก็อยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการขาดสารอาหารได้ เนื่องจากมักจะมีความหิวใหม่ ได้รับการดูแลน้อยลง ในขณะเดียวกัน อาจเจ็บป่วยจากการติดเชื้อจากการเล่นและของเล่น เด็กวัยนี้ต้องการอาหารเสริมระหว่างมื้อที่มีคุณค่าสูง เพราะชอบเล่นซุกซน ใช้พลังงานมาก นมผลไม้ เป็นอาหารเสริมที่เหมาะสมที่สุด ส่วนอาหารหลักควรเป็นอาหารจานเดียวที่คุณค่าสารอาหาร

ครบทั้ง 5 หมู่ เช่น ข้าวต้ม หรือข้าวผัดใส่ไข่ หมูและผัก หรือก๋วยเตี๋ยวผัด นอกจากนี้ผู้ใหญ่วรร
สังเกตและติดตามซึ่งน้ำหนักตัวเด็กเป็นระยะๆ เทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย เพื่อป้องกัน
การขาดสารอาหาร

อายุ 4-6 ปี เด็กรูปร่างสูงและโตขึ้น ช่วยตัวเองได้มากขึ้น อยู่ในระหว่างการสูญเสียฟัน
น้ำนม และฟันหน้าแท้เริ่มขึ้น เด็กจะยอมรับฟังเหตุผลได้บ้างแล้ว โดยเฉพาะการอธิบายง่าย ๆ
เด็กจะชอบเลียนแบบคนรอบข้าง รวมทั้งตัวอย่างที่ได้เห็นจากสื่อมวลชน เช่น การโฆษณาขาย
ของกินเล่นในโทรทัศน์ ผู้ใหญ่จึงต้องทำเป็นตัวอย่างที่ดีในการกินอาหารที่มีประโยชน์ ไม่กินจุบจิบ
ของหมักดอง น้ำอัดลม เป็นต้น

นอกจากการได้รับสารอาหารที่เหมาะสมพอเพียงต่อความต้องการของร่างกายทารก
และเด็ก ควรได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการอาบน้ำอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง
สระผมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ถึง 2 ครั้ง ได้รับการดูแลเรื่องความสะอาดของมือ เท้าและฟัน ได้รับ
วัคซีนป้องกันโรคครบถ้วนตามที่ควรจะได้รับในแต่ละช่วง และได้รับการปกป้องจากภัยอันตราย
ต่าง ๆ โดยขณะที่เด็กเล่น ผู้ใหญ่ควรดูแลอย่างใกล้ชิด ระวังเด็กไม่ให้คลาดสายตา ผู้ใหญ่ควร
สอนให้เด็กรู้จักวิธีการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การข้ามถนน
การสอนว่ายน้ำ จัดและดูแลสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกบริเวณบ้านให้อยู่ในสภาพปลอดภัย
อยู่เสมอ เช่น จัดเก็บอุปกรณ์และของมีคมต่างๆ อย่างเป็นระเบียบและพ้นมือเด็ก นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็ก
ควรจัดเตรียมเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นไว้ที่บ้าน เพื่อจะใช้รักษาเมื่อเด็กเกิดอุบัติเหตุ
ได้ทันที

เด็กควรได้รับการพักผ่อนเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ผู้ดูแลเด็กควรจัดสภาพ
แวดล้อมให้เด็กนอนหลับอย่างพอเพียงให้เหมาะกับวัย รวมทั้งให้เด็กได้พักผ่อน ด้วยวิธีการอื่น ๆ
เช่น การฟังเพลง การอ่านหนังสือ การฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ในรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และใน
เวลาที่พอเหมาะพอควร เด็กควรได้รับการกระตุ้นให้มีการเล่นและการออกกำลังกาย เพื่อความสนุก
สนาน เพลิดเพลินและผ่อนคลายอารมณ์ ผู้ดูแลเด็กควรจัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นที่เหมาะสม
เช่น ลูกบอล ตุ๊กตา ห่วงยางให้กับเด็ก

เด็กควรได้รับการจัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็นอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับฤดูกาล ตลอดจนดูแลรักษาให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ นอกจากนี้เด็กที่พอจะช่วยเหลือตัวเองได้แล้วควรได้รับการฝึกฝนให้รู้จักการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การทำความสะอาดร่างกาย ปาก ฟัน และการขับถ่ายเป็นเวลา

4.2 ความต้องการเกี่ยวกับพัฒนาด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมเด็กมี ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม ตามลำดับอายุ

แรกเกิด – 1 ปี ทารกต้องการความรักความเข้าใจ การดูแลใกล้ชิดต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อปกป้องคุ้มครองจากอันตราย การสัมผัสอย่างอ่อนโยนทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น เป็นสุข สงบ เกิดความมั่นใจ และไว้วางใจคนและสิ่งแวดล้อม ทารกที่ขาดการสัมผัสสกอดรัด จะเติบโตอย่างผิดปกติทางอารมณ์ ไม่รู้สึกเป็นสุขเหมือนคนธรรมดา ในที่สุดจะมีความต้องการหาความ สุขที่รุนแรงอย่างไม่มีขอบเขต และก่อให้เกิดอารมณ์ก้าวร้าวรุนแรงในตัวคนนั้น นอกจากนี้ ทารกแม้จะอยู่ในวัยที่ฟังภาษาไม่รู้เรื่อง ก็ต้องการคนพูดคุยด้วย น้ำเสียงตลอดจนกิริยาท่าทางประกอบการพูด เช่น การยิ้ม การพยักหน้า การแสดงอาการชมเชยเมื่อทารกทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ สำเร็จ จะเป็นสื่อกระตุ้นพัฒนาการทางสังคมของทารกได้เป็นอย่างดี

เมื่อเด็กอายุ 1 – 3 ปี เด็กต้องการให้ผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดสังเกตและเรียนรู้ลักษณะการแสดงออกของเขา ต้องการเล่นของเล่น การปีนป่ายออกกำลังกาย วัยนี้อยู่ระหว่างการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมและเรียนรู้บทบาทในสังคมจากการเลียนแบบ และสามารถฝึกฝนกิจวัตรประจำวันด้านการกิน การขับถ่าย การรักษาความสะอาดของร่างกาย การสวมเสื้อผ้า ฯลฯ ผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเองในกิจวัตรประจำวัน นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังมีความอยากรู้อยากเห็น ชอบสำรวจสิ่งแวดล้อมด้วยการหยิบ จับ สัมผัส ลองใช้ด้วยตนเอง เด็กต้องการให้ผู้ใหญ่สนใจในสิ่งที่ตนทำ ต้องการคำชมเชย การให้กำลังใจหรือชี้แนะเมื่อเขาต้องการความช่วยเหลือ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรส่งเสริมให้เด็กเล่นและทำกิจกรรมต่างๆ จัดสภาพแวดล้อมและจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก ส่งเสริมให้เด็กรู้จักการสังเกต และแสดงความสนใจของเด็กเมื่อสังเกตพบว่าเด็กมีความสนใจสิ่งใด ให้อิสระแก่เด็กในการเป็นตัวของตัวเอง ส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสทำในสิ่งที่ตนเองสนใจ และแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

3 – 6 ปี เด็กวัยนี้จะมีความต้องการขั้นต้นที่คล้ายคลึงกับเด็กวัย 1-3 ปี แต่เด็กวัยนี้จะเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ได้เพิ่มขึ้นจากการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและจากธรรมชาติแวดล้อมรอบตัว โดยการจำแนกเปรียบเทียบ เชื่อมโยงประสบการณ์จากการได้สัมผัส ได้ยิน ได้เห็น ได้รับรส และได้กลิ่น ต้องการการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น เพื่อแสดงว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม เด็กวัยนี้จึงชอบเล่นเป็นกลุ่มมากกว่าเล่นคนเดียว เด็กสามารถบอกความแตกต่างทางร่างกาย เรื่องเพศได้ และสามารถช่วยตัวเองในกิจวัตรประจำวัน ได้คล่องขึ้น ชอบช่วยงานต่าง ๆ นอกจากการให้ความรักความเอาใจใส่ การฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเองในกิจวัตรประจำวันและช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว จัดสภาพแวดล้อมและจัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก ส่งเสริมให้เด็กรู้จักการสังเกต แสดงความสนใจของเด็กเมื่อสังเกตพบว่าเด็กมีความสนใจสิ่งใดให้อิสระแก่เด็กในการเป็นตัวของตัวเอง ส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสทำในสิ่งที่ตนเองสนใจ และแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ แล้วผู้เลี้ยงดูควรส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้บทบาททางเพศของตนและของผู้อื่นประกอบกันไป

นอกจากนี้ เด็กวัยนี้ยังสามารถเรียนรู้ความต้องการของผู้อื่น ต้องการตัวแบบด้านสังคมและจริยธรรม เพื่อการเป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพ และปฏิบัติตนได้เหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี ผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและปฏิบัติต่อเด็กอย่างมีเหตุผล สังเกตพฤติกรรมของเด็ก ป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสมของเด็กตั้งแต่ต้น ส่งเสริมให้เด็กเล่นและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ส่งเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน และเปิดโอกาสให้เด็กได้ใกล้ชิดกับศิลปวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ ภาษา ตัวเลข และการแต่งกาย ให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสื่อมวลชนภายใต้คำแนะนำที่เหมาะสมจากผู้ใหญ่ และฝึกให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหา และตัดสินใจเลือกรับสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล

4.3 ความต้องการด้านวัฒนธรรม ภาษา เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งศีลธรรม และศาสนา เด็กควรได้รับรู้ สัมผัส เข้าใจ และทะนุถนอม บำรุงรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรมประจำชาติที่ดำรงสืบไปในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

ด้านการใช้ภาษา เด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 2-7 ปี เป็นเด็กที่เริ่มเรียนรู้ภาษาพูด เข้าใจ ทำทางในการสื่อความหมาย และจะเกิดพัฒนาการทางภาษาและพัฒนาการทางความคิด ผู้เลี้ยงดู ต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถใช้ภาษาพื้นบ้านและภาษาไทยกลาง ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติในการสื่อ ความหมาย และความคิดสร้างสรรค์

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรมและศาสนา เด็กวัย 2-7 ปี เป็นวัยที่สามารถ รับรู้สภาพและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น เด็กในวัยนี้จึงเป็นวัยที่ควรจะได้รับการอบรมขัดเกลาให้ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่น ผู้ใหญ่จึงควรทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีและนำให้เด็ก ปฏิบัติ จัดสิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณให้ส่งเสริมค่านิยมและคุณธรรมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านและวัฒนธรรมประเพณีไทยที่ดีงาม เช่น การทำ ความเคารพด้วยการยกมือไหว้ มารยาทในการยืน การเดิน นั่ง นอน การพูด เปิดโอกาสให้เด็กได้ ใกล้ชิด รู้จักเข้าใจและปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาให้ถูกต้อง เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ ภาษา ตัวเลข และการแต่งกาย เพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นและธำรงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตนและของชาติต่อไป

4.4 ความต้องการด้านการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้มีความรู้ ความคิด ความริเริ่ม และสามารถสร้างแบบแผนชีวิตที่ดีงามได้

4.5 ความต้องการในการเตรียมเข้าสู่อาชีพ รวมทั้งการบริการฝึกอบรมจากรัฐและผู้มี ประสพการณ์

4.6 ความต้องการด้านสิทธิขั้นพื้นฐาน ในเรื่องการเมืองการปกครองและการตระหนัก ถึงหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมาย

ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเด็กถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีผู้ศึกษาให้กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ดังนี้

วราภรณ์ รักวิจัย (2540) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กว่า เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของประเทศชาติ เด็กเป็นสิ่งที่รักและเป็นความหวังของพ่อแม่ เป็นอนาคตของครอบครัวของชุมชน และของประเทศชาติ ความหวังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็กที่จะเจริญเติบโตเป็นประชากรที่ดีในอนาคตต่อไปข้างหน้า สิ่งสำคัญพื้นฐานในการเสริมสร้างให้เด็กมีคุณภาพดีได้นั้นก็คือ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ด้วยการมอบความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่น พร้อมทั้งสนองตอบความต้องการทางกายและใจของเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ในชีวิตและเจริญเติบโตต่อไปอย่างมีคุณภาพ

เยี่ยมลักษณ์ อุดการ (2545) กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่สอดคล้องกับวราภรณ์ รักวิจัย กล่าวว่า ความสำเร็จและคุณภาพของคนในประเทศนั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ ประสบการณ์ที่ได้รับมาในช่วงวัยเด็ก ซึ่งถือเป็นวัยเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทุก ๆ ด้านของชีวิตมนุษย์ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับจะมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความพร้อมของเด็กที่จะพัฒนาตนในขั้นต่อไป เด็กจะเจริญเติบโตเป็นอย่างไรนั้นขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดูในช่วงนี้เป็นสำคัญ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปูพื้นฐานของชีวิต

จึงสามารถสรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กคือทรัพยากรอันมีค่าของประเทศ ที่จะเจริญเติบโตต่อไปในอนาคตอย่างมีคุณภาพ หากผู้ที่เกี่ยวข้องในการเลี้ยงดูให้ความสำคัญกับการอบรมเลี้ยงดู สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ต่อไป

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

การอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้น ได้มีผู้ศึกษาและให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ดังนี้

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2534) ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ว่า เป็นลักษณะวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้เลี้ยงดูเด็ก ใช้ในการเลี้ยงเด็ก ดูแลเด็ก อบรม สั่งสอนและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก รวมทั้งการปฏิบัติตัวของผู้เลี้ยงดูเด็ก ความคิดเห็นของผู้ใหญ่เกี่ยวกับเด็ก ตลอดจนสื่อ กิจกรรม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เด็กปฏิสัมพันธ์ด้วย

ทิสนา แชมมณี และคณะ (2536) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การที่เด็กได้รับการพัฒนาให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ และมีพัฒนาการอย่างเหมาะสมครบทุกด้าน เด็กจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากผู้ใหญ่ใกล้ชิดอย่างถูกต้อง ซึ่งผู้ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด คือ บิดามารดา

กมลนันท์ รังสยาธร (2543) ได้กล่าวสรุป การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครอง ปฏิบัติต่อเด็กโดยการให้คำแนะนำสั่งสอน ดูแลให้ความช่วยเหลือคุ้มครองและตอบสนองความต้องการทางกายและใจ เพื่อให้เด็กได้มีชีวิตและการเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามความมุ่งหวัง นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูยังเป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เป็นเรื่องของการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติของแต่ละครอบครัว

Bloom (1971) ได้ให้นิยามการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ 2 ลักษณะ คือทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบ และในแง่ของแต่ละบุคคล หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนจากชีวอินทรีย์เป็นมนุษย์ สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ และปฏิบัติตามค่านิยม อุดมคติ และระดับความทะเยอทะยาน

Green (1974) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม เป็นกระบวนการที่เด็กจะได้รับวัฒนธรรมและสร้างสมบุคลิกภาพกับความเป็นตัวของตัวเอง

Sears *et al.* (1977) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของเด็กและการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จะมีผลบางประการต่อพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันและศักยภาพของการกระทำในอนาคตของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูได้เหมาะสมเพียงไรนั้น พ่อแม่จำเป็นต้องประพฤติกปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย และในแต่ละสถานการณ์ของสังคม ต่อเนื่องกันตั้งแต่เกิด การเรียนรู้ครั้งแรกของมนุษย์ขึ้นอยู่กับเลี้ยงดูของพ่อแม่โดยถือว่า พ่อแม่คือครูคนแรกของลูก

Craig (1979 อ้างใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2542) กล่าวถึง ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก คือกระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้ในการพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และความคาดหวังของสังคม ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทของงานในสังคมนั้นๆ

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็กถึงลักษณะและวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลี้ยงดู ดูแลเด็ก อบรมสั่งสอนเด็กและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก รวมทั้งการปฏิบัติตัวของผู้เลี้ยงดูเด็ก และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ด้วยเพื่อให้เด็กมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นกระบวนการในพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ของบุคคล เป็นเรื่องของการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติของแต่ละครอบครัวในแต่ละสังคม การอบรมเลี้ยงดูจัดเป็นสิ่งแวดล้อมซึ่งแต่ละบุคคลจะได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดู ส่วนวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การปฏิบัติตน ของบิดามารดา ผู้ดูแลเด็ก ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

บทบาทของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

พ่อ แม่ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูลูกเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ให้พัฒนาไปตามวัยได้อย่างเหมาะสม ดังที่ (วราภรณ์ รักวิจัย, 2536) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูของพ่อแม่กับการเตรียมความพร้อมทางพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

บทบาทของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูและการเตรียมความพร้อมพัฒนาการทางกาย

การเตรียมพร้อมทางด้านร่างกายสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งจำเป็นลำดับแรก ความแข็งแรงของเด็กจะเป็นพื้นฐานในการเจริญเติบโต ตลอดจนความพร้อมทางด้านอารมณ์ การเข้าสังคม และความคิดสติปัญญา ดังนั้นพ่อแม่จึงควรให้ความสำคัญต่อการเลี้ยงดูและการเตรียมพร้อมทางด้านร่างกายก่อน

เด็กในวัยปฐมวัย ตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ขวบ เป็นวัยที่มีความต้องการอาหารถูกสัดส่วนและปริมาณพอเพียง ซึ่งจะทำให้ร่างกายมีการเจริญเติบโตเต็มที่ เซลล์ร่างกายและเซลล์สมองของเด็กจะมีการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ ทำให้เด็กมีความสมบูรณ์ มีสมรรถภาพในการเรียน และรับรู้ได้เร็ว และดีกว่าเด็กเป็นโรคขาดอาหาร และเด็กจะต้องได้พักผ่อนอย่างเพียงพอและเหมาะสม ดังนั้นกิจกรรมในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยทั่วไปจะประกอบด้วย การจัดหาและให้อาหาร การเล่น การขับถ่าย การนอนหลับและพักผ่อน การรักษาความสะอาดร่างกาย และการสร้างภูมิคุ้มกันโรค

อาหารที่มีประโยชน์และปลอดภัยคือ อาหารที่มีสารอาหารครบ 5 ชนิดตามที่ร่างกายต้องการ ในวันหนึ่งสารอาหารที่ต้องการมี

- โปรตีน จะช่วยเสริมสร้างร่างกายให้โตขึ้นสูงขึ้น น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น ร่างกายจึงต้องการมาก เพื่อไปสร้างกล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เนื้อ นม ไข่ และข้าว

- แคลเซียม จะช่วยเสริมสร้างด้านโครงกระดูก บำรุงให้กระดูกให้แข็งแรงและเติบโตขึ้น ได้แก่ นม ปลา ผักใบเขียว

- เหล็ก มีความจำเป็นสำหรับร่างกายมาก เพราะเหล็กเป็นส่วนประกอบของเม็ดโลหิตแดง โดยที่เม็ดโลหิตจะพาออกซิเจนไปเลี้ยงเซลล์ต่าง ๆ ในร่างกาย ถ้าขาดธาตุเหล็กก็จะทำให้เป็นโรคโลหิตจาง

- วิตามินต่าง ๆ จะช่วยเสริมสร้างกระบวนการสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ร่างกาย ถ้าขาดวิตามินบางอย่าง อาจจะทำให้เป็นอันตรายได้ เช่น ถ้าขาดวิตามินเออาจจะตาบอด หรือขาดวิตามินบีหนึ่ง อาจจะเป็นโรคเหน็บชาได้ และถ้าขาดมาก ๆ อาจจะทำให้เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ซึ่งได้แก่ ผลไม้สด ผักสด ดับ สัตว์ต่าง ๆ ผักใบเขียว

- ไขมัน จะทำให้ร่างกายมีพลังงานและความอบอุ่น ร่างกายเด็กเล็กต้องการมาก เพราะเด็กใช้พลังงานในร่างกายสูงในการเล่น การวิ่งเพราะเด็กไม่ชอบอยู่นิ่ง ๆ เด็กต้องให้กินอาหารที่ให้พลังงานมาก เช่น ข้าว อาหารจำพวกแป้ง

- เหล็ก ได้แก่ ดับ ไข่แดง ผักที่มีใบสีเขียวแก่เนื้อวัว

ภาพที่ 1 สัดส่วนอาหารที่เหมาะสมของเด็ก
ที่มา: สันทนา อมรไชย (2548)

บทบาทของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมทางด้านสติปัญญา

การเจริญเติบโตทางสติปัญญาของบุคคล อาจแสดงให้เห็นได้ โดยบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะใช้การคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ เพื่อให้ตนเองได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โครงสร้างของกระบวนการทางสติปัญญา แต่ละระยะจะเกิดขึ้นดังนี้

ระยะที่ 1 แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กจะสร้างแบบฉบับการคิด โดยสามารถจำ จำได้ว่าวัตถุและเหตุการณ์บางอย่างเป็นอย่างเดียวกัน เช่น จำพ่อแม่ จำว่าถ้าหิวต้องร้องไห้ หรือถ้าร้องไห้จะมีคนอุ้ม เด็กจะเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัส

ระยะที่ 2 อายุตั้งแต่ 2-7 ขวบ เด็กเริ่มจัดกระทำกับสภาพแวดล้อมโดยทางสัญลักษณ์ ระยะนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ อายุ 2-4 ขวบ เป็นระยะที่สัญลักษณ์เริ่มมีความสำคัญและซับซ้อนยิ่งขึ้นก่อนการคิด และอายุ 4-7 ขวบ เป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุ กล่าวคือ เด็กเริ่มพัฒนาความสามารถในการรู้จักสิ่งที่เป็นตัวแทนและรู้จักการวางแผนนำสิ่งที่รู้จัก

นั้นมาสัมพันธ์กัน จัดเป็นการคิดแบบพื้นฐานเริ่มรู้จักคิดเป็นเหตุเป็นผล แต่อาจจะแตกต่างไปจากความคิดอ่านของผู้ใหญ่ ความคิดของเด็กในวัยนี้ จะเป็นความคิดแบบริเริ่มสร้างสรรค์ คิดแต่สิ่งที่แปลกใหม่ เด็กจะเริ่มคิดจากจินตนาการความคิดฝัน เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจความหมาย ขอบลองผิดลองถูก เริ่มสามารถวิเคราะห์และแยกประเภทของสิ่งของได้บ้าง แต่บอกคุณสมบัติไม่ได้

ระยะที่ 3 เป็นระยะที่เด็กมีการพัฒนาโครงสร้างการคิดที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เด็กอายุประมาณ 7-11 ขวบ เด็กจะมีการคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบการทำงานต่าง ๆ คิดร่วมกับคนอื่น แบ่งกันทำงาน การทำงานเป็นกลุ่ม

ระยะที่ 4 เป็นระยะที่เด็กมีความเข้าใจและทดลองใช้เหตุผล เด็กเริ่มเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรมมากขึ้น เด็กในวัยนี้อายุประมาณ 11 ขวบขึ้นไป ความคิดของเด็กจะเริ่มรู้จักการคาดคะเนเหตุการณ์ต่างๆ จากประสบการณ์และความคิดเดิมบางครั้งใช้การคิดเชิงวิทยาศาสตร์

จากทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญาทำให้ ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ดำเนินไปในลักษณะที่มีขึ้นก่อนการคิดของเด็ก ต่างกันตามระดับขั้นของอายุ เด็กจะเริ่มคิดจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมก่อนนามธรรม ดังนั้นพ่อแม่จึงควรจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กับเด็กในสิ่งที่เป็นรูปธรรมให้มากที่สุด เพื่อเด็กจะได้เห็นสิ่งของได้สัมผัสได้เล่นได้ทดลอง จนกระทั่งเด็กเกิดความเข้าใจและสามารถจะพัฒนาการคิดและเหตุผลได้

ในการส่งเสริมการพัฒนาด้านสติปัญญา พ่อแม่สามารถทำได้โดย

- การส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางด้านภาษา
- การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและพัฒนาทักษะทางด้านคณิตศาสตร์
- การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและพัฒนาทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์

บทบาทพ่อแม่ในการเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม

- พัฒนาการทางอารมณ์

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีความอยากรู้อย่างเห็น มีความต้องการพิเศษในการที่จะได้คำแนะนำจากผู้อยู่ใกล้ชีวิต โดยเฉพาะพ่อแม่ เด็กช่วงอายุ 1-5 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาบุคลิกภาพ เมื่อชีวิตผ่านพ้นวัยทารกแล้ว บุคลิกภาพของคนได้พัฒนาขึ้นพื้นฐานและโครงสร้างเรียบร้อยแล้ว การอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เด็กในวัยนี้เริ่มเรียนรู้พฤติกรรมที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง เริ่มมีความรับผิดชอบขึ้น

การแสดงออกทางอารมณ์ จะพัฒนาขึ้นจากวุฒิภาวะและการเรียนรู้ของเด็ก เด็กทารกจะร้องไห้เมื่อต้องการให้ตอบสนองความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นหิว กลัว เด็กจะร้องไห้ เมื่อโตขึ้นเด็กเริ่มจะมีการชี้ หรือบอกถึงความต้องการของตน และเมื่อสามารถใช้ภาษาสื่อความหมาย เด็กก็จะใช้วิธีพูดบอก พ่อโตขึ้นก็สามารถใช้เหตุผลอธิบายได้

การแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กในวัยนี้ เป็นการแสดงอารมณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย และบางครั้งรุนแรงมาก เป็นวัยเจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจตนเอง จะสังเกตเห็นได้เมื่อเด็กบางครั้งจะมีอารมณ์หาวดกลัอย่างสุดขีด อธิบายอย่างไรไม่มีเหตุผล โกรธง่าย และโมโหง่าย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ในเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น การอบรมเลี้ยงดูสิ่งแวดล้อม สุขภาพร่างกาย และสุขภาพทางด้านจิตใจ

- การแสดงอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

อารมณ์ของเด็กปฐมวัยจะเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่เกิดขึ้นเพียงครู่ก็จะหายไป ทั้งนี้เพราะเด็กไม่สามารถจะควบคุมหรือเก็บอารมณ์ของตนเองได้ อารมณ์ที่แสดงออกนั้นจะแสดงออกอย่างเต็มที่ ไม่สามารถจะปิดบังซ่อนเร้นได้ การแสดงอารมณ์จะมีทั้งด้านดีและด้านร้าย อารมณ์ของเด็กเปลี่ยนแปลงง่าย เพราะเด็กมีความสนใจเพียงระยะสั้น ๆ เมื่อความสนใจเปลี่ยนไป อารมณ์ก็เปลี่ยนไปได้เช่นกัน การแสดงอารมณ์ของเด็กมีการควบคุมได้ดีขึ้นตามวุฒิภาวะ และการเรียนรู้ของเด็ก ความรุนแรงของอารมณ์จะลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบสั่งสอนของพ่อแม่ จะทำให้เด็กรู้จักการควบคุมอารมณ์ของตนดีขึ้น

- พัฒนาการทางด้านสังคม

เด็กเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวก่อนเมื่อเริ่มโตขึ้นอายุ 3-6 ปี เด็กเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัวมาสู่โรงเรียน เด็กจะต้องเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับสังคมกับเด็กอื่น ๆ โรงเรียนสอนเด็กปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เด็กจะเริ่มเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม พ่อแม่ต้องคอยช่วยแนะนำและสังเกต ให้กำลังใจให้เด็กได้มีการพัฒนาการทางด้านสังคมในครอบครัวให้สมบูรณ์ เพื่อจะได้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นต่อไป

ก่อนที่เด็กจะเริ่มเข้าโรงเรียน พ่อแม่ควรจะช่วยให้เด็กเรียนรู้การปรับตัวให้เข้าสังคมกับเด็กอื่น ๆ ให้มีประสบการณ์เบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในวัยต่อไป

- การส่งเสริมและเตรียมความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม

พ่อแม่จะช่วยส่งเสริมความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคมได้ โดยการให้เด็กรู้จักช่วยตนเองรู้จักรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ต่อเด็กอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เด็กได้มีพื้นฐานทางอารมณ์อย่างดี ไม่มีความกลัว จะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจ มองทุกสิ่งในแง่ดี มีคุณธรรม ให้คำชมเชย เมื่อเด็กทำความดีหรือทำถูกใจ สร้างความมั่นใจให้เด็ก อธิบายชี้แจง ข้อสงสัยของเด็กอย่างมีเหตุมีผล เมื่อเด็กเกิดอารมณ์อิจฉาริษยา เมื่อมีน้องเกิดใหม่ ต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจและดึงเด็กให้มีส่วนร่วมในการดูแลน้อง พ่อแม่ทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก เพราะเด็กวัยนี้ชอบเลียนพฤติกรรมของคนที่ดีรักเคารพ พาเด็กไปให้รู้จักและเล่นกับญาติพี่น้องอื่น ๆ หรือเล่นกับลูกของเพื่อนบ้าน และสอนแนะนำให้เด็กอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ฝึกให้เด็กมีวินัย รู้จักระเบียบ กฎเกณฑ์บางประการของทางบ้าน และสังคม เพื่อเป็นการฝึกเด็กให้เรียนรู้ว่าเมื่อเติบโตขึ้นมาตนเองจะต้องอยู่ในสังคมและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ง่าย และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและเตรียมความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคมให้กับเด็ก วิธีการที่พ่อแม่จะส่งเสริมเด็กได้ มีดังนี้

1. การสนทนาและชี้แนะ พ่อแม่สนทนากับเด็กถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และสังคม โดยยกตัวอย่างนิทาน หรือให้ดูรูปประกอบ

2. การฝึกปฏิบัติ พ่อแม่แนะนำและฝึกให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ เช่น การจับถ่าย การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การกิจประจำวัน การช่วยเหลือตัวเอง และการทำงานเป็นกลุ่ม

ตารางที่ 1 กิจกรรมเตรียมความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม

วัย	อายุ	ระดับของพัฒนาการ	กิจกรรมที่ พ่อแม่ส่งเสริม	ผลการพัฒนา ทางด้านสังคม
ทารก	แรกเกิด- 1 ปี	- มีความเจริญเติบโต ของสมอง ประสาท สัมผัส และกล้ามเนื้อ ในการตอบสนองต่อ สิ่งแวดล้อม ยิ้ม หัวเราะ คอย	- ให้อาหารถูกต้องหลัก โภชนาการ - ความอบอุ่น การโอบอุ้ม สม่ำเสมอ - การนอน	- ความไว้วางใจ
เด็กเล็ก	1 – 3 ปี	- เดิน วิ่ง พุด - ควบคุมกล้ามเนื้อ และการเคลื่อนไหว - การจับถ่าย เริ่มควบคุม	- ให้อาหาร หัดพุด ชักถาม - หัดเดิน วิ่ง ปีนป่าย - หัดการจับถ่าย - หัดการนอนและ รับประทานอาหารเป็นเวลา	- เริ่มหัดการ ควบคุมตนเอง ทั้งทางกาย และจิตใจ
เด็กปฐมวัย	3 – 6 ปี	- มีความคิดแบบเด็ก ชอบนิทาน อยากรู้ อยากเห็น สนใจสมา จิตในครอบครัวและ ผู้อื่น - รู้จักชักถามมากขึ้น ช่างพุด	- ฝึกให้หัดควบคุม อารมณ์และรู้จัก ทำกิจวัตรประจำวัน ได้เอง - ให้เล่นกับเพื่อน ๆ อายุใกล้เคียงกัน	- มีความคิดริเริ่ม - รู้จักควบคุม อารมณ์

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

โดยทั่วไป บิดา มารดา มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู ให้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ และมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ ดังนั้น บิดามารดาจึงมีอิทธิพลต่อลูกมากที่สุด ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัว ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูไว้ดังนี้

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2534) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีไทยดังนี้

1. การให้อิสระเชิงควบคุม เป็นการเลี้ยงดูเด็ก โดยให้อิสระเด็กในการทำกิจกรรมประจำวัน เรื่องที่เกี่ยวกับตนเองในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกิน การเลือกเสื้อผ้า การเล่น แต่จะเป็นการให้อิสระโดยที่ควบคุมดูแลอยู่ห่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของเด็ก
2. การควบคุมเชิงละเลย เป็นการเลี้ยงดูเด็กด้วยวิธีควบคุม แต่ไม่ได้ควบคุมตลอดเวลา จะมีบางเวลาที่ปล่อยปละละเลย ซึ่งในช่วงที่ปล่อยปละละเลยนั้น มักจะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญสำหรับเด็ก เช่น เรื่องของความปลอดภัย ความสะอาด เป็นต้น
3. การยอมรับแบบไม่แสดงออก การเลี้ยงดูเด็กในสังคมที่ผ่านมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทมักไม่ค่อยแสดงออกถึงพฤติกรรมการยอมรับเด็กอย่างชัดเจน เช่น รักลูก รักหลาน แต่ไม่พูด ไม่บอกหรือกอดสัมผัส เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมา การแสดงออกในสิ่งเหล่านี้ก็จะลดน้อยลง ทั้งนี้ในความเป็นจริงแล้วพ่อแม่ก็ยังรักลูกเช่นเดิม
4. การเป็นแบบอย่าง การเลี้ยงดูโดยให้เด็กได้เรียนรู้ โดยการเรียนแบบพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่ในบ้านหรือผู้ใกล้ชิดปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในชีวิตประจำวัน ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้ด้วย ตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะมีรูปแบบไม่ตายตัว
5. การให้เด็กได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อม ตามสภาพการณ์แล้วการเกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติของครอบครัวของคนไทยในชนบทนั้น จะเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และสภาพการณ์จริง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองและได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
ทำให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมอีกด้วย

6. การใช้พฤติกรรมทางวาจาอย่างมากและแสดงเหตุผลน้อย การอับเลียงดูแบบนี้ใน
ครอบครัวไทย ผู้ใหญ่มักจะใช้พฤติกรรมทางวาจา ตักเตือน ว่ากล่าว ขู่ หลอก คุกคาม และเสริมแรง
ในหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งถ้าใช้อย่างเหมาะสมก็จะทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่ดี แต่หากใช้ไม่เหมาะสม
ก็จะทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมตรงข้ามได้

7. การใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดู ในครอบครัวไทย โดยเฉพาะในสังคมชนบท มักจะ
พบว่าผู้ใหญ่ชอบใช้อำนาจในการเลี้ยงดู ซึ่งลักษณะการใช้อำนาจจะแสดงออกทั้งวาจา และกิริยา
ท่าทาง เช่น ชอบบังคับให้เด็กทำในสิ่งต่าง ๆ โดยมีคำนึงถึงความพร้อมของเด็ก และเมื่อเด็กทำไม่ดี
หรือทำไม่ได้ก็ถูกคุกคาม และในบางครั้งก็อาจถูกทำโทษด้วยการตี

8. การไม่ลงเส้นคงวา การเลี้ยงดูในลักษณะนี้ โดยมากพบในครอบครัวที่พ่อแม่มีอารมณ์ที่
แปรปรวนอยู่ตลอดเวลา และแสดงออกให้เด็กรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง การใช้วาจา และท่าทาง
ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กได้รับผลกระทบต่อนพฤติกรรมของเด็กด้วย เช่น หากวันไหนอารมณ์ดี
ก็จะอนุญาตให้ทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง แต่หากวันไหนอารมณ์ไม่ดี ก็จะใช้คำไม่สุภาพกล่าวด้วยความ
โมโห มีการคุกคาม บังคับ ทำให้เด็กทำกิจกรรมที่ทำตามปกติไม่ได้ และรับอารมณ์แม่
ไม่ทันเกิดความรู้สึกสับสนในสภาวะอารมณ์ของผู้ใหญ่

9. การมีผู้ดูแลเด็กหลายคน ในลักษณะของครอบครัวชนบท มักจะเป็นครอบครัวขยายมี
สมาชิกอยู่ร่วมกันหลายคนและหลายวัย ดังนั้นเด็กที่เติบโตท่ามกลางสิ่งเหล่านี้จะได้รับการอบรม
เลี้ยงดูที่อบอุ่น แต่ในขณะเดียวกันก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่อพฤติกรรมเด็กได้เช่นกัน เพราะเด็กจะ
เกิดการสับสนว่าจะเชื่อใครหรือจะอย่างไรดี เมื่ออีกคนบอกว่าทำได้ อีกคนหนึ่งกับบอกว่าทำ
ไม่ได้

10. การสนองตอบของพ่อแม่เปลี่ยนแปลงไปตามวัย วุฒิภาวะ และเพศของเด็ก ในสังคมไทย
ทำที่ที่พ่อแม่แสดงออกถึงพฤติกรรม ความรู้สึก จะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย วุฒิภาวะและเพศของเด็ก
เช่น เมื่อลูกผู้หญิงโตขึ้นพ่อก็มีการแสดงออกในการกอดน้อยลง ลูกที่เป็นชาย เมื่อโตแล้วก็จะแยก
ห้องนอนไม่ให้นอนร่วมกับน้องหรือพี่ผู้หญิงต่อไป เด็กชายเน้นการปลุกฝังให้เข้มแข็งอดทน ดูแล

น้อง ๆ ส่วนเด็กหญิง ก็เน้นเรื่องกิริยา มารยาท สอนให้ทำงานบ้าน บางครอบครัวเลี้ยงดูลูกคนสุดท้ายด้วยความตามใจ เป็นต้น

บุษบง ดันติวงศ์ (2537) ได้กล่าวถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่สอดคล้องกับ
ศุมน อมรวิวัฒน์ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

การเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่จะปฏิบัติต่อลูกด้วยการให้ความยุติธรรม ไม่ตามใจและไม่เข้มงวดเกินไป ให้ความรัก ความอบอุ่น ยอมรับและมีเหตุผลในการรับฟังความคิดของเด็ก พ่อแม่จะมี หน้า ที่รับผิดชอบในการดูแลลูกด้วยกัน บรรยากาศในครอบครัวจะมีการตัดสินใจต่าง ๆ ร่วมกัน เด็กที่เติบโตในครอบครัวแบบนี้ มักจะเป็นเด็กที่กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีเหตุผลและมีความคิดสร้างสรรค์

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน

การเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่มักจะวางกฎระเบียบต่าง ๆ ไว้ให้ลูกปฏิบัติตาม ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกทำโทษ ซึ่งการลงโทษนั้นพ่อแม่ก็จะบอกบอกกฎเกณฑ์และเหตุผลในการลงโทษอย่างสมเหตุสมผล แต่เด็กก็จะรู้สึกว่าเขาถูกควบคุมมากเกินไป ไม่มีอิสระในด้านการกระทำ ความคิด สิ่งที่พบเสมอนั้นคือพ่อแม่มักจะผลักดันให้ลูกแสดงความสามารถเกินวัย โดยใช้เหตุผลของพ่อแม่เป็นเครื่องตัดสิน ทั้งที่เด็กนั้นยังไม่พร้อม การเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้เด็กขาดความมั่นใจ ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์และไม่กล้าที่จะแสดงออก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

การเลี้ยงดูแบบนี้ พ่อแม่จะไม่กวดขันให้เด็กทำอะไร ปล่อยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ โดยที่ไม่คำนึงถึงเหตุผลว่าควรหรือไม่ควร เหมาะสมหรือไม่ ซึ่งเด็กจะเกิดความรู้สึกว่าเขาขาดการเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุนหรือแนะนำจากพ่อแม่ เมื่อเด็กโตขึ้นจะทำให้เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น ไม่เชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น ไม่ศรัทธาในความยุติธรรม ไม่เคารพกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม ไม่มีความอดทนและขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

วรารณ รักริย์ (2540) ได้กล่าวถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่หลากหลายและสอดคล้องกับบุษบง ดันติวงศ์ ได้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นแบบประชาธิปไตย

การให้ความรักความอบอุ่นแบบประชาธิปไตย เป็นการเลี้ยงดูโดยให้ความรัก ให้ความเอาใจใส่ และให้ความเข้าใจ ในการเลี้ยงดูต้องใช้เหตุผลและผลกับลูกเพื่อให้ลูกรู้สึกว่าตนเองได้รับความยุติธรรม เพราะพ่อแม่ต้องถือว่าลูกคือคนสำคัญของครอบครัว และให้ลูกในสิ่งที่ลูกต้องการจริง ๆ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ตรงกับพัฒนาการของลูก ตามความเหมาะสมกับความ สามารถทางกาย อารมณ์ สังคม และทักษะของลูก โดยที่พ่อแม่ไม่บังคับในสิ่งที่ลูกไม่ยอมทำ หรือไม่สามารทำได้ ให้การยอมรับและยกย่อง โดยสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้ลูก ให้อิสระลูกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เอาใจใส่ ช่วยเหลือตามความเหมาะสม ยอมรับความสามารถและการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ของลูก พ่อแม่คอยให้กำลังใจ คำปรึกษา ความมั่นคงปลอดภัยแก่ลูกตลอดจนแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัยแก่ลูกเพื่อให้ลูกเกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข หลักการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ที่พ่อแม่จะทำได้คือ

1.1 พ่อแม่ให้สิทธิแก่ลูกในฐานะที่ลูกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ให้ลูกเป็นตัวของตัวเองมากที่สุดและฝึกให้ลูกคิดได้ด้วยตนเอง

1.2 พ่อแม่มีหน้าที่ให้สิ่งต่าง ๆ ที่ตรงกับพัฒนาการของลูกตามความเหมาะสมและความสามารถ

1.3 พ่อแม่ควรเอาใจใส่ต่อความคิดเห็นของลูก มีความใส่ใจในกิจกรรมที่ลูกทำ มีการเสริมแรงทางบวกอยู่ตลอดเวลา

1.4 พ่อแม่ควรมีเวลาใกล้ชิดลูก และทำตัวเป็นเพื่อนที่ดีของลูก

1.5 พ่อแม่ควรใช้แรงเสริมเป็นตัวสร้างบุคลิกภาพของเด็กตามที่ตนต้องการและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก

1.6 พ่อแม่ต้องส่งเสริมการมีสุขภาพจิตที่ดีให้แก่ลูก โดยการให้อิสระแก่ลูกควบคู่กับการทำหน้าที่และความรับผิดชอบทำให้ทั้ง สองสิ่งสมดุลกันขึ้นในตัวเด็ก

1.7 พ่อแม่ควรใช้วิธีการลงโทษลูกให้เหมาะสม และควรใช้หลักการที่ถูกต้องด้วย จึงจะทำให้การลงโทษนั้นเกิดผลดีแก่ตัวเด็กและการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่

1.8 การฝึกวินัยกับลูกเป็นสิ่งที่จำเป็น ควรเริ่มทำเมื่อลูกเริ่มโตพอที่จะเข้าใจเหตุและผลแล้ว (ประมาณ 2-3 ขวบ) แต่ไม่ควรกำหนดระเบียบวินัยมากเกินไปเมื่อเด็กยังไม่พร้อม

1.9 พ่อแม่ควรสร้างสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้ลูกเกิดความอยากรู้อยากเห็นและเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ

1.10 พ่อแม่ควรช่วยให้ลูกได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในวัยเดียวกัน

หากพ่อแม่สามารถสร้างบรรยากาศในบ้าน ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกเป็นไป ด้วยความรัก ความอบอุ่นและมีประชาธิปไตย พ่อแม่จะประสบผลสำเร็จในการปลูกฝังลูก ให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่ซับซ้อนวุ่นวาย และมีปัญหา ได้อย่างมีความสุข

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาจริงเอาจังกับเด็ก

เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เรียกร้องเอาจากลูก โดยพ่อแม่มีความต้องการเกี่ยวเนื่อง ให้ทำตามที่พ่อแม่หวังไว้ พ่อแม่จะกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตกับลูก ลูกต้องทำตามจุดประสงค์ ความต้องการของพ่อแม่ ลูกมีหน้าที่ทำตามทุกอย่างแม้จะไม่ชอบก็ตาม วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ พ่อแม่มักจะทำดังนี้

2.1 พ่อแม่เกี่ยวข้องให้ลูกทำในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดีเท่านั้น

2.2 พ่อแม่มักจะว่ากล่าว คุ้ยคำ เมื่อลูกพยายามอธิบายเหตุผลหรือแสดงความคิดเห็น
คัดค้าน ลูกต้องทำตามความพอใจของพ่อแม่ทุกครั้ง

2.3 พ่อแม่กำหนดรายการอาหาร กิจกรรมให้กับลูกทุกอย่าง

2.4 พ่อแม่จะเป็นผู้กำหนดวิธีการดำเนินของลูกตั้งแต่เกิดจนกระทั่งโต

รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กแบบนี้ก็จะทำให้เด็กเป็นคนว่านอนสอนง่าย แต่เด็กจะหลายคน
เจ้าอารมณ์ ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่สามารถค้นพบความสามารถของตนเองขาดความริเริ่ม
สร้างสรรค์ ชอบพึ่งพาพาผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่เองก็ต้องดูแลตั้งแต่เด็กจนกระทั่งโต

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนลูกเลย ปล่อยให้ลูกทำตาม
อำเภอใจ ไม่มีใครคอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้ ไม่ค่อยสนใจความเป็นอยู่ของลูก
ให้ความรักลำเอียง หรือคุ้ยคำทำโทษเกินกว่าเหตุ เลี้ยงดูตามมีตามเกิด บางครั้งก็ปล่อยให้ผู้อื่นเลี้ยง
ให้แทน วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ พ่อแม่มักจะทำ ดังนี้

3.1 ไม่ค่อยสนใจในความเป็นอยู่ของลูก

3.2 มักจะระบายอารมณ์ด้วยการทำโทษลูกเสมอ

3.3 ไม่ค่อยใส่ใจกับสิ่งที่ลูกพูด หรือถาม

3.4 พ่อแม่ชอบขู่ลูกต่าง ๆ นานา อยู่เสมอ ๆ

3.5 พ่อแม่ปล่อยให้ลูกทำทุกอย่างตามใจชอบ ไม่ชี้แจงหรือแนะแนวทางที่ถูกต้องและ
เหมาะสม

3.6 พ่อแม่มักจะรักลูกไม่เท่ากัน

การอบรมเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบนี้ก็จะทำให้เด็กเป็นเด็กที่ก้าวร้าว มีทัศนคติที่มีดีต่อพ่อแม่ ขาดความรักความอบอุ่น มีอาการเซื่องซึม อารมณ์แปรปรวนง่าย มีปัญหาทางสุขภาพจิต

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป

เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยปกป้องดูแลลูกมากเกินไป ไม่ให้ลูกได้รับความลำบากหรืออันตรายใด ๆ คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกอย่าง จนลูกไม่รู้จักรับมือช่วยเหลือตัวเอง ไม่รู้จักการแก้ปัญหา เมื่อมีเหตุอะไรเกิดขึ้นพ่อแม่ก็จะช่วยเหลือตลอดเวลา ถนอมลูกเสมือนไข่ในหิน ยุงมิให้ได้ ไรมิให้ตอม พ่อแม่ที่ให้การเลี้ยงดูแบบนี้ มักจะมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

- 4.1 คอยช่วยเหลือแนะนำทุกอย่าง
- 4.2 ไม่ยอมให้ลูกเล่นกับเพื่อน ๆ เพราะกลัวลูกถูกรังแก
- 4.3 ไม่ยอมให้ลูกทานอาหารเองเพราะกลัวเลอะเทอะ
- 4.4 พ่อแม่มักจะช่วยลูกทำการบ้านเสมอ ๆ
- 4.5 ไม่ยอมให้ลูกกินอาหารหรือขนม จนกว่าพ่อแม่จะได้ชิมก่อน
- 4.6 เมื่อลูกป่วยเล็กน้อยพ่อแม่ก็จะวิตกกังวลเหตุ
- 4.7 ไม่ยอมให้ลูกช่วยทำงานบ้านสักอย่างแต่กับทำให้ลูกทุกอย่าง

การอบรมเลี้ยงดู เช่นนี้จะทำให้ลูกเอาแต่ใจตนเอง พึ่งตนเองไม่ได้ ทำอะไรไม่เป็น ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง แก้ปัญหาคด้วยตนเองไม่ได้ เด็กจะมีแนวโน้มที่จะเป็นสุขภาพจิตเสีย

เยี่ยมลักษณะ อุดการณ (2545) สรุปได้ว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่สอดคล้องกับ
วราภรณ์ รักวิจัย ได้ 4 แบบดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบอึดตายปไตย เป็นวิธีการแบบพ่อแม่เป็นใหญ่ เข้มงวดกวดขัน
ควบคุมอย่างใกล้ชิด เด็กไม่มีโอกาสได้เป็นอิสระหรือเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีโอกาสตัดสินใจด้วย
ตนเอง พ่อแม่มีหน้าที่ในการออกคำสั่ง ทำหน้าที่ในการทำตามคำสั่ง เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าตนเอง
ไม่มีอิสระอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวดเกินไป พ่อแม่มักจะใช้การลงโทษเป็นการปรับพฤติกรรม
ของเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ ไม่สนใจลูก
ปล่อยให้ลูกทำทุกอย่างอย่างอิสระโดยที่ไม่มีการสนับสนุนหรือชี้แนะว่าสิ่งไหนถูกสิ่งไหนผิดและ
เหมาะสมหรือไม่ ทำให้ลูกขาดความรักความอบอุ่น ไม่มีความเชื่อมั่นในผู้อื่น เป็นเด็กก้าวร้าว และ
โกรธง่าย
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบถนุถนอม เป็นวิธีการที่พ่อแม่คอยปกป้องลูกอยู่ตลอดเวลา
เหมือนไข่ในหิน ไม่ให้ลูกได้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ไม่ให้ลูกได้ลำบากหรืออันตราย
ขาดโอกาสในการพึ่งพาตนเอง ทำให้ลูกไม่รู้จักโต ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความมั่นใจ
และไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นวิธีการสั่งสอนด้วยเหตุและผล ให้โอกาสเด็ก
ได้คิด ได้ตัดสินใจ ได้มีส่วนร่วมรับรู้และรับผิดชอบด้วยตนเอง ได้แสดงออกอย่างเต็มที่ โดยที่มีพ่อแม่
คอยให้คำแนะนำแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมและให้กำลังใจ ให้ลูกรู้สึกถึงความมั่นคง ปลอดภัย

อย่างไรก็ตามการอบรมเลี้ยงดูเด็กในแต่ละครอบครัวอาจมีหลายรูปแบบผสมผสานกันไป
แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการอบรมเลี้ยงดูหลายรูปแบบก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถบอกได้ว่ารูปแบบหรือ
วิธีการไหนดีที่สุด ปัจจุบันสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างมาก การก้าวร้าววัฒนธรรมต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นเรื่องการกิน การเลี้ยงดูบุตร ได้เข้ามาครอบงำการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย
ตลอดจนความบีบคั้นทางเศรษฐกิจทำให้วิถีชีวิตและวิธีการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ดังนั้นการจะพัฒนาเด็กไทยในอนาคตให้มีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถผสมผสานความรู้ตามสากลกับวิถีชีวิตแบบไทยและวัฒนธรรมดั้งเดิม ให้เข้ากันได้อย่างลงตัว และเหมาะสม

กุศล สุนทรธาดา, 2541 (อ้างใน ทิศนา แจมมณี, 2534) กล่าวว่าหลักในการพัฒนาเด็กไทย ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นไทยและวัฒนธรรมดั้งเดิม อาศัยหลักการศึกษาปฐมวัย สนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก และลักษณะของเด็กไทยที่พึงปรารถนา ดังนี้

1. มีสายใยผูกพันกับสมาชิกในครอบครัว
2. มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ เจริญเติบโตสมวัย มีบุคลิกที่เหมาะสมมั่นคง มีความเคารพและมั่นใจในตนเอง
3. มีวัฒนธรรมที่ดีงาม เข้าใจหลักที่ถูกต้องของศาสนา สาระแก่นแท้ของชีวิตและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. มีความสามารถในการสื่อสารมากกว่า 1 ภาษา และรู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเข้าใจถึงสาระ ประโยชน์สามารถนำมาประยุกต์ให้ได้อย่างกลมกลืน
5. เสื่อมใสในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. เข้าใจสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและสิทธิของตนที่พึงจะได้รับ
7. รู้จักคิด ไม่มั่งมาย และรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ จนเห็นคุณค่าของพลังงาน
8. มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและมีความรับผิดชอบต่อสังคม
9. รับผิดชอบในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
10. รู้จักปรับเปลี่ยนแนวคิดและพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง

ความเชื่อในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

แนวคิดของความเชื่อ

จรรยา สุวรรณทัต (2539) กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทยว่ามีความเกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพฤติกรรมและเจตคติต่อการอบรมเลี้ยงดู โดยเฉพาะในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างที่ใช้เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติ หรือเป็นที่นิยมของกลุ่มชนในการปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตัวของพ่อแม่และเด็กได้เป็นอย่างดี เช่น การเอาตะกรุดพิสมรผูกข้อมือ เชื่อว่าจะปัดเป่าการรังควานของผีร้าย การรักษาศีล เพื่อให้เด็กเกิดมามีจิตใจดี และห้ามยัณเฑาะต่าง ๆ ด้วยเกรงว่าเด็กจะคลอเคลีย รวม ทั้งเมื่อเด็กคลอดมาแล้วก็ต้องมีการประกอบพิธีกรรมบางอย่างที่เป็นจะอำนวยความสุขหรือความเป็นสิริมงคล เช่น การทำขวัญให้แก่วัยทองอย่างเจียบ ๆ ภายในบ้าน ตามความเชื่อเกรงว่าจะมีผีเอาตัวเด็กไปได้

ความหมายของความเชื่อ

โดยธรรมชาติของบุคคลจะมีแนวโน้มในการแสวงหาความเชื่อมากกว่าความจริง ถ้าบุคคลเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลนั้นจะแสดงให้เห็นในรูปของการกระทำหรือการพูดเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ทั้งนี้โดยอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ทั้งความเชื่อในสิ่งนั้น อาจเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องหรือผิดจากข้อเท็จจริงก็ได้ หรือความเชื่ออาจเป็นเพียงความรู้สึกนึกคิด หรือสมมุติฐาน ซึ่งอาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมที่สนองตอบสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งในแต่ละวัฒนธรรม จะประกอบด้วยประเพณี การปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ และอื่น ๆ แตกต่างกันไป ในการปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะพบว่าบ่อยครั้งที่ เกี่ยวข้องกับความเชื่อ แม้ว่าการกระทำนั้น ไม่จำเป็นต้องระบุดึงความเชื่อในทุกกรณี แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อบางอย่างอยู่เสมอ

ดังนั้น ความหมายของความเชื่อ จึงหมายถึง ความเชื่อเป็นความนึกคิดหรือความเข้าใจของ บุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ ความเข้าใจหรือความนึกคตินั้นทำให้ บุคคลมีแนวโน้มในการประพฤติปฏิบัติตามแนวคิดหรือความเข้าใจนั้น ๆ

แหล่งที่มาของความเชื่อ

แหล่งที่มาของความเชื่อ อาจอธิบายได้ว่า แต่เดิมมนุษย์เชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่อาจมีผลดี หรือผลร้ายต่อตนได้ และด้วยความเกรงกลัวต่ออำนาจลึกลับนั้น มนุษย์จะพยายามกระทำการต่าง ๆ ตามความเชื่อของตนเพื่อป้องกันมิให้ตนถูกลงโทษ นับเป็นการกระทำเพื่อเอาใจต่ออำนาจลึกลับนั้น จึงทำให้เกิดพิธีต่าง ๆ ขึ้น เช่น การบวงสรวงต่อผู้เป็นเจ้าของหรือเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพราะเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายที่จะเกิดขึ้น โดยมีผู้บันดาลคลให้เป็นไป เช่น ฝนตก แดดออก ลมพัด หายป่วย โชคดี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อยุคแห่งความเจริญทางวิทยาศาสตร์มาถึง ความเชื่อได้ลดความสำคัญลงไป เพราะมนุษย์มีความเข้าใจในหลักการของวิทยาศาสตร์มากขึ้น จึงสามารถทราบหรือค้นพบแหล่งที่มาของธรรมชาติต่าง ๆ ได้ว่าคืออะไร ความเชื่อในอำนาจเวทมนต์และสิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติก็คลายลงไป ในเรื่องของความเชื่อและการรู้ได้ของคนเราก็คงเกิดขึ้นได้ ดังนี้

1. วิธียึดมั่นหรือเกาะแน่นในของเดิม วิธีนี้ คือ เมื่อคนรู้และเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วก็จะยึดมั่นหรือฝังแน่นอยู่กับสิ่งนั้น จะทักท้วงว่าสิ่งนั้นเท่านั้นที่เป็นจริง ยังมีปรากฏการณ์เพิ่มขึ้นมาก็จะสนับสนุนให้บุคคลเชื่อในสิ่งนั้นมากขึ้น ผู้ที่เชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองเชื่อ เมื่อตนเองเผชิญกับข้อเท็จจริงที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตนก็จะโต้แย้งว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
2. วิธียึดอำนาจเหนือ เป็นวิธีการสร้างความเชื่อจากอำนาจของผู้รู้ ถ้าหากว่าคัมภีร์ระบุว่าไว้อย่างไรก็จะเชื่ออย่างนั้น ถ้าศาสตราจารย์วิจารณ์ว่าอย่างไรก็จะเชื่อตามนั้น เป็นวิธีที่มีอำนาจเหนือว่าวิธีแรก เสมือนสุภาษิตที่ว่า “ตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด” แต่หากว่าเมื่อไหร่ที่ผู้ใหญ่ผิดพลาดความเชื่อถือและผู้ที่เชื่อถือก็จะผิดพลาดไปด้วย
3. วิธีรู้ได้และเชื่อสิ่งที่เกิดขึ้นก่อน คือเป็นการเชื่อในสิ่งที่ผู้กระทำมาก่อนและสิ่งนั้นมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือ เช่น การสร้างถนนในที่ลุ่มในสมัยก่อนคนจึงใช้ก้อนหินโตะ ๆ มาถม ซึ่งถนนก็ยังพังอยู่ ตอนหลังมามีการใช้ทรายอัดลงไป คนรุ่นหลังก็ทำตาม
4. วิธีการทางวิทยาศาสตร์ วิธีนี้มีลักษณะคิดแตกต่างจากวิธีอื่น ๆ ที่มีการแก้ปัญหาและเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการตรวจสอบและพิสูจน์ได้ว่าจริงก่อนจะปักใจเชื่อ

ประเภทของความเชื่อ

ความเชื่อสามารถแบ่งตามลักษณะของความเชื่อได้ ดังนี้

1. ความเชื่อที่เกิดจากความกลัว ความเชื่อส่วนใหญ่เกิดมาจากความกลัว ในสิ่งที่ไม่มีความเห็นและมองไม่เห็น เหตุที่กลัวก็เพราะว่าไม่รู้ เชื่อว่าผลทั้งหลายต้องมาจากการกระทำของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นใครก็ไม่รู้ ไม่ว่าจะเป็น เทวดา ผีศาจ วิญญาณ ล้วนแล้วแต่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นมาเอง
2. ความเชื่อที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติและ การสังเกตธรรมชาติ มนุษย์มีธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อม ได้สัมผัสและประสบอยู่เป็นประจำ เมื่อมีปรากฏการณ์ผิดปกติเกิดขึ้น เช่น จันทรุปราคา สุริยุปราคา รุ้งกินหาง รุ้งกินน้ำ ดาวหาง ผีพุ่งได้ เป็นต้น ก็มีความเชื่อว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นเพราะอย่างนั้นเพราะอย่างนี้ เชื่อไปต่าง ๆ นานา ความเชื่อทำนองนี้เกิดขึ้นจากการสังเกตมาหลายชั่วอายุคน
3. ความเชื่อเกี่ยวกับขาลกลางบ้าน เกิดเนื่องจากภัยของสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการเจ็บป่วย จึงต้องมีขนขวายหาสิ่งต่าง ๆ มาแก้ไขเพื่อความอยู่รอด ซึ่งมีเหตุให้ใช้ขาลกลางบ้านมากมายขึ้น
4. ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อในข้อนี้มีอยู่ แม้คนจะเจริญแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะความมั่นคงทางใจของมนุษย์ จึงต้องพึ่งพาไสยศาสตร์ เช่น การเสกเป่า การลงยันต์ การผูกตะกรุด ในเด็ก การรดน้ำมนต์ การแก้บน เป็นต้น
5. ความเชื่อในโชคลาง ความเชื่อนี้ก็มีสาเหตุมาจากการสังเกต และประสบการณ์ของบุคคลที่ประสบมา เช่น การเขมนดาซ้ายร้ายจะมาถึง เขมนดาขวาร้ายยังมาไม่ถึง หรือจิ้งจกตกแสดงว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้น เป็นต้น
6. ความเชื่อเกี่ยวกับนิมิตฝันและฤกษ์ยาม เป็นความเชื่อที่อาศัยสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการแปลความหมาย โดยอาศัยประสบการณ์และสถิติต่าง ๆ เข้ามาช่วย เช่น ถ้าฝันเห็นคนนำแก้วแหวนเงินทองมาให้ ก็จะมีโชคลาภในการได้บุตร หรือจะมีลาภลอย

จากความเชื่อทั้งหลายที่กล่าวมา เป็นความเชื่อที่ยังขาดเหตุผลหรือไม่หลักการทางวิทยาศาสตร์ กระนั้นก็ดี ยังจัดเป็นความเชื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่บุคคลที่ปฏิบัติด้วยมีเจตนาแฝงอยู่ คือส่วนใหญ่ ทำไปเพื่อความปลอดภัยและความเป็นสวัสดิมงคลของบุคคลและเพื่อให้สะดวกต่อการอบรมสั่งสอน บุตรหลานและคนรุ่นต่อไป

ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมและเจตคติในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ทิสนา แหมมณี และคณะ (2536) ได้กล่าวสรุปถึง ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และเจตคติในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในรายงานการวิจัย เรื่องหลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามวิถีชีวิตไทย ไว้ดังนี้

1. ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมเกี่ยวกับการเกิดและการคลอดในระยะตั้ง ครรภ์ นั้น มีความเชื่อที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของมารดา ซึ่งครอบคลุมในเรื่องของการแต่งกาย การทำงาน การบริโภคอาหาร และสภาวะทางอารมณ์ ความเชื่อของเพศของเด็ก ในครรภ์ และที่มาของเด็ก เป็นต้น ในระยะคลอดนั้นมีความเชื่อสำคัญ ๆ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมของใช้เด็กก่อน การเตรียมสถานที่คลอด การทำให้คลอดง่าย การปฏิบัติตัวของมารดา ขณะคลอด รวมทั้งลักษณะของเด็กที่คลอดออกมา และการปฏิบัติต่อเด็กทารกแรกคลอด ระยะหลังคลอด เช่น การอยู่ไฟ การเข้ากระโจม เป็นต้น

2. ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ความเชื่อและประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีการทำขวัญเด็ก เป็น 3 ระยะ คือการทำขวัญตอนแรกเกิด การทำขวัญวัน และการทำขวัญเดือน เมื่อเด็กอายุครบ 1 เดือน ส่วนการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามความเชื่อดั้งเดิมนั้นจะเป็นไปตามความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ อาหารสำหรับผู้ป่วย การรักษาพยาบาล กิริยามารยาท การรับประทานอาหาร การรักษาความสะอาดของร่างกาย การนอน การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว และการควบคุมดูแลการพฤติกรรมของเด็ก

3. ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมและเจตคติเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยในปัจจุบัน เด็กได้รับการดูแลและเลี้ยงดูจากครอบครัวอย่างอบอุ่น การเลี้ยงดูในลักษณะที่ไม่เข้มงวดแต่ก็ไม่ปล่อยปละละเลยจนเกินไป เด็กได้รับการฝึกให้ช่วยเหลือตนเองตั้งแต่เด็ก ๆ ตลอดจนการปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของบรรพบุรุษ ในเรื่องของอาหารแสดง ความเชื่อใน

เรื่องของผีสาว ไชยชะตา สิ่งศักดิ์ต่าง ๆ ยังมีอิทธิพลต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยที่ความเชื่อเหล่านี้จะมีอิทธิพลมากในครอบครัวที่มีระดับการศึกษาต่ำ อาชีพรับจ้าง เกษตรกรรม หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ และ กลุ่มชนที่อยู่บนที่ราบสูง พ่อแม่ส่วนใหญ่มักจะควบคุมให้ลูกเชื่อฟัง และทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่และใช้วิธีการเลี้ยงดูตามแบบที่ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา ส่วนปู่ย่าตายายของไทยนั้น ส่วนใหญ่มีเจตคติทางบวกในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูที่สอดคล้องกับพ่อแม่ และเป็นพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า พ่อแม่และปู่ย่าตายายที่มีเจตคติในทางลบต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กซึ่งจะมีระดับการศึกษาต่ำกว่า

4. ความเชื่อและค่านิยมในการเลี้ยงดูอบรมเด็ก ซึ่ง อำภาพร พัววิไล และคณะ (2546) ได้กล่าวถึงความเชื่อและค่านิยมในการเลี้ยงดูเด็กว่า

4.1 ด้านอาหารการกิน

- เรื่องนม ส่วนใหญ่การให้อาหารในขวบปีแรก เด็กจะกินนมแม่ ผู้เลี้ยงดูเชื่อว่านมแม่มีประโยชน์ต่อเด็กมากที่สุด ความเชื่อนี้เป็นตามความเชื่อดั้งเดิมผสมผสานกับความเชื่อสมัยใหม่คือ ได้มาจากคนแก่สอนมา รวมทั้งในกลุ่มใหม่ที่รับความรู้จากคำแนะนำของหมอและเจ้าหน้าที่ที่โรงพยาบาล แม่ส่วนใหญ่เชื่อว่านมแม่จะทำให้เด็กแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่าย ฉลาด ว่องไว และไม่ดื้อ ทำให้เด็กมีความผูกพันกับบิดามารดา รวมทั้งสะดวกและประหยัด คำกล่าวที่ว่า กินนมวัวแล้วทำให้เด็กดื้อเหมือนวัวเหมือนควาย ยังมีการพูดถึงประปราย ซึ่งในระหว่างการให้นมลูกนี้แม่ส่วนใหญ่จะระมัดระวังในเรื่องอาหารที่รับประทานโดยการหลีกเลี่ยงอาหารหมักดอง รสเผ็ด รสจัด รวมถึงเครื่องคั่วมันเผาทุกชนิด เพราะเชื่อว่าอาหารเหล่านี้จะผ่านไปสู่ลูกทางน้ำนม จะทำให้เด็กท้องเสีย สุขภาพไม่ดี นอกจากนี้แมียังรับประทานอาหารที่เชื่อว่ามีประโยชน์ในระหว่างให้นมลูก เช่น ปลา หมู นม ผัก ผลไม้ ดั้มหรือแกงทั้งปลีกกล้วยทำให้มีน้ำนมมาก ดั้มน้ำอุ่นหรือดั้มน้ำมาก ๆ

- อาหารเสริมนอกจากนมแม่ ถึงแม้ว่าแม่ส่วนใหญ่จะได้รับความรู้จาก แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขว่า ควรให้อาหารเสริมแก่เด็กภายหลังเด็กอายุ 4 เดือนเป็นต้นไป แต่ส่วนใหญ่แล้วพบว่าแม่เริ่มให้อาหารเสริมจากนมแม่ที่เมื่อเด็กอายุครบ 1 เดือนหรือเมื่ออายุย่างเดือนที่สองเป็นต้นไป ซึ่งอาหารชนิดแรกที่ทำให้คือ กล้วยน้ำว้าขูดและข้าวบด ด้วยเหตุผลที่ว่ากล้วยจะทำให้หนัगत้องหรืออยู่ท้องกว่าการให้นมเพียงอย่างเดียว นมเป็นน้ำเด็กจะปัสสาวะออกมาหมด ทำให้เด็กไม่อิ่ม นอกจากนี้กล้วยน้ำว้ายังมีวิตามินหลายชนิด การให้กล้วย และข้าวบด หรือข้าวดั้มและหรือแป้งนม

(แป้งข้าวเจ้ากวนกับน้ำตาล) เร็วขึ้นจะทำให้เด็กอ้วน โตเร็ว แข็งแรงกว่าให้นมเพียงอย่างเดียว เมื่อเด็กสามารถรับกล้วยและข้าวบดได้ดีแล้ว เมื่อเด็กอายุ 3 เดือนขึ้นไป ผู้เลี้ยงดูเกือบทั้งหมดเริ่มให้อาหารเสริมหลายชนิดมากขึ้น เช่น ไข่ ตับ หมู ปลา น้ำต้มผัก ในระยะนี้ผู้เลี้ยงดูจะศึกษาสมุดคู่มือการดูแลบุตร เมื่อเด็กอายุได้ 5-6 เดือน ผู้เลี้ยงดูจะให้อาหารหลากหลายมากขึ้น เปลี่ยนจากข้าวบดเป็นข้าวต้ม ในบางพื้นที่จะเริ่มป้อนข้าวเหนียวกับหมู เนื้อ หรือ ไก่ย่าง เคี้ยวป้อนเด็ก อาหารประเภทโปรตีนที่ผู้เลี้ยงดูเด็กเน้นมากในระยะนี้คือ ปลา ส่วนใหญ่เชื่อว่าปลาทำให้เด็กฉลาด สติปัญญาดี แข็งแรง การให้เด็กรับประทานปลา และเมื่อเด็กเริ่มมีฟัน ผู้เลี้ยงดูจะให้รับประทานอาหารขบเคี้ยว อาหารแข็ง กรอบ ผลไม้ ได้เหมือนผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตามมีส่วนน้อยที่ให้เด็กในวัยนี้รับประทานอาหารที่มีรสเผ็ด ยกเว้นในกรณีที่เด็กรับประทานเอง ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับอาหารของเด็กนี้ ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงดูจะได้รับคำแนะนำจากญาติ ผู้ใหญ่ในครอบครัว ญาติ หรือเพื่อนบ้าน ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กมาก่อน การให้อาหารเด็กจึงเป็นการให้อาหารที่เด็กสามารถรับประทานได้หรือทำให้เด็กดัดเองได้

4.2 การนอนของเด็ก

- ท่านอนของเด็ก ความเชื่อของผู้เลี้ยงดูและมารดา ในเรื่องท่านอนของเด็กนั้น ส่วนใหญ่เชื่อว่า ท่านอนตะแคงเป็นท่าที่ดีเหมาะสำหรับเด็กเพราะทำให้เด็กหัวทยุ ทำให้ดูสวยงาม และมีสติปัญญาดี และทำให้หายใจได้คล่อง ในขณะที่บางส่วนได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อนามัยว่าการให้เด็กนอนคว่ำ ซึ่งคำแนะนำนี้ไม่สอดคล้องกับความเชื่อและการปฏิบัติที่ทำอยู่ และท่านอนคว่ำจะทำให้เด็กหายใจไม่ออก นอกจากนี้ท่านอนคว่ำยังเป็นท่าต้องห้ามตามความเชื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะในเด็กเพศชายคือการนอนคว่ำจะทำให้ตับดำ โตขึ้นจะคือ สอนยาก ไม่ดูแลบิดามารดา ไม่สนใจพี่น้อง ใจดำ ใจเด็ด ไม่ยอมใคร ใจคอจะโหดเหี้ยม ไม่ปราณีใคร

- การกล่อมนอน ความเชื่อในเรื่องการกล่อมนอนค่อนข้างแตกต่างในแต่ละพื้นที่ศึกษา ยังมีความเชื่อในเรื่องการห้ามกล่อมเด็กในเวลากลางคืน โดยเฉพาะการกล่อมที่ส่งเสียงเอื้อนร้อง “เอ...เอ...เอ...” หรือ “อ้อ...อ้อ...อ้อ...” ซึ่งการร้องในลักษณะนี้คล้ายฝึกกล่อมลูก และเวลาที่เด็กจะนอนหลับได้เอง มีบ้างที่เอามือลูบหลังหรือกั้นเด็กเบา ๆ เพื่อให้เด็กหลับ มีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ขู่ว่าเด็กกลัว เมื่อเด็กไม่ยอมนอน

- ข้อห้ามเกี่ยวกับการนอนของเด็ก ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงดูจะไม่ให้เด็กนอนกลางวันมาก เพราะกลางวันจะไม่ยอมนอน รวมทั้งห้ามนอนก่อนตะวันตกดิน เพราะเป็นช่วงฝัน จะทำให้เด็กงอแง ไม่สบาย แต่ถ้าวันนอนมากจะใช้ดินหม้อหรือน้ำหมากป้ายเป็นรูปกากบาทที่หน้าผากเด็ก จะทำให้ ผิมองไม่เห็นเด็กจะไม่มารบกวนหรืออ้า (ผิอ้า) เวลาเด็กนอน ในเรื่องทิสห้วนอน พบว่าบางรายห้าม เด็กนอนหันศีรษะไปทิศตะวันตก ซึ่งเป็นทิศนอนของคนตาย ถือว่าไม่เป็นมงคล นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการตบศีรษะเด็กจะทำให้เด็กนอนดิ้น และปัสสาวะรดที่นอน ห้ามตบกันเด็ก เพราะจะทำให้เด็กร้อง กวนไม่ยอมนอน

4.3 การเปลี่ยนท่าของเด็ก

ความเชื่อในเรื่องการเปลี่ยนท่าของเด็กมีความคล้ายกันในทุกพื้นที่ เพียงแต่คำที่ใช้แตกต่างกันไปตามภาษาท้องถิ่น การเปลี่ยนท่าหนึ่งไปอีกท่าหนึ่ง ในแต่ละช่วงวัยตามการ พัฒนาการ จะใช้คำว่า “ถ่ายตัว” เช่น จากท่านอนกลายเป็นพลิกคว่ำ จากพลิกคว่ำเป็นกึ่งคลาน จากนั้นเป็นยืน เป็นต้น และยังมีความเชื่อว่า ไม่ควรทำอะไร ๆ เพื่อช่วยเหลือเด็กที่พยายามจะเปลี่ยนท่า เพราะจะทำให้เด็กช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เมื่อโตขึ้น นอกจากนี้ยังห้ามพูดหรือบ่น ขณะที่เด็กอยู่ในระหว่างการ เปลี่ยนท่าหรือถ่าย เพราะจะไม่เป็นผลดีต่อเด็กจะทำให้เด็กถ่ายไม่หยุด

4.4 การจับถ่าย

ในเด็กขวบปีแรกนี้จะไม่มีปัญหามากนักในเรื่องการจับถ่าย มีบ้างที่ท้องผูก ซึ่ง บางส่วนบอกว่าเกิดจากนมผง และบางส่วนบอกว่าเกิดจากกล้วยที่ผสมอาหารให้เด็กไม่สุกเต็มที่ การแก้ปัญหาท้องผูกส่วนใหญ่จะปรับสูตรนมที่ให้โดยผสมน้ำเพิ่มขึ้น หรือสวนด้วยยาสวนที่มีขาย ตามร้านขายยาทั่วไป ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่จะสามารถบอกได้เมื่อเด็กต้องการถ่ายอุจจาระ โดยสังเกต จากอาการของเด็กที่แสดงออกมาคือ ผายลม บิดตัวไปมา ทำท่าเบ่ง หน้าแดง ขนลุก ในเด็กเพศชาย จะเห็นอวัยวะหูด การจับถ่ายใน 3 เดือนแรกนี้ส่วนใหญ่จะให้เด็กอยู่ในท่านอนบนที่นอนหรือบน ขาของมารดา และจะกระตุ้นการถ่ายโดยใช้เสียงกระตุ้น “ลี้ ๆ...” หรือ “อี้ ๆ...” เป็นต้น ส่วนข้อห้ามในเรื่องจับถ่ายสำหรับเด็กขวบปีแรกนี้ยังไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นการห้ามปัสสาวะ หรืออุจจาระในที่ที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ควรแก่การเคารพ เช่น ศาลพระภูมิ จอมปลวก ดันไม้ใหญ่ เสาบ้าน เพราะเป็นที่อยู่ของผีบ้านผีเรือน เจ้าที่เจ้าทาง ถ้าใครล่วงละเมิดจะเป็นผลให้ไม่สบาย

ปวดท้อง ร้องไห้ไม่หยุด จับไข้ได้ ดังนั้นผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการปฏิบัติดังกล่าวเมื่อพาเด็กออกนอกบ้าน

4.5 การดูแลความสะอาดร่างกาย

- การอาบน้ำเกือบทั้งหมดของมารดาและผู้เลี้ยงดู เป็นผู้อาบน้ำให้เด็กใน 3 เดือนแรก จะอาบน้ำด้วยน้ำอุ่นเพราะเชื่อว่าเด็กยังปรับตัวไม่ได้กับน้ำเย็น ในบางรายจะอาบน้ำอุ่นจนกระทั่งอายุ 1 ปี จำนวนครั้งและเวลาของการอาบน้ำส่วนใหญ่จะขึ้นกับอากาศ อุณหภูมิแวดล้อมภายนอก เมื่ออากาศเย็น ผู้เลี้ยงดูจะอาบน้ำเพียงครั้งเดียว แต่ถ้าอากาศร้อนมักอาบน้ำเย็น 2 ครั้ง เช้า-บ่าย ส่วนใหญ่จะไม่อาบน้ำในเวลาเย็นหรือค่ำ เพราะจำทำให้เด็กเป็นหวัดและไม่สบายได้ ข้อห้าม อื่น ๆ คือ จะไม่อาบน้ำเวลาเด็กไม่สบาย เช่น เป็นไข้หรือหวัด และเมื่อสระผมจะไม่ตักน้ำราดศีรษะ แต่จะใช้ฟองน้ำชุบน้ำหรือมือเปียกถูผมให้เปียกแทน เชื่อว่าการตักน้ำราดศีรษะจะทำให้เด็กเป็นหวัดได้ง่าย สบู่และยาสระผมที่ผู้เลี้ยงดูเกือบทั้งหมดใช้ในการอาบน้ำสระผมเด็กจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับเด็กอ่อนโดยเฉพาะ และส่วนใหญ่จะอาบน้ำในอ่างโดยเฉพาะภายหลังที่สะดือหลุดออกแล้ว

- การทำความสะอาดฟัน การงอกของฟันเด็กสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในการเลี้ยงดูเด็กในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การเปลี่ยนชนิดและประเภทของอาหารที่รับประทาน การหย่านมแม่ อย่างไรก็ตามความเชื่อบางเรื่องเกี่ยวกับการงอกของฟัน เช่น ห้ามส่องกระจก หรือหิวผม จะทำให้ฟันห่าง ฟันไม่สวยนั้น ปัจจุบันไม่ค่อยมีความเชื่อนี้แล้ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีฟันงอกเมื่ออายุ 7 เดือนเป็นต้นไป ข้อสังเกตเมื่อเด็กฟันจะงอกคือ เด็กจะกัดหัวนมแม่ กัดของที่หยิบจับ คุณน้ามีน้ำลายมาก เมื่อเกิดขึ้น ผู้เลี้ยงดูจะหายางที่สะอาด หรือผ้าที่สะอาดให้กัด เมื่อฟันขึ้นจะทำความสะดวกโดยใช้สำลีหรือผ้าชุบน้ำเช็ดทำความสะอาดให้วันละ 1-2 ครั้ง

- การตัดผมและตัดเล็บ ข้อห้ามในเรื่องวันที่ไม่ควรตัดผมเด็ก ยังมีการกล่าวถึงประปรายคือไม่ควรตัดผมวันพุธ บ้างบอกว่าจะทำให้เด็กเจ็บไข้ ไม่สบาย บ้างบอกว่าวันพุธเป็นวันเนาเปื่อย วันไม่ดี บ้างเลือกตัววันพฤหัสบดีและวันเสาร์เพราะเป็นวันแข็งแรง เป็นวันดีทำให้หัวแข็ง ไม่เจ็บไม่ไข้ กลุ่มผู้นับถืออิสลามเชื่อว่า “วันสุหนัต” คือวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ ถือเป็นวันดี ให้ตัดผมหรือโกนผมได้ บ้างเชื่อว่าให้ตัดผมในวันเกิดของเด็กหรือวันอังคารจะเป็นวันดี ความเชื่อในเรื่องนี้ค่อนข้างกระจาย ไม่สม่ำเสมอ เวลาที่เด็กไม่สบายไม่ควรตัดทั้งผมและเล็บเพราะจำทำให้เด็กเจ็บป่วยหนัก ในเรื่องการตัดเล็บจะมีความเชื่อในเรื่องวันที่ตัดเล็บ ได้อยู่บ้าง แต่ความเชื่อนี้คงอยู่

ค่อนข้างน้อย บางรายบอกว่าให้ตัดเล็บได้เฉพาะวันที่เด็กเกิด วันพุธห้ามตัดเล็บ ความเชื่อใหม่คือไม่ตัดเล็บในเวลากลางคืนเพราะอาจตัดเข้าเนื้อเด็กทำให้เจ็บได้

- การแต่งกาย ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่จะเลือกเสื้อผ้าที่นุ่มไม่ระคายผิว ความบางหรือหนาของผ้าจะขึ้นกับอากาศ และเลือกให้เหมาะสมกับเพศ สำหรับเด็กเพศชายจะเป็นเสื้อและกางเกงสีเรียบ จะไม่ใส่ลายการ์ตูนหรือดอกไม้ ถ้าเป็นเพศหญิงเน้นกระโปรงหรือเสื้อและกางเกงผ้ายัดสีสดลายการ์ตูนและดอกไม้ เพราะใส่ง่าย สะดวก เด็กเพศหญิงจะใส่เสื้อผ้าของเด็กเพศชายได้ แต่เด็กเพศชายจะไม่ใส่ของเพศหญิง ทั้งนี้รวมถึงเสื้อผ้าของพี่ ๆ ที่เก็บไว้และนำมาใส่จะใส่ตามเพศเดียวกันในเด็กชาย

- การทำความสะอาดเสื้อผ้าเด็ก ในขวบปีแรกของเด็กนี้ การซักผ้าของเด็กเมื่อเด็กยังเล็กมากและใช้ผ้าอ้อม จะซักผ้าของเด็กแยกจากเสื้อผ้าของผู้ใหญ่ เพราะผ้าเด็กเปื้อนอุจจาระและปัสสาวะ เมื่อเด็กเริ่มใส่เสื้อผ้าจะแยกซักจากของผู้ใหญ่หรือซักก่อนเพราะถ้าซักรวมกันจะทำให้ผ้าไม่สะอาด อาจทำให้เกิดผดผื่นได้ นัยาที่ใช้ซักผ้าเด็กจะเป็นนัยาซักผ้าเด็กโดยเฉพาะ ผู้เลี้ยงดูจะซักผ้าของเด็กรวมกับผู้ใหญ่และใช้ผงซักฟอกเด็กรวมกับผู้ใหญ่เมื่อเด็กอายุ 1 ปีขึ้นไป ความเชื่อที่ว่าไม่ตากผ้าในเวลากลางคืนเพราะเป็นเวลาผีตากผ้าอ้อม จะทำให้เด็กร้องไห้ไม่นอน ยังเป็นความเชื่อที่ได้รับการกล่าวถึงบ้าง แต่ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าจะทำให้ผ้าไม่แห้ง ขึ้น เหม็นอับ เปียกน้ำค้าง จะทำให้เด็กเป็นหวัด

4.6 การฝึกสุขนิสัยเด็ก

- การกิน การให้นมเด็คนั้นแม่จะให้นมเด็กเมื่อเด็กร้องหรือหิว หรือก่อนเข้านอน การให้นมเด็คนั้นจะไม่ได้กำหนดเวลาให้ เมื่อเริ่มให้อาหารเด็กจะเริ่มให้เป็นมื้อเวลาและเมื่อนั่งได้และใช้มือหยิบจับอาหารใส่ปากเองได้ จะให้นั่งรับประทานอาหารเป็นเวลาพร้อมกับครอบครัว โดยที่ผู้เลี้ยงดูจะป้อนร่วมด้วยเพื่อให้แน่ใจว่าอิ่ม อย่างไรก็ตามผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่บอกว่าจะฝึกเด็กให้รับประทานอาหารหลังอายุ 1 ปีขึ้นไป เพราะพูดรู้เรื่องแล้ว ซึ่งการฝึกนี้รวมถึงการรับประทานอาหารให้เป็นเวลาและฝึกความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการรับประทาน การจับช้อน การนั่งกับที่ขณะรับประทานอาหารและการล้างมือ ในระหว่างนี้การป้อนอาหารยังไม่เป็นที่ ยังเป็นการอุ้มเดินป้อนอาหารนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้เด็กรับประทานอาหารได้มาก

- การนอน ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่จะเริ่มดูแลให้เด็กนอนเป็นเวลาโดยเฉพาะในเวลา กลางคืน โดยจะกล่อมให้นอนก่อนเวลาที่พ่อแม่จะเข้านอน หรือเข้านอนพร้อมกัน ส่วนในเวลา กลางวันจะให้เด็กนอนตามเวลาที่เด็กง่วงนอน

- การขับถ่าย ถึงแม้ว่าผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่บอกว่าจะเริ่มฝึกเด็กขับถ่ายอุจจาระ และปัสสาวะ ให้เป็นที่และเป็นเวลาเมื่ออายุ 1 ปีขึ้นไป แต่ในทางปฏิบัติแล้วพบว่าจะให้เด็กนั่งบน ขาของแม่หรือจับนั่งบนพื้นที่มีช่องให้ถ่ายเมื่อเด็กอายุ 1 เดือนขึ้นไป และมักจะให้นั่งกระโถนเมื่อ สามารถนั่งได้เมื่อเด็กอายุ 6 เดือน เป็นต้น

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชนเผ่าเมี่ยน

ความหมายของชนเผ่าเมี่ยน

เครือข่ายวัฒนธรรมอิวเมี่ยน (2545) ได้ให้ความหมายของชนเผ่าเข้า หรือ เมี่ยน ว่าเป็น ชาวเขาเผ่าหนึ่ง อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย คำว่า เข้า ไม่มีในภาษาของเมี่ยน เนื่องจากเป็น คำเรียกที่กำหนดโดยทางการ ซึ่งไม่มีใครทราบที่มาอย่างแน่ชัด และความหมายที่แน่นอนโดยทั่วไป เข้าจะไม่เรียกตัวเองว่า เข้า เพราะในภาษาเมี่ยนไม่มีคำนี้ ดังนั้นเข้าจะเรียกตัวเอง ว่า เป็น เมี่ยน หรือ อิวเมี่ยน ซึ่งมีความหมายว่า คน หรือ มนุษย์

ประวัติศาสตร์ชนเผ่าเมี่ยน

เครือข่ายวัฒนธรรมอิวเมี่ยน (2545) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมี่ยนว่า เมี่ยน หรือ (เข้า) ได้รับการจัดให้อยู่ในเชื้อชาติ มองโกลอยด์ คืออยู่ในตระกูลจีนทิเบต ได้ปรากฏ ครั้งแรกในเอกสารบันทึกของจีน สมัยราชวงศ์ถัง โดยปรากฏในชื่อ ม่อ เข้า มีความหมายว่า ไม่อยู่ ได้อำนาจของผู้ใด เล่ากันว่า เมื่อประมาณ 2,000 กว่าปีมาแล้วบรรพชน ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ราบรอบ ทะเลสาบตงตึง แถบแม่น้ำแยงซี ไม่ยินยอมอ่อนน้อมให้ชนชาติผู้ปกครองรัฐ และไม่ยินยอมอยู่ ภายใต้การบังคับกดขี่ของรัฐ จึงได้ทำการอพยพเข้าไปในป่าลึกบนภูเขาสูง ได้ตั้งถิ่นฐานสร้างบ้าน ด้วยมือของเขาเอง เพื่อปกป้องเสรีภาพจึงถูกขนานนามว่า ม่อ เข้า ซึ่ง เหยา ซี เหลียน ได้บันทึกไว้ใน เหลียงชู ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง คำเรียกนี้ถูกยกเลิกไปเหลือแต่คำว่า “เข้า” เท่านั้น คำว่าเข้าเคย ปรากฏในเอกสารจีน เมื่อประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ซึ่งมีความหมายว่าป่าเถื่อน

หรือ คนป่า กล่าวกันว่าในประเทศจีนชนชาติเย้า มีคำเรียกขานชื่อของตนเองแตกต่างกันถึง 28 ชื่อ แต่คนเข้าในประเทศไทย เรียกตัวเองว่า เมียน (MIEN) หรือ อี้วเมียน (IU MIEN) ซึ่งมีความหมายว่า มนุษย์ หรือ คนเหยา ชุ่น อัน กล่าว่ว่าชาวเข้าในประเทศไทยจีนแยกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ เผ่าเปี่ยน เผ่าปุ่น เผ่าจางัน และเผ่าผิงตี้ ชาวเข้าเผ่าเปี่ยนมีประชากรมากที่สุดและเป็นกลุ่มที่ย้ายถิ่นฐานตลอดเวลา เป็นระยะทางที่ไกลที่สุด และกระจายกันอยู่ในอาณาบริเวณที่กว้างขวางที่สุดด้วย

มีนิทานที่เล่าขานต่อ ๆ กันมาของชาวเมียนว่า ในสมัยก่อนตอง (โล่งซ้วน) ตากู้ (กู่ฟาม) เป็นเทพ อยู่บนสวรรค์ มีความคิดที่จะสร้างเผ่าเมียน ขึ้นมา ดังนั้นตอง และตากู้จึงได้ปรึกษากันหรือ กันอยู่บนสวรรค์ว่า จะให้ตากู้ลงมาเกิดในโลกมนุษย์ โดยให้ลงมาเป็นลูกสาวคนที่สามของ พระราชา ส่วนตองจะลงมาเกิดในร่างของสุนัขมังกร เพราะมนุษย์ถือว่าสุนัขนั้นเป็นสัตว์เดรัจฉาน ที่ต่ำต้อยที่สุด มักมีคนดูถูกตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อถึงเวลา ทั้งคู่จึงลงมาเกิดโดยวางแผนกันไว้ว่า อนาคตต้องทำการปกป้องคุ้มครองเผ่าเมียน ตากู้ลงมาเกิดเป็นลูกสาว พระราชามีชื่อว่า แป้งสูง ซึ่งมีศิริโฉมงดงาม และฉลาดกว่าคนอื่น และได้ทำสัญลักษณ์ว่ามีไฟหนึ่งเม็ดที่ขาของตากู้ ขณะนั้น ในโลกมนุษย์มีเมืองอยู่ 2 เมือง เป็นของฝ่ายแป้งสูง และกู่สูง ได้ตกลงทำสงคราม มีดินหนึ่งทั้งแป้งสูง และกู่สูงต่างก็ได้ฝันว่าจะมีคนมาช่วยทำศึกให้นับจากนี้ 10 วัน ซึ่งขณะนั้นฝ่ายของแป้งสูง ยังไม่พร้อมที่จะทำการสู้รบ จึงได้เรียกเหล่าขุนนางมาปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี และในที่สุดก็สรุปว่า ถ้าภายใน 1 เดือน ใครที่สามารถตัดหัวของกู่สูงได้นำมาให้ได้ ตนจะยกลูกสาวคนที่สามให้ผู้นั้น เป็นรางวัล โดยให้เป็นลูกเขย และจะยกแผ่นดิน และข้าทาสบริวารให้ปกครองครึ่งหนึ่ง เมื่อประกาศออกไปแล้ว ประชาชนในเมืองของแป้งสูงไม่มีใครกล้าอาสาออกไปสู้รบกับกู่สูง

ที่ท้ายเมืองมีครอบครัวหนึ่ง ตั้งบ้านอยู่ที่ปากทางนอกเมือง วันหนึ่งได้มีสุนัขมังกร 5 สี ตัวหนึ่งชื่อว่า ผันหู เข้ามาหา หญิงม่ายคนหนึ่งเห็นเข้าจึงได้พูดขึ้นว่า ตั้งแต่เกิดมาในโลกนี้ยังไม่เคยเห็น สุนัขมังกรตัวไหนที่มีลักษณะสง่างาม และฉลาดเช่นนี้มาก่อน เราจะเอาสุนัขมังกรตัวนี้ไปถวายให้กับ พระราชาเป็นการสร้างบุญกุศลดีกว่า ดังนั้นจึงไปบอกพระราชา เมื่อพระราชาทราบจึงส่งคนมารับ กลับไปเลี้ยงไว้ เมื่อพระราชาได้เห็นก็รู้สึกดีใจ และได้สังเกตเห็นจุดต่าง ๆ บนร่างกายที่มีทั้งหมด 120 จุด และแต่ละจุดก็มีความสวยงามมาก และที่สำคัญคือ รู้ภาษาด้วย วันหนึ่งพระราชาได้เปิด ประชุม กับเหล่าขุนนาง และผันหูก็เข้าไปร่วมด้วย เมื่อฟังแล้วก็ไม่เห็นมีใครขันอาสาจะไปฆ่า กู่สูงได้ ผันหู จึงกล่าวขึ้นว่า ไม่จำเป็นเลยที่จะต้องสิ้นเปลืองเสบียงอาหาร และใช้ทหารทั้งกองทัพ ให้เข้าไป จัดการคนเดียว เพราะเป็นสัตว์เดรัจฉาน ต่ำต้อยคงไม่มีใครสงสัย และเฉลียวใจ ฝ่ายแป้งสูงก็เห็นด้วย เมื่อถึงเวลาออกเดินทาง เรื่องเดือรื้อนไปถึงบนสวรรค์เบื้องบนต้องส่งยาวิเศษมาให้ผันหู 1 เม็ด

เมื่อกินแล้วสามารถ ทนความหิวและอยู่ในทะเลได้ 7 วัน 7 คืน เมื่อว่ายน้ำไปถึงฝั่งของกู๋ซ่ง กู๋ซ่ง เห็นเข้า ก็นึกดีใจแล้วคิดว่าคงจะเป็นสุนัขมังกรที่จะมาช่วยตน

เมื่อพูดถึงกู๋ซ่ง กู๋ซ่งเป็นกษัตริย์ที่ชอบเล่นฆ่าคน ชอบทำสงคราม ชอบเอารัดเอาเปรียบ ประชาชน กู๋ซ่งเมื่อเห็นพันธุ์พญาลงนึกในใจว่า คราวนี้เมื่อมีสุนัขมังกรก็เห็นว่าจะมีความสามารถ มากมาย อีกทั้งฉลาดด้วย จึงรกรากับสมบัติอันมีค่า ไม่ว่าจะไปที่แห่งใดจะพาพันธุ์ไปด้วยเสมอ เหมือนเงาตามตัว เมื่อมีพันธุ์คุ้มครองคราวนี้ กู๋ซ่งก็ไม่ต้องการทหารอารักขาอีกแล้ว จึงปล่อยปลະ ละเลยราชกิจบ้านเมือง ไม่สนใจ พออยู่กันไปพันธุ์ เมื่อได้โอกาสเหมาะจึงกระโดดกัดคอกู๋ซ่งขาด และคาบไว้ข้ามทะเลกลับ เมื่อถึงเมืองเป่ย์ซ่งเห็นก็ดีใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ตนไม่ต้องไปรบ แต่กลับได้ ชัยชนะ จึงเกิดการจัดงานเลี้ยงใหญ่โต แบ่งส่งเคยพูดว่าถ้าใครสามารถเอากู๋ซ่งมาได้จะยกลูกสาว คนที่สามให้ และเมื่ออีกครึ่งหนึ่งแบ่งส่ง กล่าวแล้วขอมไม่คืนคำ แต่ส่งสารลูกสาวที่ต้องแต่งงาน กับสุนัขมังกร กล่าวโดนินทา และลูกสาวจะต้องอายุ ไม่กล้าสู้หน้าคน ดังนั้นจึงได้ทำผ้าคลุมหน้า เจ้าสาวไว้ แล้วเกณฑ์สาว ๆ ในเมืองที่มีรูปร่าง หน้าตาที่คล้ายลูกสาว ตนแล้วแต่งตัวคล้ายกันหมด ประมาณ 10 คน ให้ทั้งหมดมานั่งอยู่ข้างนอก และให้ข้าทาสบริวารทุกคนออกมาชี้ว่าคนไหนเป็น ลูกสาวของตน แต่ไม่มีใครสามารถชี้ตัวได้ถูกต้อง ดังนั้นจึงเรียกพันธุ์หมาชี้ตัว พันธุ์จึงได้ใช้จมูกดม ไปตามเท้าของแต่ละคนไปเรื่อย ๆ เพื่อจะหาสัญลักษณ์ที่ได้ บอกกับตาผู้ไว้ ดูไปเรื่อย ๆ จนเจอไฟ หนึ่งเม็ดที่หน้าแข้ง จึงได้ใช้ปากกับชายเสื้อของลูกสาวเป่ย์ซ่งไว้แล้วดึง 2-3 ครั้ง

เมื่อเป่ย์ซ่งเห็นดังนั้น จึงรู้ว่าไม่สามารถหลบหลีกได้ และคิดในใจว่าสุนัขตัวนี้คงไม่ ธรรมดาแน่ จึงจัดงานแต่งให้ 3 วัน 3 คืน เป่ย์ซ่งส่งสารลูกสาวตัวเอง จึงได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่ง ขึ้นมาเรียกว่า เกีย เซ็น ป้อง [หนังสือเดินทาง และแบ่งข้าทาสบริวารคอยติดตามรับใช้ และสามารถ ทำมาหากินได้บนพื้นแผ่นดินได้โดยไม่ผิดกฎหมาย และได้แต่งตั้งลูกเขยของตนเป็น พ่าน ต่าย โหว ซึ่ง เป็นแซ่แรกของเผ่าเมี่ยน คือ แซ่พ่าน และได้บอกว่าถ้าหากมีบุตรต้องพามาให้เป่ย์ซ่งตั้งชื่อให้ และเมื่อได้เวลา เป่ย์ซ่งแล้วก็นำบริวารทั้งหมดเข้าไปในป่า ซึ่งไม่มีบ้านเมืองต้องทำการ โคน ล้ม แผลว ถางป่า เพื่อสร้างบ้านเมืองขึ้นมาใหม่ กระทั่งภรรยาได้คลอดบุตรออกมา เป็นชาย 6 คน หญิง 6 คน ลูกชายได้แต่งภรรยาเข้าบ้าน และลูกหญิงทั้งหมดก็ให้แต่งสามีเข้าบ้านเพื่อช่วยกันสืบเชื้อสาย

ความเป็นมาของชนเผ่าเมี่ยน

มงคล จันทร์บำรุง (2535) และเครือข่ายวัฒนธรรมอิวเมี่ยน (2545) ได้สรุปการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของชนเผ่าเมี่ยนกลุ่มคอยอ่างข้างว่าจากการบอกเล่าของ นายจันควร แซ่เต๋น เป็นชาวบ้านอำเภอเทิง จังหวัด ลำปาง ซึ่งเป็นญาติของพญาศิริ ศรีสมบัติ กล่าวว่า เคยได้ยินพ่อแม่ของตนบอกว่า ก่อนหน้าที่พญาศิริ ศรีสมบัติ ได้ย้ายถิ่นฐานมาเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น นายเย่าเฟย แซ่เต๋น หรือเพี้ยฝาง ได้นำเมี่ยนกลุ่มหนึ่งย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยทาง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จากนั้นไม่นานก็ได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานบริเวณคอยอ่างข้าง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ นายจ้อยใจ แซ่ฟ่าน ยืนยันว่าตนเองก็เคยได้ยิน นายรามัน แซ่ฟ่าน (อดีตผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านปางควาย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่) เล่าว่า นายเย่าเฟย แซ่เต๋น นายอู่หว่าง แซ่ฟ่าน (บิดาของนายรามัน) ได้ย้ายมาจากประเทศลาวผ่านทาง อำเภอเชียงของ พร้อมกัน แต่ นายเย่าเฟย แซ่เต๋น ได้นำเมี่ยนจำนวนหนึ่งไปตั้งถิ่นฐานบริเวณคอยหมากหินกอง ประเทศพม่า ส่วน นายอู่หว่าง แซ่ฟ่าน ได้นำเมี่ยนจำนวนหนึ่งไปตั้งถิ่นฐานบริเวณคอยอ่างข้าง ต่อมา เมี่ยน ที่อยู่ในประเทศพม่า ก็ได้ย้ายตามมาที่บริเวณคอยอ่างข้าง

นอกจากนี้ นายแข่งเอียน แซ่ฟ่าน ได้กล่าวว่า บรรพบุรุษของตนเคยอยู่ในบริเวณคอยอ่างข้าง มาแล้วประมาณ 3 รุ่น หรืออย่างน้อย 120 ปี จากข้อมูลดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า เมี่ยน กลุ่มคอยอ่างข้าง นี้ได้ย้ายถิ่นเข้าสู่ประเทศไทยทางอำเภอเชียงของ ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกับ เมี่ยน กลุ่มเชียงราย และน่าน คือ ประมาณ 132 ปี เมื่อ พ.ศ. 2412 ได้เริ่มตั้งถิ่นฐานบริเวณคอยอ่างข้างและบริเวณใกล้เคียงทั้งในประเทศไทยและประเทศพม่า (พ.ศ. 2380) จากนั้นเมี่ยนกลุ่มนี้ก็ได้เคลื่อนย้ายกระจายตัวไปยังบริเวณต่าง ๆ ดังนี้ ห้วยชมพู คอยผาลัง คอยขาว จังหวัดเชียงราย และต่อมาก็ได้กระจายตัวมาตั้งถิ่นฐานบริเวณอำเภอฝาง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพิ่มขึ้น

เมี่ยนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแซ่ฟ่าน แซ่จ้าว แซ่เต๋น ลักษณะการแต่งกายของเมี่ยนกลุ่มนี้แตกต่างจากกลุ่มอื่น คือ ผู้หญิงจะโพกหัวพันไขว้กัน เก็บชายผ้าทั้งสองข้างและมีลายปักเป็นลายดอกใหญ่ที่ผ้าโพกหัว ส่วนกางเกงผู้หญิงนั้นจะให้ไหมสีต่าง ๆ ปักกลดลายสลับกัน ไม่นั่นสีใดสีหนึ่งเหมือนกับกลุ่มอื่น ๆ ที่ใช้สีแดงมากกว่าสีอื่น สำหรับการเคลื่อนย้ายของเมี่ยนกลุ่มนี้ก่อนที่จะเข้าสู่ประเทศไทยนั้น ไม่สามารถจะค้นคว้าได้ เพราะส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญของหนังสือ ไขว่ ไต้ว ซึ่งเป็นหนังสือบันทึกที่ฝังศพของบรรพบุรุษ และมีส่วนน้อยที่สามารถอ่าน เขียนหนังสือจีนได้

จำนวนประชากรของชนเผ่าเมี่ยน

เครือข่ายวัฒนธรรมอิวเมี่ยน (2545) ได้นำข้อมูลประชากรชนเผ่าเมี่ยน จากทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทยมาแสดงในตาราง ปัจจุบันชนเผ่าเมี่ยนมีจำนวนที่มากกว่านี้ แต่ยังไม่การสำรวจอย่างเป็นทางการและเมี่ยนที่อาศัยอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ได้อพยพไปอยู่ที่หมู่บ้านอื่นเกือบหมดแล้ว

ตารางที่ 2 การกระจายตัวของประชากรชนเผ่าเมี่ยนในจังหวัดต่าง ๆ

จังหวัด	หมู่บ้าน	กลุ่มบ้าน	หลังคา เรือน/หลัง	ชาย /คน	หญิง/คน	รวม ประชากร/ คน
กำแพงเพชร	8	7	561	2,004	2,055	4,059
เชียงราย	39	29	2,544	8,087	7,953	10,027
เชียงใหม่	3	5	235	859	829	1,688
ตาก	1	0	64	207	194	401
สุโขทัย	0	5	95	408	377	785
พะเยา	17	20	1,215	3,969	3,882	7,851
ลำปาง	7	19	815	2,588	2,571	5,159
น่าน	23	11	3,977	6,344	5,960	12,304
เพชรบูรณ์	0	1	14	41	42	83
รวมทั้งหมด	98	97	9,501	24,494	23,863	48,357

ลักษณะที่อยู่อาศัยของชนเผ่าเมี่ยน

มงคล จันทร์บำรุง (2535) ชาวเมี่ยนนิยมสร้างบ้านในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000–1,500 เมตร ปัจจุบันชาวเมี่ยน บางกลุ่มอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ราบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการประกอบอาชีพ และการปกครองของทางราชการ บ้านของเมี่ยนจะหันหลังสู่เนินเขา หากอยู่พื้นที่ราบ มักหันหน้าออกสู่ถนน ผังบ้านเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปลูกคร่อมคินมีห้องนอนแบ่งแยกย่อยเป็นหลายห้องภายในบ้าน พ่อแม่แยกห้องให้ลูกสาวเมื่อเห็นว่าลูกเริ่มเป็นสาวแล้ว ทั้งนี้เพื่อความ

สะดวกในการเลือกคู่ของหญิงสาวตามประเพณีการเที่ยวสาว มีห้องครัวแยกออกไปอีกห้องหนึ่ง และมีบริเวณห้องใหญ่เป็นที่โล่ง มีแคร่หรือเตียงไว้นั่งเล่น หรือสำหรับรับแขกที่มามีใครคนหนึ่งของห้อง ในบ้านไม่มีหน้าต่างแต่มีประตูเข้าออกหลายทาง ประตูสำคัญที่สุดคือประตูผีหรือประตูใหญ่ เป็นประตูที่ใช้ติดต่อกับวิญญาณหรือแสดงการเพิ่มหรือลดสมาชิกที่ถือผีของตระกูล เมื่อมีพิธีศพ และแต่งงานก็จะต้องใช้ประตูนี้เป็นทางออกและทางเข้า ในเวลาปกติทุกคนสามารถเดินเข้าออกประตูนี้ได้ ประตูผีจะอยู่ตรงกันข้ามกับห้องผีหรือ เมียนเตี้ย

ก่อนจะสร้างบ้านต้องเอาดวงเกิดของหัวหน้าครอบครัวไปดูว่า ประตูนี้จะต้องหันไปทางทิศใดก็จะตั้งบ้านตามทิศทางที่สอดคล้องกับดวงของผู้นำครอบครัวนั้น นอกจากนี้ยังมีคอกหมู เรือนเลี้ยงไก่ยกพื้น โรงเก็บข้าวเปลือก ข้าวโพด ซึ่งยกพื้นสูง ที่สำหรับเก็บฟืนและในบริเวณบ้านจะปลูกพืชผักสวนครัวเล็ก ๆ บางบ้านมีคอกม้า

การแต่งกายของชนเผ่าเมียน

เมียนมีชื่อเสียงในการปักผ้า ลายปักแต่ละลายมีความละเอียดประณีต มีการออกแบบจัดวางสีอย่างลงตัวและสวยงาม เวลาที่ปักลายก็จะปักจากด้านหลัง และใช้ผ้าอีกชิ้นหนึ่งปิดลายนั้นเพื่อไม่ให้เก่าเร็ว นับเป็นศิลปะความสามารถและความชำนาญของหญิงเมียนโดยแท้ ผู้หญิงจะได้รับ การฝึกฝนให้ปักผ้าตั้งแต่เด็ก แต่ปัจจุบันเด็กสาวบางคนเริ่มปักผ้าไม่เป็นเพราะต้องไปโรงเรียน ไม่มีเวลาฝึกหัด เมียนจะปักลวดลายลงบนผ้าฝ้ายสีดำ ซึ่งเมื่อก่อนทอใช้เอง แต่ปัจจุบันมักซื้อผ้าฝ้ายมาจากเมือง โดยทั่วไปเมียนในประเทศไทยแต่งกายลักษณะเดียวกัน เนื่องจากเป็นเมียนกลุ่มเดียวกัน ทั้งหมด คือกลุ่มเปียนเข้า แต่มีรายละเอียดการแต่งกายแตกต่างกันไปแต่ละหมู่บ้าน การแต่งกายของเมียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การแต่งกายในชีวิตประจำวันผู้ชายสวมเสื้อผ้าแบบชายไทยทั่วไป ส่วนผู้หญิงนั้น หากเป็นหญิงสาวนิยมแต่งกายอย่างหญิงสาวไทย หญิงวัยกลางคนถึงสูงอายุแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าหรือนุ่งผ้าถุง ใส่เสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต แต่ยังโพกศีรษะอยู่ มีทั้งรูปแบบเดิมและใช้ผ้าขาวม้า การพันศีรษะนี้หากเคยพันมาอย่างไรก็ต้องปฏิบัติตลอดไป มิเช่นนั้นจะทำให้เป็นหวัดได้ง่าย ส่วนเด็ก ๆ เมียนจะแต่งตัวเหมือนอย่างเด็กไทยทั่วไป ยกเว้นที่ศีรษะจะใส่หมวกเพื่อไม่ให้เย็น ไข้หวัดได้ง่าย หมวกนี้มีรูปแบบเฉพาะทั้งของเด็กหญิงและเด็กชาย ส่วนเด็กเล็ก ๆ นอกจากจะต้องสวมหมวกแล้ว พวกผู้ใหญ่หรือพี่ ๆ จะสะพายเอาไว้ด้านหลัง และนำไปในที่ต่าง ๆ โดยมี ช่วงบู้ย หรือผ้าสะพายเด็ก ผ้าสะพายจะนี้ปักลวดลายและประดับตกแต่งอย่างสวยงาม

2. การแต่งกายในประเพณีเมียนจะสวมใส่ชุดประจำเผ่าเมียนอย่างพร้อมเพรียง โดยเฉพาะผู้หญิง หญิงชาวเมียนสวมเสื้อสีดำยาวคลุมเข่า แขนยาว ผ่าด้านข้างลำตัวตั้งแต่สะโพกจนถึงปลายผ้า เย็บริมด้วยผ้าสีส่วนมาก ใช้สีฟ้าหรือสีน้ำเงินเข้ม คอเสื้อประดับด้วยพุ่มไหมพรมสีแดงผ่าหน้า ตลอดจนถึงเอว มีกระดุมเป็นแผ่นเงินขนาด 3×5 เซนติเมตร รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าติดเป็นแนวนอน คล้ายเข็มกลัด ติดถึงบริเวณเหนือเอว พันศีรษะด้วยผ้าพันเป็นชั้นแรก ส่วนชั้นนอกจะใช้ผ้าพันลาย ปักซึ่งมีลักษณะการปัก 2 แบบคือ แบบหัวโตและแบบหัวแหลม ผ้าพันนี้มีลายปักที่เชิงหรือปักแบบ ห่างบนผืนผ้า และผ้านี้จะพันไว้ตลอดแม้ในเวลานอน หญิงเมียนสวมกางเกงขาก๊วยสีดำ ด้านหน้า กางเกงเป็นลายปักที่ละเอียดและงดงามมาก นิยมอวดและประชันความงามของการปักผ้า ลวดลายนี้ ใช้เวลาปัก 1-5 ปี ขึ้นอยู่กับความละเอียดของลวดลายและเวลาว่างของผู้ปักเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ หญิงชาว เมียนจึงอวดลายปักของตน ด้วยการรวบปลายเสื้อที่ผ่าด้านข้างทั้งสองมามัดไว้ด้านหลัง และใช้ผ้าอีกผืนหนึ่งทำหน้าที่เป็นเข็มขัดทับเสื้อและกางเกงนั้นอีกรอบหนึ่ง โดยทิ้งชายผ้าซึ่งปัก ลวดลายไว้ข้างหลัง สำหรับผู้ชายสวมเสื้อพื้นสีดำปักลายดอกบนผืนผ้านั้น คอเสื้อผ่าไปข้าง ลำตัว สวมกางเกงขาก๊วยสีดำ เมื่ออยู่ในงานประเพณี เช่นเป็นเจ้าบ่าวหรือเพื่อนเจ้าบ่าว ก็จะนิยมพัน ศีรษะแบบเดียวกับผู้หญิงและประดับด้วยเครื่องเงินเช่นกัน ชาวเมียนมีชื่อเสียงในเรื่องการตีเครื่องเงิน ทั้งนี้เพราะเมียนนิยมใช้เครื่องประดับที่เป็นเงินเช่นเดียวกับชาวเขากลุ่มอื่น และรูปแบบ เครื่องประดับเมียนนั้นงดงาม และมีหลายรูปแบบ เครื่องประดับแต่ละชิ้นเป็นงานฝีมือที่ประณีต เมื่อมีงานประเพณี ผู้หญิงเมียนจะประดับเครื่องเงินกันอย่างเต็มที่ ดังนี้

- ต่างหู เป็นรูปวงกลมร้อยเช้ารูหู เป็นแกนขนาดเล็กถึงใหญ่ สำหรับขนาดใหญ่ ผู้ใส่ ต้องขยายรูหูให้มีขนาดประมาณปลายนิ้วก้อย ต่างหูนี้มีหัวตุกศรชี้อยู่กลางวง คนวัยกลางคนถึง ผู้สูงอายุนิยมใส่ต่างหูแบบนี้ สำหรับสาวเมียนปัจจุบันนิยมต่างหูขนาดเล็กมีลักษณะคล้ายดอกไม้ที่มี พวงเงินแผ่นเล็กห้อยระย้าลงมา

- กำไลเงินมีทั้งแบบแบนและลายและแบบกลม
- สร้อยเงินพันข้อมือ
- พวงสร้อยติดแผ่นหลังเสื้อมีเข็มกลัดในตัวติดอยู่ที่พวงสร้อยนี้
- พวงสร้อยติดเสื้อด้านหน้า
- สร้อยเงินพันผ้าโพกศีรษะ
- ห่วงคอมีทั้งแบบห่วงเดียวไปจนถึงห้าห่วง
- แหวนเงิน

ลักษณะของชนเผ่าเมี่ยน

เมี่ยนเป็นคนขยันและเก่งในด้านการค้าขาย รักความสะอาด มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อแขกที่มาเยือน เมื่อแขกมาถึงบ้านเขาจะยกม้านั่งมาให้และต้อนรับด้วยน้ำดื่มหรือน้ำชา ตั้งโต๊ะพิเศษเลี้ยงอาหารแก่แขก โดยมีหัวหน้าครอบครัวหรือลูกชายนั่งรับประทานอาหาร ดูแลความสะดวกสบายอยู่ตลอดเวลา โดยปกติเมื่อมีการเลี้ยงแขก จะใช้เหล้าเป็นสื่อแสดงน้ำใจจากเจ้าของบ้านต่อผู้มาเยือน เจ้าของบ้านจะยกแก้วเหล้าแสดงการต้อนรับและขอบคุณแขก แขกก็จะยกแก้วขอบคุณตอบ การดื่มเหล้าของชาวเมี่ยนจะแสดงถึงมารยาทและน้ำใจเป็นอย่างมากไม่มีผู้ใดยกแก้วเหล้าดื่มโดยลำพัง การยกแก้วแต่ละครั้งต้องชวนเพื่อนที่นั่งใกล้ดื่มหรือชนแก้วด้วยกันทุกครั้งไป

ระบบทางโครงสร้างสังคมของชนเผ่าเมี่ยน

สมเกียรติ จำลอง (2545) ได้กล่าวถึงชุมชนของเมี่ยนในอดีตนั้นเป็นชุมชนพึ่งตนเองค่อนข้างสูงทั้งในด้านการดำรงชีวิตและการจัดการภายในชุมชน จะมีตำแหน่งหรือฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการจัดการในชุมชนนั้น ตำแหน่งหรือฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนของเมี่ยนพอสรุปได้ดังนี้

- ผู้ปกครองหรือหัวหน้าหมู่บ้าน ในชุมชนของเมี่ยนจะมีผู้ปกครองหรือหัวหน้าหมู่บ้าน 1 คน หัวหน้าบ้านนี้อาจได้รับการแต่งตั้งจากราชการหรือไม่ได้รับการแต่งตั้งจากราชการ โดยทั่วไปหัวหน้าหมู่บ้านมักจะเป็นบุคคลที่มาจากกลุ่มแซ่ที่ใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน หรืออาจเป็นผู้นำในการอพยพมาตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ ซึ่งจะทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านและเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีความหรือข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และระหว่างชุมชน ภาษาเมี่ยนเรียกว่า “ตัวเมี่ยน” “ล่างโก” หรือ “ล่างเจี้ยว” จะเป็นผู้ที่ความเสียสละและมีชื่อเสียงในชุมชนนั้น ๆ

- กลุ่มผู้อาวุโส เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในหมู่บ้านมากโดยเฉพาะในด้านการปกครองและดูแลหมู่บ้าน ซึ่งจะทำงานร่วมกับหัวหน้าหมู่บ้าน เวลามีปัญหาหรือคดีความต่าง ๆ เพราะเมี่ยนนับถือและยกย่องผู้อาวุโส ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์และผ่านโลกมามาก ดังคำเปรียบเปรยของเมี่ยนที่ว่า “ปัว เต้า โอ้ว แซง ต้องตุ้ เหยียด เต้า เมี่ยนก็ ปัว เต้า เมี่ยนโก ต้องตุ้ เหยียด เต้า เจี้ยว” หมายถึง คนหนุ่ม 3 คน เทียบเท่าคนแก่ 1 คน คนแก่ 3 คน เทียบเท่ากับผู้อาวุโส 1 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนได้ชัดเจนเป็นอย่างดี

- ผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งโดยทั่วไปภาษาเมียนเรียกว่า “ซิบ เมียน เมียน” (อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม) จะเป็นผู้ที่มิบทยาและได้รับความนับถือในชุมชน เมียนเชื่อว่าในโลกนี้มีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและนอกเหนือธรรมชาติ สิ่งนี้เมียนเชื่อว่า “เมียน” หรือวิญญาณ ซึ่งจะมีทั้งวิญญาณดีและวิญญาณร้าย วิญญาณดีก็จะช่วยปกป้องคุ้มครองมนุษย์ ส่วนวิญญาณร้ายก็จะทำให้เกิดสิ่งไม่พึงประสงค์ขึ้น ดังนั้นเพื่อให้มนุษย์มีความสุข ความเจริญรุ่งเรือง เมียนจึงต้องติดต่อกับเมียนหรือวิญญาณดี ให้ช่วยปกป้องคุ้มครองตน และควบคุมวิญญาณร้ายไม่ให้ทำอันตรายหรือก่อให้เกิดสิ่งไม่ดีแก่มนุษย์ เมียนจึงต้องมีอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นผู้ประกอบพิธีดังกล่าว ผู้ที่จะประกอบพิธีกรรมได้นั้นจะต้องเรียนรู้ภาษาจีน ซึ่งอ่านออกเสียงภาษาเมียนก่อนให้ได้ เพราะเมียนจะให้ใช้อักษรจีนเป็นภาษาเขียน การบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันและใช้ประกอบพิธีกรรมทั้งการเขียนและการสวด อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องเป็นผู้ที่เคยผ่านพิธี “กว่าดัง” หรือบวช ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่บุญบารมีมากกว่าคนธรรมดา

- ช่างตีเหล็ก ในสังคมเมียนเป็นสังคมเกษตรกรรม วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำมาหากิน เช่น จอบ เสียม มี ขวาน ส่วนมากจะซื้อเหล็กมาจากในเมืองแล้วนำมาให้ช่างตีเหล็กเป็นคนทำให้ เพราะอุปกรณ์บางอย่างมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนพื้นราบ ดังนั้นช่างตีเหล็กจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะด้านการทำวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ตำแหน่งช่างตีเหล็กส่วนใหญ่จะสืบทอดกันมาในสายตระกูลและมีการถ่ายทอดให้กับผู้อื่นที่สนใจด้วย

- ช่างเงิน ในสังคมเมียน เงินเป็นทรัพย์สินที่มีค่ามาก เพราะเงินนอกจะใช้เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสิ่งของ การปรับสินไหมแล้ว ยังนำมาทำเป็นเครื่องประดับต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องประดับของสตรีเมียน มีทั้งแหวน กำไล ต่างหู และสร้อยคอต่าง ๆ ซึ่งช่างเงินในหมู่บ้านจะเป็นผู้ออกแบบและทำให้ เครื่องประดับแต่ละอย่างก็จะมีการทำที่ละเอียด ประณีตและสลักลวดลายที่สวยงาม ช่างเงินจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญอีกตำแหน่งหนึ่งในก้านศิลปหัตถกรรมในสังคมเมียน ตำแหน่งช่างเงินนี้ ส่วนใหญ่จะมีการสืบทอดจากตระกูลเดียวกัน แต่ก็มีถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นที่สนใจอีกด้วย

- หมอยาสมุนไพร หมอสมุนไพร หรือที่เรียกว่า “เดียไซ” จะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพฤกษศาสตร์ และการใช้สมุนไพรในการรักษาผู้ป่วยเป็นพิเศษ มีทั้งหญิงและชาย แต่หมอสมุนไพรบางคนก็เก่งในการรักษาโรคเฉพาะด้าน ในชุมชนหนึ่งจะมีหมอสมุนไพรหลายคน แต่ที่เก่ง ๆ

หรือมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของคนทั่วไปนั้นก็มีไม่มากนัก หมอสมุนไพรจะมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่ถ่ายทอดตามสายตระกูล อีกประเภทหนึ่งคือที่ไปขอเรียน ศึกษาจากหมอที่มีความเชี่ยวชาญ

- หมอตำแย หมอตำแยกับหมอยาสมุนไพรอาจจะเป็นบุคคลเดียวกัน เพราะในสังคมเมียนให้มีความสำคัญกับการดูแลแม่และเด็กหลังคลอด ผู้ที่จะเป็นหมอตำแยได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านการใช้สมุนไพร และสามารถดูแลหญิงหลังคลอดและเด็กได้อย่างปลอดภัย แต่ในปัจจุบันหมอตำแยได้เลือนหายไปจากชุมชนแล้วเพราะว่าชนเผ่าเมียนจะใช้บริการกับแพทย์มากกว่า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เขมรถิ่นไทยตามแนวทฤษฎีการสร้างพลังภูมิปัญญาชาวบ้านของทิพจฑา สุกิมารส (2550) พบว่าองค์ประกอบของกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเขมรถิ่นไทยชุมชนปรี๊ดถ่ม คุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดจะเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญในองค์ความรู้และเนื้อหาวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้นำทางธรรมชาติของชุมชน คุณลักษณะของผู้รับการถ่ายทอดมีทั้งการถ่ายทอดให้ลูกหลานภายในครอบครัวและการถ่ายทอดให้คนในชุมชนที่มีความสนใจเรียนรู้ สำหรับวิธีการถ่ายทอดจะเป็นลักษณะมุขปาฐะ การแสดงวิธีการให้เรียนรู้จดจำ การทดลองทำด้วยตนเองและการเลียนแบบจากผู้ถ่ายทอด ส่วนสื่อที่ใช้ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรมและสื่อวัสดุเด็กปฐมวัยที่ผ่านกระบวนการมีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองในเรื่องของการใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในการเรียนรู้และสื่อสาร รับรู้เรื่องของวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย อาหาร ขนมหัตถ์บ้าน ประเพณีในชุมชน และรับรู้วิธีการพึ่งพาอาศัย การดูแลทรัพยากรจากป่าชุมชน

งานวิจัยเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทยใหญ่ กรณีศึกษาหมู่บ้านสามัคคี จังหวัดแม่ฮ่องสอนของดุษฎี กล้าวแล้ว (2545) พบว่า ครอบครัวเดี่ยวผู้ดูแลเด็กประกอบด้วยพ่อแม่ แม่เฒ่าและพี่ชายหรือพี่สาวของเด็ก ส่วนในครอบครัวขยายผู้ดูแลเด็กนอกจากจะประกอบด้วยพ่อแม่ พี่สาว พี่ชายแล้ว ยังประกอบด้วยลุง ป้า น้า อา แต่แม่ก็เป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็กและให้ความรักการเอาใจใส่และหุคงานมาดูแลลูกที่บ้านจนลูกมีอายุประมาณ 1-2 ปี จึงจะเริ่มออกทำงานและยังมีการนำ ขวัญ (พลังชีวิต) มาเป็นส่วนหนึ่งในการอธิบายเกี่ยวกับการเจ็บป่วยด้วยสาเหตุต่าง ๆ และชาวไทยใหญ่มักจะเรียกชื่อพ่อหรือแม่ตามหลังการเรียกชื่อลูกเสมอ ๆ ทำให้พ่อแม่ต้องคอย

อบรมเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เพราะพฤติกรรมที่ไม่ดีจะส่งผลให้พ่อแม่ได้รับการติฉิน นินทาจากคนอื่น ๆ และนำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์ตระกูลได้

งานวิจัยของสมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท.) (2545) เรื่ององค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพของแม่และเด็กชนเผ่าเย้า พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ในช่วงเวลาก่อนการตั้งครรภ์ ระหว่างการตั้งครรภ์ และหลังการคลอด แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกวิธีการและขั้นตอนล้วนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับกับความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตของชนเผ่าเย้า แม้ว่าสถานการณ์ต่าง ๆ จะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลามากแค่ไหนก็ตาม แต่ชนเผ่าเย้าก็ยังให้ความสำคัญและนับถือการปฏิบัติหรือแนวความเชื่อดั้งเดิมอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด การตาย โดยเฉพาะการเกิด จะต้องมีความพิถีพิถันเกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด โดยยึดถือแนวความเชื่อ ในเรื่องของพิธีกรรม การเรียกขวัญ ขอบปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งชาวเย้าเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องและมีผลต่อการเลี้ยงดูเด็ก

สุรภิ วงศ์ไพบูลย์ (2542) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนปิ่นสรวงแยลส่ววิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนรูปแบบการเลี้ยงดูแบบอนุรักษนิยมแบบอิตาเลียนและการแบบปล่อยปละละเลยมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ส่วนลักษณะการเลี้ยงดูด้านจิตพิสัย ด้านการตัดสินใจ และก้านกนิสัยมีการปฏิบัติในระดับมาก สำหรับด้านสุขอนามัย ด้านสังคมและด้านการปรับตัว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ปรีชา สุกใส (2541) ได้ศึกษาเจตคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม ของครอบครัวที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า จริยธรรม ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมทางด้านบวกที่ครอบครัวส่วนใหญ่ยอมรับและเห็นด้วยนั้นคือ หลักการอบรมเลี้ยงดูที่สืบทอดกันมา แต่ความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน ครอบครัวมีเจตคติด้านบวกต่อการยอมรับ การกระทำที่สะท้อนให้เห็นว่า สภาพการขาดจริยธรรม ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม อันจะส่งผลถึงการปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้แก่บุตรหลานที่เป็นเด็กและเยาวชนอันจะเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นพลเมืองดีและสร้างสรรค์สังคมไทยให้ก้าวหน้าต่อ

การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาของ สุมณ อมรวิวัฒน์ และคณะ (2534) เรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยในหมู่บ้าน

ชนบททั้ง 4 ภาคของประเทศไทย โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านจากภาคต่างๆ ภาคละ 1 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านพ่ายพ จากภาคเหนือ หมู่บ้านอาคเนย์ จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมู่บ้านสุวรรณภูมิ จากภาคกลาง หมู่บ้านทักษิณ จากภาคใต้ รวมเป็นจำนวน 4 หมู่บ้าน มาเป็นกรณีศึกษาและ การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา ดังนี้

การอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองชาวเล ในหมู่บ้านสังกาอู๋ จังหวัดกระบี่ : การศึกษา เชิงชาติพันธุ์วรรณา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองชาวเล ในหมู่บ้าน สังกาอู๋ จังหวัดกระบี่ ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา และศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองชาวเล ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ โดยใช้ครอบครัวชาวเลจำนวน 5 ครอบครัว ในหมู่บ้าน สังกาอู๋ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ที่มีเด็กชาวเลอายุ 3 – 6 ปีเป็นกรณีศึกษา ให้ผลการศึกษา ที่คล้อยคลึงกันผลการศึกษา ดังนี้

ลักษณะของครอบครัวในหมู่บ้านสุวรรณภูมิและหมู่บ้านอาคเนย์ เป็นครอบครัวขยาย ส่วนหมู่บ้านพ่ายพและหมู่บ้านทักษิณนั้น มีครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายจำนวนใกล้เคียงกัน จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 6 คน ในครอบครัวขยายจะมีคนชรา คือ ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ด้วย ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติ ปลูกบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกัน เป็นหมู่ ไม่มีรั้วกัน ลักษณะของบ้านประกอบด้วยตัวเรือนและบริเวณโดยรอบเรียกว่าบ้าน ส่วนใหญ่ เป็นเรือนชั้นเดียวได้สูง ตัวเรือนมีส่วนเป็นนอกชานซึ่งใช้เป็นที่พักผ่อน ซักล้างและทำครัว ส่วนที่ยกระดับสูงขึ้นเล็กน้อยเป็นห้องโถงใหญ่ และกั้นส่วนหนึ่งเป็นห้องนอน ห้องโถงใหญ่นั้นใช้ สารพัดประโยชน์ การทำกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัวมักจะทำที่ห้องโถงใหญ่และนอกชาน ส่วนส่วนนั้นแยกออกจากตัวเรือนใหญ่เป็นห้องเล็กเตี้ยติดดิน การดำเนินชีวิตของชาวบ้านขึ้นอยู่กับ ความอุดมสมบูรณ์และทรัพยากรธรรมชาติ หมู่บ้านส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากร ธรรมชาติดี ทำให้ชาวบ้านมีฐานะทางมาหากินและมีสุขภาพอนามัยที่ดี ยกเว้นหมู่บ้านอาคเนย์นั้นมีความแห้งแล้งภูมิอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว มีภาวะตลาดแคบจนทำให้ เป็นอุปสรรคต่อการทำมาหากิน และการพัฒนาสุขภาพอนามัย อย่างไรก็ตามชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรทำมาหากินตามวิธีการดั้งเดิม ยังใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วยน้อยมาก

ส่วนลักษณะครอบครัวของชาวเลในหมู่บ้านสังกาอูมีทั้งที่เป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ในครอบครัวเดี่ยวประกอบไปด้วย พ่อ แม่และลูก ครอบครัวขยายประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และปู่ ย่า หรือ ตา ยาย ครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยายมักเป็นครอบครัวของลูกคนสุดท้าย คือ พี่ ๆ จะแต่งงานและแยกบ้านไปอยู่ต่างหากกันก่อนแล้ว ลูกคนสุดท้ายจะอยู่ร่วมกับพ่อแม่เป็นคนสุดท้าย เมื่อแต่งงานแล้วจึงต้องรับภาระเลี้ยงดูพ่อแม่ด้วยการตั้งบ้านเรือนของชาวเล เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด ชาวเลจึงสร้างบ้านเรือนกันเป็นแถว ๆ ติด ๆ กันตามแนวของชายทะเล บางบ้านมีทางเชื่อมต่อถึงกันได้และไม่มีรั้วกันแสดงอาณาเขตของแต่ละบ้าน หญิงชายชาวเลเมื่อแต่งงานกันใหม่ๆ ฝ่ายชายจะย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกับครอบครัวของฝ่ายหญิง และจะช่วยทำงานต่างๆ หาเลี้ยงครอบครัวของฝ่ายหญิง ด้วย พร้อมทั้งช่วยกันเก็บหอมรอมริบเงินทอง เพื่อเตรียมไว้สำหรับการแยกเรือนออกมาอยู่ต่างหาก เมื่อพร้อมที่จะแยกเรือนแล้วจะปลูกบ้านอยู่ใกล้ ๆ กับครอบครัวเดิม ชาวเลส่วนใหญ่ในหมู่บ้านสังกาอูจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นวงศาคณาญาติกัน และมักจะช่วยเหลือแบ่งปันกันในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น การแบ่งปันอาหารทะเลที่ได้มาจากการออกทะเลของแต่ละครอบครัว เป็นต้น

ในด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางกายนั้น อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงดูเด็กทั้ง 4 ภูมิภาค มีส่วนคล้ายคลึงกันทุกหมู่บ้านที่ทำการศึกษา โดยประเภทอาหารที่เด็กทุกหมู่บ้านรับประทาน แบ่งได้เป็นอาหารเนื้อ อาหารทะเล อาหารไข่ อาหารผัก ผลไม้ ขนม อาหารเสริม เช่น นมกล่อง ก๋วยเตี๋ยว และอาหารว่างระหว่างมื้อ สำหรับครอบครัวชาวเลนั้นอาหารที่นำมาให้เด็กบริโภค ได้แก่ อาหารที่หาได้ง่ายตามชายฝั่งทะเล อาหารทะเล และอาหารที่ซื้อจากร้านค้าหรือจากตลาด การปรุงอาหารใช้วิธีง่าย ๆ ได้แก่ ต้ม ทอด ผัด ย่าง แงง เด็กชาวเลมักจะไม่ได้รับประทานอาหารผัก เพราะชาวเลไม่ปลูกผักไว้บริโภค เนื่องจากสภาพพื้นที่ดินเป็นดินปนทรายและดินภูเขาที่มีปะปนอยู่มาก และชาวเลไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง นอกจากนี้ผักที่ร้านค้าในหมู่บ้านนำมาขายก็มีราคาแพง และมาขายเพียงอาทิตย์ละหนึ่งวันเท่านั้น

การจัดเตรียมอาหารส่วนใหญ่แม่เป็นคนจัดเตรียมให้ นอกจากนั้นก็มีผู้ใหญ่จัดหาให้ เช่น ย่า ยาย พี่ ป้า น้า อา และลูกสาวคนโต ทุกหมู่บ้านที่จะศึกษาจะให้ความสำคัญกับอาหารมื้อเย็นมากที่สุด เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ทุกคนว่างจากการทำงาน ช่วงเวลาในการรับประทานอาหารของเด็กไม่ได้กำหนดตายตัว เด็กมักจะรับประทานอาหารเมื่อหิว เด็กส่วนใหญ่รับประทานอาหาร 3 มื้อ คือ เช้า กลางวัน เย็น เด็กเล็กส่วนใหญ่มักจะรับประทานอาหารก่อนผู้ใหญ่โดยมีแม่หรือยายเป็นผู้ป้อนอาหารให้กับเด็ก ส่วนเด็กโต (อายุ 3-6 ปี) ส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารพร้อมกับผู้ใหญ่ เด็กในชนบททั้ง 4 ภูมิภาคอาบน้ำวันละ 1-2 ครั้ง ส่วนใหญ่จะอาบน้ำตอนกลางวันและตอนเย็น

ถ้าอาบน้ำครั้งเดียวจะอาบน้ำเฉพาะช่วงเย็น ถ้าไปโรงเรียนจะอาบน้ำเช้าและเย็น มีทั้งผู้ใหญ่อาบน้ำให้หรือเด็กอาบน้ำเอง โดยที่พ่อหรือแม่จะเป็นผู้จัดเตรียมน้ำให้เด็กอาบน้ำ การอาบน้ำของเด็กในหมู่บ้านที่ศึกษาก่อนหมู่บ้านพ่าย เด็กจะอาบน้ำบริเวณบ้าน พื้นดิน น้ำ แม่จะช่วยล้างและทำความสะอาดให้ เด็กในหมู่บ้านพ่ายจะอาบน้ำในห้องส้วม แม่ของหมู่บ้านทักษิณและหมู่บ้านอากเนย์ จะดูแลในเรื่องอาบน้ำของเด็กตลอดจนการดูแลเรื่องความสะอาดร่างกายของเด็กน้อย แต่ถ้าครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษา จะดูแลเด็กดีขึ้น เสื้อผ้าของเด็กหมู่บ้านที่ศึกษามีน้อยชุด (2-3 ชุด) แม่จะซักเสื้อผ้าให้เด็กสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กต้องใส่เสื้อผ้า 2-3 วันจึงจะเปลี่ยนใหม่

สำหรับเด็กชาวนั้น แม่จะอาบน้ำให้เด็กทุกวัน วันละหลายๆครั้ง และจะให้เด็กอาบน้ำพร้อมกับผู้ใหญ่ที่เป็นเพศเดียวกัน การสระผม จะสระผมให้เด็กบ่อยครั้ง การแปรงฟัน มีการสอนให้เด็กรู้จักการแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง คือ ตอนเช้า แม่ชาวนาจะซักผ้าให้เด็กทุกวัน โดยซักรวมกับเสื้อผ้าของพ่อแม่ ส่วนการทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้ของเด็ก ได้แก่ เครื่องนอน มีการนำปลอกหมอนและผ้าปูที่นอนมาซักเกือบทุกอาทิตย์ ที่นอน หมอน ผ้าห่ม นำไปตากแดดประมาณเดือนละหนึ่งครั้ง ส่วนการทำความสะอาดขดนมนั้นจะล้างด้วยน้ำเปล่าและจะใช้แปรงล้างขวดหรือฟองน้ำถู เมื่อเด็กดื่มนมหมดขวดแล้วจะล้างขวดนมทิ้งไว้ แม่ชาวนาจะนำไปล้างเมื่อต้องขงนมให้เด็กดื่มในครั้งต่อไป

ในครอบครัวชนบททั้ง 4 ภูมิภาค ทุกหมู่บ้านที่ศึกษามักจะใช้ความเชื่อสืบทอดมาใช้ในการและป้องกันโรค การรักษาโรคให้แก่เด็ก ผู้ใหญ่มักซื้อยาตามคำแนะนำขายมาให้เด็กรับประทานตามอาการของโรคเอง ถ้าเป็นมากจะพาไปโรงพยาบาล สถานีนามัย ถ้าไม่หายจะรักษาด้วยยาแผนโบราณ หมอชาวบ้าน หรือทางไสยศาสตร์ เช่น เป้าคาถา สำหรับครอบครัวชาวนานั้น แม่ชาวนาดูแลสุขภาพของเด็กโดยให้เด็กได้รับประทานอาหารครบ 3 มื้อ นอนพักผ่อนตอนกลางวัน ให้เด็กเล่นกับเด็กอื่น ๆ ส่วนการดูแลสุขภาพและนิคัฉชินจะมีหน่วยงานมาให้บริการที่หมู่บ้าน การรักษาพยาบาลเด็กเมื่อเจ็บป่วย ไม่สบายของครอบครัว ถ้าเด็กมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย แม่จะวินิจฉัยโรคจากอาการที่เห็นโดยอาศัยประสบการณ์ของตนเองหรือสอบถามจากเพื่อนบ้าน และทำการรักษาพยาบาลโดยใช้สมุนไพร หรือซื้อยาแผนปัจจุบันจากร้านค้าให้เด็กกิน ถ้าเด็กมีอาการหนักมากเกินไปที่จะรักษาเองได้จะให้โตะหมอประจำหมู่บ้านมาทำการนั่งเทียนและทำยาให้ หรือพาเด็กไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ

การออกกำลังกายของเด็กในครอบครัวชนบททั้ง 4 ภูมิภาค จะมีลักษณะช่วยงานผู้ใหญ่ เช่น ขุดมัน วึ่งซื้อของ พายเรือ ทำนา กวาดบ้าน ล้างจาน เลี้ยงน้อง ลักษณะการเล่นของเด็กจะเล่นเป็นกลุ่ม เป็นคู่ และเล่นคนเดียว ผู้ใหญ่ทุกภาคจะปล่อยให้เด็กเล่นอย่างอิสระ สำหรับครอบครัวชาวเลนั้น ผู้ปกครองชาวเลส่งเสริมให้เด็กได้ออกกำลังกายโดยการให้เด็กเล่นทุก ๆ วัน ลักษณะการเล่นส่วนใหญ่เป็นการเล่นที่ส่งเสริมในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การเล่นฟุตบอล การว่ายน้ำ การวิ่งไล่จับ การเล่นชิงช้า ในส่วนอุบัติเหตุและการป้องกัน ผู้ปกครองชาวเลมีวิธีการดูแลและป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก คือ จัดเก็บสิ่งของที่อันตรายต่อเด็กให้พ้นมือเด็ก บอกให้เด็กสวมรองเท้าเมื่อออกไปนอกบ้าน ไม่ให้เด็กไปเที่ยวเล่นไกล ๆ ตามลำพัง มักให้เด็กเล่นบริเวณที่ปลอดภัยและอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ สอนให้เด็กเล่นของเล่นอย่างถูกวิธี สอนไม่ให้เด็กรับของหรือไปกับคนแปลกหน้า สอนให้เด็กรู้จักระมัดระวัง และหลีกเลี่ยงอันตรายจากสัตว์เลื้อยและสัตว์มีพิษต่าง ๆ

การประมวลรูปแบบการตอบสนองของผู้ใหญ่ต่อความสนใจของเด็ก พบว่ามี 10 รูปแบบ คือ การตอบสนองด้วยความเต็มใจตอบสนองด้วยความไม่เต็มใจ ตอบสนองโดยการคัดค้านเด็ก ตอบสนองด้วยการเฉย ตอบสนองโดยการห้าม ตอบสนองโดยการห้ามและขู่ ตอบสนองโดยการไล่ให้ไปทำอย่างอื่น ตอบสนองโดยการยุติการกระทำของเด็ก ตอบสนองโดยการดูว่ากล่าว และตอบสนองโดยการตีเด็ก รูปแบบที่ใช้กันมากในทั้ง 4 ภาค คือ รูปแบบการตอบสนองด้วยความไม่เต็มใจ แบบเฉย แบบห้าม แบบห้ามและขู่แบบไล่ให้ไปทำกิจกรรมอื่น และแบบยุติการกระทำของเด็ก โดยที่ลักษณะการตอบสนองต่อความสนใจของเด็กขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้ใหญ่ ทั้งนี้ไม่พบว่ามีการสอนหรือฝึกอย่างจงใจเพื่อให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต

สื่อที่มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กไทยในชนบท มี โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ภาพโปสเตอร์ หนังสือกลางแปลง และของใช้และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด รายการที่เด็กได้ดูบ่อยก็คือ รายการการ์ตูน รายการเด็ก รายการละครประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ เด็กเลียนแบบคำพูด และการกระทำต่าง ๆ จากตัวละคร โทรทัศน์ และได้รับข้อมูลความรู้ในเรื่องต่างๆ รวมทั้งเรียนรู้ค่านิยมทางสังคมด้วย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กในขณะดูโทรทัศน์มีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะต่างคนต่างดู เมื่อถึงตอนโฆษณาเด็ก ๆ ก็จะเล่นกันเอง ถ้าผู้ใหญ่หนวกหูหรือรำคาญ ก็จะห้ามปรามหรือดูค่า ซึ่งเด็กก็มักจะเชื่อฟัง การซักถามพูดคุยกันระหว่างคู่มือบ้าง แต่มักเป็นคำถามคำตอบสั้น ๆ สำหรับครอบครัวชาวเลนั้น สื่อต่างๆที่ใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็ก คือ วิทยุ โทรทัศน์ ไม่ได้ใช้เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของเด็กเท่าที่ควร เพราะส่วนใหญ่ผู้ใหญ่จะเปิดดูรายการเพลง ละคร หรือ

กีฬา ซึ่งเป็นรายการที่ผู้ใหญ่ชอบมากกว่าการเรียนรู้ที่จะทำงานและช่วยเหลือตนเองของเด็ก ทั้งเด็กในครอบครัวชนบทและครอบครัวชาวเล เป็นการเรียนรู้จากการได้สังเกตการณ์กระทำของผู้ใหญ่ และได้รับโอกาสที่จะทดลองหรือลองกระทำ โดยผู้ใหญ่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับโดยการดำนิหากเด็กทำไม่ถูกต้อง และให้แก้ไขการกระทำให้ถูกต้อง

เด็กไทยในชนบทมักเล่นกับสิ่งของที่มาจากธรรมชาติ ของใช้ในครัวเรือน วัสดุเหลือใช้ สัตว์ ของเล่นที่ซื้อจากตลาด ของเล่นที่ทำเอง เล่นกับส่วนต่างๆของร่างกาย เครื่องมือและพาหนะต่าง ๆ สิ่งก่อสร้าง เครื่องดนตรี รวมทั้งสื่อและสิ่งพิมพ์ต่างๆ เด็กจะเล่นกับทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะหาหรือคว้ามมาได้ และมักจะเล่นกับของจริงเป็นส่วนมาก เล่นตลอดเวลาที่มีโอกาส ไม่จำกัดเวลา สถานที่ ผู้ใหญ่มิมีบทบาทในการเล่นกับเด็กบ้างแต่น้อย ส่วนใหญ่จะมีบทบาทในการทำของเล่นให้เด็ก อำนวยความสะดวกในการเล่นให้เด็ก หรือสอนให้เด็กเล่นในสิ่งที่น่าสนใจและถ่ายทอดค่านิยมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็ก ผู้ใหญ่จะส่งเสริมการเล่นของเด็กโดยการหาซื้อของเล่น ทำของเล่นให้ให้อิสระในการเล่น อนุญาตให้พาเพื่อนมาเล่นที่บ้าน หรือไปเล่นที่บ้านเพื่อนได้ สอนให้เด็กเล่น และให้ความช่วยเหลือในการเล่น ส่วนเด็กชาวเลนั้นของเล่นที่ผู้ปกครองจัดหาให้เด็ก ได้แก่ ของเล่นที่คัดแปลงมาจากวัสดุธรรมชาติ ของเล่นที่ประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ ของเล่นสำเร็จรูปที่ซื้อจากตลาด ของเล่นที่เป็นสิ่งของที่ลอยมากับน้ำทะเล

การเรียนรู้ภาษาของเด็ก เด็กเรียนรู้ภาษาจากผู้ใหญ่ โดยที่ผู้ใหญ่สอนให้พูด ร้องเพลงให้ฟัง เป็นแบบอย่างในการใช้ภาษาให้แก่เด็ก อบรมให้ใช้คำสุภาพ แก้ไขเมื่อเด็กพูดผิด และส่งเสริมให้เด็กอ่าน เขียนและท่องคำกลอนต่าง ๆ เด็กเรียนรู้ภาษาจากญาติพี่น้องในวัยใกล้เคียงกัน โดยการเลียนแบบ การพูดการเขียนของเขา นอกจากนี้เด็กยังเรียนรู้ภาษาจากการเล่น โดยการฝึกพูดในการเล่น เล่าเรื่อง เล่นวาดภาพและบรรยายเรื่องภาพ เล่นท่องคำคล้องจอง เล่นสมมติ เล่นคนเดียว ร้องเพลงและจดจำ คำพูดจากสื่อต่าง ๆ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้ปกครองชาวเลจะสอนให้เด็กพูดภาษาอูรักกาไว้อย่างจะใช้ภาษาอูรักกาไว้อย่างสนทนาพูดคุยกับเด็กในชีวิตประจำวัน ส่วนภาษาถิ่นไทยได้ และภาษาไทยกลาง ผู้ปกครองชาวเลมีส่วนสนับสนุนให้เด็กมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการใช้ภาษาโดยพาเด็กไปนอกชุมชน เช่น ตลาด ที่ว่าการอำเภอ และโรงพยาบาล

ด้านการเขียนการอ่านผู้ใหญ่มักส่งเสริมความสนใจในการเรียนของเด็ก โดยการซื้อหรือการจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนให้เด็ก อ่านหนังสือให้เด็กฟัง สอนให้เด็กอ่านและท่องจำ สอนให้นับเลข เขียนหนังสือให้เด็กดู แล้วให้เด็กเขียนตาม และให้เด็กทบทวนสิ่งที่อ่านและท่อง พ่อแม่ใน

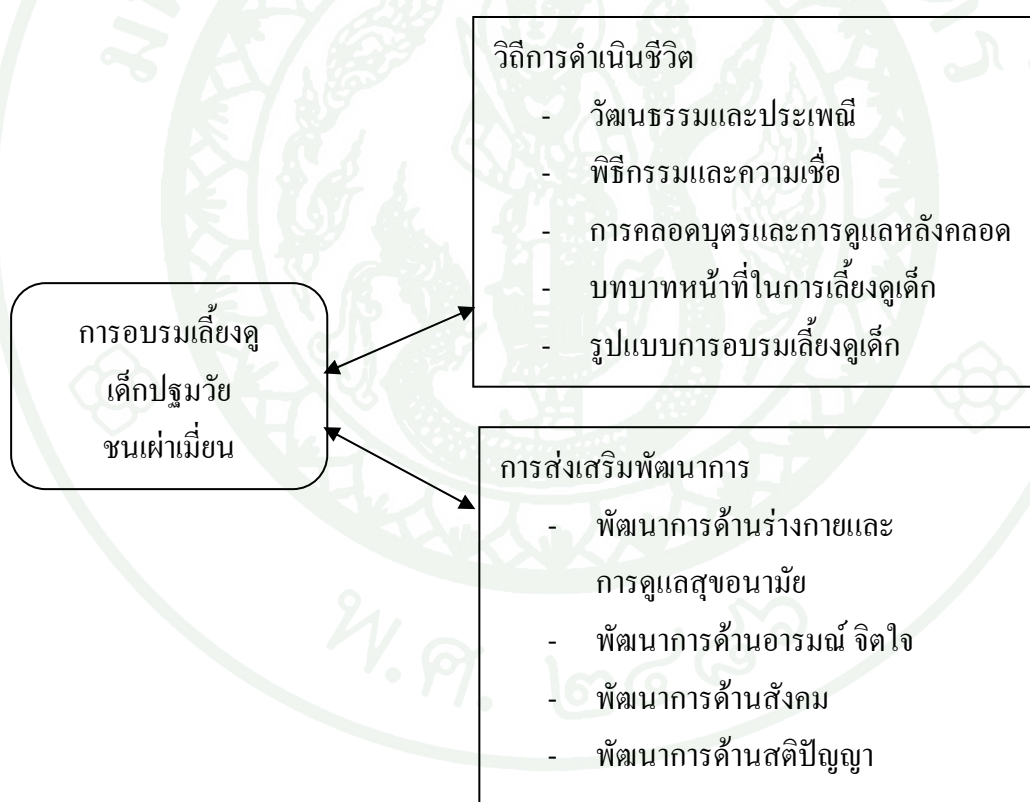
ครอบครัวต่าง ๆ จะแสดงความผูกพันด้วยการกอดรัดเด็กบ่อยเมื่อเด็กยังเล็ก แต่เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น การกอดรัดและสัมผัสทางกายจะลดน้อยลง เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น โดยส่วนมากตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป พ่อแม่มักจะแสดงความรักโดยการให้ความสนใจมากกว่าการสัมผัสทางกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้วยคำพูด

ด้านทักษะต่างๆที่เด็กจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน พ่อแม่จะสอนโดยการนำเด็กไปไปด้วยในบริเวณบ้านเพื่อนบ้านและชุมชน พาเด็กเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่วัด และเมื่อไปเยี่ยมบ้านญาติ พ่อแม่จะแนะนำเด็กให้รู้จักกับผู้คนในละแวกเพื่อนบ้าน เช่น หัวหน้าหมู่บ้าน ครูที่ศูนย์เด็กเล็ก และพระที่วัด ท่อง ผู้ปกครองชาวเลจะสอนให้เด็กสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยเฉพาะสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ สอนให้เด็กรู้จักสัตว์ทะเลชนิดต่าง ๆ ทั้งที่กินได้และกินไม่ได้ สัตว์มีพิษและวิธีการป้องกันอันตรายจากสัตว์มีพิษ สอนให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับพืชและต้นไม้ที่มีในชุมชน ให้เด็กมีโอกาสได้สัมผัสและใกล้ชิดกับธรรมชาติได้ เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติด้วยตนเอง วิธีการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้แก่เด็กด้านทักษะการดำรงชีวิตและอาชีพผู้ปกครอง ชาวเลสอนให้เด็กผู้ชายรู้จักการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพมากกว่าเด็กผู้หญิง สอนให้มีความรู้ด้านการใช้ชีวิตในทะเล เช่น การว่ายน้ำ การดำน้ำ การตกเบ็ด การวางอวน และให้เด็กมีส่วนร่วมในการออกทะเลกับพ่อ การถ่ายทอดความเชื่อต่าง ๆ ผู้ใหญ่จะมีวิธีการถ่ายทอดความเชื่อค่านิยมให้แก่เด็ก โดยการบอกหรือเล่าให้เด็กฟัง พาเด็กไปร่วมงานหรือพิธีกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน ให้เด็กมีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และการจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านที่สะท้อนถึงความเชื่อด้านต่าง ๆ

พ่อแม่จะแต่งตัวให้ลูกแตกต่างกันไปตามเพศ เด็กผู้ชายจะใส่กางเกงให้ตั้งแต่อายุ 5 เดือน ส่วนเด็กผู้หญิงจะได้สวมเสื้อสวย ๆ มีลูกไม้สีสวยตกแต่ง การตั้งชื่อให้กับเด็กชายและเด็กหญิงมีความแตกต่างกัน บทบาทด้านช่วยเหลืองานในบ้านถูกมอบหมายให้ทำต่างกันด้วย เด็กผู้หญิงในครอบครัวจะมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลน้องและงานบ้านบางอย่าง เช่น การล้างถ้วยชาม ซักเสื้อผ้า ทำความสะอาดบ้าน เด็กผู้ชายอาจจะได้รับมอบหมายให้ช่วยพ่อดูแลสัตว์เลี้ยงในไร่นาหรือทำหน้าที่ผ่าฟืนสำหรับใช้ทำอาหาร ผู้ปกครองชาวเลจะสอนให้เด็กผู้ชายรู้จักการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพมากกว่าเด็กผู้หญิง สอนให้มีความรู้ทางด้านการใช้ชีวิตทางทะเล เช่น การว่ายน้ำ การดำน้ำ การตกเบ็ด การวางอวน และให้เด็กมีส่วนร่วมในการออกทะเลกับพ่อ ส่วนเด็กผู้หญิงจะมีบทบาทในการรับผิดชอบในงานบ้านต่าง ๆ ร่วมกับผู้เป็นพ่อแม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่ามืเย่นมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ในเรื่องของ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การดูแลหลังคลอดบุตร บทบาทหน้าที่ ตลอดจนรูปแบบการเลี้ยงดู และด้านการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยชนเผ่ามืเย่น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้หมายถึงวิถีชีวิต ซึ่งในปัจจุบันนี้ การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่ามืเย่นมีความเกี่ยวข้องและไม่สามารถแยกออกจากวิถีชีวิตนี้ได้ ดังนั้น การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูปฐมวัยของชนเผ่ามืเย่นจึงศึกษามิติต่าง ๆ ดังนี้ ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่ามืเย่น ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน กรณีศึกษาบ้านปางควาย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลด้านข้อมูลทั่วไปของชุมชน ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ในเรื่องของ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจน บทบาทหน้าที่ รูปแบบ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยน และด้านการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านจิตใจและด้านสติปัญญา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถอธิบายถึงการอบรมเลี้ยงดูและสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยน การวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ด้วยคุณสมบัติของวิจัยเชิงคุณภาพที่สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการวิจัยที่หลากหลายที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปกครองเด็กชนเผ่าเมี่ยนและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้วิจัยต้องทำการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือครอบคลุมที่สามารถนำมาสรุปแบบตีความละเอียดเชื่อมโยงกับประเด็นที่ศึกษาได้

การเลือกผู้ให้ข้อมูลและพื้นที่ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กชนเผ่าเมี่ยนจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนที่อาศัยในหมู่บ้านปางควาย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งหมู่บ้านปางควายมีผู้เชี่ยวชาญในด้าน ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ และยาสมุนไพรที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำนวน 15 คน และผู้ปกครองที่เลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - 6 ขวบ จำนวน 35 คน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจงที่จะศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มที่ผู้ปกครอง จากนั้นผู้วิจัยได้ปรึกษาหน่วยงานในพื้นที่เพื่อขอคำแนะนำในการเลือกผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และยาสมุนไพร ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเป็นผู้ที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านให้ความนับถือและแนะนำให้เลือกผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ปกครอง ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลมาจากอาสาสมัครของหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่อนามัยและจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ปกครองจำนวน 9 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

- เป็นผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนที่มีเด็กแรกเกิด - 6 ขวบ
- เป็นผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาไม่น้อยกว่า 20 ปี
- เป็นผู้ปกครองที่ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล

จากนั้นผู้วิจัยได้เข้าติดต่อขอข้อมูลจากพื้นที่เป้าหมายจากผู้ประสานงานชนเผ่าเมี่ยนจากสมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย รวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ประกอบเกณฑ์การเลือกหมู่บ้านในการศึกษา ดังนี้

- เป็นหมู่บ้านที่มีคนชนเผ่าเมี่ยนอาศัยอยู่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด
- เป็นหมู่บ้านที่ตั้งมานานกว่า 50 ปีขึ้นไป
- เป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าไว้
- เป็นหมู่บ้านที่มีครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - 6 ขวบ จำนวน 20 ครอบครัวขึ้นไป
- เป็นหมู่บ้านที่ไม่เคยมีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างและการทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมาก่อน
- เป็นหมู่บ้านที่มีความยินดีที่จะให้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้
- เป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยสามารถเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

ดังนั้นผู้วิจัยได้เลือก หมู่บ้านปางควาย ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ลงสำรวจข้อมูลในพื้นที่เบื้องต้น ได้จัดทำร่างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญและผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยน

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสอบถามข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยน โดยทั่วไปเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย ชื่อ เพศ อายุ สถานะ อาชีพ รายได้ จากนั้นพูดคุยเจาะลึกในรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ ในประเด็น ประวัติของหมู่บ้าน ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ และการดูแลหลังคลอด และได้พูดคุยเจาะลึกกับผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยน ในประเด็นของการนำประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ และยาสมุนไพรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การอบรมเลี้ยงดูเด็กมาใช้ในการดูแลตัวผู้ปกครองและเด็กปฐมวัย ตลอดจนบทบาท หน้าที่ รูปแบบ การเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในช่วงแรกของการเข้าสู่ภาคสนาม ผู้วิจัยจะใช้วิธีการ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับชาวบ้านและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สอบถามในเรื่องของการดำเนินชีวิต โดยทั่วไป เช่น การทำมาหาเลี้ยงชีพ อาชีพ สุขภาพร่างกายและความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลเด็ก โดยทั่ว ๆ ไป ของชาวบ้าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะแสดงให้เห็นภาพของความเป็นอยู่ของ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล อันจะนำไปสู่การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลประกอบกับข้อมูลที่ได้มาจาก วิธีการอื่น ๆ ต่อไป

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงคุณภาพการสังเกตมีความสำคัญอย่างมาก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นการสังเกตจากทัศนะภายใน ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง และมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับกลุ่มที่ศึกษา ในระยะแรกของการเข้าสู่ภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการดังกล่าว ในการสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายใน หมู่บ้าน การทำมาหาเลี้ยงชีพ และสมาชิกภายในหมู่บ้านแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ หรือพฤติกรรม อย่างไร ในการปฏิบัติผู้วิจัยได้เข้าไปใกล้ชิด คลุกคลี และเกาะติดอยู่กับพื้นที่และชนเผ่าเมี่ยนจนได้รับ

ความไว้วางใจจากชาวบ้านเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมต่างที่เกิดขึ้น เช่น วิธีการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน การเลี้ยงดูบุตร การเล่นกับลูก พฤติกรรมของเด็ก ๆ เป็นต้น การสังเกตมีส่วนร่วมนี้ทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลเชิงคุณภาพระดับลึกสร้างความเข้าใจอย่างเป็นองค์รวม โดยมีกรอบในการสังเกต คือ

- สังเกตการณ์กระทำ โดยสังเกตวิธีการดำเนินและการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน ในแต่ละวัน

- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคนในชุมชน ดูการกระทำกิจกรรม พิธีกรรมที่เป็นขั้นตอน เช่น งานพิธีสำคัญเพื่อให้เห็นสภาพความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตลอดจนการเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

- สภาพสังคม เป็นการสังเกตภาพรวมทุกแง่มุมของชุมชนเท่าที่จะสังเกตได้

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสังเกตเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในระหว่างการลงพื้นที่ และจดบันทึกทันที

5. การสนทนากลุ่มผู้ปกครองเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเพิ่มเติมข้อมูลที่ขาดหายไปหรือไม่สมบูรณ์ ด้วยการตั้งเป็นประเด็นคำถามเป็นแนวทางการสนทนา ในประเด็นของ พิธีกรรม ความเชื่อ การดูแลหลังคลอด ตลอดจนบทบาทหน้าที่ รูปแบบในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่หลากหลาย รวมถึงข้อคิดเห็นจากผู้ปกครองที่เป็นข้อมูลที่เป็นจริงและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลดังนี้

เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและอุปกรณ์ในการจดบันทึก ดินสอ ปากกา สมุด สำหรับการเก็บข้อมูลในการวิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงสำหรับการบันทึกข้อมูลเนื่องจากขณะที่พูดคุย สัมภาษณ์ ผู้ที่ให้ข้อมูลมีทั้งการพูดคุยแบบเดี่ยว และแบบกลุ่ม ซึ่งบางคนพูดเร็ว บางคนพูดช้า ถ้าใช้การจดบันทึกอาจจะทำให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน และการสนทนาจะไม่เป็นธรรมชาติและไม่ลื่นไหล จึงต้องใช้วิธีการบันทึกเสียง เมื่อบันทึกเสร็จสิ้นแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะต้องนำมาฟังทบทวน

บทสัมภาษณ์ และจัดระบบข้อมูล ชี้แจงให้ละเอียดในแต่ละประเด็น เพื่อแยกแยะข้อมูล เพื่อนำไปสู่ การตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป เมื่อเสร็จสิ้นผู้วิจัยจึงขออนุญาตในการบันทึกภาพ แต่ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่อนุญาตให้บันทึกเสียงและบันทึกภาพ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการจดบันทึกในการ เก็บข้อมูล แต่ก็สร้างบรรยากาศให้เหมือนพูดคุยมากกว่าการนั่งสัมภาษณ์

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การหาความเที่ยงและความเชื่อมั่นของข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้เป็นวิจัย เชิงคุณภาพที่เน้นความข้อมูลจากความเป็นจริง เนื่องจากพื้นที่ในการศึกษาและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น ชนเผ่าเมี่ยนและเป็นผู้สูงอายุจะมีข้อจำกัดในด้านภาษาที่สื่อสาร ความเข้าใจความหมาย ดังนั้นผู้วิจัย จึงต้องอาศัยล่ามในการแปลภาษาเพื่อให้ชนเผ่าเมี่ยนได้เข้าใจการตอบคำถาม อภิปราย และแสดง ความคิดเห็น และการให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปกครอง และข้อมูลจริงจากการสังเกตได้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูล พร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล อันนำมาสู่ข้อเท็จจริง ความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องของข้อมูล เป็นการตรวจสอบว่าคำตอบที่ได้จากการเก็บข้อมูลหลาย ๆ วิธี สอดคล้อง หรือขัดแย้ง หรือตกหล่น ในประเด็นใด รวมทั้งการศึกษาถึงความสอดคล้องกับข้อมูลจากแหล่งอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม และการตรวจสอบข้อมูลแบบ สามเส้า คือเป็นการตรวจแหล่งข้อมูล แหล่งเวลาและแหล่งข้อมูล บุคคล เช่น เมื่อพูดคุยกับผู้ปกครองแบบสนทนากลุ่มได้ข้อมูลมาผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลโดยการ เปลี่ยนแปลงสถานที่ด้วยการพูดคุยที่บ้านของผู้ปกครองและพูดคุยแบบส่วนตัว เนื่องจากทำให้ ทราบและข้อมูลเพิ่มเติมในบางประเด็นที่ผู้ปกครองไม่สะดวกที่จะเปิดเผยในกลุ่มคนจำนวนมาก รวมทั้งยังได้สังเกตท่าทีและพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องมาก ที่สุด ซึ่งถ้าพูดคุยเพียงที่เดียว ช่วงเวลาเดียวอาจจะทำให้ไม่เห็นท่าทีหรือพฤติกรรมเหล่านี้ ที่สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน การตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวจะทำให้ ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทฤษฎีในขั้นตอนแรกแล้ว ในขั้นปฐมภูมิได้ดำเนินการเก็บ จัดเก็บ และรวบรวมข้อมูล โดยในขั้นแรกผู้วิจัยได้ติดต่อประสานถึงผู้นำชุมชน อาสาสมัครของหมู่บ้าน ปางควาย เพื่อพบปะ สนทนาพูดคุยและหาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำมาสร้างกรอบการวิจัย และประสาน ติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลต่อไป

การลงพื้นที่จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน ทั้งการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปกครอง รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องร่วมกับการใช้วิธีการสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่มาพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อมูลและประเด็นที่น่าสนใจวิเคราะห์ เพื่อทำการ วิเคราะห์ด้วยการสร้างข้อสรุปและสรุปตีความโดยยึดหลักแบบองค์รวม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปที่ได้จากการสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การพูดคุยสัมภาษณ์ และการสนทนา กลุ่ม จะสรุปเป็นชุดข้อมูล ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตรวมทั้งการเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่า เมี่ยน สภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปของชุมชนจะวิเคราะห์โดยการสร้างข้อมูลสรุปแบบอุปนัยและการ ตีความการให้ความหมาย

ข้อมูล วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การดูแลหลังคลอด ตลอดจนบทบาทหน้าที่ รูปแบบ ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ นำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลแบ่งประเภทและเชื่อมโยงความหมายและความ สัมพันธ์ของแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จาก วิธีการและแหล่งข้อมูลอื่นร่วมด้วย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดประเภทข้อมูล สรุปแบบอุปนัยและ สรุปแบบตีความ ทั้งข้อมูลที่รวบรวมได้ในส่วนที่เป็นข้อมูลที่เป็นเอกสารในพื้นที่ และข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์ และป้องกันปัญหาการยึดติดในกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยจะตีความบน พื้นฐานของทักษะและความหมายของผู้ถูกศึกษาเป็นหลัก

การนำเสนอรายงาน

การเขียนรายงานและนำเสนอข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการพรรณนา
ประกอบการวิเคราะห์ และรูปภาพต่าง ๆ ประกอบการพิจารณา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลของชุมชนที่ศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงสภาพทั่วไปของหมู่บ้านปางควายที่เป็นชนเผ่าเมี่ยน รวมทั้งด้านวิถีการดำเนินชีวิต ในเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การดูแลหลังคลอด บทบาทหน้าที่ รูปแบบ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยน ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านของการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยที่มีความแตกต่างจากชนเผ่าอื่น ๆ ผลการศึกษามีดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านปางควาย

1. ประวัติของหมู่บ้าน

หมู่บ้านปางควายเป็นหมู่บ้านชนเผ่าเมี่ยนที่ก่อตั้งมานานและมีการโยกย้ายถิ่นฐานหลายครั้ง จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวว่า ก่อนที่จะมาเป็นหมู่บ้านปางควายในปัจจุบัน ชนเผ่าเมี่ยนได้อพยพมาจากที่ต่าง ๆ ในอดีตชาวบ้านจะอาศัยอยู่ที่อ่างขาง แต่ในขณะนั้นได้เกิดสงครามญี่ปุ่นทำให้ทหารขุนวายและภูกระหนางบ้านด้วยการปล้นอาหารและของใช้ต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านอยู่ไม่ได้จึงอพยพหนีโดยแยกย้ายกันไป มีกลุ่มหนึ่งหนีไปทางเคียงปู่ด้าม (อยู่ทางเหนือของห้วยขานในปัจจุบัน) อีกกลุ่มหนึ่งมาทางแมงอนน้อย (บ้านถ้ำในปัจจุบัน) อยู่ได้ไม่กี่ปีก็ประสบกับการรุกรานของทหารอีกจึงทำให้ต้องอพยพหนีอีกครั้งหนึ่ง กลุ่มที่อยู่ทางเคียงปู่ด้ามหนีลงมาที่ห้วยขานในปัจจุบัน ส่วนกลุ่มแมงอนน้อยได้เข้าพบกับทางการเพื่อขอพื้นที่ทำมาหากินเป็นหลักแหล่งโดยการนำของพ่อเผ่าเล้ามัน แซ่ฟ่าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 ราชการได้มอบพื้นที่ให้ชาวบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินนั่นก็คือบ้านปางควายในปัจจุบัน

เดิมที่บ้านปางควายจะขึ้นตรงกับบ้านทุ่งหลุก และหมู่บ้านจะมีผู้นำหมู่บ้านที่มาจากการแต่งตั้งผู้ที่อาวุโสและเป็นที่น่าเชื่อถือของชาวบ้าน ต่อมาใน ปีพ.ศ. 2539 ราชการได้อนุมัติให้แยกตัวออกจากบ้านทุ่งหลุกและมีผู้ใหญ่บ้านที่มาจากคัดเลือกตั้งที่กฎหมายรับรอง ในอดีตบ้านปางควาย

เป็นหมู่บ้านชนเผ่าเมี่ยนที่มีขนาดเล็กและประชากรที่อาศัยเป็นชนเผ่าเมี่ยนทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบันมีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วรวมทั้งการย้ายถิ่นของไทยใหญ่จากพม่าและชาวจีนจากถิ่นอื่นจึงทำให้หมู่บ้านปางควายกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ที่มีหลากหลายวัฒนธรรมและชนชาติ

ภาพที่ 3 การตั้งบ้านเรือนของบ้านห้วยขานและบ้านปางควาย

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

จากการสำรวจและศึกษาจากข้อมูลของหมู่บ้านจะเห็นได้ว่าบ้านปางควายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งสิ้น 5,000 ไร่ มีครอบครัวทั้งสิ้น 259 หลังคาเรือน มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสลับกับเชิงเขา ส่วนบ้านห้วยขานมีลักษณะเป็นหุบเขา ทั้งสองกลุ่มบ้านมีผู้นำและกรรมการหมู่บ้านชุดเดียวกันเพื่อสะดวกแก่การปกครองและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

ลักษณะทั่วไปทางกายภาพมีความแตกต่างกัน บ้านห้วยขานจะอยู่จากบ้านปางควาย 6-8 กิโลเมตร การเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบากบนถนนดินลูกรังวิ่งตามไหล่เขาผ่านสวนผลไม้ต่าง ๆ ส่วนบ้านปางควายจะมีความเจริญและทันสมัยมากกว่าบ้านอื่น ๆ เนื่องจากเป็นเส้นทางสู่สถานที่ท่องเที่ยว ที่ชื่อว่า สถานีโครงการหลวงอ่างขาง (ดอยอ่างขาง) และเป็นจุดศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม การประกอบประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน วัด และบ้านของผู้นำชุมชน ประกอบกับที่ทั้งสองหมู่บ้านมีความเป็นอยู่แบบเครือญาติกัน ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลโดยไม่แยกหมู่บ้านในการทำวิจัยและใช้ชื่อหมู่บ้านในการศึกษา คือ หมู่บ้านปางควาย

อาณาเขตของหมู่บ้านปางควาย ทิศเหนือติดภูเขา ทิศใต้ติดบ้านยาง (หมู่บ้านของจีนฮ้อ) ทิศตะวันออกติดกับหมู่บ้านหนองขวาง (คนพื้นเมือง) และทิศตะวันตกติดบ้านหลวง- คอยอ่างขาง (บ้านจีนฮ้อ)

ภาพที่ 4 ถนนเข้าหมู่บ้านปางควายและบ้านห้วยขาน

3. ลักษณะของประชากร

เดิมหมู่บ้านปางควายจะเป็นหมู่บ้านของชนเผ่าเมี่ยนทั้งสิ้น และจำนวนประชากรไม่มากนัก เนื่องจากอพยพมาจากที่อื่น แต่ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2543-2553) หมู่บ้านได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วตามการเพิ่มจำนวนประชากรและการอพยพเข้ามาอาศัยของชาวไทยใหญ่ แรงงานพม่าและชาวจีนฮ้อ มาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านและตามสวนลิ้นจี่และสวนส้ม จึงทำให้หมู่บ้านปางควายมีประชากรที่เป็นชนเผ่าเมี่ยนร้อยละ 60 ชาวไทใหญ่ร้อยละ 30 และชาวจีนฮ้อและอื่น ๆ ร้อยละ 10 ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกประชากรเฉพาะที่เป็นชนเผ่าเมี่ยนเท่านั้น

4. ลักษณะทางกายภาพ

บ้านปางควายทั้งสองกลุ่มบ้านมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มและกระจายตัวตามไหล่เขา โดยเฉพาะบ้านห้วยขานจะตั้งบ้านเรือนตามไหล่เขาสลับกับหุบเขา บ้านห้วยขานมีลำน้ำห้วยขานไหลผ่านส่วนบ้านปางควายจะมีลำน้ำแม่งอนน้อยไหลผ่านขนานไปกับถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้าน หมู่บ้านจะถูกโอบล้อมด้วยลำน้ำ ขุนเขา สวนลิ้นจี่ และสวนส้ม

การติดต่อกับชุมชนภายนอกของบ้านปางควายเป็นไปด้วยความสะดวกสบาย ด้วยรถยนต์ จักรยานยนต์ โดยมีถนนลาดยางเชื่อมต่อระหว่างตัวอำเภอฝางกับหมู่บ้านโดยใช้เวลาเดินทางเพียง 20-30 นาทีถึงตัวอำเภอฝาง ถนนเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าชาวบ้านเนื่องจากมีถนนเชื่อมต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอย่างางางที่ได้รับความนิยมในระดับต้น ๆ ของประเทศ จึงทำให้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยอย่างรวดเร็วทั้งในเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีวัฒนธรรม การแต่งกาย และการเลี้ยงดูเด็ก สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งความเจริญทางด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ โทรทัศน์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทเมื่อช่วง 25 ปีก่อน (พ.ศ. 2528-2553) ส่วนคอมพิวเตอร์ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ (อินเทอร์เน็ต) เข้ามามีบทบาทเมื่อ 5 ปีก่อน (พ.ศ. 2548-2553) สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นความจำเป็นที่ครอบครัวต้องดิ้นรนเพื่อแสวงหาสมัครพรรคพวกและสนองตอบความต้องการ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาให้ลูกหลานมีความรู้ความสามารถเท่าเทียมกับชุมชนอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านของภาษาไทยกลางที่พัฒนาได้เร็วกว่าปกติ ส่วนบ้านห้วยขานการเดินทางค่อนข้างลำบากถึงแม้ว่าจะสามารถเดินทางด้วยรถยนต์หรือจักรยานยนต์ก็ตาม แต่ถนนที่เข้าสู่หมู่บ้านจะเป็นถนนดินลูกรังในช่วงฤดูฝนถนนจะแฉะ การสัญจรเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่วนในฤดูร้อนดินที่เคยเป็นดินโคลนก็จะแห้งกลายเป็นฝุ่นที่เกาะกลุ่มกันทำให้เวลาสัญจรไปมาฝุ่นตลบจะทำให้มองไม่เห็นรถอีกคันที่ตามมา เนื่องจากบ้านห้วยขานอยู่ในหุบเขาจึงทำให้ระบบไฟฟ้าและน้ำประปายังเข้าไม่ถึง ยังคงใช้แผงเซลล์แสงอาทิตย์ (Solar cell) ในการผลิตกระแสไฟฟ้า และใช้น้ำจากภูเขาในการอุปโภค บริโภค มีโทรทัศน์เพียงบางบ้านเท่านั้น ก่อนที่จะมาใช้แผงเซลล์แสงอาทิตย์ (Solar cell) ชาวบ้านใช้แบตเตอรี่ในการดูโทรทัศน์ ดังเช่นชาวบ้านคนหนึ่งพูดว่า “เมื่อก่อนนะอยากดูทีวีมาก บ้านที่มีรั้วรายหน้อยก็ซื้อ ดีวีดี มาเปิด แล้วจะต้องเสียเงินคนละ 3 บาทจึงจะสามารถเข้าดูได้ ถ้าไม่มีเงินก็อดดู ” ส่งผลให้การดำเนินชีวิตอย่างเป็นไปด้วยความเรียบง่าย รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยก็ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิม

สำหรับสินค้าอุปโภค บริโภค เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผงซักฟอกเกลือ น้ำมันพืชอาหารแห้งและเสื้อผ้าต่าง ๆ ในอดีตจะไปซื้อมาจากตัวอำเภอฝางนาน ๆ ครั้ง ในปัจจุบันมีความสะดวกมากขึ้น เพราะมีร้านค้าในชุมชน ตลาดนัดตามหมู่บ้านใกล้เคียง และที่สามารถหาซื้อได้จากห้างสรรพสินค้าโลตัสที่เข้ามาเมื่อ ประมาณ พ.ศ. 2550 ซึ่งบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชนในแง่ของความสะดวกสบาย โดยเฉพาะการซื้อสินค้าประเภทนมและสินค้าอุปโภคอื่น ๆ ที่ใช้ในครัวเรือน

ภาพที่ 5 ร้านค้าในชุมชน

จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการเปลี่ยนแปลงของชุมชน กล่าวว่า สถานที่สำคัญที่มีส่วนช่วยให้ชนเผ่าเมี่ยนบ้านปางควายมีการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต คือ โรงเรียน สถานีนอนมัย เนื่องจากอดีตนั้นชาวเมี่ยนมีโอกาสด้านการศึกษาเล่าเรียนน้อยมาก ผู้ชายจะมีโอกาสในการเล่าเรียนมากกว่าผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงต้องเป็นแม่ศรีเรือน อีกทั้งโรงเรียนยังอยู่ไกล (อยู่บ้านห้วยขานในขณะนั้น) หลังจากนั้นได้มีการย้ายโรงเรียนมาตั้งที่บ้านปางควายเมื่อ พ.ศ. 2518 จึงทำให้เด็ก ๆ มีโอกาสในการเล่าเรียนมากขึ้นและผู้หญิงได้เห็นความสำคัญของการศึกษาจึงให้ผู้หญิงมีโอกาสเรียนเท่าเทียมกับผู้ชาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชนเผ่าเมี่ยนบ้านปางควายมีการพัฒนาตนเองได้อย่างเท่าเทียมคนพื้นราบ โดยเฉพาะทางโรงเรียนยังมีการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ๆ ให้สมกับวัย ซึ่งปัจจุบันนี้บ้านปางควายได้เห็นถึงการศึกษาของเด็ก ๆ เป็นอย่างมากจึงส่งบุตรหลานของตนเองไปเรียนโรงเรียนเอกชนประจำอำเภอ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนให้เทียบเท่ากับคนพื้นราบ และจากข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองส่วนใหญ่บอกว่าอยากให้ลูกได้รับการดูแลที่ดีและมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้เทียบกับผู้อื่น และค่าใช้จ่ายยังไม่มากนัก และจะให้ลูกศึกษาในระดับที่สูงที่สุดตามความสามารถของลูก แต่ในปัจจุบันยังมีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีไม่มากนัก และในระดับปริญญาโทยังไม่มีเลย เมื่อจบการศึกษาในระดับที่สูงสุดของหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็จะออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานสวนและไปทำงานต่างจังหวัดหรือไปต่างประเทศ เช่นประเทศไต้หวัน

ด้วยเหตุที่ชาวเมียนมีการศึกษามากขึ้นจึงทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองยุคใหม่มีความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากการซื้อหนังสือมาอ่านเพื่อศึกษาความรู้ก่อนการตั้งครรภ์และการเลี้ยงลูกเมื่อลูกเข้าเรียนในระดับปฐมวัยอีกทั้งยังมีชื่อของเล่นต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เช่น บล็อก นิทาน วัสดุการศึกษา เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่เลี้ยงลูกตามสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวและเลี้ยงให้เติบโตขึ้นเพื่อช่วยพ่อแม่ทำงานเท่านั้นไม่มีการพัฒนาหรือส่งเสริมลูกแต่อย่างใด

ผู้เชี่ยวชาญของหมู่บ้านให้ข้อมูลว่า ทุกวันนี้ชาวบ้านมีการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยไปแนวทางที่ทันสมัยมากขึ้น ซึ่งก็เป็นสิ่งดีที่ชาวเมียนจะมีการพัฒนามากขึ้นแต่ในทางตรงข้ามเมื่อเด็ก ๆ ได้สัมผัสกับความทันสมัยจนเคยชินจึงทำให้เด็กคุ้นหลังลืมความเป็นชนเผ่าทั้งในเรื่องของ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ได้

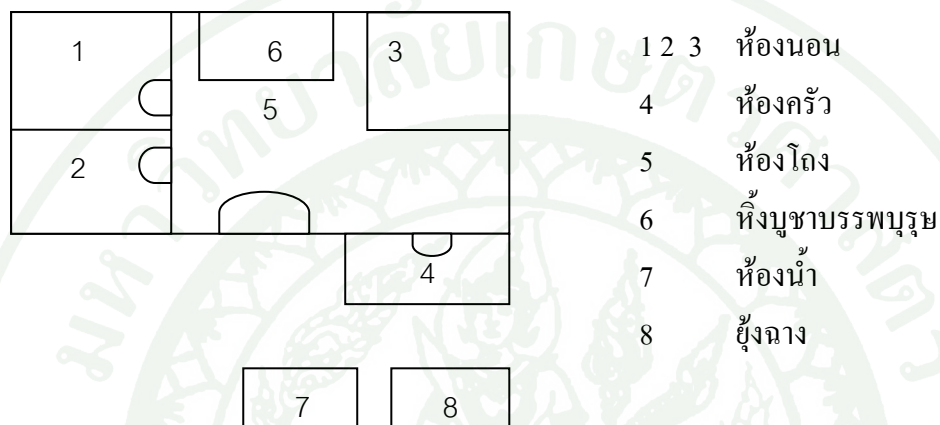
5. ลักษณะภูมิอากาศ

สำหรับสภาพภูมิอากาศของหมู่บ้านปางควายนั้น เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ติดกับภูเขา สถานที่ท่องเที่ยวคดอย่างขางและอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีอากาศร้อนชื้น ตอนกลางวัน มีอุณหภูมิสูงส่วนตอนกลางคือมีอากาศเย็นสบาย ฤดูฝนจะอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนตุลาคม มีฝนตกชุก ฤดูหนาวในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน กุมภาพันธ์ อากาศหนาว มีหมอกหนา ในช่วงเช้าและตอนกลางคืนอากาศหนาวจัด และฤดูร้อนจะอยู่ในช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน มีอากาศร้อนอบอ้าวโดยเฉพาะตอนกลางวันอากาศร้อนจัด

6. ลักษณะของการสร้างบ้านของชนเผ่าเมียน

ในอดีตชาวเมียนจะอยู่ตามไหล่เขา เิงเขา หรือบนคดตามที่เข้าใจกัน ฉะนั้นการเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก การสร้างบ้านเรือนของชาวเมียนจึงต้องอาศัยต้นไม้ ต้นไม้และหญ้าคาจากในป่ามาเป็นอุปกรณ์ในการสร้างบ้านเป็นหลัก ด้วยการสับไม้ไฟให้แบนออกเป็นแผ่นเพื่อทำเป็นผนังบ้าน และนำหญ้าคามามุงเป็นหลังคา ในปัจจุบันนี้การสร้างบ้านเช่นนี้ได้หายไปกับกาลเวลา เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างบ้านหายากยิ่งขึ้น ประกอบกับลักษณะของบ้านอยู่ได้ไม่นานก็ต้องเปลี่ยน

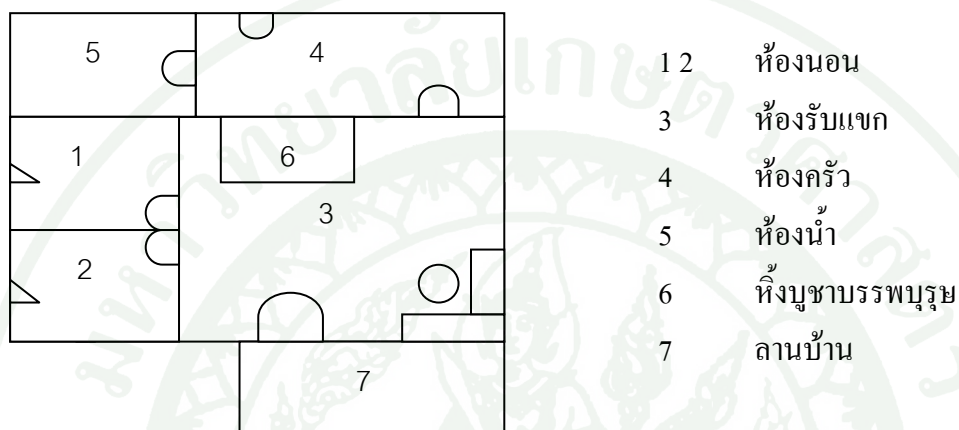
ลักษณะบ้านของชนเมี่ยนจะเป็นบ้านชั้นเดียวทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า จะมีประตูเข้าบ้านเพียงบานเดียวและไม่นิยมการสร้างหน้าต่าง เนื่องจากในอดีตจะมีสภาพอากาศที่หนาวเย็นมีห้องนอน 2- 3 ห้องขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในบ้าน ห้องครัวจะสร้างแยกออกจากตัวบ้าน ในบางครอบครัวก็จะอยู่ติดกับบ้านเลย ส่วนห้องน้ำและยุ้งฉางจะแยกออกจากตัวบ้าน และในบางบ้านก็ยังไม่มียุ้งฉางก็จะใช้วิธีการขุดหลุม ในป่าบริเวณรอบบ้าน

ภาพที่ 6 ลักษณะบ้านของชนเผ่าเมี่ยนในอดีต

ปัจจุบันจึงมีการสร้างบ้านที่หลากหลายมากขึ้นตามแต่ที่ฐานะทางบ้านจะ
เอื้ออำนวย มีการเลือกใช้วัสดุที่หลากหลายมากขึ้น รูปทรง รูปแบบก็มีความแปลกใหม่มากยิ่งขึ้น
ดังนั้นการสร้างบ้านของชนเผ่าเมี่ยนในปัจจุบันจึงไม่ค่อยเหลือความเป็นชนเผ่าเมี่ยนให้เห็นมาก
เท่าใด นอกจากจะต้องเข้าไปดูในบ้านก็จะมีหิ้งบูชาผีบ้านหรือบรรพบุรุษเท่านั้นที่พอจะบ่งบอกถึง
ความเป็นชนเผ่าเมี่ยน

ลักษณะของการสร้างบ้านจะมีรูปทรงที่แตกต่างกันออกไปตามความชอบของแต่ละคน แต่ลักษณะบ้านจะมีความทันสมัยมากขึ้น ภายในห้องก็จะประกอบด้วย ห้องหลัก ๆ คือ ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องรับแขก และในบางบ้านก็จะมีห้องเก็บของหรือห้องแต่งตัว จึงทำให้บ้านมีความเป็นสัดส่วนมากยิ่งขึ้น แต่ละครอบครัวจะออกแบบบ้านที่แตกต่างกันตามความชอบและความเหมาะสม

ภาพที่ 7 ลักษณะบ้านในปัจจุบันของชนเผ่าเมี่ยน

7. อาชีพของชนเผ่าเมี่ยน

ด้วยสภาพแวดล้อมที่โอบล้อมไปด้วยภูเขาจึงทำให้ชนเผ่าเมี่ยนในอดีตประกอบอาชีพด้วยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เนื่องจากในอดีตนั้นชนเผ่าเมี่ยนยังไม่มีความรู้รวมทั้งเทคโนโลยีในการเพาะปลูก จึงทำให้ชนเผ่าเมี่ยนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเพื่อเลี้ยงชีพและจำหน่ายบ้าง อาชีพที่ชนเผ่าเมี่ยนทำมาหาเลี้ยงชีพ นั่นคือการปลูกข้าว ปลูกฝิ่น ทำสวนลั่นจี่ และทำไร่เลื่อนลอย

ในปัจจุบันชาวเมี่ยนมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกประกอบอาชีพมากขึ้นรวมทั้งเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เครื่องท่อนแรง สารเคมี อาหารเสริมพืช ความรู้และเทคนิคการผลิตที่หลากหลาย จึงทำให้ชาวเมี่ยนมีการประกอบอาชีพที่สามารถเป็นรายได้หลักให้กับครอบครัว ด้วยการประกอบอาชีพ การทำสวนลั่นจี่ สวนส้ม สวนองุ่น สวนแก้วมังกร สวนพุทรา และการทำไร่ข้าวโพด มีการหมุนเวียนในการปลูกพืชตลอด และในช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลปีใหม่ ชาวเมี่ยนจะตั้งร้านขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปท่องเที่ยวบนดอยอย่างขาง จึงทำให้ชาวเมี่ยนมีรายได้ที่สามารถเลี้ยงครอบครัวให้มั่นคงได้ตลอดทั้งปี ส่งผลให้การไปทำงานต่างจังหวัดมีน้อยลง มีเวลาในการดูแลครอบครัวและดูแลลูกมากยิ่งขึ้นเห็นได้จากที่ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนจะพาลูกไปขายของด้วย ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้การค้าขายตั้งแต่ยังเล็กอีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการเข้าสังคมของเด็ก ๆ ด้วย

ภาพที่ 8 การประกอบอาชีพทำสวน และค้าขาย

8. บทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็ก

เนื่องจากชนเผ่าเมี่ยนอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ จึงทำให้สมาชิกในบ้านมีจำนวนมาก เมื่อมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น ทุกคนในบ้านจะให้ความรัก ความเอ็นดู ผู้ที่บทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ เริ่มตั้งแต่ผู้ที่มีอาวุโสมากที่สุดในบ้านคือ ปู่ และย่า จะทำหน้าที่ในการสอนสิ่งต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม ข้อควรปฏิบัติที่คนในสมัยก่อนปฏิบัติกัน และในขณะเดียวกันก็จะช่วยดูแลหลาน ๆ เป็นการเพิ่มชีวิตชีวาให้กับผู้สูงอายุให้มีความสุขมากขึ้น ต่อมาคือพ่อแม่ของฝ่ายสามี แม่ฝ่ายชายจะเป็นผู้มีบทบาทในการจัดเตรียมอาหาร อาบน้ำให้หลาน และสอนวิธีการต่าง ๆ ให้กับลูกสะใภ้ เช่น การอาบน้ำ การใส่เสื้อผ้าให้เด็ก การอุ้มเด็ก และเป็นผู้ดูแลหญิงคลอดลูกอย่างใกล้ชิด ส่วนพ่อของฝ่ายชาย จะเป็นผู้หาหมอผี หรือผู้ประกอบพิธีกรรมรวมทั้งการเตรียมสิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ในบางครั้งผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือ สามีหรือพ่อลูกอ่อน นอกจากจะต้องช่วยกันดูแลลูกในเวลากลางคืนแล้ว สามียังต้องเป็นผู้ซักผ้าและหารายได้จุนเจือครอบครัว ส่วนผู้เป็นแม่แล้วหน้าที่หลักคือ การดูแลลูกให้ดีที่สุด และสมาชิกคนอื่น ๆ เช่น น้องสามี พี่ชายสามี พี่สะใภ้ ทุกคนจะช่วยดูแลเด็กเป็นบางครั้งตามแต่เวลาที่เอื้ออำนวย เนื่องจากทุกคนต้องมีการะหน้าที่ของตน ฉะนั้นในครอบครัวของชาวเมี่ยนจะไม่มี การแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ทุกคนจะช่วยกันดูแลเด็ก แต่หน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ก็คือผู้ที่เป็นพ่อแม่ของเด็ก

จากการสัมภาษณ์และสังเกตเห็นพบว่า ในครอบครัวชาวเมี่ยนเป็นแบบครอบครัวใหญ่ ฉะนั้นจะช่วยให้การทำมาหากิน ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่พ่อแม่สามีเป็นผู้เก็บ และแบ่งให้ตามความเหมาะสม เช่น เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลของการเก็บเกี่ยวแล้ว สามี เป็นต้น จึงทำให้มีรายได้พอกินพอใช้ แต่ไม่ค่อยมีเก็บ แต่ในบางครอบครัว พ่อแม่ก็จะแบ่งส่วนให้ทำมาหากินเอง ในแต่ละปีมีรายได้เท่าไรก็ได้ใช้ตามนั้น แต่อย่างไรก็ตามพ่อแม่ก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลสมาชิกในครอบครัวเสมอ ๆ สำหรับหญิงสาวที่ต้องแยกออกมาสร้างครอบครัวเองนั้น พ่อแม่ก็จะแบ่งพื้นที่ทำกินให้ จึงทำให้สามีเป็นผู้ที่ต้องหารายได้ให้ครอบครัว แต่เมื่อลูกเจริญเติบโตแล้ว หญิงสาวก็จะทำงานหารายได้พร้อมกับสามี ส่วนลูกก็นำไปฝากให้กับ ตา-ยาย ปู่-ย่า ดูแลแทน

ภาพที่ 9 บทบาทของผู้หญิงในการดูแลเด็ก

9. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของชนเผ่าเมี่ยน

การอบรมเลี้ยงดูของชนเผ่าเมี่ยนในปัจจุบันไม่แตกต่างจากการอบรมเลี้ยงดูของคนพื้นราบ ซึ่งจากการบอกเล่าของผู้เชี่ยวชาญ กล่าวว่าในอดีตนั้น ชนเผ่าเมี่ยนจะอบรมเลี้ยงดูให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือครอบครัวด้วยการช่วยทำงานและมีคู่ครองเมื่อถึงวัยที่เหมาะสม เนื่องจากเด็กในสมัยก่อนไม่มีโอกาสเรียนหนังสือโดยเฉพาะเด็กผู้หญิง แต่สำหรับผู้ชายจะได้เรียนแต่ก็เรียนในจำนวนที่น้อยมาก ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของชนเผ่าเมี่ยนในปัจจุบันเห็นได้ชัด นั่นคือ ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนจะมีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปล่อยอิสระ แต่ในบางครั้งก็จะเข้มงวด นั่นคือ จะให้ลูกได้เลือกที่จะเล่นหรือเรียนรู้ในสิ่งตนเองชอบ ขณะเดียวกันก็เข้มงวดในเรื่องของการ เช่น ช่วงเวลาที่ลูกควรนอน การอ่านหนังสือ เป็นต้น แต่ในเรื่องของการเรียนหนังสือผู้ปกครองกล่าวว่าจะไม่เข้มงวดลูก ให้ลูกได้เรียนตามความสามารถของเขาเพราะลูกยังเล็กเกินกว่าที่จะเรียนรู้อะไรมา ๆ ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนไม่สนับสนุนให้เด็กเรียนเสริมในวันหยุดหรือช่วงหลังเลิกเรียน ผู้ปกครองให้เด็กได้เล่นกับเพื่อนอย่างเต็มที่ ดังคำกล่าวของผู้ปกครองที่ว่า “ก็ยอมรับนะว่าเข้มงวดแต่ไม่ใช่เรื่องเรียนจะเป็นเรื่องของวินัยมากกว่า เพราะถ้าเราฝึกเขาตั้งแต่ลูกเล็ก ๆ อีกหน่อยก็จะติดเป็นนิสัยของเขา ส่วนการเรียนของเขาก็ให้เขาเต็มที่แต่ไม่บังคับ ส่วนเวลาเล่นก็ให้อิสระเต็มที่ทั้งที่เวลาที่เขาแสดงความคิดเห็นหรือเหตุผลให้แม่ฟัง บางทีเราอึ้งเลยนะ คิดไม่ถึงว่าเป็นคำพูดของเด็ก ๆ ”

วิธีการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยน

1. ประเพณี และกิจกรรมในแต่ละปี

ชาวเมี่ยนเป็นชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และมีการสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาอันยาวนานบางส่วนได้ผ่านการปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาวะวิถี การดำรงชีวิต อย่างไรก็ตาม ชาวเมี่ยนจะดำเนินชีวิตภายใต้กรอบวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด สมาชิกในสังคมมีข้อที่พึงปฏิบัติและข้อห้ามในการกระทำอยู่มาก การละเมิดจารีตประเพณี จะเป็นการนำมาซึ่งความอับมงคลและถือเป็นการกระทำผิดต่อเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ แม้กาลเวลาและยุคสมัยจะเปลี่ยนไปมากเท่าใด ชนเผ่าเมี่ยนเป็นชนเผ่าที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหนียวแน่น มีเพียงแต่รูปแบบการจัดที่เปลี่ยนไปเท่านั้น จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ และการศึกษาข้อมูลทำให้ทราบว่าในแต่ละปีชนเผ่าเมี่ยนบ้านปางควายจะต้องประกอบประเพณี พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

วันขึ้นปีใหม่ (เจีย เชียง เหลียง)

ประเพณีฉลองปีใหม่ของเมี่ยน จะทำเป็นประจำทุก ๆ ปี หลังจากที่ได้ผ่านพ้นไปแล้ว เช่นเดียวกับชนกลุ่มอื่นทั่ว ๆ ไป แต่เนื่องจากเผ่าเมี่ยนใช้วิธีการนับ วัน เดือน ปี แบบจีน ดังนั้นการฉลองปีใหม่จึงเริ่มพร้อม ๆ กับคนจีน ซึ่งเรียกในวันฉลองปีใหม่ว่า “วันตรุษจีน” ภาษาเมี่ยนเรียกว่า “เจียฮยัง” ก่อนที่จะถึงพิธี เจียฮยัง นี้ ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นทั้งของใช้ส่วนตัวและในครัวเรือนให้เรียบร้อยก่อน เพราะเมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่นี้จะมีกฎข้อห้ามหลายอย่างที่เผ่าเมี่ยนยึดถือและไม่ปฏิบัติกัน และชนเผ่าเมี่ยนจะต้องเตรียมสิ่งต่าง ๆ ก่อนถึงวันขึ้นปีใหม่ คือ

- อาหารสัตว์ เช่น หยกกล้วย กล้วย สำหรับเลี้ยงหมู เลี้ยงวัว ฯลฯ เมี่ยนเชื่อว่าถ้าไปหาอาหารสัตว์ในวันขึ้นปีใหม่นี้ เมื่อถึงเวลาทำไร่ จะมีวัชพืชขึ้นมากทำให้ได้ผลผลิตไม่ดีหรือไม่พอกิน แต่ในปัจจุบันวัฒนธรรมเหล่านี้ได้เลือนหายไปจากชุมชนไปบ้างแล้ว

- ฟืน สำหรับหุงต้ม เมี่ยนเชื่อว่าถ้าไปตัดฟืนในวันขึ้นปีใหม่ จะทำให้ในบ้านมีตัวบุง

มาก

- ขนมหี (ฉั่ว) สำหรับไหว้บรรพบุรุษ และใช้กินในวันปีใหม่ ขนมหีทำมี ข้าวคลุกงา (ฉั่ว โจง) ขนมหีจะเริ่มทำในวันสิ้นปีเก่า (วันที่ 30 ซึ่งตรงกับวันสุดท้ายของปี ก่อนที่จะขึ้นปีใหม่ของจีน ตามปฏิทิน พ.ศ. 2554 ตรงกับวันที่ 3 กุมภาพันธ์ และวันขึ้นปีใหม่หรือวันตรุษจีน ตรงกับวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ซึ่งจะเปลี่ยนไปในแต่ละปี)

- เนื้อสัตว์ ส่วนมากจะฆ่ากันวันที่ 30 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของปีเก่า มีทั้งหมูและไก่ เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่ เมียนจะไม่ฆ่าสัตว์เพราะเชื่อว่าถ้าฆ่าสัตว์ในวันขึ้นปีใหม่นี้แล้ว จะทำให้การเลี้ยงสัตว์ไม่ดี จะทำให้เกิดโรคต่าง ๆ แก่สัตว์

- ไข่ม้วนสีแดง สำหรับย้อมให้เด็ก และญาติพี่น้องที่มาเที่ยวในวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งถือเป็นสิริมงคล และสิ่งที่ดี

- ของใช้ส่วนตัว เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ จะต้องเตรียมให้พร้อมก่อนวันปีใหม่ เพราะในวันขึ้นปีใหม่ เมียนจะห้ามใช้เงิน ถ้าใช้เงินในวันนี้เชื่อว่า เวลาเงินแล้วจะเก็บไว้ไม่อยู่ต้องจับจ่ายออกไป จะยากจนและไม่สามารถหาเงินทองได้ อีกทั้งก่อนจะถึงปีใหม่ ชาวเมียนจะนำเสื้อผ้าของใช้ต่าง ๆ ออกมาซัก ทำความสะอาดให้หมดและเก็บไว้ใช้ในชวงปีใหม่ รวมทั้งทำความสะอาดบ้านเรือนให้สะอาดเพื่อเตรียมพร้อมกับการต้อนรับปีใหม่ ส่วนเด็ก ๆ ในอดีตนั้นจะไม่ค่อยชอบอาบน้ำจึงทำให้มีจีไคลมาก ก่อนถึงปีใหม่พ่อแม่จะพาลูก ๆ ไปที่น้ำห้วย (ลำน้ำ) แล้วขัดจีไคลให้กับเด็ก ๆ

- ประทัด ใช้จุดเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เป็นการแสดงความยินดีที่ปีเก่าได้ผ่านพ้นไปด้วยดีและต้อนรับปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง

วันขึ้นปีใหม่นี้ ญาติพี่น้องของแต่ละครอบครัว ซึ่งแต่งงานแยกครอบครัวออกไปอยู่ที่อื่นหรือที่ออกไปทำงานต่างจังหวัด ก็จะพากันกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ และญาติพี่น้องของตนเอง ซึ่งเป็นการพบปะสังสรรค์และทำพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษร่วมกัน “เสียงเมียน” นี้จะเริ่มในวันส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง เป็นการแสดงความขอบคุณแก่วิญญาณบรรพบุรุษที่ได้คุ้มครองดูแลเราในรอบปีที่ผ่านมาด้วยดี หรือบางครอบครัวที่มีการขนานเอาไว้ก็จะมาทำพิธีแก้บนและเช่นไหว้กันในวันนี้ เริ่มวันขึ้นปีใหม่แต่ละครอบครัวจะตื่นตั้งแต่เที่ยงคืนของวันส่งท้ายปีเก่า เพื่อมาจุดประทัดต้อนรับปีใหม่เพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ครอบครัวและเฉลิมฉลองปีใหม่ ซึ่งชาวเมียนเชื่อว่าครอบครัวไหนที่ตื่นมาจุดประทัดหลังเที่ยงคืนจะทำให้เป็นคนขยันตลอดปีใหม่

และเวลาประมาณ 05.00 นาฬิกา ผู้ปกครองจะปลุกเด็ก ๆ ให้ตื่นนอนเพื่อไปทำพิธีสวดปีใหม่ “ปายฮยัง” เป็นพิธีเซ่นไหว้ต่อบรรพบุรุษ เป็นความหมายว่าปีเก่าได้ผ่านพ้นไปแล้ว สิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ก็ขอให้หมดหรือผ่านไปเสีย เริ่มปีใหม่แล้วขอให้มีความสุขที่ดี การดำรงชีวิตสะดวกราบรื่นไม่มีปัญหาอุปสรรค การทำมาหากินให้ได้ผลผลิตดีพอเพียงกับบริโภค ไม่เป็นโรค หรือมีแมลงต่าง ๆ มารบกวนพืชไร่ พิธีนี้ในแต่ละปีจะทำเพียงไม่กี่รอบครัว และหมุนเวียนกันไปตามแต่ละครอบครัว ที่จะสะดวกในการประกอบพิธีกรรม บางครั้งก็มีการทำเป็นสายตระกูลหรือเครือญาติ โดยจะไปทำพิธีที่บ้านเดียวที่บ้านของญาติอาวุโสที่เป็นเครือญาติเดียวกันและเป็นหลักในด้านพิธีกรรมหรือผู้นำด้านพิธีกรรมของแต่ละสายตระกูล ซึ่งจะมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษแตกต่างออกไปจากคนอื่นคือ หิ้งบูชาจะมีลักษณะเป็นศาลเจ้า “เมี่ยน เตีย หลง” ส่วนคนอื่นทั่ว ๆ ไปจะมีหิ้งบูชาธรรมดาที่เรียกกันว่า “เมี่ยน ปาย” ซึ่งเด็ก ๆ ก็จะเดินทางไปบ้านที่ประกอบพิธีกรรม ปายฮยัง นี้ด้วยการไปคารวะที่หน้าหิ้งบูชาบรรพบุรุษตามหมอผี จากนั้นก็จะไปเก็บก้อนหินจากลำธารมาเก็บไว้ในบ้านที่ประกอบพิธีกรรมชาวเมี่ยนเชื่อว่าก้อนหินนี้จะแทนเงินทอง หากมีผู้คนมาร่วมกันเก็บได้มากเท่าใด ในปีนั้นก็จะมีเงินทองมากเท่านั้น และเมื่อปายฮยังเสร็จเด็ก ๆ ก็จะได้ไข่แดง (จิ เจ้า สี) คือ ไข่ไก่ที่ต้มแล้ว ย้อมสีแดง และอ้งเป่า เป็นของขวัญในวันปีใหม่ ซึ่งทุกครอบครัวจะมีการทำไข่แดงเพื่อให้ลูกหลานมีการถักเป็นชะลอมใส่ไข่คล่องไวที่คอ เพื่อความสวยงามแล้วแจกให้ลูก ๆ หรือญาติพี่น้องที่มาร่วมงานด้วย

เมื่อการสังสรรค์ผ่านไปพอถึงช่วงเย็นพ่อแม่ก็จะพาเด็ก ๆ ไปดูพิธีลุยไฟ (บ่วน ด่ง) ที่บ้านที่เด็ก ๆ ไป ปายฮยัง ช่วงเช้า เป็นการเรียนรู้พิธีกรรมของเด็ก ๆ ซึ่งเด็ก ๆ ยังไม่เข้าใจความหมายว่าเพราะอะไรจึงต้องมีการประกอบพิธีกรรม จากการสอบถามผู้ปกครองที่พาเด็ก ๆ ไปพบว่าผู้ปกครองได้บอกเพียงว่าไปดูการลุยไฟแต่ไม่บอกลูกว่าพิธีกรรมที่ทำนั้นทำเพื่ออะไร ผู้ปกครองกล่าวต่อว่าเมื่อโตขึ้นเด็กจะเข้าใจเอง

ประเพณี วันกรรม (กิง)

วันกรรม คือ วันที่ถูกกำหนดขึ้นตามความเชื่อของคนรุ่นก่อนหรือบรรพบุรุษ ซึ่งมีการยึดถือและปฏิบัติกันต่อ ๆ มา เมี่ยน เรียกว่า “กิง” วันกรรมจะเริ่มนับตั้งแต่วันขึ้นปีใหม่เป็นต้นไป วันกรรมนี้เมี่ยนจะหยุดงานหรือไม่ทำกิจกรรมบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมนั้น ๆ การนับวันเดือนปีที่เมี่ยนใช้นี้ จะเหมือนของจีน ซึ่งจะแตกต่างกับของไทยหรือของสากลทั่วไป เดือนแรกของเมี่ยนนั้นจะเริ่มในวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งจะตรงกับหลังวันตรุษจีน ชาวเมี่ยนมีวันกรรมหลายวันแต่จะยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก ดังนี้

1) วันกรรมเลื่อนอน (กึ่ง คะ ม่าว ป่วย) เป็นวันกรรมที่เลื่อนอนหลับคนไม่ควรทำเสียงดังรบกวน เพราะเชื่อว่าผลเสียหายนต่อสัตว์เลี้ยงและทรัพย์สิน จะมีการขอให้วิญญาณทั้งมวลตลอดจนวิญญาณบรรพบุรุษช่วยดูแลเสีย ไม่ให้มารบกวนชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน

2) วันกรรมเสื่อเดิน (กึ่ง คะ ม่าว ย่าง เจ้า) เป็นวันถัดมาจากรวันกรรมเลื่อนอน เพื่อขอให้เทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เสื่อเดินทางไปหาคนที่อื่น

3) วันกรรมมีด (กึ่ง หยุ) เป็นวันกรรมที่หยุงานในไร่นา เพื่อให้มีความปลอดภัยจากมีดและขวาน

4) วันกรรมพายุ (กึ่ง จย้าว) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อให้ลมพายุไม่พัดทำลายชีวิตและทรัพย์สิน ตรงกับวันที่ 20 เดือน 1 ของเมียน ทุกปี

ในวันกรรม หรือ กึ่ง นี้ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเด็กชนเผ่าเมียนนั้นก็คือ เมื่อถึงวันกรรมต่างๆ ผู้ปกครองชาวเมียนจะคอยบอกลูกหลานให้เห็นถึงความสำคัญของวันกรรม โดยเฉพาะในวันกรรมที่สำคัญมาก ๆ เช่นวันกรรมเลื่อนอน วันกรรมเสื่อเดิน และวันกรรมพายุ ในวันนี้เด็ก ๆ จะไม่ได้เล่นและห้ามส่งเสียงดัง ซึ่งเด็ก ๆ ไม่เข้าใจและฝืนคำบอกของผู้ใหญ่เสมอ ๆ เพราะคิดว่าเป็นการห้ามของผู้ใหญ่เท่านั้น ผู้ใหญ่จึงต้องคอยบอกว่าถ้าเด็ก ๆ เสียงดังเสื่อจะออกมาจับกินเป็นอาหาร ก็จะทำให้เด็กกลัว แต่เด็ก ๆ ยังไม่เข้าใจว่าเพราะอะไรผู้ปกครองจึงต้องห้ามเพราะยังเล็กน้อยกว่าที่จะเข้าใจแต่ผู้ปกครองก็คาดหวังว่าเมื่อโตขึ้นเด็กจะเข้าใจและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

ประเพณี วันสารทจีน (เจีย เจียบ เฝย)

“เซียดหล้าเจียบเฝย” ซึ่งตรงกับวันที่ 14 15 เดือน 7 ของจีน วันเซียดหล้าเจียบเฝยของเมียนนี้จะมี 2 วันคือ วันที่ 14 หรือที่เรียกว่า (เจียบเฝย)และวันที่ 15 เรียกว่า (เจียบหิม) เป็นวันที่ชนเผ่าเมียนจะห่อขนม ที่เรียกว่า ฉั่ว เจียะและ ฉั่ว กวย เพื่อประกอบพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ เพราะเป็นวันที่เทพเจ้า เทวดา วิญญาณบรรพบุรุษ เกลิมฉลองครั้งยิ่งใหญ่ มีการทำบุญ มีการอภัยโทษแก่ดวงวิญญาณ ต่าง ๆ ให้เป็นอิสระ ลูกหลานจะต้องทำพิธีบวงสรวงเผาศวด เช่น กระดาษทอง (เจียก้อง) ส่งไปให้วิญญาณบรรพบุรุษได้ใช้จ่ายและวิญญาณบรรพบุรุษจะได้คุ้มครองดูแลลูกหลาน

เจีย เจียบ เฟย (วันสารทจีน) นี้เด็กชนเผ่าเมี่ยน จะมีบทบาทในการเผ่ากระด้างให้กับ บรรพ-บุรุษในระหว่างการทำพิธี และห่อขนมร่วมกับผู้ปกครอง เด็กได้ห่อขนมที่เรียกว่า ฌั่ว เจียะ คือ การนำข้าวเหนียวคลุกกับผงจี๋เถ้าที่ได้จากการเผ่าฟางข้าว จากนั้นห่อด้วยใบที่เป็นลักษณะเฉพาะ ในการห่อขนมชนิดนี้ เรียกว่า ฌั่ว น่อม ตรงกลางมีไส้หมูที่ผัดกับจิง มีลักษณะยาว ๆ และมัดด้วย ดอก ส่วน ฌั่ว ก้วย คือข้าวเหนียวที่ผสมกับน้ำกลั่นมาจากผงจี๋เถ้าของพื้น จะออกสีเหลือง ๆ เมื่อคลุกกับข้าวเหนียว ห่อด้วยใบของดอกอ้อ ห่อคล้าย ๆ บะจ่างสำหรับไส้เหมือนกับ ฌั่ว เจียะ และเมื่อสุกแล้วเด็กก็จะรับประทานขนมที่ไม่มีจำหน่ายในร้านค้า ซึ่งเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็ก

งานกีฬาอ๊วเมี่ยนสัมพันธ์

งานกีฬาอ๊วเมี่ยนสัมพันธ์เป็นการแข่งขันกีฬาทั่วและกีฬาพื้นบ้านของชนเผ่าเมี่ยนทั่วประเทศ เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์และเป็นการพบปะสังสรรค์ของชนเผ่าเมี่ยนต่างถิ่น เด็กจะได้เรียนรู้ วัฒนธรรม การแต่งกายจากงานกีฬานี้ เนื่องจากกีฬาอ๊วเมี่ยนสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่ทุกคนที่มี ร่วมงานจะแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าเมี่ยนครบชุด มีการแสดงเครื่องดนตรีและการละเล่น ของชนเผ่าเมี่ยน รวมทั้งเด็กจะได้แสดงออกในด้านการแสดงความสามารถของตนเอง งานกีฬาอ๊วเมี่ยนสัมพันธ์นี้ จัดขึ้นทุกปี แต่ละปีจะหมุนเวียนไปหมู่บ้านและจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งในปี พ.ศ. 2553 นี้หมู่บ้านปางควาย ได้รับเป็นเจ้าภาพ

ภาพที่ 9 งานกีฬาอ๊วเมี่ยนสัมพันธ์

2. พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละคนในแต่ละกลุ่มหรือในแต่ละชาติพันธุ์ ว่าเป็นอย่างไร และแตกต่างในเรื่องใดบ้าง เช่น ด้านภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนการแสดงการเล่นต่าง ๆ ทำให้คนแต่ละกลุ่มเกิดความรักความผูกพันและความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตน รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างกันบนพื้นฐานของความเชื่อ พิธีกรรม เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม และหลักปฏิบัติที่สืบทอดกันมา จะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิถีชีวิตในการอบรมเลี้ยงดูเด็กชนเผ่าเมี่ยน ดังนี้

- 1) ระบบครอบครัว ที่จะกล่าวถึง การไปมาหาสู่กันของหนุ่มสาว พิธีหมั้น พิธีแต่งงาน และการวางแผนครอบครัว
- 2) ระบบความเชื่อและพิธีกรรม จะกล่าวถึง ความเชื่อและพิธีกรรมของการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร
- 3) การคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอดบุตร จะกล่าวถึง ข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติ หลังคลอด อาหารและยาสมุนไพรและการดูแลบุตร

1) ระบบครอบครัว

การไปมาหาสู่กันของหนุ่มสาว

ชาวเมี่ยนไม่มีการห้ามในการไปมาหาสู่กันของหนุ่มสาว เมื่อถึงวัยเจริญพันธุ์หนุ่มสาวจะเลือกคู่เองตามความชอบและความสนใจของตนเอง แต่ก็มีเป็นบางคู่ที่พ่อแม่ห้ามอันเนื่องมาจากเหตุผลต่าง ๆ นานา เช่น ฝ่ายชาย หรือฝ่ายสาวมีฐานะยากจน หรือ ขี้เกียจในการทำมาหากิน เพราะการที่ชาวเมี่ยนครอบครัวไหน มีสะกั หรือว่าเขย ขยัน ถือว่าเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลที่จะมีผู้คนยินยอม การไปมาหาสู่ของหนุ่มสาวทั้งในอดีตและปัจจุบันนี้ มีความแตกต่างกัน ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

การไปมหาสู่สาวในอดีตจากคำบอกเล่าของผู้เชี่ยญ กล่าวว่าในอดีตชาวเมี่ยนจะไปมหาสู่กันของหนุ่มสาวนั้นจะเริ่มมีเมื่ออายุประมาณ 15 ปี ขึ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากว่าชาวเมี่ยนในอดีตไม่มีค่อยได้ศึกษาเล่าเรียนมากเท่าไร เมื่อจบการศึกษาชั้นสูงสุด (มัธยมศึกษาปีที่ 4 ในสมัยนั้น) ก็จะต้องออกมาช่วยครอบครัวในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ด้วยเหตุนี้จึงมีการลงแขก (ปุ๋ยกง) กันของหนุ่มสาวจึงทำให้หนุ่มสาวมีโอกาสนในการพบปะกันมาาก ประกอบกับในชุมชนจะเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน หนุ่มสาวมีโอกาสนไม่มากนักในการออกสู่โลกภายนอก การไปมหาสู่กันจึงเกิดขึ้นภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง หลักในการเลือกคู่ของหนุ่มสาวจะมองในเรื่องของการเป็นคนดีและการขยันทำมาหากิน เนื่องจากในอดีตการสื่อสารและเทคโนโลยีต่าง ๆ ยังไม่ก้าวหน้ามากเช่นปัจจุบันนี้ วิธีการไปมหาสู่กันของหนุ่มสาว (ห่าวเซี่ยะ) พ่อแม่จะมีส่วนในการเลือกและพิจารณาคู่ชีวิตของลูก แต่ส่วนใหญ่แล้วหนุ่มสาวจะเป็นผู้เลือกคู่เอง จึงใช้วิธีการไปเที่ยวหาที่บ้านในช่วงเย็นถึงค่ำ ด้วยการไปเคาะที่ห้องนอนของสาวและเรียกสาวออกมาคุยนอกบ้าน วิธีนี้จะเกิดขึ้นในกรณีที่พ่อแม่ยังไม่อนุญาต และเมื่อพ่อแม่เห็นชอบด้วยแล้วหนุ่มสาวสามารถเข้ามาคุยกับสาวได้ที่ในบ้านห้องโถง (โตมชิง) เมื่อหนุ่มสาวเกิดความความพึงพอใจหนุ่มสาวสามารถนอนกับสาวได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หนุ่มสาวชาวเมี่ยนใช้เวลาในการคบหาดูใจกันน้อยและสร้างครอบครัวตั้งแต่อายุยังน้อยเช่นกัน ส่งผลให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กของชาวเมี่ยนในชุมชนเป็นจะยึดหลักของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลัก พ่อแม่จะมีส่วนบ้างในการเลือกและพิจารณาคู่ชีวิตของลูก

การไปหาสู่สาวในปัจจุบัน จากการบอกเล่าของผู้ปกครองพบว่า ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วชาวเมี่ยนก็พัฒนาตนเองให้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการเข้ารับการศึกษาระดับที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ก้าวทันต่อเทคโนโลยีที่เข้ามามีอิทธิพลกับชีวิต โดยเฉพาะเทคโนโลยีในด้านการสื่อสาร ชาวเมี่ยนในชุมชนมีโอกาสนออกสู่โลกภายนอกมากขึ้น ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างร่วมกับชาวพื้นเมือง ประกอบกับการที่มีโอกาสเรียนรู้และร่วมกิจกรรมกับสังคมอื่น ๆ จึงทำให้การไปมหาสู่ของหนุ่มสาวในยุคนี้แตกต่างจากในยุคอดีตอย่างสิ้นเชิงแต่ก็ยังคงมีวัฒนธรรมบางอย่างที่เหมือนเช่นในอดีต จึงทำให้ในปัจจุบันการไปมหาสู่กันจะใช้การสื่อสารผ่านเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ เป็นหลัก แต่ชาวเมี่ยนก็ไม่ทิ้งวัฒนธรรมอันดีงาม นั่นคือการให้เกียรติครอบครัวของแต่ละฝ่ายด้วยการไปมหาสู่กันอย่างเปิดเผยแต่ก็ยังมิบางคู่ที่ยังใช้วิธีการไปมหาสู่กันแบบในอดีตอยู่ เช่น การลงแขกและนัดคุยกัน รวมทั้งในปัจจุบันนี้สังคมของการไปมหาสู่กันของหนุ่มสาวชาวเมี่ยนกว้างขวางมากขึ้นจึงทำให้หนุ่มสาวชาวเมี่ยนมีโอกาสนในการพบปะกับบุคคลพื้นเมือง คนเผ่าอื่น ที่อยู่ต่างที่ ต่างอำเภอ ต่างจังหวัดและบางที่ไกลถึงต่างประเทศ และการเลือกคู่ชีวิตเกิดจากความต้องการและความรักของหนุ่มสาวทั้งสิ้น ระยะเวลาที่คบหาดูใจก็มากขึ้นเนื่อง

จากหนุ่มสาวต้องทำงานเพื่อสร้างครอบครัว และแต่งงานมีครอบครัวเมื่ออายุประมาณ 22-25 ปี ขึ้นไป คือหลังจากจบการศึกษาและประกอบอาชีพแล้ว ส่งผลให้หนุ่มสาวมีความรู้ความเข้าใจ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่ทิ้งวัฒนธรรม อันดีงามที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรมที่สืบทอดกันมาช้านาน

พิธีหมั้น

เมื่อหนุ่มสาวตกลงปลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันแล้วจะมีขั้นตอนการสู่ขอ โดยให้ญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ดำเนินการดังนี้

- ขอวัน เดือน ปี เกิด (โ้ ้นัน แหง) พ่อแม่ฝ่ายชายจะเป็นผู้ที่ไปพูดคุยเพื่อขอ วันเดือน ปี เกิดของฝ่ายหญิง เพื่อมาให้ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการผูกดวงถึงความสมพงษ์กัน ชาวเมียนเชื่อว่า เมื่อวันเดือนปีเกิดปีเกิด สมพงษ์กัน เมื่อแต่งงานอยู่ด้วยกันแล้วจะทำให้ชีวิตรุ่งเรือง แต่ถ้าไม่ สมพงษ์กันก็จะไม่อนุญาตให้แต่งงาน เช่น ถ้าผู้หญิงมีดวงกินสามี่ (เซด) ครอบครัวจะไม่อนุญาต ให้แต่งงานเลย แต่ถ้าดวงสมพกันก็จะทำการสู่ขอต่อไป

- จอง (เมีย่ ตัง) เมื่อดูดวงสมพงษ์กันแล้ว พ่อแม่ฝ่ายชายก็จะนำกำไลเงินของเมีย่น 1 คู่ ไปวางจองหรือหมั้นไว้ก่อน ซึ่งในอดีตชาวเมียนจะให้ความสำคัญในวันเดินทางไปจองสาว อย่างมาก เพราะชาวเมียนเชื่อว่าในระหว่างเดินทางต้องไม่พบสิ่งไม่ดีที่สื่อไปในทางไม่ดีไม่มีโชค อันได้แก่ คนกำลังปลดฟันลงพื้น สัตว์วิ่งตัดหน้า เก้ง ู เม่น) ไม่กำลังล้ม เป็นต้น เมื่อไม่พบสิ่งไม่ดี ต่าง ๆ แล้วก็สามารถเดินทางต่อไปยังบ้านฝ่ายสาวได้ แต่เมื่อบังเอิญไปถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้วเจอฝ่าย หญิงกำลังกวาดบ้านหรือ กำลังเตรียมอาบน้ำ หรือเห็นคนเจาะรางไม้อยู่ พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็จะล้มเลิก การสู่ขอเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นลางบอกเหตุไม่ดีที่ทั้งสองจะใช้ชีวิตคู่กัน แต่ในปัจจุบันความเชื่อ เหล่านี้ได้เลือนหายไปกับกาลเวลา เพราะชาวเมียนในชุมชนจะคำนึงถึงความรักของหนุ่มสาวเป็นหลัก

- พิธีหมั้น หรือสู่ขอ (โ้ ้นัน แหง) เมื่อญาติฝ่ายชายเดินทางไปถึงบ้านสาวโดยไม่พบ อุปสรรคใด ๆ ฝ่ายชายจะนำไก่ไป 3 ตัว ผู้เฒ่าผู้แก่ 2 ตัว ตัวเมีย 1 ตัว และจะฆ่าไก่ตัวผู้ 1 ตัว เพื่อสู่ขอ (คอย จุ่ย ใจ) และทำอาหารร่วมประทานกันก่อน ซึ่งยังไม่ใช่การทำพิธี เมื่อญาติทั้งสองฝ่ายมา พร้อมแล้วพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ เรียกค่าสินสอด ซึ่งพิธีหมั้นทั้งในอดีตและปัจจุบันนี้ไม่แตกต่างกัน มากนัก จะแตกต่างกันในเรื่องของสินสอดอาหาร เท่านั้น ส่วนขั้นตอนทางพิธีกรรมยังคงไว้

เช่นเดิม เมื่อถึงวันกำหนดหมั้นพิธีจะถูกจัดขึ้นที่บ้านฝ่ายหญิงเป็นเวลา 1 วัน ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้จัดเตรียมอาหารสำหรับจัดเลี้ยงญาติ ๆ และแขกผู้มีเกียรติ ส่วนฝ่ายชายจะเป็นผู้จัดเตรียมในเรื่องของผู้ประกอบพิธีกรรม เผ่าแก่ในการสู่ขอ สินสอด และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ สินสอดจะประกอบด้วยกำไลเงินของชาวเมียน 1 คู่ (หย่าน เจียม) เงินสด ตามที่ตกลงและในปัจจุบันจะมีการใช้ทองคำและแหวนเพชรเป็นสินสอด สำหรับสินสอดจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับญาติผู้ใหญ่ตกลงและฐานะของฝ่ายชาย เช่น กำไลเงิน 1 คู่ ทอง 2 บาท เงินสด 6,000 บาทและอุปกรณ์ในการปัก เย็บ ชุดเจ้าสาวตามแต่สมควร หรือถ้าฝ่ายชายมีฐานะ สินสอดก็จะมากตาม เช่น กำไลเงิน 1 คู่ ชุดเครื่องประดับเงินของชาวเมียน ทอง 5-10 บาท เงินสด 50,000 - 100,000 บาท แหวนเพชรหรือแหวนทอง 1 วง เป็นต้น ส่วนไก่อีก 2 ตัว เมื่อฆ่าแล้วจะนำมาทำพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษของตระกูลทั้งสองฝ่าย เพื่อบอกให้ทั้งสองฝ่ายรับรู้ถึงการหมั้น

พิธีหมั้นจะเป็นวันที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำความรู้จักกับญาติของแต่ละฝ่ายมากขึ้น และการเรียกชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น ญาติฝ่ายชายเรียกลูกสะใภ้ว่า (ฮ่าม) ญาติฝ่ายหญิงจะเรียกลูกเขยว่า (ฮ่วย) หมั้นสาวจะมีพิธียกเหล้าหรือน้ำชาให้กับญาติ ๆ ของแต่ละฝ่ายเสมือนการฝากเนื้อฝากตัว และหลังจากพิธีหมั้นฝ่ายสาวก็จะย้ายเข้าไปอยู่กับครอบครัวของฝ่ายชาย เพราะตามธรรมเนียมของชาวเมียนเมื่อหมั้นหรือแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงต้องไปเป็นสะใภ้ แต่ก็มีการไปมาหาสู่กับครอบครัวฝ่ายสาวเช่นกัน หรือในบางครั้งฝ่ายก็ต้องไปเป็นเขยคือไปอยู่บ้านฝ่ายสาวเนื่องจากฝ่ายสาวเป็นลูกคนเดียว ไม่มีผู้สืบทอดตระกูล แต่ในปัจจุบันนี้ก็ขึ้นอยู่กับญาติผู้ใหญ่ตกลงกัน เพราะว่าการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างครอบครัวไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปและการช่วยทำงานก็มีการจ้างแรงงานต่างด้าวมากขึ้น

พิธีหมั้นเป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองแต่จะเกี่ยวข้องอย่างไรกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กชนเผ่าเมียน นั่นคือ ในครอบครัวที่มีมีการจัดพิธีหมั้นที่สมเกียรติ นั้นแสดงถึงความมั่นคงของครอบครัวที่จะสามารถดูแลความเป็นอยู่ของลูกได้อย่างสมบูรณ์แบบ ในทางตรงข้ามหากพิธีหมั้นเป็นไปตามสภาพของฐานครอบครัว แม้ว่าเด็กจะเกิดมาจากความรักของครอบครัวแต่ในด้านเศรษฐกิจของครอบครัวก็มีส่วนทำให้การอบรมเลี้ยงดูของเด็กเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพครอบครัวเช่นกัน

พิธีแต่งงาน

หลังพิธีหมั้นการจัดพิธีแต่งงานจะเกิดขึ้นหลังจากที่ทั้งสองฝ่ายเตรียมตัวพร้อมแล้ว อาจจะเป็นเดือน เป็นปี ขึ้นอยู่กับการเตรียมตัวและฤกษ์ยามยามดีที่เหมาะสม พิธีแต่งงานของชาวเมียนทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่แตกต่างกันมากนัก มีเพียงแต่รูปแบบการจัดงานเท่านั้นที่เป็นไปตามยุคสมัย สำหรับขั้นตอนและพิธีกรรมนั้นยังคงไว้เช่นเดิม การแต่งงานของชาวเมียนมี 2 แบบ คือ

1) พิธีแต่งงานใหญ่ (โต้ม ชึง จา) พิธีนี้เป็นพิธีใหญ่ซึ่งจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงคนที่จัดพิธีใหญ่นี้ส่วนมากจะมีฐานะดี จะใช้เวลาในการทำพิธี 3 วัน 3 คืน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเตรียมการกันเป็นปี เช่นเตรียมเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ไว้ให้พอกับการเลี้ยงแขก

วันแรก ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดคนไปรับคนของฝ่ายเจ้าสาวโดยจะมีดนตรีบรรเลงประกอบไปด้วยฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดเตรียมสถานที่ต้อนรับโดยการจัดม้านั่งเป็นวงกลมไว้เมื่อขบวนของเจ้าสาวมาถึงยังไม่ให้นั่งให้ยืนอยู่กลางวงกลมก่อนโดยจะมีเพื่อนเจ้าสาว (เบี่ยน ญ่าง) ยืนล้อมรอบเจ้าสาวไว้ และขบวนของเจ้าสาวนั้นจะมีคนหนึ่งที่สูงเจ้าสาว ซึ่งจะต้องเป็นน้องสาวของเจ้าสาว โดยจะถือปลายผ้าเช็ดหน้าไว้ ส่วนคนหนึ่งจะทำหน้าที่แบกสัมภาระของเจ้าสาว (แจะล่อง) ที่จะต้องนำมาใช้ที่บ้านเจ้าบ่าว ซึ่งจะเป็นน้องชายของเจ้าสาว อีกคนจะมีหน้าที่กางร่มให้กับเจ้าสาว และเพื่อนเจ้าสาวทุกคนจะแต่งตัวกันอย่างสวยงาม เมื่อขบวนแห่เจ้าสาวมาถึงฝ่ายต้อนรับรวมทั้งคนเล่นดนตรี จะแห่สอดแทรกไปรอบเจ้าสาวและจะทำความเคารพโดยการคำนับ 3 ครั้ง ฝ่ายเจ้าสาวก็จะโค้งคำนับตอบ 3 ครั้ง เช่นเดียวกัน จะคำนับทั้งหมด 4 รอบ จึงหยุดยั้ง ระหว่างนี้ฝ่ายต้อนรับจะนำเอา น้ำชา เหล้า บุหรี่ มาบริการให้กับแขกเสร็จแล้วก็จะแยกกันไปพักผ่อนตามที่พักที่ได้จัดไว้ ส่วนเจ้าสาวยังไม่ได้เข้าไปในบ้านของเจ้าบ่าวโดยฝ่ายเจ้าบ่าวจะทำเพิงพักให้เจ้าสาวพักรอสำหรับเพิงพักนั้นนิยมสร้างห่างจากบ้านเจ้าบ่าวประมาณ 20 เมตร จนกว่าจะถึงวันดี หรือฤกษ์ที่ได้กำหนดเอาไว้

วันที่สอง เจ้าสาวต้องตื่นนอนแต่เช้าเพื่อเตรียมตัวเข้าบ้านเจ้าบ่าวและทำพิธีตามขั้นตอน การเข้ามานั้นจะเข้ามาทางประตูที่ 3 หรือประตูใหญ่ (ดัมแกง)

วันที่สาม จะเป็นการกินเลี้ยง ฉลองอย่างเดียวไม่มีพิธีกรรมอะไรมาก นอกจาก การบรรเลงดนตรี เป่าปี่ ตีกลอง ให้งานสนุกสนานรื่นเริง กลางคืนเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะออกมายกน้ำ ชาให้กับแขกที่มาร่วมงาน ในปัจจุบันมีการจ้างวงดนตรีของคนพื้นเมืองมาบรรเลงมอบความบันเทิง ให้กับแขกที่มาร่วมงาน

2) พิธีแต่งงานเล็ก (ชิง จา ตอน) พิธีต่าง ๆ จะเป็นการกินเลี้ยง ฉลองอย่างเดียว ไม่มีพิธีกรรมอะไรมาก จะใช้เวลาการทำพิธีวันเดียว โดยเฉพาะเจ้าสาวไม่ต้องสวมที่คลุมหัวที่มี น้ำหนักมาก และพิธีเล็กนี้ไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก จุดสำคัญของการแต่งงานของเมียนคือ การที่เจ้าบ่าวตกลงตามสัญญาจ่ายค่าตัวเจ้าสาวให้กับพ่อแม่ของเจ้าสาว เพื่อเป็นการทดแทนที่ได้ เลี้ยงดูเจ้าสาวมา และฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องบอกให้วิญญาณบรรพบุรุษของตนเองยอมรับ และช่วย ค้ำครองเจ้าสาว ประการสุดท้ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะต้องดื่มเหล้าที่ทำพิธีแล้วร่วมแก้วเดียวกัน การแต่งงานของเมียนนั้นจะต้องทำตามประเพณีทุกขั้นตอนอย่างพิถีพิถัน และเป็นไปในลักษณะที่ ให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่าย

พิธีแต่งงานเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความมั่นคงของครอบครัวเช่นกันหากเด็กที่เกิดขึ้น ในครอบครัวที่มีงานแต่งงานที่ยิ่งใหญ่นั้นหมายความว่าครอบครัวที่มีฐานะทางครอบครัวดีก็จะทำ ให้เด็กมีวิถีชีวิตที่ดีกว่าเด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะไม่ค่อยดีนัก พ่อแม่อาจจะไม่จัดพิธีแต่งงาน หรืออาจจะจัดพิธีแต่งงานเล็กเท่านั้น

การวางแผนครอบครัว

การวางแผนครอบครัวของชนเผ่าเมียนนั้นยังไม่ชัดเจนมากนัก ทั้งในอดีตและ ปัจจุบันจะมีการวางแผนครอบครัวที่ต่างกันเป็นอย่างมาก

ในอดีตจากการบอกเล่าของผู้เชี่ยวชาญ กล่าวว่า ในอดีตนั้นไม่มีการวางแผนครอบครัว เนื่องจากว่าชนเผ่าเมียนจะใช้ชีวิตอยู่บนดอยที่ห่างไกลความเจริญและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และในยุคสมัยนั้นก็จะไม่มีการคุมกำเนิด ดังนั้นในแต่ละครอบครัวจะมีลูกมากบางครอบครัวมีมาก ถึง 10-12 คน คือตั้งครรถ์จนผู้เป็นแม่ไม่สามารถตั้งครรถ์ได้อีก ในอดีตนั้นไม่มีการวางแผนว่าเมื่อ อายุเท่าไรจะแต่งงาน เมื่อแต่งงานแล้วจะมีลูกกี่คน และวางแผนในการดูแลลูกอย่างไร ชนเผ่าเมียน

ในอดีตที่จะแต่งงานตั้งแต่อายุน้อยคือเมื่อลูกใจก็ใช้ชีวิตร่วมกันมีโอกาสในการเลือกคู่ชีวิตน้อย และมีลูกหลังแต่งงานเลย จากนั้นก็จะเลี้ยงและดูแลบุตรตามสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว เมื่อลูกเติบโตขึ้นก็จะช่วยพ่อแม่ทำงานไร่ งานสวน ไม่มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน แต่ชนเผ่าเมี่ยน ก็จะอบรมสั่งสอนลูกชายให้เป็นคนดี ขยันทำมาหากิน ส่วนลูกสาวก็ให้ขยันทำงานบ้านงานเรือน และงานในไร่ ถ้าสาวใดเย็บปักผ้าของชนเผ่าเมี่ยนได้สวย ก็จะเป็นที่หมายปองของหนุ่ม ๆ ในหมู่บ้าน

ในปัจจุบันจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองทำให้ทราบว่า ชาวเมี่ยนมีการวางแผน ครอบครัวมากขึ้น เริ่มตั้งแต่การแต่งงาน ก็คือจะแต่งงานมีครอบครัวเมื่อพร้อม หรือจบการศึกษา และมีงานทำเป็นหลักแหล่ง หลังจากแต่งงานแล้วบางครอบครัวก็จะมีบุตรเลย ส่วนบางคนรอบครัว ก็จะรอสัก 1-2 ปี แล้วค่อยมีบุตร จำนวนบุตรที่ต้องการขึ้นอยู่กับความพร้อมและฐานะของ ครอบครัวคือ 1-2 คน เพศที่ต้องการมากที่สุดคือเพศชาย เพราะว่าวัฒนธรรมของชนเผ่าเมี่ยนจะถือว่าบุตรชายจะต้องเป็นผู้สืบสกุล และเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล หลังจากนั้นผู้ปกครองรุ่นใหม่ก็จะมีการวางแผนการดูแลเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

2) ระบบความเชื่อและ พิธีกรรม

ความเชื่อของการตั้งครรภ์

จากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญความเชื่อเรื่องการมาเกิดของเด็กของชนเผ่าเมี่ยน ล้วนเป็นความเชื่อที่เชื่อต่อ ๆ กันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ก็ยังคงมีความเชื่อเช่นนี้กันอยู่ และความเชื่อ เรื่องของเด็กที่เกิดกับพ่อแม่เก่าหรือว่าพ่อแม่ใหม่นั้นมีความเชื่อที่หลากหลาย โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

- ชาวเมี่ยนเชื่อว่าบรรพบุรุษหรือวงศ์ตระกูลของเราที่ล่วงลับไปนานแล้วกลับมาเกิดใหม่ แนวคิดอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้ที่มีบุญวาสนาดีต่อกันในชาติก่อน ๆ หรือเกิดมาใช้เวรใช้กรรมเก่าที่ทำมาในอดีตชาติ ความคิดนี้ทุกวันนี้ยังมีอยู่ และเชื่อเหมือนกัน

- ความเชื่อเรื่องขวัญและดวงวิญญาณ คนเราจะมีดวงวิญญาณอยู่ในร่างกาย 12 ดวง (ขวัญ) จะอยู่กับเราตลอดเวลา หากวันหนึ่งวันใดดวงคนเราตกหรือไม่ดีจะไม่สบาย ป่วยเรื้อรังรักษาไม่หาย ชาวเมี่ยนเชื่อว่าขวัญหนี หรือดวงไม่ดี ดวงตก จะต้องเข้าสู่ขบวนการของพิธีกรรม เรียกขวัญ

ของผู้ป่วยกลับคืนมา ถ้าไม่หายต้องสะเดาะเคราะห์ต่อไป จะมีผู้เชี่ยวชาญรู้เรื่องเฉพาะทางอยู่ในหมู่บ้าน รู้เรื่องอยู่เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า หรือญาติ ๆ

ความเชื่อของความฝันหรือลางสังหรณ์ก่อนการตั้งครรภ์

- ถ้าฝันว่าได้เก็บของเหน็บไว้ที่เอว หมายถึงกำลังจะตั้งครรภ์
- ก่อนมาเกิดแม่จะฝันเห็นว่าเก็บสิ่งของหรือผลไม้ต่าง ๆ ได้ หรือมีคนให้ของแก่เรา หรือสิ่งของเครื่องใช้ก็มี ถ้าฝันว่าได้ของดีหรือได้ผลไม้ลูกดี ๆ ก็จะได้ลูกที่ดีและปลอดภัยทั้งแม่และเด็ก
- แต่ถ้าฝันว่าได้สิ่งของที่ไม่ดีถือว่าเป็นลางร้าย ต้องหาคนมาทำพิธีกรรมตามความเชื่อของชนเผ่า เช่น สะเดาะเคราะห์ต่าง ๆ
- แต่ถ้าฝันว่าเห็นแต่ของดี ๆ แต่ก็ไม่ได้ การตั้งครรภ์อาจจะแท้งลูกต่อมาได้ หรืออาจจะเกิดอุบัติเหตุแก่แม่หรือลูกได้
- ถ้าฝันเห็นสิ่งดี ๆ จะได้ลูกชายหรือลูกสาวที่ดีสมใจ

ความเชื่อเหล่านี้อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ปกครองเพียงบางท่านเท่านั้น สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ปกครองที่กล่าวว่า “ลูกคนเล็กไม่เคยนะ หรือว่าฝันแล้วจำไม่ได้ก็ไม่รู้ แต่ลูกคนแรกฝันว่ามีคนเอาแหวนมาให้ แต่ก็เชื่อนะที่บอกว่าบรรพบุรุษมาเกิด เพราะคุณเฒ่าบางคนชี้หน้าตาเหมือนกับบรรพบุรุษอย่างกะเลย ”

ความเชื่อในเรื่องของการมีบุตรยาก

ในอดีตหากหนุ่มสาวชาวเมียนแต่งงานแล้วไม่มีบุตรหรือมีบุตรยากจะมีความเชื่อที่ยังไม่ถึงเวลาที่เด็กจะมากเกิด จะมีการทำพิธีต่าง ๆ นานาและทานยาสมุนไพรเพื่อขอให้เด็กมากเกิด เช่น การสร้างสะพาน จุดมู่งหมายของการสร้างสะพานคือเป็นทางให้เด็กข้ามมาหาผู้เป็นแม่ โดยที่หญิงสาวที่ต้องการมีบุตรจะอยู่อีกด้านหนึ่งของสะพานและเรียกให้เด็กมากเกิดกับตน ขณะเดียวกันก็

หมอผีก็จะทำการประกอบพิธีกรรมไปด้วย อีกวิธีหนึ่งที่ชาวเมียนเชื่อว่าจะทำให้ตั้งครรภ์ได้ นั่นคือ การทำพิธีขอเด็ก วิธีการก็คือ หญิงสาวคนไหนที่ต้องการมีบุตร ก็จะบอกกับหมอยาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ ในด้านนี้ จากนั้นหมอยาก็จะเก็บยาสมุนไพร ในขณะที่เก็บหรือดึงยาสมุนไพรที่จะมีการท่องเที่ยว ไปด้วย หากว่ายาสมุนไพรนั้นดีง่าย หมอยาเชื่อว่าจะทำให้ตั้งครรภ์ง่าย แต่ถ้าดึงยากก็จะทำให้ ตั้งครรภ์ยากขึ้น จากนั้นหญิงสาวก็ต้องนำเงิน 366 บาทในข้าวที่ห่อด้วยผ้าขาว พร้อมด้วยเหรียญ กษาปณ์ (สิเจียน) แล้วนำไปยื่นให้กับหมอยา พร้อมกับที่หมอยายื่นสมุนไพรให้หญิงสาวต้องใช้เสื้อ เต้นเองในการรับยาสมุนไพรจากหมอยา หากมีการตั้งครรภ์เกิดขึ้นและคลอดบุตรออกมาเป็นลูกชาย หญิงสาวก็ต้องนำไก่ เหล้า และเงิน ตามจำนวนที่ตกลงกันเพื่อเป็นการบูชาค่าครู และหากได้ลูก สาวก็จะเสียค่าครูน้อยกว่าลูกชาย แต่หากไม่มีการตั้งครรภ์เกิดขึ้น หญิงสาวก็ไม่ต้องนำสิ่งใดไปให้ หมอยาอีกจากการบอกเล่าของหมอยากล่าวว่าวิธีการขอเด็กนี้มีผู้ประสบความสำเร็จในการตั้งครรภ์ มากแล้ว

สำหรับในปัจจุบันยังมีความเชื่อนี้อยู่และยังคงปฏิบัติตามความเชื่อพร้อมกับการ ปรัชญาแพทย์ปัจจุบัน กรณีของผู้ปกครองท่านหนึ่งแต่งงานมา 4 ปี แต่ไม่ตั้งครรภ์ จึงได้ทำพิธีกรรม ในการสร้างสะพาน (จำเจียว) แต่ยังไม่ตั้งครรภ์ หลังจากนั้นจึงขอเด็กจากหมอยา หลังจากนั้น 1 เดือน ก็ตั้งครรภ์และเป็นลูกชายจึงได้นำไก่ เหล้า และเงินตามที่ตกลง ไปบูชาครู ซึ่งผู้ปกครองกล่าวว่า “เชื่อนะ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เห็น ไปหาหมอ หมอก็บอกว่าทุกอย่างปกติ แต่ก็เห็นคนในหมู่บ้าน ที่ใช้วิธีนี้แล้วก็ตั้งครรภ์ทุกคน ก็เลยทำตามบ้าง ”

ความเชื่อเรื่องตำแหน่งที่อยู่ของขวัญ (วิญญาณ)

หลังจากที่ตั้งครรภ์แล้วชาวเมียนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับตำแหน่งของขวัญและการ ปฏิบัติตัวระหว่างการตั้งครรภ์ที่เหมาะสม จากความเชื่อของเมียนเชื่อว่าระหว่างที่เด็กอยู่ในครรภ์ ของแม่นั้น ขวัญหรือว่าวิญญาณของเด็กนั้นจะเปลี่ยนตำแหน่งที่อยู่ไปเรื่อย ๆ ตามแต่ละเดือน ดังนั้นผู้หญิงชาวเมียนหากรู้ว่าตนเองเริ่มตั้งครรภ์จะต้องยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อของชนเผ่าเมียน อย่างเคร่งครัด ทั้งตนเองและคนในครอบครัวต้องช่วยกันปฏิบัติตาม มิฉะนั้นเชื่อว่าอาจจะมี ผลกระทบต่อเด็กที่อยู่ในครรภ์ได้ ความเชื่อเรื่องขวัญ (วิญญาณ) ของเด็ก ชาวเมียนในครรภ์มีดังนี้

เดือนที่ 1 และ เดือนที่ 7 ชาวเมียนมีความเชื่อว่าขวัญ (วิญญาณ) ของเด็กในครรภ์จะอยู่ที่ ประตู ดังนั้นห้ามคนใดคนหนึ่งในครอบครัว รื้อ ซ่อมแซม หรือทำประตูใหม่เด็ดขาด เพราะเชื่อกัน ว่าจะเป็นอันตรายต่อเด็กในครรภ์ได้

เดือนที่ 2 และเดือนที่ 8 ชาวเมียนเชื่อว่าขวัญ (วิญญาณ) ของเด็กในครรภ์จะอยู่ที่เตาไฟ (เตาไฟที่ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบอาหาร) เพราะฉะนั้นห้ามคนใดคนหนึ่งในครอบครัวทำการรื้อเตาไฟ ทำเตาไฟใหม่ ทูบทิ้ง ซ่อมแซมเตาไฟเด็ดขาด หรือเอาน้ำไปราดที่เตาไฟ เพราะเชื่อว่าจะมีผลกระทบต่อเด็กในครรภ์จะทำให้เด็กเกิดมาไม่สมบูรณ์ หรืออาจจะทำให้แท้งลูกได้

เดือนที่ 3 และเดือนที่ 9 ชาวเมียนเชื่อว่าขวัญ (วิญญาณ) ของเด็กในครรภ์จะอยู่ที่กระดูกกระต่าย จึงห้ามทำกระดูกกระต่ายใหม่ หรือรื้อทูบทิ้งหรือซ่อมแซมเด็ดขาด มิฉะนั้นจะมีผลต่อเด็กในครรภ์เหมือนกัน

เดือนที่ 4 และเดือนที่ 10 ชาวเมียนเชื่อว่าขวัญ (วิญญาณ) ของเด็กในครรภ์จะอยู่ที่บริเวณที่ทำพิธีกลางบ้าน (โถงห้อง) จึงห้ามรื้อหรือซ่อมแซมบริเวณนั้นเด็ดขาด

เดือนที่ 5 และเดือนที่ 11 ชาวเมียนเชื่อว่าขวัญ (วิญญาณ) ของเด็กในครรภ์จะอยู่ที่เตียงนอน จึงห้ามทำเตียงใหม่ หรือรื้อ ซ่อมแซมและห้ามปักผ้าหรือเย็บผ้าบนเตียง มิฉะนั้นจะทำให้เกิดอันตรายกับเด็กในครรภ์ได้เช่นกัน มีเรื่องเล่าว่า มีชาวเมียนหลายคนที่ถูกเกิดมาแล้วผิดปกติ เช่น ปากแหว่งเพดานโหว่ หูแหว่ง เกิดจากตอนตั้งครรภ์ คุณพ่อสูบบุหรี่และใช้กรรไกรตัดปลายตะเกียงและเย็บผ้าในห้องนอน โดยที่ลืมไปว่าแม่กำลังตั้งครรภ์อยู่ ชาวเมียนเชื่อที่เป็นเช่นนี้เพราะตอนท้องที่อยู่ระหว่างเดือนนี้ไม่เคร่งครัดหรือไม่เชื่อจึงทำให้เกิดเหตุการณ์ตามที่ผู้เชียวชาญเชื่อดังนี้ “เมื่อสมัยก่อนนะตานะสูบบุหรี่แล้วตัดปลายตะเกียงโดยลืมไปว่ายายกำลังตั้งครรภ์อยู่ ปรากฏว่าลูกสาวที่คลอดมาหูแหว่งไป ฉะนั้นในช่วงระหว่างนี้เราต้องเชื่อและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ”

เดือนที่ 6 และเดือนที่ 12 ชาวเมียนเชื่อว่าขวัญ (วิญญาณ) ของเด็กในครรภ์จะอยู่ที่ตัวแม่ เสื้อผ้าที่แม่ใช้แล้วแต่ยังไม่ได้ซัก จึงห้ามนำมาเย็บ หรือทำให้ขาดเป็นอันขาด จะทำให้เด็กในครรภ์ได้รับอันตรายได้

ความเชื่อที่ต้องปฏิบัติตามนี้ชาวเมียนเรียกว่า การเก่ หรือ การถือกรรม เป็นความเชื่อของเมียนอย่างหนึ่งว่าจะต้องควั่นสิ่งต่าง ๆ ตามความเชื่อของเมียน ซึ่งการเก่นี้จะต้องร่วมกันปฏิบัติระหว่างตัวของแม่เองกับบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัวก็ต้องเห็นความสำคัญของการเก่ และปฏิบัติตามความเชื่อของตนเองอย่างเคร่งครัด สำหรับหญิงมีครรภ์การเก่มีความสำคัญมาก เพื่อความปลอดภัยของแม่และเด็กที่อยู่ในครรภ์ หากไม่เชื่อ ไม่ปฏิบัติตาม มีความเชื่อกันว่า แม่เด็ก

จะคลอดยาก แม่หรือลูกอาจจะเสียชีวิตหรือทั้งแม่ทั้งลูก หรือถ้าหากว่าคลอดออกมาปลอดภัยทั้งแม่และลูกแต่ว่าจะไม่ครบ 32 ประการ คือ หูหนวก หรือตาบอด แขน ขา พิการ เป็นต้น ดังนั้นการแก้ไขเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่หญิงมีครรภ์จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เมื่อรู้ว่าตั้งครรภ์ต้องไม่รับประทานของแสลง (ม่ายปวง) เช่น ห้ามกินงู เสือ เหี้ยว (สัตว์กินเนื้อทุกชนิด) และหากไม่ปฏิบัติตามก็อาจจะทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญท่านนี้กล่าวว่า “เมื่อก่อนนะมีหญิงคนหนึ่งเขาไม่เชื่อเลยไปกินอาหารแสลงทำให้ลูกที่เกิดมาชัก บางคนก็ชักจนตายนะ บางคนก็ชักเรื่อย ๆ จนถึงโตะ นะนั่นของแสลงนะห้ามกินเด็ดขาดเลย ”

พิธีกรรมระหว่างการตั้งครรภ์และคลอดบุตร

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ชาวเมียนมีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ จนถึงตายไปแล้ว ซึ่งในระหว่างการตั้งครรภ์ของผู้หญิงเมียนจำเป็นต้องมีพิธีกรรมต่าง ๆ อีกมากมาย ตามแต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือตามแต่ตัวของผู้หญิงที่ตั้งครรภ์เอง ดังรายละเอียดนี้

- ถ้าหากหญิงที่ตั้งครรภ์มีสุขภาพกายไม่ค่อยแข็งแรงเท่าที่ควร จะต้องทำพิธีกรรมบน “โหว้เขี้ยวแขงหญ่” ไว้เพื่อให้ลูกที่เกิดมามีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง

- ถ้าหากหญิงที่ตั้งครรภ์เคยแท้งลูกมาก่อนต้องทำพิธีกรรม “ออนละจ๊าบ” เพื่อป้องกันการแท้งลูก (สำหรับแม่ที่มีประวัติการแท้งลูกบ่อย ๆ)

- หญิงตั้งครรภ์ 5 เดือนขึ้นไปจนถึงก่อนคลอด จะต้อง “ไจ้เซด” หรือช่วยหญิงตั้งครรภ์ จำเจี้ยว เมื่อถึงกำหนดคลอดจะได้ไม่มีอันตรายถึงชีวิตทั้งแม่และลูก ซึ่งชาวเมียนมีความเชื่อว่าเมื่อครบกำหนดคลอด หญิงสาวที่ตั้งครรภ์ต้องแกะววน(ขวัญ) ที่ผูกไว้ออก จะทำให้คลอดง่าย และเจ็บท้องคลอดไม่นาน หากถึงกำหนดคลอด ไม่ได้ถอดหรือแกะออกก็จะเจ็บและไม่คลอด และถ้าเด็กได้รับแกะจะได้ไม่เจ็บ และคลอดได้ง่าย

- หลังจากคลอดแล้ว 5 วัน ต้องทำพิธี เจี้ยว ละ จ๊าบ หยุ่น (แก้บน) ต้องใช้หมู 1 ตัว เจี้ยว หมา (กระดาม้า) จำนวนตามที่บนไว้ หากไม่พร้อมหรือฐานะไม่ดี อาจอยู่ครบเดือนหรือมากกว่าหนึ่งเดือนก็ได้ แต่ต้องประกอบพิธีกรรมนี้เมื่อพร้อม

- เมื่อคลอดลูกต้องประกอบพิธีกรรม ทิม เมียน คู้ คือ การแยกชื่อฝ่ายสาวจากผีตระกูลของฝ่ายสาวไปเข้าผีตระกูลของฝ่ายชายโดยที่ยังไม่ได้ทำพิธีแต่งงานก็ได้ และเป็นการบอกกล่าวให้ผีบ้าน หรือบรรพบุรุษรับรู้ว่ามีสมาชิกในบ้านเพิ่มขึ้น ให้ปกป้องคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป โดยเฉพาะในเด็ก ก็อย่าได้เจ็บป่วย ให้เลี้ยงง่าย ไม่อแง

การทิม เมียน คู้ นี้ ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างมาก กล่าวคือตอนที่หญิงสาวจะแต่งงานหรือไม่แต่งงานก็ตาม ก็ต้องบอกผีบ้านหรือบรรพบุรุษให้รับทราบถึงการแยกออกไปเข้าผีบ้านของฝ่ายชาย มีหญิงสาวบางคนที่ออกไปโดยไม่ได้ ทิม เมียน คู้ บอกกล่าวผีบ้าน และแยกออกไป ผีบ้านตระกูลฝ่ายชายก็ไม่มีชื่อเข้า หญิงสาวบางคนเมื่อเสียชีวิตไปก่อนลูกและสามี และสามีต้องนำลูกมาดูแลที่บ้านของฝ่ายชาย การเลี้ยงผีของลูกหลานที่จะเลี้ยงไปให้ ผู้เป็นแม่จะไม่ได้รับเพราะไม่มีชื่ออยู่ลงไว้ นั่นคือการทิม เมียน คู้ นั้นเอง จะกลายเป็นคนอยู่หรือเป็นผีไม่มีตระกูลคนหลง คนเถื่อน (ฟ้าไม่ถึง ดินไม่ถึง) หาที่ลงสถิตย์ไม่ได้ การเลี้ยงส่งก็ไปไม่ถึง ผีตระกูลทั้ง 2 ฝ่ายก็ไม่ได้รับรู้ หากความสุขทั้งภพนี้และภพหน้าไม่ได้

- พิธีกรรมเรียกขวัญ เจอว ว่วน เป็นพิธีกรรมที่สามารถจะประกอบได้ตั้งแต่เล็กจนแก่เฒ่า จะประกอบพิธีนี้ก็ต่อเมื่อรู้สึกว่ เจ็บป่วยบ่อย อ่อนแอ ไม่สบายใจ ตกใจสลดขีด หรือกลัวสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นมาก จนทำให้ขวัญหาย จึงต้องประกอบพิธีเรียกขวัญ เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับตัว

สำหรับการประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญ ในเด็กที่มีอายุแรกเกิด- 14 ปี จะต้องใช้เพียงว่วน คือ ถ้วยที่บรรจุข้าวสาร นำค้ายมาวางบนข้าวสารและนำมาไขมาวางตรงกลางของค้าย ทำคล้าย ๆ รังนก ถ้าเป็นในเด็กผู้ชายจะใช้ค้ายสีขาว และถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะใช้ค้ายสีแดง เมื่อประกอบพิธีกรรมเสร็จจะนำค้ายนี้มาผูกข้อมือ ส่วนข้าวสารและไขจะต้มให้เด็กรับประทาน แต่ถ้าเด็กยังเล็กผู้เป็นแม่จะเป็นจะรับประทานแทนลูก ในระหว่างการประกอบพิธีกรรมผู้ประกอบพิธีกรรมจะม้วนกระดาษให้กลม ๆ เล็ก ๆ พร้อมกับท่องคาถาเสกลงในกระดานนั้น และผูกไว้ที่เสื้อเด็กเพื่อให้ขวัญอยู่กับตัวเด็กตลอดไป และเมื่ออายุมากกว่า 14 ปี แล้วก็ไม่ต้องมี เปียง ว่วน แล้ว มีเพียงแต่ขวัญที่ทำมาจากกระดาษเท่านั้น สิ่งที่ทำมาประกอบพิธีกรรมมีดังนี้

- โตะพิธี โตะสี่เหลี่ยมขนาดกลาง ไม่สูงมาก ไม่มีขนาดที่เป็นมาตรฐาน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครอบครัว สำหรับวางอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม

- ไก่ตัวผู้ 1 ตัว เพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ
 - จอกใส่เหล้าขาว 5 ใบ และจอกน้ำ 1 ใบ เพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ
 - กระจกรูป ปีกรูป 3 ดอก เพื่อบอกกล่าวผีบรรพบุรุษมารับของเซ่นไหว้
 - ลี เขียน ทำมาจากผ้าจัตุรัสสีขาว กว้างพอประมาณ ห่อข้าวสารประมาณ 1-2 ถ้วย พร้อมกับใส่เงิน 2-3 บาท แล้วมัดเป็นจุก การมัดต้องใช้ฟางข้าวหรือดอกแทนนั้น เพื่อเป็นคำครุของผู้ประกอบพิธีกรรม
 - จ้าว ทำจากโคนไม้ไผ่ผ่าครึ่ง เพื่อใช้เป็นเครื่องเสี่ยงทนาย และบอกให้รู้ว่าจะประกอบพิธีกรรมอะไร
 - กิม เป็นเหล็ก เพื่อใช้เป็นเครื่องเสกทำลายสิ่งไม่ดี
 - เขี้ย ก่อง เป็นกระดาศสีขาวขุ่นเป็นแบบเฉพาะของชาวเมี่ยนที่ดัดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า และตอกด้วยอุปกรณ์ของเมี่ยนให้เป็นลวดลาย ใช้แทนเงิน เพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ
- เมื่อตั้งโต๊ะพิธีกรรมแล้ว ผู้ประกอบพิธีกรรมเริ่มทำพิธีใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ถึงประมาณ 2 ชั่วโมงขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้ประกอบพิธีกรรม เมื่อทำพิธีเสร็จ จะได้ว่วน (ขวัญ) จาก เขี้ย ก่อง ม้วนเป็นก้อนลักษณะกลม ๆ ตั้งแต่ตอนทำพิธี นำมาผูกติดกับกระเป๋าสีเสื้อหรือเสื้อก็ได้ คนเผ่าเมี่ยนเชื่อว่าขวัญจะได้อยู่ติดตัว

3. การคลอดบุตร (หยุง กู่ หง่า) และการดูแลหลังคลอด

การคลอดบุตร

ในอดีต เนื่องจากชาวเมี่ยนจะอาศัยอยู่ตามเขาซึ่งห่างไกลจากโรงพยาบาล อีกทั้งการเดินทางไม่สะดวกสบายเช่นในปัจจุบันนี้ ดังนั้น เมื่อหญิงสาวเจ็บท้องคลอดลูก หมอตำแยจะนำผ้าคาดเอวของเมี่ยนมัดกับข้อ แล้วให้หญิงที่จะคลอดลูกจับผ้าไว้ ห้ามนอน ต้องนั่ง เชื่อกันว่าถ้านอน

แล้วจะคลอดลูกไม่ออก จะต้องมีคนพุงข้างละ 1 คน หมอตำแยจะเอาฝ้ายรองเด็กไว้ เช่นฝ้ายห่ม หรือ ฟางข้าว จะรองจนกว่าเด็กออกมาทั้งตัว หมอตำแยจะดึงรอกออกมาวัดให้ยาวจากสะดือถึงหัวเข่า ของทารก จากนั้นก็เอาด้ายมามัดที่รัก ไกล ๆ กับสะดือ แล้วใช้เปลือกไม้ไผ่ตัดออก ถ้ามีสิ่งสกปรก อยู่ในปากต้องล้วงออกมาให้หมด ถ้าทารกร้องไม่ออกให้รูดสายสะดือจากทางรักที่ติดกับแม่มาหา ตัวเด็ก จะทำให้เด็กร้องออก หลังจากนั้นใช้น้ำอุ่นเช็ดตัวเด็ก และแม่หมอตำแยจะต้มไข่ไก่กับ พริกไทยให้มารดาทาน ตามด้วยเนื้อไก่ เมื่อบริโภคไก่อันนี้ว่า “กินเป็ยะปุงแจ” ไก่ตัวนี้ห้ามเชือดคอก ให้ฆ่าด้วยวิธีการเอาเชือกรัดคอก เวลาที่ทำความสะอาดไก่ห้ามล้างปาก เพราะเชื่อว่าถ้าล้างปากไก่ จะทำให้เวลาที่เด็กทานนมจะอาเจียนออกมา แล้วสับเป็นชิ้นดมกับขาสุนัขไพร เนื้อไก่อจะให้มารดา ทาน ส่วน หัว คอ ปีก จะให้ผู้ประกอบพิธีกรรมรับประทาน ไก่ตัวนี้ห้ามผู้อื่นรับประทาน จะมีการ เชิญผู้ประกอบพิธีกรรมมาเพื่อทำพิธีบอกวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นหญิง ให้รับรู้ว่าจะขณะนี้มีความซึก ใหม่มเพิ่ม และขอให้ช่วยคุ้มครองด้วย เมื่อบริโภคมีความเชื่อว่า ถ้าหากได้ลูกแฝดชายหญิง ถือกันว่าทั้ง สองเป็นเนื้อคู่กัน ต้องแบ่งลูกสาวให้ผู้อื่นไปเลี้ยงดู เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วต้องให้เขาทั้งสอง แต่งงานกัน มิเช่นนั้น จะทำให้เกิดเรื่องไม่ดีกับคนใดคนหนึ่ง การคลอดบุตรในอดีตมีความเสี่ยง ทั้งมารดาและเด็กเนื่องจากการเสียชีวิตหลังคลอดด้วยโรคบาดทะยักเนื่องจากในอดีตชาวบ้าน ไม่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยแม้แต่กรรไกร ชาวเมี่ยนต้องใช้เปลือกไม้ไผ่ในการตัดสายรก ซึ่งเป็นต้นเหตุ ของที่ทำให้เด็กติดเชื้อและเสียชีวิตในที่สุด

ในปัจจุบันด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ชาวเมี่ยนเองก็พัฒนาตนเองให้ทันกับยุคสมัย ทำให้การตั้งครรภ์ของชาวเมี่ยนเป็นเรื่องที่ไม่ลำบากหรือยุ่งยากเหมือนในอดีต เริ่มตั้งแต่เมื่อสาว เมี่ยนตั้งครรภ์จะมีการฝากครรภ์กับแพทย์ ครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยก็จะฝากครรภ์พิเศษ หลังจาก นั้นก็มีไปพบแพทย์ตามที่นัด ฉะนั้นชาวเมี่ยนก็จะได้รับความรู้ในการดูแลตนเองและลูกในครรภ์ ในระหว่างนั้นสาวเมี่ยนก็มีการเตรียมอุปกรณ์ เสื้อผ้าและเครื่องใช้ที่จำเป็นในการคลอดบุตร ซึ่งใน อดีตชาวเมี่ยนจะมีความเชื่อที่จะไม่เตรียมการก่อนลูกจะคลอด เพราะเชื่อว่าจะมีเหตุร้าย ๆ เกิดขึ้นกับ มารดาและบุตรได้ แต่ก็มีมีการเตรียมเป้สะพายลูกที่เป็นลายปักของชาวเมี่ยนเพราะต้องใช้เวลาในการ ปักนาน เมื่อกำหนดเวลาที่จะคลอดบุตรชาวเมี่ยนก็จะไปนอนที่โรงพยาบาลเพื่อรอคลอดแต่ก็มีบาง คนที่รอให้ปวดท้องคลอดก่อนจึงจะพาไปโรงพยาบาล ผู้ที่ไปฝากก็จะไปสามวันและญาติ ๆ หญิงสาว แรกคลอดก็จะนอนที่โรงพยาบาล 2-3 วัน ขึ้นอยู่กับว่าจะผ่าตัดคลอดหรือจะคลอดด้วยวิธีธรรมชาติ หลังจากนั้นก็จะกลับมาอยู่ไฟที่บ้านเป็นเวลา 1 เดือน

จากคำบอกเล่าของผู้ปกครองท่านหนึ่งที่พึ่งคลอดลูก คนที่สองกล่าวว่า “ ตนเองไม่ได้ฝากพิเศษเนื่องจากพึ่งย้ายมาจากที่ทำงานที่ชลบุรีเพื่อมาคลอดลูกที่บ้าน จะได้มีคนพ่อแม่ดูแล เพราะสามีไปทำงานที่ต่างประเทศ การคลอดครั้งนี้เกือบทำให้เอาชีวิตไม่รอด เนื่องจากว่าแพทย์ที่มาทำคลอดเป็นนักศึกษาแพทย์ที่จบมาใหม่ เหมือนนักศึกษาฝึกงาน เลยทำให้เลือดไหลไม่หยุด ถึงกลับสลบไปเลย และฉีควัคซีนให้ลูกก็ไม่ได้เป็นทำให้แผลเป็นหนองลูกร้องตลอดเลย ตัวเองก็ไม่สบายตัว แต่ก็สงสารลูกมาก ” แล้วทางโรงพยาบาลแก้ปัญหาอย่างไร “ เขาก็ให้แพทย์จริง ๆ ของโรงพยาบาลมาดูแลแทน ไม่อย่างนั้นนะ คงตายแน่ ๆ เลย ”

ผู้วิจัยสังเกตถึงสีหน้าที่พูดด้วยความเศร้า ประกอบกับว่าเมื่อคลอดแล้วสามีก็ไม่ได้ดูแลอยู่ใกล้ ๆ เลย มีเพียงแค่พ่อแม่ของหญิงสาวที่ดูแลเป็นอย่างดี

ภาพที่ 11 การคลอดบุตรที่โรงพยาบาลและพูดคุยกับหญิงสาวที่พึ่งคลอดบุตร

เมื่อกลับมาพักที่บ้านพ่อแม่ของหญิงสาวที่คลอดบุตรก็จะหาผู้เชี่ยวชาญด้านการประกอบพิธีกรรมหรือหมอผี (ซิบเมียนเมียน) หมอผีก็จะหาฤกษ์ยามเพื่อเลือกเอาวันดี ทำพิธีตั้งชื่อ (ทิมเมียนกู๋) ภายใน 10 วัน เพื่อประกอบพิธีบอกวิญญาณบรรพบุรุษว่ามีคนมาเกิดใหม่ในครอบครัว โดยเขียนชื่อลงในกระดาษและเผากระดาษนั้น หลังการคลอดจะต้องฆ่าหมูหรือไก่เช่น ไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ ถ้ายังไม่มีพิธีเช่น ไหว้ จะห้ามคนอื่นเข้าบ้านเด็ดขาด โดยจะมีเครื่องหมายเลขวงปีกไว้หน้าบ้านเป็นเครื่องหมายห้ามเข้า ถ้าหากยังไม่ได้ประกอบพิธีกรรม ทิมเมียนกู๋ แล้วมีคนเข้ามาเยี่ยมที่บ้านถือว่าเป็นการผิดผี บุคคลที่เข้ามาจะต้องเป็นพ่อหรือแม่บุญธรรมของเด็ก

การดูแลหลังคลอดบุตร

ในระหว่างอยู่ไฟ 1 เดือนการดูแลหลังการคลอดถือว่าเป็นสิ่งที่ชาวเมียนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งทั้งในเรื่องของ ข้อห้ามและข้อปฏิบัติ อาหารและยาสมุนไพรและการดูแลบุตร ซึ่งชาวเมียนมีความเชื่อว่าหากในระหว่างอยู่ไฟไม่ถือกรรม (เก้) ก็จะทำให้หญิงสาวที่คลอดบุตรจะมีโรคต่างๆ มากมาย การดูแลหลังคลอดบุตรของชาวเมียนมีดังนี้

ข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติหลังคลอด

ชนเผ่าเมียนมีข้อห้ามข้อควรปฏิบัติหลังคลอดมากมาย เพื่อสุขภาพร่างกายของแม่ และเด็กที่เพิ่งคลอด ดังนี้

- 1) ห้ามหญิงสาวที่คลอดบุตรออกจากบ้านเป็นเวลา 1 เดือนนอกจากจะไปพบแพทย์ หรือมีเหตุที่จำเป็นจึงจะออกจากบ้านได้
- 2) ห้ามสามีหลับนอนกับภรรยาเป็นเวลา 1-2 เดือน
- 3) ห้ามอาบน้ำเย็นหรือดื่มน้ำเย็น เพราะ เชื่อว่าการที่หญิงสาวที่คลอดบุตรอาบน้ำเย็นหรือดื่มน้ำเย็นจะทำให้ปวดท้อง สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง เจ็บป่วยเป็นประจำ ฉะนั้นถึงอากาศจะร้อนแค่ไหนหญิงสาวที่คลอดลูกใหม่ ๆ ก็ห้ามดื่มน้ำเย็นหรืออาบน้ำเย็น การอาบน้ำยาสมุนไพร จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง
- 4) หญิงสาวที่คลอดบุตรต้องใส่เสื้อผ้าหนา ๆ ให้ความอบอุ่นกับร่างกาย เช่น ถูเท้า หมวก เสื้อกันหนาว เพื่อป้องกันไม่ให้ร่างกายกระทบกับความเย็นจะทำให้เกิดการเจ็บป่วย
- 5) ห้ามยกของหนัก เพราะจะทำให้แผลไม่สมานติดกัน
- 6) ห้ามซักผ้าทั้งของตนเองและของลูก ถ้าหากมีความจำเป็นเนื่องจากไม่มีคนดูแล ก็สามารถทำได้แต่ต้องซักด้วยน้ำอุ่น แต่ในปัจจุบันมีความสะดวกสบายมากขึ้น ผู้ปกครองที่ให้ สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะมีเครื่องทุ่นแรง นั่นคือ เครื่องซักผ้า ฉะนั้นเมื่อหญิงสาวเห็นว่าสามารถช่วยตนเองได้ ก็จะซักผ้าเอง แต่ที่เป็นของลูกคุณพ่อ หรือญาติผู้ใหญ่ก็ช่วยซักให้

อาหารและยาสมุนไพร

หลังคลอดบุตรหญิงสาวจะต้องระมัดระวังในการรับประทานอาหารเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าเมื่อรับประทานอาหารที่แสดงแล้วอาจทำให้เกิดเจ็บป่วยและเป็นโรคต่าง ๆ ตามมาทีหลังได้ ดังนั้นชาวเมียนจะต้องเลือกรับประทานที่ปลอดภัยเท่านั้น ขณะเดียวกันชาวเมียนก็จะมีการใช้ยาสมุนไพรควบคู่กับการรับประทานที่ปลอดภัยเพื่อเป็นการบำรุงร่างกายให้แข็งแรง อาหารและยาสมุนไพรของชาวเมียนหลังคลอดบุตรมีดังนี้

- อาหารหลักของมารดา เช่น เนื้อไก่ ไข่ วุ้นเส้น บะหมี่เหลือง และต้องเจ้า คือ ไข่ที่ต้มกับน้ำอ้อยหรือน้ำตาล ผู้ที่ปรุงอาหารอาหารให้กับหญิงสาวนั้นก็ แม่ หรือ ญาติที่มาดูแล แต่ในบางครั้งถ้าไม่มีใครดูแลหญิงสาวก็สามารถทำเองได้ แต่ห้ามยกของหนัก
- อาหารสำหรับเด็กก็จะดื่มนมจากแม่เป็นหลัก ในกรณีที่แม่ไม่สามารถให้น้ำนมลูกได้ก็จะใช้นมผงสำเร็จรูป
- ยาสมุนไพรสำหรับหลังคลอดบุตรหลังคลอดชาวเมียนจะให้ความสำคัญกับการใช้ยาสมุนไพรเป็นอย่างมากเพราะในอดีตในมีการไปพบแพทย์หรือรับประทานยาแผนปัจจุบัน ดังนั้นยาสมุนไพรจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการอยู่ไฟหลังคลอดลูก การใช้ยาสมุนไพรมีการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน มีการใช้สมุนไพรในการดูแลหลังคลอดกันอย่างแพร่หลาย ยาสมุนไพรที่ชนเผ่าเมียนใช้ดูแลหลังคลอด มีดังนี้

1) น้ำยาสมุนไพร (เคียวอ่วม) ในน้ำยาสมุนไพรจะประกอบด้วยยาสมุนไพรของชาวเมียนที่หาได้จากท้องถิ่น และที่มีสรรพคุณในการบำรุงร่างกาย โดยที่ญาติของหญิงคลอดบุตรจะเป็นผู้หามาเอง หรือจะให้ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องยาสมุนไพรเป็นผู้จัดหาให้ก็ได้ ในกรณีนี้อาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายบ้างเล็กน้อย สำหรับการดื่มยาสมุนไพร ชาวเมียนจะดื่มในกระโถใบบัว (ได้้มแขง) หรือ ถังหรือ หม้อใบใหญ่ ๆ ด้วยการนำยาสมุนไพรที่หาได้ล้างให้สะอาด ตากแดดให้แห้ง แล้วนำมาต้มกับน้ำรวมกันในหม้อเดียวกัน เมื่อถึงเวลาอาบจะมีการเชิญชาวเมียนใกล้เคียงมาอาบด้วย แต่หญิงสาวที่คลอดบุตรจะเป็นผู้อาบก่อน การอาบยาสมุนไพรจะใช้เวลาอาบนานพอสมควร เนื่องจากจะนั่งแช่ในอ่างน้ำที่ร้อน ๆ เพื่อให้ยาสมุนไพรได้สัมผัสกับร่างกายมากที่สุด ให้เหงื่อออกไหลออกมา เปรียบเสมือนว่าจะทำให้ร่างกายกระชุ่มกระชวย สบายเนื้อสบายตัวมากขึ้น เป็นการ

บำรุงร่างกายให้แข็งแรงอีกทางหนึ่งของหญิงคลอดลูก จะอาบน้ำยาสมุนไพร ร้อย ๆ จนกว่าจะออกจากการอยู่ไฟ แต่ที่ต้องอาบเลยนั้นคือ หลังคลอดบุตรได้ประมาณ 2-3 วัน และเมื่อครบกำหนดเวลา 1 เดือน

2) ยาต้มสมุนไพร (ตัวกาม) การรับประทานยาต้มสมุนไพร เพื่อเพิ่มน้ำนมและบำรุงร่างกายให้แข็งแรง จะรับประทานก่อนการอาบน้ำยาสมุนไพร ในยาต้มสมุนไพร จะประกอบด้วยยาสมุนไพรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นแบบสด และแบบแห้งก็ได้ นำมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ต้มรวมกันให้เดือด ให้น้ำยาสมุนไพรออกมาให้เข้มข้นมากที่สุด จากนั้นตักบางส่วนออก ใส่ไก่อ๊กลบลงไปต้มไก่ให้สุก หรืออาจเปื่อยนิ่ม ๆ ก็จะอร่อยยิ่งขึ้น ไก่ที่นิยมใช้ส่วนมากเป็นไก่กระดูกดำหรือไก่บ้านก็ได้ หากไม่มีไก่อะบางท่านก็ใช้หมู แต่ก็ไม่ได้ได้รับความนิยม เพราะจะทำให้ยาสมุนไพรไม่อร่อย เมื่อไก่สุกได้ที่แล้วให้เติมข้าวหมาก (ตัวกาม) ลงไปตามความเหมาะสม สำหรับข้าวหมากนี้ในอดีตชาวเมียนมาจะทำเอง ด้วยการนำข้าวเหนียวที่หุงสุกแล้วใส่ยีสแล้วหมักทิ้งไว้ให้เกิดรสชาติเปรี้ยวชนิด ๆ หวานน้อย ๆ ในระหว่างการหมักต้องควบคุมไม่ให้อากาศเข้ามากเพราะจะทำให้ข้าวหมากเกิดเชื้อราได้ แต่ในปัจจุบันนี้สะดวกสบายมากยิ่งขึ้นเพราะมีจำหน่ายแล้ว แต่ราคาอาจจะแพงบ้างเล็กน้อย และรสชาติอาจไม่ถูกใจก็ได้ แต่ชาวเมียนมาไม่ต้องเสียเวลาในการหมักอีกแล้ว ในการต้มยาสมุนไพรเมื่อใส่ข้าวหมากแล้วก็ตามด้วยน้ำตาลตามความชอบ แต่ห้ามใส่เกลือเพราะจะทำให้รสชาติเพี้ยนและไม่อร่อย เมื่อถึงเวลารับประทานจะเติมพริกไทยดำ ให้รสชาติออกเผ็ดนิด ๆ ก็จะเพิ่มความอร่อยมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 12 การต้มยาสมุนไพรสำหรับอาบและรับประทาน

สมุนไพรที่ใช้ในการดูแลหลังคลอด

ชาวเมียนมีการใช้สมุนไพรต่างในการรักษาโรคและบำรุงร่างกายมาช้านาน โดยเฉพาะการใช้สมุนไพรเพื่อเป็นยาบำรุงร่างกายด้วยการต้มกับไก่และข้าวหมาก (ตัวกาม) และสมุนไพรในการต้มอาบเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงหลังคลอด (เดียวม) จากการพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญด้านยาสมุนไพร และได้ไปเก็บยาสมุนไพรที่บ้านของผู้เชี่ยวชาญ สมุนไพรที่ชาวเมียนนำมาใช้เพื่อบำรุงร่างกายให้แข็งแรง มาใช้หลังหลังคลอดมีดังนี้

ตารางที่ 3 ยาสมุนไพรที่ชาวเมียนใช้หลังคลอดบุตร

ยาสมุนไพร	ชื่อ	สรรพคุณ / วิธีการใช้
	ฮ่งลั่น	แก้ปวดเมื่อยหลังคลอดบุตร ต้มรวมกับสมุนไพรตัวอื่น ๆ แล้วนำมาอาบหรือแช่ตัว
	เป๊ะบัววัน	เพิ่มน้ำนมและบำรุงร่างกาย ต้มรวมกับสมุนไพรตัวอื่น ไก่ ข้าวหมาก รับประทานหลังคลอดบุตรและระหว่างอยู่ไฟ
	เดียวฮาน	ให้เลือดลมไหลเวียนดี ต้มดื่มแทนน้ำ หรือต้มรวมกับสมุนไพรตัวอื่น ไก่ ข้าวหมาก รับประทานหลังคลอดบุตรและระหว่างอยู่ไฟ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ยาสมุนไพร	ชื่อ	สรรพคุณ / วิธีการใช้
	เดียดาง	บำรุงร่างกาย ต้มรวมกับสมุนไพรตัวอื่น ไก่ ข้าว หมาก รับประทานหลังคลอดบุตร และระหว่างอยู่ไฟ
	เดียดิ	บำรุงเลือด ต้มรวมกับสมุนไพรตัวอื่น ไก่ ข้าว หมาก รับประทานหลังคลอดบุตร และระหว่างอยู่ไฟ
	จันทน์เคียว	รักษาอาการปวดเมื่อย ปวดข้อ เอ็น ต้มคั้นแทนน้ำ หรือ ต้มอาบรวมกับ สมุนไพรตัวอื่น หรือ ประคบในบริ เวรที่มีอาการปวด
	ป้างเคียวต้ม	แก้อาการคันเนื้อคันตัวระหว่างอยู่ เดือน ต้มอาบกับสมุนไพรตัวอื่น หรือ ต้ม คั้นแทนน้ำ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ยาสมุนไพร	ชื่อ	สรรพคุณ / วิธีการใช้
	สบพาน	แก้อาการแสดง ดื่มร่วมกับสมุนไพรตัวอื่น ไก่ ข้าว หมาก รับประทานหลังคลอดบุตร และระหว่างอยู่ไฟ

ภาพที่ 13 การเก็บยาสมุนไพรของผู้เชี่ยวชาญ

3) การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยนกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยน

3.1) ผู้ปกครองเมี่ยนกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและสุขภาพอนามัยของเด็ก

(1) ด้านวิธีการดำเนินชีวิตของเด็ก

อาหารหลัก (นม)

นมแม่เป็นอาหารที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กในขวบปีแรก ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนเชื่อว่าการที่ลูกได้ดื่มนมแม่ตั้งแต่แรกเกิด ลูกจะได้รับประโยชน์สูงสุด และ จะทำให้ลูกมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ความเชื่อนี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมผสมผสานกับความเชื่อสมัยใหม่ ชนเผ่าเมี่ยนจึงนิยมที่จะให้ลูกได้ดื่มนมเป็นเวลานานถึง 6- 12 เดือน เนื่องจากหลังคลอด คุณแม่ชนเผ่าเมี่ยนจะต้องรับประทานข้าวหมาก (ข้าวต้ม) และไข่หวาน (ต้องเจา) เพราะเชื่อว่าการรับประทานข้าวหมากจะทำให้แม่นมมีน้ำนมมากและเพียงพอที่ให้ลูกดื่มนมเป็นเวลานานได้ รวมทั้ง ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนบางท่านเป็นผู้ที่มีน้ำนมมากอยู่แล้วจึงทำให้ชาวเมี่ยนสามารถให้ลูกดื่มนมเป็นเวลานานได้ นอกจากนี้ผู้ปกครองจะเชื่อว่าการดื่มนมแม่จะทำให้ลูกมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่าย ฉลาด ว่องไว และไม่ดื้อ อีกทั้งยังเป็นเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างแม่กับลูก อีกทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวในการซื้อนมผงสำเร็จรูปอีกด้วย

สำหรับการให้เวลาที่จะให้ลูกดื่มนม ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนจะให้ลูกดื่มนมเป็นเวลา คือ ช่วงเช้า ช่วงกลางวัน ช่วงเย็น และก่อนนอน และเมื่อลูกแสดงหิว เช่น การร้องไห้ แสดงว่าลูกเริ่มหิวแล้ว ผู้เป็นแม่ก็จะเปิดนมให้ลูกดื่มนมทันที แต่ถ้าอยู่ในที่สาธารณะ ผู้ปกครองก็จะกลับมาที่บ้านก่อนหรือ หาสถานที่หลบผู้คนก่อนที่จะให้ลูกได้ดื่มนม แต่สำหรับเด็กแรกเกิดถึงประมาณ 6 เดือน ช่วงวัยนี้เด็กยังดื่มนมแม่เป็นหลักดังนั้นการให้นมกับลูกจึงจะบ่อยมากขึ้นมากตามความต้องการของลูกและปริมาณน้ำนมของแม่ เนื่องด้วยผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนให้ลูกได้ดื่มนมเป็นเวลานาน และเมื่อลูกสามารถรับประทานอาหารอื่น เช่น กล้วยครูด อาหารเสริม (ซีรีแลค) ได้บ้างแล้ว จึงทำให้ปริมาณและจำนวนครั้งในการให้นมก็จะลดลง ผู้ปกครองเชื่อว่า การที่ลูกดื่มนมผงสำเร็จรูปจะทำให้ลูกท้องอืด ไม่ถ่าย และเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว จึงทำให้ผู้ปกครองจะให้ลูกดื่มนมแม่เป็นเวลานาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของผู้ปกครองที่กล่าวว่า “ไม่กลัวหรอก ลูกดื่มนมจะทำให้ลูกแข็งแรง มีภูมิคุ้มกัน มีความผูกพันมากขึ้น นี่ถ้ามีเยอะนะ จะให้ลูกดื่มนมถึง 1 ขวบครึ่งเลย ประหยัดด้วย ”

เมื่อน้ำนมของแม่มีปริมาณน้อยหรือหมดแล้ว หรือในผู้ปกครองบางจะไม่หมดแต่ต้องไปประกอบอาชีพแล้ว จึงต้องฝากลูกให้กับ ปู่ ย่า ตา ยาย ให้เลี้ยงแทน ดังนั้นแม่จึงจำเป็นต้องหย่านมแม่ให้กับลูกและให้ลูกดื่มนมผงสำเร็จรูปและนม ยูเอช ที แทน การหย่านมแม่ของผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนนั้นจะใช้หลากหลายวิธี บางท่านใช้หลากหลายวิธี แต่ไม่สามารถหย่านม

ให้ลูกได้ บางท่านใช้วิธีเดียว บางท่านไม่ได้ใช้วิธีการอะไรเลยก็สามารถหย่านมแม่ให้ลูกได้ วิธีการที่ผู้ปกครองชนเผ่าเมียนใช้ เช่น การใช้ผลไม้แฉ่ำ (เจียอิม) เป็นเมดลีเขียวเล็ก ๆ ลำต้นคล้ายกับมะเขือ เมื่อสุกจะมีสีส้มมีรสขม นำมาทาบริเวณหัวนม พอลูกดูดนมก็จะทำให้รู้สึกขม ลูกก็ไม่อยากดูดนมอีก วิธีนี้ในบางรายก็ได้ผล บางรายก็ไม่ได้ผล ก็ต้องใช้วิธีอื่น เช่น การใช้พริกขี้หนู แขนกอนกับลูกบ้าง ผู้ปกครองบางท่านจะต้องใช้วิธีหลาย ๆ วิธี เพื่อจะหย่านมให้ลูก แต่ในบางท่านเมื่อลูกดูดนมแล้วไม่มีน้ำนม ลูกก็ไม่อยากดื่มนมไปเอง ดังคำกล่าวของผู้ปกครองที่ว่า “คนแรกนะหย่านมง่ายมากไม่ต้องทำอะไรเลย พอมีน้ำนมแม่ไม่พอ ก็ให้นมชงใส่ขวดเลย เขาก็ดื่มนะ ไม่ร้องด้วย แต่คนเล็กนี้ยังไม่หย่านมง่าย ๆ ถ้าน้ำนมยังมีก็จะให้ดื่มนมไปเรื่อย ๆ ”

จากคำพูดคุยของผู้ปกครองบางท่านที่ไม่มีน้ำนมให้ลูกตั้งแต่แรกเกิดเลย ผู้ปกครองก็จะใช้นมผงสำเร็จรูปให้ลูกดื่มนมแทน อันเนื่องมาจากสาเหตุที่หลากหลาย แต่ผู้ปกครองก็จะพยายามกระตุ้นน้ำนมด้วยการให้ลูกดูดนม เนื่องจากไม่มีน้ำนมจึงทำให้แม่เจ็บและลูกก็จะร้องไห้เมื่อดูดแล้วไม่มีน้ำนมไหลออกมา พอนานไปลูกก็ไม่อยากดูดอีกเลย แต่ผู้ปกครองก็จะทานข้าวหมาก (ตัวกลม) เหมือนเช่นเดียวผู้ปกครองที่มีน้ำนมเพื่อเป็นการบำรุงร่างกายอีกด้วย ผู้ปกครองท่านหนึ่งกล่าวว่า “ตั้งแต่คลอดมาลูกไม่ได้ดูดนมเลยนะ อาจเป็นเพราะว่าตอนคลอดเป็นการผ่าตัด จึงไม่สามารถ อุ้มลูกให้ดูดนมได้คงไม่ได้กระตุ้นตั้งแต่นั้นมา รวมทั้งหลังคลอดไม่ได้กินตัวกลมเลย ตอนนั้นก็ดื่มนมผงไปก่อน บางวันก็ดื่มนมของน้ำสาวอยู่ ลูกจะได้แข็งแรงบ้าง (หัวเราะ)” ซึ่งสอดคล้องกับผู้ปกครองนี้ที่กล่าวว่า “ลูกไม่ดื่มนมนะ ตั้งแต่คลอดเลย เป็นเพราะอะไรไม่รู้ สงสัยน้ำนมไม่พอ แต่ก็ทานตัวกลม ดองเจ้า นะ แต่มีน้ำนมไม่มาก ลูกเลยไม่อยากดื่มนมเลยต้องดื่มนมผงแทนเลย เปลืองมากเลยนะ ประมาณ 800-1,000 บาท ต่อเดือน

อาหารสำหรับเด็ก

ผู้ปกครองชนเผ่าเมียนจะเริ่มให้อาหารอื่นร่วมกับการให้น้ำนมแม่ เช่น กลัวยน้ำว่าครูด อาหารเสริม (ซีรีแลค) เมื่อลูกอายุประมาณ 4-5 เดือน ต่อมาเมื่อลูกเริ่มจะมีฟันขึ้น ก็จะหัดให้เด็กได้ทานข้าวต้ม ปลาทุ และเนื้อทอด หมูทอด ไก่ทอด บ้าง ผู้ปกครองจะเป็นผู้เกี่ยวให้ละเอียดและป้อนให้เด็กทาน เพราะผู้ปกครองเชื่อว่าการที่ลูกได้ทานปลาและเนื้อสัตว์จะทำให้ลูกฉลาด และมีสุขภาพแข็งแรง รวมทั้งปลาทุเป็นปลาที่สามารถหาได้ง่ายกว่าปลาชนิดอื่น ๆ สามารถหาซื้อได้จากร้านค้าในชุมชน และเมื่อลูกหย่านมแล้วนอกจากนมผงสำเร็จรูป นมยูเอชที ชนิดต่าง ๆ เช่น นมเปรี้ยว นมหวาน นมถั่วเหลือง ที่ผู้ปกครองจะสรรหามาให้ลูกดื่มนมแทนนมแม่ ผู้ปกครองจะ

เริ่มฝึกหัดให้ลูกได้ทานข้าวร่วมกับกับข้าว ที่เป็นทั้ง ปลา เนื้อสัตว์ และผักบ้าง จากการสอบถาม ผู้ปกครองพบว่า ลูก ๆ ส่วนใหญ่จะไม่ยอมทานผัก แต่ถ้าเป็นผลไม้ เช่น ส้ม ลิ้นจี่ ฝรั่ง ลูกก็จะทาน บ้าง เนื่องจากผลไม้เหล่านี้มีรสหวาน และสามารถหาได้ง่ายในชุมชน

เมื่อลูกอายุประมาณ 2 ขวบ จนถึง 6 ขวบ ข้าวสวย คือ อาหารหลักของลูก ๆ ซึ่งจะทานร่วมกับ ปลาทุ เนื้อสัตว์ น้ำแกง ใบเขียว และเด็กจะทานร่วมกับสมาชิกในครอบครัว เมื่อลูกต้องเข้าโรงเรียนอาหารของลูกโรงเรียนจะเป็นผู้จัดให้และในบางวันลูกจะรับประทาน ก๋วยเตี๋ยว ข้าวซอย ซึ่งจะไปรับประทานกับผู้ปกครองแต่ลูก ๆ จะไม่ทานเผ็ดและจะไม่ใส่ผัก จากการสังเกตพอทราบช่วงเวลาที่ผู้ปกครองให้ลูกรับประทานอาหาร คือ

มื้อเช้าเวลาประมาณ 07:00 น. - 08:00 น. ผู้ปกครองจะให้ลูกรับประทานอาหารก่อนสมาชิกคนอื่น ๆ เนื่องจากต้องเตรียมตัวไปโรงเรียน แต่ในบางมื้อถ้าเด็กตื่นสายก็จะไม่ รับประทานอาหารที่บ้านพ่อแม่จะไปซื้อนม และขนม เช่น ข้าวเหนียวหน้าสังขยา หรือในบางครั้ง ถ้ามีหมูทอด ไก่ทอด ผู้ปกครองก็จะซื้อแล้วใส่กล่องข้าวให้กับลูกเพื่อไปรับประทานที่โรงเรียน

มื้อกลางวัน เวลาประมาณ 11:30 น. - 12:00 น. เป็นช่วงเวลาที่เด็กต้อง รับประทานอาหารที่โรงเรียนแต่ถ้ายังอยู่ในช่วงวัยที่ยังไม่เข้าโรงเรียนและเป็นวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ผู้ปกครองก็จะหาอาหารง่าย ๆ ให้เด็กรับประทาน เช่น อุนกับข้าวของมื้อเช้า หรือพาลูกไป รับประทานก๋วยเตี๋ยว ข้าวซอยไก่ ขนมจีน ตามร้านค้าในชุมชน

มื้อเย็น เวลาประมาณ 18:00 น. - 19:00 น. เมื่อเย็นเป็นช่วงเวลาที่สมาชิก ทุกคนอยู่พร้อมหน้าพร้อมหน้ากันและเป็นมื้อที่พิเศษกว่ามื้ออื่น เพราะมีเวลาในการรับประทาน นานกว่า ไม่ต้องรีบเร่ง และผู้ปกครองจะเป็นผู้เตรียมอาหารให้ จนพ่อแม่เย็นจะไม่นิยมการรับประทาน อาหารนอกบ้าน เนื่องจากด้วยระยะทางที่ไกลจากตัวอำเภอ รวมทั้งเป็นการประหยัดด้วย

สำหรับอาหารว่างของลูก ๆ ก็จะเป็นขนมอบกรอบเป็นถุง ๆ ที่ขายตาม ร้านค้าในชุมชน ซึ่งเป็นอาหารที่เด็กชอบมากกว่าอาหารหลักหรือข้าว เพราะมีรสชาติที่กลมกล่อม และมีให้เลือกหลากหลาย รวมทั้ง กล้วย ออสมิ ออสมิ น้ำอัดลม น้ำหวาน และอื่น ๆ ตามที่มีจำหน่าย ในร้านค้า ราคาขนมหรืออาหารว่างจะมีตั้งแต่ ซองละ 1 บาท 5 บาท และ 10 บาท จากการสอบถาม ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะไม่อยากให้ลูกรับประทานอาหารเหล่านี้เนื่องจากผู้ปกครองคิดว่าไม่มีประโยชน์

ต่อร่างกายอีกทั้งยังเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว แต่ผู้ปกครองก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือห้ามลูกได้ เพราะว่าเมื่อลูกเห็นเพื่อนรับประทานก็อยากรับประทานด้วยก็จะขอคนอื่นรับประทาน ผู้ปกครองจึงต้องซื้อให้ลูกรับประทาน

เนื่องจากว่าครอบครัวชนเผ่าเมี่ยนมีสมาชิกภายในครอบครัวจำนวนมาก และช่วยเหลือซึ่งกันและกันอีกทั้งด้วยภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่อยู่อย่างพอเพียงจึงทำให้ชาวเมี่ยนไม่มีพี่เลี้ยงหรือคนรับใช้ในการดูแลเด็ก พ่อแม่จึงมีหน้าที่ที่จะจัดเตรียมอาหารให้เด็ก ๆ รับประทานในแต่ละมื้ออาหาร แต่ในบางครั้งที่พ่อแม่ต้องไปทำงานสวน ปู ยา หรือในบางครั้งพ่อแม่ก็จะฝากญาติ ๆ เป็นผู้จัดเตรียมอาหารให้ ตามช่วงเวลาที่รับประทานพร้อมกับผู้ใหญ่ ส่วนในระหว่างมื้ออาหาร เด็ก ๆ ก็จะทานนมและขนมขบเคี้ยวบ้าง เพื่อเป็นการฝึกให้เด็กชนเผ่าเมี่ยนต้องดูแลตัวเองฉะนั้นเวลารับประทานอาหาร พ่อแม่ก็ปล่อยให้ลูกทานเอง อาจมีหกละเอะบ้าง แต่พ่อแม่ก็อยากให้ลูกได้ฝึกตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อเด็ก ๆ อายุ 4-5 ขวบ ก็จะสามารถรับประทานอาหารได้เองอย่างคล่องแคล่วแล้ว ดังนั้นในช่วงเวลาที่เด็กต้องไปโรงเรียน เด็ก ๆ ก็จะสามารถดูแลตัวเองได้แล้ว เป็นการลดภาระให้กับคุณครู

การนอนของเด็ก

การนอนหลับของเด็กถือเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่ทำให้เด็กได้พักผ่อน การนอนของเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนจะนอนกับพ่อแม่ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงประมาณ 8 ขวบ เพราะผู้ปกครองเชื่อว่าการที่ลูกได้นอนกับพ่อแม่นานมากเท่าไรก็จะทำให้ลูกผูกพันกับผู้ปกครองมากขึ้น รวมทั้งผู้ปกครองยังคิดว่าเป็นเพราะลูกยังเล็กหากแยกที่นอนก็จะเป็นห่วงกลัวว่า ไม่มีใครห่อผ้าให้ลูก ลูกจะตกเตียงหรือเปล้า การนอนของเด็กชนเผ่าเมี่ยนถ้าเป็นเด็กเล็กก็จะนอนเปลในช่วงกลางวัน และในช่วงกลางคืนจะนอนร่วมกับผู้ปกครอง แต่ก็อยู่ภายในห้องนอน และในช่วงกลางคืนจะนอนร่วมกับผู้ปกครอง เด็กเล็กชนเผ่าเมี่ยนจะนอนวันละ 20 ชั่วโมง เมื่ออายุประมาณ 1-3 ขวบ ก็จะนอนวันละ 1-2 ครั้ง ละ 2-3 ชั่วโมง ในช่วงเวลาประมาณ 10.00 น.-12.00 น. และอีกช่วงหนึ่งในช่วงบ่าย ๆ เวลาประมาณ 15.00 น. - 16.00 น.

ดังที่กล่าวมา เด็กชนเผ่าเมี่ยนจะนอนร่วมกับพ่อแม่ตั้งแต่แรกเกิดจนประมาณ 8 ขวบ ฉะนั้นเด็กปฐมวัยอายุ 3- 6 ขวบก็ยังนอนกับผู้ปกครอง แต่ช่วงเวลานอนจะลดลงคือจะนอนแค่ช่วงกลาง- วัน ตามเวลาที่โรงเรียนจัดให้ แต่ถ้าอยู่ที่บ้านบางครั้งก็นอนก่อนเที่ยงและบางครั้งก็

นอนในช่วงบ่าย หรือไม่นอนเลยก็มีเพราะช่วงเล่นการเข้านอนของเด็กจะเข้านอนตั้งแต่หัวค่ำ ประมาณ 20.00 น. และตื่นนอน ประมาณ 7.00 น. ในช่วงวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ ส่วนในวันหยุดเด็ก ๆ อาจจะนอนตื่นสายได้ และส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่พาเด็ก ๆ เข้านอน วิธีการกล่อมให้เด็กนอนหลับมีหลากหลายวิธีแตกต่างกันไปตามแต่ละครอบครัว สิ่งที่ผู้ปกครองทำร่วมกับลูกก่อนนอน คือ

- ในเด็กที่ยังดื่มนมอยู่แม่ก็จะนอนให้ลูกดื่มนมจนลูกหลับและเด็กที่ดื่มนมกล่อมหรือดื่มนมจากขวดลูกจะคุ้นเคยจนหลับโดยมีผู้ปกครองนอนกอดข้าง ๆ และใช้มือลูบหัวจนลูกหลับ จากการสอบถามผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่การกล่อมด้วยเพลงหรืออื่น ๆ เลย

- ในบางครอบครัวก็จะมีการเล่นิทาน อ่านหนังสือ ให้ฟังบ้าง แต่ก็ขึ้นอยู่กับที่ว่าผู้ปกครองทำงานเหนื่อยมากไหมและเด็ก ๆ ร้องขอหรือเปล่า

- ในบางครอบครัวลูก ๆ ก็อยากจะดูละครพร้อมกับผู้ปกครอง จึงทำให้ผู้ปกครองต้องปิดโทรทัศน์และเข้านอนพร้อมลูก

สถานที่ที่ผู้ปกครองจัดให้เด็กนอนถ้าเด็กยังเล็กการนอนหลับส่วนใหญ่จะนอนในเปล เพราะการที่ผู้ปกครองให้เด็กนอนในเปลที่มีทั้งเปลแบบสำเร็จรูปหรือซื้อมา และเปลที่ผู้ปกครองจัดทำขึ้นเอง คือการนำผ้ามัดหัวและท้ายดึงให้ตึงและมัดติดกับเสาที่อยู่ข้างละด้าน จากนั้นจะนำไม้มาวางออกให้เพื่อให้เด็กนอนได้สบายยิ่งขึ้น การนอนเปลนี้จะทำให้ผู้ปกครองมีเวลาในการทำงานบ้านและทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ปักผ้าเย็บ รวบรวมทั้งผู้ปกครองยังเชื่อว่าการที่อุ้มเด็กนอนจะทำให้เด็กติดมือ และเป็นเด็กขี้เกียจ งอแง ฉะนั้นผู้ปกครองจะฝึกให้ลูกนอนในเปลตั้งแต่เล็ก ๆ แต่ก็มีเด็กบางคนจากคำบอกเล่าของผู้ปกครองบอกว่าไม่ค่อยยอมนอนที่เปลหรือที่นอนจึงต้องอุ้มหรือสะพายหลังด้วยการใช้ผ้าปักของเย็บ สอดคล้องกับคำบอกเล่าของผู้ปกครองที่ว่า “น้องเก็นนะ พอเขาง่วงเขาก็หลับนะ เล่นจนเหนื่อยไม่ค่อยมีเวลาที่แน่นอนหรอก ถ้าอยู่บ้านก็จะนอนที่นอน แต่ถ้าออกมาเที่ยวก็จะอุ้มให้ลูกนอน หลับง่ายที่ไหนก็หลับได้” แต่เมียนก็เชื่อว่าการให้เด็กนอนหลับด้วยการสะพายหลังของแม่จะทำให้เด็กหลับได้นานกว่านอนสถานที่อื่นๆ เพราะเด็กจะรู้สึกอบอุ่น เมื่อสะดุ้งก็ยังเจอแผ่นหลังจึงรู้สึกปลอดภัย แต่พอเด็กเริ่มโตขึ้นเริ่มเวลาในการนอนก็น้อยลงและนอนไม่ค่อยเป็นเวลาการนอนของเด็กส่วนมากจะนอนบนที่นอนหรือเป็น

แคร่ที่อยู่ภายในบ้าน และสำหรับเวลากลางคืนเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนก็จะนอนกับพ่อแม่บนเตียงเดียวกันโดยจะให้ลูกนอนใกล้ผู้เป็นแม่มากกว่าเพราะจะได้สะดวกเวลาให้นมลูก

ภาพที่ 14 การนอนหลับของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

การขับถ่ายของเด็ก

ในเรื่องของการขับถ่ายพบว่าเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนไม่ค่อยมีปัญหามากนัก มีเพียงบางรายเท่านั้นที่เกิดอาการท้องผูก อันเนื่องมาจากการดื่มนมผงสำเร็จรูปผู้ปกครองจะใช้น้ำมหาหิงทาบริเวณตรงท้อง เพื่อให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายสบายท้อง และบางรายก็ต้องเสีย ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนเชื่อว่าเป็นเพราะผู้ปกครองที่ให้นมลูกอยู่นั้นรับประทานอาหารที่เผ็ดหรืออาหารที่หมักดอง เช่น ผักกาดดอง มะม่วงดอง ส้มตำ เป็นต้น เมื่อลูกท้องเสียผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนจะให้ลูกดื่มน้ำใบฝรั่ง (มะอ้อยน่อม) ก็จะทำให้ลูกหายจากการท้องเสียดังกล่าวที่ว่า “ ถ้าไม่ท้องเสียมากก็จะใช้ใบมะอ้อยน่อม (ใบฝรั่ง) ดื่มให้ดื่ม แต่ถ้าท้องเสียมากก็จะไปหาหมอที่อนามัย ”

การปัสสาวะของเด็ก ถ้าในเด็กเล็กจะไม่สามารถบอกผู้ปกครอง

การปัสสาวะของลูกจึงจะไม่เป็นเวลา อยู่ที่ผู้ปกครองต้องสังเกตเอง เช่น ถ้าเป็นเด็กชาย อวัยวะเพศก็จะตั้งขึ้นแสดงว่าลูกต้องการปัสสาวะแล้ว ส่วนในเด็กหญิงไม่สามารถสังเกตได้ผู้ปกครองจะใช้วิธีการ “ สี ” คือการให้เด็กนั่งอยู่ระหว่างขาของผู้ปกครองจากนั้นจะพูดว่า “ สี สี ” หรือบางท่านก็ใช้วิธีการผิวบางให้เด็กได้ปัสสาวะ การสีนี้จะทำเป็นเวลา และทำบ่อย ๆ เพื่อป้องกันให้ลูกปัสสาวะใส่กางเกงหรือผ้าอ้อม เนื่องจากผู้ปกครองบางท่านไม่มีเงินสำหรับซื้อผ้าอ้อมเด็ก สำหรับผู้ปกครองที่ครอบครัวยากจนจะดีก็จะใช้ผ้าอ้อมเด็กตั้งแต่เล็ก ๆ จึงทำให้ผู้ปกครองไม่ “ สี ” เด็ก ๆ อีก

แต่ในเด็กที่โตแล้วสามารถสื่อสารกับผู้ปกครองได้ก็จะปัสสาวะเอง แต่เด็กบางคนก็ไม่สามารถถอดกางเกง เด็ก ๆ ก็จะวิ่งมาบอกผู้ปกครองว่า “ ลี ๆ ๆ ” ผู้ปกครองก็จะรู้และทอดกางเกงให้กับเด็ก ๆ ส่วนสถานที่ที่ปัสสาวะ จะเป็นสถานที่ที่ใกล้ที่สุดในขณะนั้น แต่ผู้ปกครองก็จะห้ามเด็ก ถีรด จอมพลวก ใกล้หิ้งบูชาบรรพบุรุษ หรือเตาไฟ เพราะผู้ปกครองเชื่อว่าถ้าปัสสาวะรดแล้วจะทำให้วัววะเพศวมได้ หรือจะทำให้ปัสสาวะไม่ออก และปวดเมื่อปัสสาวะ

การขับถ่ายอุจจาระนั้น ในเด็กเล็ก ๆ ผู้ปกครองจะใช้วิธีการสังเกต เช่น การผายลม ใบหน้าที่เหมือนทำท่าเบ่ง และเป็นช่วงเวลา คือ ช่วงเช้าหลังตื่นนอน เมื่อเด็กแสดงถึงอาการปวดท้องต้องการอุจจาระผู้ปกครองจะให้เด็กนอนนิ่ง ๆ ขับถ่ายลงที่ผ้าอ้อมเด็ก โดยที่ไม่รบกวนเด็ก ๆ เมื่ออุจจาระเสร็จแล้วจะทำความสะอาดให้กันให้เด็กด้วยน้ำอุ่นหลังจากนั้นก็ทาแป้งเพื่อให้กันเด็กแห้งสบาย สำหรับเด็กที่เริ่มโตและสามารถสื่อสารกับผู้ปกครองได้ เด็กก็จะสามารถบอกผู้ปกครองว่า “ แอ้ แอ้ ” พ่อแม่ก็จะรีบพาไปที่ห้องน้ำ แต่บางทีก็พาไปห้องน้ำไม่ทันก็เพราะเด็กอุจจาระใส่กางเกงก่อนแล้ว จากคำบอกเล่าของผู้ปกครองกล่าวว่า “ ตอนเล็กเราก็ใช้แพมเพ็ดนะ แต่ตอนนี้ตื่นนอนตอนเช้าเขาก็จะเข้าห้องน้ำ เขายถ่ายเองเป็นละ แต่ยังล้างก้นไม่เป็น ไม่ได้ฝึกอะไรนะ เขายถ่ายเองเลย ” และ “ เวลาลูกปวดท้องอึเขาจะไม่ให้เรายุ่งนะ ก็จะนั่งเล่นอยู่ที่ห้องน้ำ เล่นน้ำไปด้วย พอเสร็จถึงเรียกแม่ไปล้างก้น ใช้เวลานานมาก ” และ “ ตอนแรก ๆ ก็สอนนะก็ให้เขาฝึกหัดเอง เวลาล้างก้นเปียกทั้งตัวเลย พอโตก็ค่อย ๆ ลดลงการเปียกก็น้อยลง ตอนนี้ทำเองได้หมดแล้ว บางทีไม่บอกเลย ถามว่าไปไหนมา ไปอึมา ”

การเล่นของเด็ก

เนื่องด้วยลักษณะการตั้งบ้านตามไหล่เขารวมทั้งการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย เช่นเดียวกับชนเผ่าอื่น ๆ การเล่นของเด็กชนเผ่าเมี่ยนในช่วงอายุแรกเกิด- 3 ขวบนั้น ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะดูแลอย่างใกล้ชิดและให้ลูกเล่นใกล้ ๆ กับผู้ปกครอง เช่น การคลานเพื่อคว้าสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การเล่นเกมกระป๋องเป็ง การเล่นด้วย ซ้อน และผู้ปกครองจะพาเด็กไปวิ่งเล่นตามหมู่บ้านร่วมกับเด็ก ๆ คนอื่น แต่เนื่องด้วยเด็กยังเล็กมาก ผู้ปกครองจะห่วงกลัวลูกจะไม่สบายจะไม่ค่อยให้เด็กเล่นเป็นเวลานาน แต่ผู้ปกครองจะไม่ห้ามเมื่อลูกต้องการเล่นกับดิน กับทราย เพราะผู้ปกครองเชื่อว่า “ ถ้าไม่ให้เขาเล่นนะเดี๋ยวก็ไม่สบาย ปล่อยให้เขาไปเถอะเดี๋ยวค่อยล้าง จะได้แข็งแรง เด็กคอยนะไม่เหมือนเด็กในเมือง ” และเมื่อเด็กเริ่มโตขึ้นอยู่ในช่วงวัย 3-6 ขวบแล้ว การวิ่งเล่นก็จะไปอย่างอิสระมากขึ้น การเล่นส่วนใหญ่ก็จะเล่นกับเพื่อนทั้งรุ่นเดียวกันและต่างวัยกันและบางทีก็เล่นคนเดียว

ด้วยการ วิ่งเล่น ปีนต้นไม้ เล่นของเล่น เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นดิน ตามรอบบ้าน และถ้าเป็นช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลตรุษจีน (ปียฮั้ง) เด็ก ๆ ก็จะได้เล่นลูกข่างที่ทำขึ้นเอง ลูกสะบ้า และไม้โก้งกาง (มาเก๊ะ) แต่เนื่องจากการเล่นของเล่นเหล่านี้อันตรายสำหรับเด็ก ซึ่งเหมาะสำหรับเด็กที่โตมากกว่านี้ เด็ก ๆ ส่วนจึงได้แต่มองและมีส่วนร่วมในการเล่นบ้างเท่านั้น สำหรับเด็กผู้หญิงผู้ปกครองจะให้เล่นของเล่นที่ไม่ต้องใช้แรงเยอะ เช่น ของเล่นส่วนใหญ่ก็จะเป็นการเล่นตุ๊กตา เล่นบทบาทสมมติที่ทำมาจากผ้าพับหรือม้วนให้เป็นเด็ก ๆ ให้ลูกเล่น รวมทั้งเด็กผู้หญิงก็จะเล่นเย็บปัก ซึ่งแม่นำเศษผ้า ด้ายและเข็มที่ปลายมน ให้เด็ก ๆ ได้เล่นและมีไปวิ่งเล่นกับเพื่อนๆ บ้างในบางเวลา ในวิถีชีวิตประจำวัน สิ่งที่สังเกตเห็นการเล่นเครื่องเล่นของชนเผ่าจะไม่มีให้เห็นส่วนใหญ่ก็จะเล่นตามสภาพของชุมชน และวิ่งเล่นมากกว่าการเล่นของเล่นชนิดอื่น ๆ ส่วนการเล่นเครื่องเล่นสนามเด็กจะได้เล่นเมื่อไปโรงเรียนดังคำกล่าวของผู้ปกครองกล่าวว่า “ ของเล่นของเมียนนะหรือ ไม่ต้องว่าลูกจะได้เล่นเลย รุนแรงยังไม่เคยเห็น ไม่เคยเล่นเลยนะ นั่นไง ปีน มียู่อย่างเดียวท่ามาจากไม้ข้างบ้านทำให้เขาไม่ค่อยเล่นนะ เพราะว่ามันไม่มีเสียงึง เด็กสมัยนี้นี่ฉลาด ”

ภาพที่ 15 การเล่นดิน ทราย และของเล่น ของเด็กชนเผ่าเมียน

3.2) การดูแลความสะอาดของร่างกายของเด็ก

ถึงแม้ว่าการดูแลความสะอาดร่างกายเด็กของชนเผ่าเมียนจะไม่ใช้ความละเอียด หรือพิถีพิถัน เช่นเดียวกับคนพื้นเมือง แต่ชนเผ่าเมียนก็ไม่เคยละเลยในเรื่องของความสะอาดของร่างกายเด็ก เพราะนั่นหมายถึงการดูแลที่ดีจากครอบครัว เพราะชนเผ่าเมียนเชื่อว่า เด็กคนไหนที่ร่างกายสกปรก นั่นหมายถึงผู้ปกครองเป็นคนใจเกียจ ไม่ดูแลเด็ก จะทำให้ผู้พบเห็นจะนำไปพูด

ในทางที่ไม่ดีได้ ฉะนั้นผู้ปกครองชนเผ่าเมียนจึงต้องดูแลความสะอาดร่างกายของเด็กอยู่เสมอ การดูแลความสะอาดของร่างกายของเด็กชนเผ่าเมียน ดังนี้

การอาบน้ำของเด็ก

การอาบน้ำของเด็กชนเผ่าเมียนในช่วงสามเดือนแรก ผู้เป็นย่าหรือยายจะเป็นผู้อาบน้ำเพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการอุ้มเด็ก อีกทั้งผู้ปกครองชนเผ่าเมียนที่แรกคลอดยังไม่มีประสบการณ์อาจจะทำให้เด็กเกิดอุบัติเหตุได้หากอุ้มไม่ดีหรืออุ้มผิดท่า ผู้ปกครองเด็กจึงเป็นผู้เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์มากกว่า แต่หลังจากนั้นเมื่อผู้ปกครองสามารถอาบน้ำให้เด็กเองได้แล้วหน้าที่หลักของการอาบน้ำให้เด็กจึงเป็นของผู้เป็นแม่ การอาบน้ำจะเด็กแรกเกิด จะอาบน้ำอุ่นและ เป็นน้ำยาสมุนไพรเช่นเดียวกับแม่และอาบน้ำในกะละมัง โดยใช้ฟองน้ำชุบผลิตภัณฑ์เด็กใช้สระผมและอาบน้ำครั้งเดียว โดยลูบไปที่ผมและลำตัว จากนั้นก็ชুবน้ำล้างฟองผลิตภัณฑ์ออก จะไม่ใช้วิธีการราดน้ำที่ศีรษะ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กเป็นหวัดได้ง่าย และทำให้เด็กหายใจไม่ออกได้ และในหนึ่งวันเด็กเล็กจะอาบน้ำเพียงครั้งเดียว เมื่อเด็กเริ่มโต การอาบน้ำของเด็กผู้ปกครองจะฝึกหัดให้เด็กอาบน้ำด้วยตนเองโดยที่มีผู้ปกครองดูแลอย่างใกล้ชิด และลูกก็จะอาบน้ำพร้อมผู้ปกครองแต่สำหรับ วันที่อากาศร้อนลูกก็จะเล่นน้ำเอง วันละหลาย ๆ ครั้งและพ่อแม่ก็จะห้ามบ้าง ให้ลูกเล่นเองบ้าง จนบางครั้งก็ไม่สบาย แต่สำหรับในวันที่มีอากาศเย็นหรือลูกไม่สบายผู้ปกครองก็จะใช้วิธีการเช็ดตัวให้ลูกแทน สอดคล้องกับข้อมูลจากผู้ปกครองกล่าวว่า “ถ้าหน้าหนาวบางทีก็ไม่อาบน้ำหรอก ใช้ให้ไปอาบยัง ไข่ก็บางทีก็ไม่ยอม แต่ถ้าเป็นหน้าร้อนไม่ให้เล่นยัง ไข่ก็แอบไป บางทีก็ไม่สบายเลย บางทีก็ดีเลย พูดไม่รู้เรื่อง...หัวเราะ ดีเบา ๆ และไม่แรง ” ในเรื่องของการสระผมถ้าเป็นเด็กผู้หญิงผู้ปกครองจะเว้น 2 วันจึงจะสระหนึ่งครั้ง แต่ถ้าเป็นเด็กชายจะสระทุกวันเพราะผมสั้น แห้งเร็ว ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ก็จะเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับเด็กที่มีจำหน่ายตามร้านค้าในชุมชน แต่ชนเผ่าเมียนจะไม่สระผมให้ลูกในช่วงเวลาที่ดึก ๆ เพราะจะทำให้ลูกไม่สบายได้ ดังนั้นการอาบน้ำสระผมของเด็กชนเผ่าเมียนก็จะอาบน้ำสระผมก่อนพระอาทิตย์ตกดินหรือหลังกลับมาจากโรงเรียน

ภาพที่ 16 การอาบน้ำและการเปลี่ยนเสื้อผ้าของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

การทำความสะอาดพินของเด็ก

หรือการแปรงพินของเด็กในช่วงแรกเกิดและยังพินยังไม่ขึ้นนั้นผู้ปกครองจะใช้วิธีการใช้ชาลิซุบน้ำ หรือผ้าสะอาดเช็ดคาน้ำนมจะทำความสะอาดหลังจากที่เด็กดื่มนมเสร็จแล้วและหลังจากที่เด็กเริ่มมีพินขึ้นผู้ปกครองจะใช้วิธีการทำความสะอาดด้วยการใช้แปรงขนาดเล็กที่มีขนอ่อนนุ่มค่อย ๆ แปรงให้เด็กและเมื่อเด็กโตขึ้นสามารถจับด้ามของแปรงพินได้แล้วผู้ปกครองจะฝึกหัดให้เด็กได้แปรงพินเอง แต่เด็กบางคนก็ยังไม่ยอมแปรงพินจึงทำให้มีพินสุบ้างแต่ไม่มากนัก รวมทั้งเด็กชนเผ่าเมี่ยนจะนอนแต่หัวค่ำและต้องดื่มนมก่อนจึงทำให้ไม่ได้แปรงพินเพราะเด็กจะหลับเสียก่อน การแปรงพินของเด็กชนเผ่าเมี่ยนจะแปรงวันละ 2 ครั้ง คือ ช่วงเช้านอนตื่นนอน และตอนอาบน้ำช่วงเย็น

การตัดผมและตัดเล็บของเด็ก

เนื่องจากว่าผู้ปกครองเมี่ยนรุ่นใหม่จะไม่ค่อยมีความเชื่อในเรื่องของการตัดผมตัดเล็บ ก็คือผู้ปกครองจะทำการโกนผมหลังออกเดือน และหลังจากนั้นก็ทำการตัดเรื่อย ๆ เมื่อเห็นผมหรือเล็บเริ่มยาวแล้ว การผมตัดเล็บจึงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง แต่ก็มีเชื่ออยู่บ้างที่ว่า ห้ามตัดเล็บตัดผมในช่วงเวลาตอนกลางคืน เพราะเชื่อว่าจะทำให้ไม่สบายได้ ซึ่งความเป็นจริงแล้วคือ ช่วงเวลาการกลางคืนความสว่างมีน้อยอาจจะทำให้เกิดบาดแผลจากการตัดเล็บหรือตัดผมได้ และในปัจจุบันนี้การตัดผมของเด็กชนเผ่าเมี่ยนจะไปที่ร้านเสริมสวยมากขึ้น เพราะผู้ปกครองกล่าวว่า

“ ก็จะไปตัดที่ร้านเพราะไม่ค่อยแพง สิบบาท บางทีก็ยี่สิบบาท ถ้าตัดเองลูกไม่ค่อยอยู่นิ่งเลยกลัวเขาเจ็บแต่พอไปที่ร้านนะลูกจะนิ่ง ตั้งแต่เข้าโรงเรียนก็เลยไปให้ร้านตัดเป็นประจำ ”

การแต่งกายของเด็ก

เด็กชนเผ่าเมี่ยนจะแต่งกายแบบสมัยใหม่ ซึ่งหากมองผิวเผินจะมองไม่ออกเห็นว่าเป็นเด็กชนเผ่าเมี่ยนเพราะ เด็กชนเผ่าเมี่ยนจะไม่แต่งกายด้วยชุดชนเผ่าเมี่ยน การแต่งชุดชนเผ่าเมี่ยนก็จะแต่งเมื่อมีงานประเพณีเท่านั้น แต่เด็กชนเผ่าเมี่ยนส่วนใหญ่จะมีชุดชนเผ่าเมี่ยนเป็นของตนเอง ซึ่งผู้ปกครองหรือ ยาย ย่า เป็นผู้ปักให้ ดังนั้นในชีวิตประจำวันของเด็กการแต่งกายจึงแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีจำหน่ายตามตลาดนัดเด็กชนเผ่าเมี่ยนแต่ละคนจะมีจำนวนเสื้อผ้าประมาณ 15-20 ชุด จำนวนชุดนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัว ครอบครัวที่มีฐานะดีก็จะมีชุดเป็นจำนวนมากและมีหลากหลายแบบ เช่น ชุดอยู่บ้าน ชุดนอน ชุดไปเที่ยว สำหรับครอบครัวที่ฐานะทางบ้านไม่ค่อยดี จำนวนชุดก็น้อยลงตามฐานะ อาจจะมีเพียงไม่กี่ชุดและไม่มีความหลากหลาย คือ ชุดอยู่บ้าน ชุดนอน ชุดเที่ยว ชุดเดียวกัน อย่างไรก็ตามผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนก็มีหลักในการเลือกซื้อผ้าให้กับลูก คือ ถ้าเป็นเด็กหญิง ก็จะเน้นที่สีสวยงาม อ่อนหวาน สีจึงเป็นสีที่เด็กชอบ เช่น สีชมพู สีฟ้า เป็นต้น สำหรับเด็กผู้ชายการเลือกเสื้อผ้าก็จะเป็นสีเรียบ ๆ เข้ม ๆ และส่วนใหญ่จะเป็นชุดที่นิยมตามการ์ตูนในโทรทัศน์ เช่น แบล็กแมน อุลตราแมน และนักสู้พันธุ์ข้าวเหนียว เพราะเด็กรู้ดีกว่าเมื่อตัวเองได้สวมใส่แล้วจะทำให้ตนเองเหมือนฮีโร่ตามตัวละครในการ์ตูนหรือละครนั้น ๆ และเพื่อน ๆ ก็จะชื่นชม ส่วนใหญ่แล้วผู้ปกครองจะเป็นผู้เลือกซื้อเสื้อผ้าให้เด็ก จะเลือกที่สวมใส่ได้หลายโอกาส เนื้อผ้านุ่ม ไม่ระคายเคืองผิว และที่สำคัญต้องราคาไม่แพงสอดคล้องกับกำลังค่าของ ผู้ปกครองที่ว่า “ซื้อที่ไม่แพง แต่สวย เนื้อผ้าดี เพราะลูกโตเร็ว เดี่ยวก็ต้องเปลี่ยน ใส่ไม่ได้ และลูกเราก็ไม่เหมือนเด็กในเมือง เดี่ยวเดียวเขาก็ใส่เบื่อหมด แต่ก็มีชุดที่ใส่เวลาไปเที่ยวนะ ก็ให้ดูดี แต่อยู่บ้านก็ใส่สบาย และ ถูก ๆ จะได้ประหยัด ”

ภาพที่ 17 การแต่งกายของเด็กในชีวิตประจำวันและเมื่อแสดงความสามารถของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

การทำความสะอาดเสื้อผ้า

ในขวบปีแรกของเด็ก เสื้อผ้าที่เด็กใส่ ส่วนมากจะเป็นผ้าอ้อม และเสื้อผ้าพื้น บางๆ เล็ก ส่วนมากก็จะไม่ค่อยเปื้อนมากเท่าไร การซักก็จะแยกออกจากของพ่อแม่แต่ชนเผ่าเมี่ยน ก็ไม่นิยมใช้ผลิตภัณฑ์ซักผ้าเด็ก เพราะเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แต่เมื่อเด็กเริ่มโต และเริ่มไม่อยู่นิ่งตามประสาของเด็กประกอบกับลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นเชิงเขาเด็กชนเผ่าเมี่ยน จึงต้องคลุกคลีกับดิน ทราช ทั้งวัน จึงทำให้เสื้อผ้าเปื้อนมากและต้องเปลี่ยนผ้าวันละ 2-3 ชุด เนื่องจากว่าเป็นวัยที่ยังอยู่ไม่นิ่ง ชอบเล่น และบางทีก็ไล่ไล่ทางเกว้งบ้าง จึงทำให้พ่อแม่ต้องซักเสื้อผ้าเด็ก ๆ ทุก ๆ วัน ส่วนมากแล้วพ่อแม่ก็จะไม่ซักรวมกับของพ่อแม่ และจะซักด้วยมือ เพราะเสื้อผ้าเด็ก ๆ จะเปื้อนมาก บางทีต้องแช่ก่อนจึงจะซักให้สะอาดได้ ส่วนผ้าปูที่นอน ผ้าห่มของเด็ก ๆ จะใช้ร่วมกับของพ่อแม่ ดังนั้นการซักหรือการดูแลความสะอาดก็จะขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัว บางครอบครัวจะซักอาทิตย์ละ 1 ครั้ง บางครอบครัว 2 อาทิตย์ต่อ 1 ครั้ง บางครอบครัวก็เป็นเดือนจึงจะซัก เมื่อแห้งแล้วพ่อแม่ก็จะเก็บมาพับบ้าง ไม่พับบ้าง ใส่ในตะกร้าของลูก ๆ แต่เก็บไว้เดียวกับของพ่อแม่ คือในปลายเตียงนอน เพราะชนเผ่าเมี่ยนบางครอบครัวจะไม่มีมีห้องแต่งตัวที่แยกออกจากห้องนอน แต่ในบางครอบครัวก็มีความสะดวกสบายมากขึ้นด้วยการใช้เครื่องทุ่นแรงนั่นคือเครื่องซักผ้า ดังเช่นกับผู้ปกครองท่านนี้กล่าวว่า “ ลูกสามคน ซักมือไม่ไหวหรอก ก็รวมไว้เยอะแล้วใส่เครื่องซักทีเดียว พอเสร็จก็ตาก มีเวลาในการดูแลลูกมากยิ่งขึ้น ”

3.3) การดูแลสุขภาพของเด็ก

การเจ็บป่วยของเด็ก

ในเรื่องของการเจ็บป่วยของเด็ก เด็กในวัยนี้ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าหากผู้ปกครองไม่ให้ความสนใจในการดูแลลูกอย่างใกล้ชิด การเจ็บป่วยของเด็กชนเผ่าเมี่ยนจากการสอบถามพบว่า เป็นการเจ็บป่วยของเด็กจะเจ็บป่วยด้วยโรคทั่ว ๆ ไป เช่น โรคหวัด ปวดหัว ตัวร้อน สาเหตุมาจากอากาศเย็น ร่างกายไม่แข็งแรง การเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศ ชนเผ่าเมี่ยนก็มีวิธีในการดูแลรักษา ลูก ๆ ที่เจ็บป่วยด้วยหลายวิธีเช่นกัน ถ้าหากลูกเจ็บป่วยไม่มากนัก ก็ใช้วิธีของดูแลเบื้องต้น คือ เช็ดตัว ซึ่ยารับประทานเอง ประกอบกับวิธีของชนเผ่าเมี่ยนเช่น ถ้าตัวร้อนก็จะใช้วิธีการ เปลวหจ๋าม หมายถึง การนำพืชชนิดหนึ่งมีใบสีเขียว มีสรรพคุณในการดูดไข้ออกจากร่างกาย นำมาทุบให้ละเอียด ประคบที่อุ้งเท้า และอุ้งมือของเด็ก ห่อด้วยพลาสติกใส ใช้เวลาในการประคบประมาณ 3-5 ชั่วโมง ถ้าเห็นว่าที่อุ้งเท้าอุ้งมือปรากฏเป็นสีน้ำเงินแล้วแสดงว่าฤทธิ์ไข้ได้ออกจากร่างกายแล้ว วิธีเหล่านี้ก็เป็นการดูแลเด็กพื้นฐานยามเป็นไข้เท่านั้น แต่ถ้าหากว่าเด็กเจ็บป่วยมาก ๆ ผู้ปกครองก็จะพาไปพบแพทย์ที่สถานอนามัย แต่ถ้าไม่หายจริง ๆ ก็พาไปโรงพยาบาลประจำอำเภอ ดังเช่นการดูแลลูกเมื่อยามเจ็บป่วยของผู้ปกครองที่กล่าวว่า “เวลาลูกไม่สบาย ส่วนมากก็เป็นไข้หวัด ตอนนี้อยู่เลย ส่วนใหญ่ก็เช็ดตัว เปลวหจ๋าม หรือก็ซึ่ยยาทานเองมากกว่า ถ้าไม่เป็นมาก ๆ นะ แต่ถ้าเป็นก็ต้องไปโรงพยาบาล แต่ไม่เคยนอนนะ เป็นบ่อย เดี่ยวก็หาย เป็นธรรมดาของเด็ก ๆ แต่ก็จะดูแลให้เขาเจ็บป่วยน้อยที่สุด ”

และก็มีหลายต่อหลายครั้งที่ผู้ปกครองเห็นว่าการเจ็บป่วยของลูกไม่เป็นไปตามอาการแล้ว อาจมีสิ่งเร้าลับหรือวิญญานร้ายต่าง ๆ ทำให้ลูกต้องเจ็บป่วยจากคำบอกเล่าของผู้ปกครองพบว่า “มีอยู่ครั้งหนึ่งลูกคนเล็กร้องไม่หยุดเลย เราก็นึกว่าไม่สบาย จับตัวก็ไม่ร้อนนะ นอนหลับดาก็ร้องไห้ สะอึกสะอื้น พ่อ (พ่อของสามี) ก็เลยบอกว่าต้องมีอะไรแน่ ๆ ละ ก็ใช้วิธี *เพี้ยค่อว่ฆาง ก็หายเลยนะ ไม่เชื่อก็ไม่ได้ เราก็นึกอยู่ อย่างลูกคนเล็กนี่เจ็บป่วยบ่อยมาก หาหมอก็ไม่หาย เลยต้องเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนมาสามรอบแล้วนะ คีจิ้นใหม่ ไม่รู้ละ ก็คีจิ้นบ้างเล็กน้อย ความเชื่อ มองไม่เห็น ”

*เพี้ยค่อว่ฆาง หมายถึง การกรวดน้ำแบบของชนเผ่าเมี่ยน นั่นคือ ตักน้ำใส่ถ้วยแล้วท่องคาถา แล้วอมน้ำพ่นออกมาให้โดนตัวเด็ก ผู้ที่ทำจะเป็นผู้อาวุโสในบ้าน

ฉะนั้นชาวเมียนกับความเชื่อก็ยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เช่น เวลาที่เด็กตกใจแล้วทำให้นอนไม่หลับงอ ก็จะเชื่อว่าขวัญตกหล่นหายไป ก็ใช้วิธีการ “เซียวกิง” โดยการให้ผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้เป็นผู้ทำให้ คือ ผู้รู้จะท่องคาถาพร้อมทำมือวนรอบศีรษะเด็ก 3 รอบ พอท่องคาถาเสร็จ ก็พูดว่า “เล็งเจกหือ” แล้วพูดว่าขวัญเอชขวัญมา ก็เป็นอันจบพิธีการเรียกขวัญแบบง่าย ๆ แต่ถ้าลูกยังไม่หายจากอาการไม่สบาย หรือยังมีอาการแปลก ที่ไปพบแพทย์แล้วก็ยังไม่หายผู้ปกครองก็จะประกอบพิธีเรียกขวัญ “เจือว ว่วน ” ให้เด็กเพื่อเรียกขวัญให้กับเข้ามาอยู่กับเด็ก ๆ

ในขณะที่ผู้วิจัยทำการศึกษาอยู่ในหมู่บ้าน เป็นช่วงเดือนตุลาคม หรือเดือนแรกของฤดูหนาว สภาพอากาศตอนกลางวันร้อน ส่วนในเวลากลางคืนอากาศเย็นและหนาว และเป็นช่วงเวลาที่อากาศเปลี่ยนจากปลายฝนต้นหนาว และเป็นช่วงปิดภาคเรียน จึงทำให้เห็นเด็ก ๆ หลายคนป่วยเป็นไข้หวัด สังเกตจากน้ำมูกที่ไหล อาการซึมเศร้า และการใช้พลาสติกปิดไว้ที่หน้าผาก จากการสอบถามผู้ปกครองถึงวิธีการดูแลรักษาไข้หวัด ทำให้ทราบว่าวิธีการดูแลเด็กเมื่อยามเจ็บป่วยก็คือ จะซื้อยาลดไข้จากร้านขายยามาทานเอง เช็ดตัวเพื่อให้ไข้ลด สวมเสื้อผ้าที่หนาและพับซ้อนให้มาก ๆ แต่ถ้ายังไม่หายก็จะพาไปพบแพทย์ ที่สถานีอนามัยบ้านยาง และถ้าลูกเจ็บป่วยหนัก ก็จะพาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล ในตัวอำเภอฝาง ส่วนการเจ็บป่วยด้วยโรคอื่นจะไม่ค่อยพบ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสุขภาพ เด็กชนเผ่าเมียนส่วนใหญ่จะแข็งแรงสมวัย สังเกตได้จากที่เด็กวิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ อย่างมีความสุข

นอกจากการดูแลลูกเมื่อยามเจ็บป่วยแล้ว มีอีกประการหนึ่งที่เป็นการป้องกันการเจ็บป่วยให้เด็ก นั่นคือ ผู้ปกครองจะพาลูก ๆ ไปรับวัคซีนตามที่แพทย์นัด ณ สถานีอนามัยบ้านยาง จึงทำให้เด็ก ๆ ที่เกิดมาจะได้รับวัคซีนครบตามกำหนด และจะไม่ค่อยป่วยเป็นโรคอื่นที่รุนแรง จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลลูกได้ง่าย รวมทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายให้ครอบครัว และเด็ก ๆ ก็มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง

ผู้ปกครองมีเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

1. การแสดงความรักและการเอาใจใส่

ด้านการมอบความรักกับลูกเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองมีหน้าที่เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจของเด็ก เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองสามารถทำได้ง่ายและได้ทำเป็นประจำอยู่แล้ว นั่นคือ การแสดงความรักให้กับลูก ๆ เช่น การกอด การหอมแก้ม และบอกรัก ดังคำกล่าวของผู้ปกครองที่ว่า “ บางทีก็ไม่นับบอกหรอกนะ เราจับเขา กอดเขา เขาก็รู้ว่าเรารักเขา เขาก็กอดเรา หอมแก้มเราตอบ ตอนเด็กเขาก็ทำนะ ทั้งพ่อทั้งแม่เลย พอเริ่มโตเขาก็เริ่มอาย ก็จะไม่ค่อยทำ ตอนนี้มีแต่น้องคนเล็กนะแหละที่ทำกับพ่อแม่ ” เนื่องด้วยเด็กยังอยู่ในวัยทารก และวัยเตาะแตะ จึงเป็นช่วงวัยที่พ่อแม่จะแสดงออกถึงความรัก ความเอาใจใส่ลูก เพื่อให้ลูกรู้สึกอบอุ่น ผูกพันกับพ่อแม่ในขณะเดียวกันครอบครัวก็จะมีเวลาอยู่กับลูก ทำกิจกรรมกับลูก สอนลูก โดยเฉพาะผู้เป็นแม่ ส่วนพ่อก็จะทำงาน แต่เมื่อกลับมาถึงบ้านก็จะเล่นกับลูก หรือเลี้ยงลูกแทนแม่ทันที แม่ก็จะเป็นผู้เตรียมอาหารไว้สำหรับมือเย็นต่อไป และในบางโอกาสก็พาเด็ก ๆ ไปเที่ยวงานวัด งานวันเด็ก และงานอื่น ๆ ตามแต่เวลาจะอำนวย รวมทั้งเวลาที่เด็ก ๆ ทำความดีหรือวันพิเศษ เช่น วันเกิดของลูก ผู้ปกครองก็จะแสดงถึงความรักที่มอบให้ด้วยการ ซื้อของขวัญที่ลูกชอบและอยากได้มานาน แต่ผู้ปกครองก็จะดูตามความเหมาะสมและความ สามารถของผู้ปกครองที่จะสรรหามาได้ เช่นเดียวกับการแสดงของผู้ปกครองท่านนี้ “ ก็จะพาลูก ๆ ไปเที่ยวห้าง Lotus ที่อำเภอฝาง แต่ว่านาน ๆ จะไปที่นั่น เวลาไปก็จะตกลงกับลูกว่าให้ซื้อได้ 1 อย่างเท่านั้น เขาก็ฟังนะ ก็จะเอาแค่อย่างเดียว ไม่ใช่ว่าแม่ขี้เหนียวนะ แต่อยากให้ลูกเห็นคุณค่าของสิ่งของและใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ถ้าเราฝึกเขาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้วก็จะคิดเป็นนิสัยเมื่อตอนโต ” สิ่งที่ผู้ปกครองชนเผ่ามีนทำให้กับลูกนั้นอาจจะไม่ได้มากมาย แต่เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองทุกท่านทำด้วยความรักจริง ๆ เพื่อความสุขของลูก

ด้านการเอาใจใส่เอาใจใส่เด็ก การเอาใจใส่ของลูกของผู้ปกครองชนเผ่ามีนสิ่งที่เห็นชัดเจนมากที่สุดนั่นคือ ผู้ปกครองจะจัดหาอาหารให้ลูกได้ทานจนอิ่ม ดูแลในเรื่องของเครื่องแต่งกาย การอาบน้ำ การไปโรงเรียนผู้ปกครองจะเตรียมพร้อมให้กับลูกทุกอย่าง รวมทั้งในสิ่งที่ลูกต้องการผู้ปกครองก็จะสรรหามาให้ได้ตามความสามารถของตนเอง เพื่อไม่ยอมให้ลูกงอแง หรือ ไปแย่งของเพื่อนมาเล่น และผู้ปกครองสังเกตว่าวันนี้ลูกมีพฤติกรรมหรือแสดงอาการอะไร เช่น เมื่อลูกไม่สบายก็จะหยุดกิจกรรมทุกอย่างเพื่อมาดูแลลูก ดังคำกล่าวที่ว่า “ ลูกคือทุกสิ่งทุกอย่างนะ สามารถทำให้เขาได้ทุกอย่างนะ ก็ดูแลเขาให้ดีที่สุดในระดับที่เราจะทำให้ได้ ”

นอกจากการซื้อสิ่งของแทนรางวัล เมื่อลูกทำความดีแล้ว สิ่งที่คุณแม่ทำเป็นประจำเมื่อลูกทำความดีคือ การปรบมือให้ ชมเชย หอมแก้ม กอด สิ่งที่คุณวิจัยมองเห็นนั่นก็คือ เด็ก ๆ จะแสดงอาการดีใจเมื่อได้รับการชมเชย ในทางตรงข้ามกัน เด็กก็ยังเป็นเด็ก การไม่อยู่นิ่ง ชอบเล่น ชอบเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ปกครองห้าม และอยากได้ในสิ่งที่เป็นคนอื่นจึงทำให้เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น

เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะที่ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามในการเก็บข้อมูล เนื่องจากว่าพื้นที่ที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลนั้นอยู่ห่างไกลจากถนนสายหลัก การเดินทางค่อนข้างลำบาก ไม่มีไฟฟ้าใช้ ฉะนั้นร้านค้าในหมู่บ้านก็จะไม่สามารถจำหน่ายไอศกรีมได้ ในวันนั้นขณะที่เด็ก ๆ กำลังวิ่งเล่นกันอยู่ 3-4 คน ได้มีรถไอศกรีมเป็นรถมอเตอร์ไซด์มาจำหน่ายไอศกรีมโบราณเป็นแท่ง พอเด็ก ๆ ได้ยินเสียงกระดิ่งของรถจำหน่ายไอศกรีมก็หยุดการเล่น และวิ่งเข้ามาหาผู้ปกครองเพื่อจะขอเงินไปซื้อไอศกรีม ดังที่กล่าวมาว่าเป็นช่วงที่เด็ก ๆ ป่วยเป็นไข้หวัดจำนวนมาก ฉะนั้นผู้ปกครองจึงไม่อนุญาตให้ซื้อ เด็ก ๆ ก็ร้องไห้ ผู้ปกครองก็อธิบาย บอกเหตุผลว่าทานไม่ได้ ให้หายก่อน แต่ลูกไม่ยอม เพราะเห็นเพื่อนทานอยู่ ผู้ปกครองก็เริ่มดุ ด้วยการใช้น้ำเสียง สายตา แต่ลูกก็ไม่ฟัง ผู้ปกครองก็ยอมซื้อไอศกรีมให้ แต่ให้ทานนิดเดียว ลูกทานไปได้นิดเดียว ไอศกรีมก็ตกลงสู่พื้น ลูกนอนลงดิน ร้องไห้ เพราะขณะนั้นรถขายไอศกรีมได้ขับออกไปแล้ว ผู้ปกครองบอกให้ลูกหยุดร้องไห้ แต่ไม่ได้ผล คราวนี้ผู้ปกครองจึงลงมือตีลูกที่มือ ทำให้ลูกร้องไห้เพิ่มขึ้น ถามว่าคุณแม่จะนั่งมองลูกร้องไห้คงไม่มีคุณแม่ท่านไหนทำได้ ก็ต้องก้มลงอุ้มลูกและปลอบใจ จากนั้นก็เบี่ยงเบนความสนใจของลูกไปกิจกรรมอื่น ๆ ลูกก็จะมีความสนุกกับกิจกรรมใหม่

จึงทำให้เห็นว่าการแสดงความรักความอบอุ่นและการเอาใจใส่ดูแลลูกของผู้ปกครองชน-เผ่าเมี่ยนในบางครั้งอาจไม่สามารถทำให้ลูกได้ทุกอย่างตามความเหมาะสมแต่มอบความรักความเอาใจให้กับลูกก็ไม่แตกต่างจากกลุ่มคนหรือชนเผ่าอื่น ๆ นั่นคือ ผู้ปกครองของชนเผ่าเมี่ยนจะแสดง ออกถึงความรัก ความห่วงใยในตัวลูก เพื่อบอกให้ลูกได้รับรู้ว่าพ่อแม่รักลูกด้วยการกอด หอมแก้ม บอกรัก เช่น รักลูกนะ ลูกรักแม่หรือเปล่า การงานรับด้วยเสียงที่ไพเราะ และการเล่นกับลูก ๆ ด้วยความรัก

ภาพที่ 18 การให้ความรักความอบอุ่นกับเด็กชนเผ่าเมี่ยน

2. การทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวชนเผ่าเมี่ยน

ในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวเป็นช่วงที่ครอบครัวชนเผ่าเมี่ยนและผู้ปกครองต้องทุ่มเทเวลากับการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร แต่หลังจากกลับจากการทำงานแล้ว ผู้ปกครองจะให้เวลากับลูกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูก เช่น ดูโทรทัศน์ด้วยกันหลังรับประทานอาหารเย็น อ่านนิทานด้วยกันก่อนนอน เล่นขี้ม้ากับพ่อ ถึงแม้จะเหนื่อยแค่ไหน ผู้ปกครองจะพยายามหาเวลาในการทำกิจกรรม ๆ ร่วมกับลูกให้มากขึ้น เช่นดังคำพูดที่ว่า “เหนื่อยไหม ท้อไหมหรือ ก็มีบ้างนะเวลาทำงานเหนื่อย ๆ หรือมีเรื่องเครียด ๆ แต่พอเห็นหน้าลูก และลูกวิ่งเข้ามาเราก็หายเหนื่อยนะ และก็จะบอกเขาตลอดว่า เดี่ยวพ่อแม่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วเราไปเที่ยวด้วยกันนะ” และผู้ปกครองก็จะทำจริงตามที่ได้พูดไว้กับลูก เมื่อหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยว ผู้ปกครองก็จะมีเวลาที่จะอยู่ร่วมกับลูกมากขึ้น รวมทั้งผู้ปกครองจะมีรายได้จากการขายผลผลิต ผู้ปกครองก็จะพาเด็ก ๆ ไปซื้อเสื้อผ้า ไปทานข้าวที่ห้างสรรพสินค้าโลตัสและไปเที่ยวที่ต่าง ๆ ตามสมควร เช่น ไปเที่ยวงานวัด งานวันเด็กของอำเภอ ถึงแม้ว่ากิจกรรมที่ผู้ปกครองทำร่วมกับลูกจะไม่หลากหลายแต่สิ่งที่คุณปกครองเชื่อว่าจะทำให้ลูกมีความสุขนั่นคือ การที่พ่อแม่อยู่พร้อมหน้าและรับประทานอาหารด้วยกันแค่นี้ ก็เป็นการสร้างรอยยิ้มและความสุขให้กับลูกได้

ผู้ปกครองเฝ้ากับการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

1. การเรียนรู้ประเพณี พิธีกรรม

เนื่องจากการใช้ชีวิตแบบชนเผ่าเผ่าเมืองที่เป็นไปอย่างเรียบง่าย การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กของชนเผ่าเมือง จึงเป็นการเรียนรู้สังคมที่อยู่แวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็กถ้าเด็กในช่วงวัยแรกเกิด - 1 ขวบ การเรียนรู้สังคมของเด็กส่วนใหญ่จะเรียนรู้จากบุคคลที่อยู่รอบข้าง นั่นคือ พ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย การเรียนรู้สังคมภายนอกจึงมีน้อย เพราะผู้ปกครองจะไม่ค่อยพาเด็ก ๆ ไปเที่ยวที่ไหน เพราะเชื่อว่าลูกยังเล็กขวัญยังอ่อน อาจจะทำให้ไม่สบายได้ง่าย และเมื่อลูกเริ่มโตขึ้นการเรียนรู้สังคมภายนอกก็มีมากขึ้นตามด้วย นั่นคือ ผู้ปกครองจะพาเด็ก ๆ ไปด้วยทุกครั้ง ถ้าหากที่บ้านไม่มีผู้ดูแลแทน การเรียนรู้ทางสังคมส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้จากการไปร่วมงานประเพณี หรือ พิธีกรรม ต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในชุมชน เช่น ประเพณีตรุษจีน (ป่ายฮยัง) พิธีกรรมบวช พิธีแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เพราะผู้ปกครองจะต้องไปร่วมงานประเพณี และพิธีกรรมนั้น ๆ ดังนั้นเด็กชนเผ่าเมืองจะได้เรียนรู้การเข้าสังคมจากสิ่งเหล่านี้ ด้วยการ วิ่งเล่นภายในสถานที่จัดงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ดูและชมประเพณี พิธีกรรม และงานต่าง ๆ ที่แต่ละงานจะมีความแตกต่างกัน แม้ว่าเด็กจะวิ่งเล่นตามความสนุกสนานตามประสาของเด็ก ยังไม่เข้าใจว่าประเพณี พิธีกรรมที่จัดขึ้น จัดขึ้นเพื่ออะไร เพราะอะไรถึงจัด ซึ่งผู้ปกครองเองก็กล่าวว่า “ ก็แค่บอกเขาว่าจะพาไปงานงานบวช (กว่าตัง) นะ ห้ามคือห้ามชนนะเพราะคนเยอะ ถ้าไม่เช่นนั้นจะพากลับบ้าน แต่ไม่ได้บอกว่าเพราะอะไรเขาจึงจัดพิธีกรรมนี้ขึ้น อีกหน่อยพอเขาโต เขาก็จะเข้าใจเอง อย่างเช่นพวกเราในพ่อแม่ก็ไม่เคยบอกหรือว่างานนี้คืออะไร แต่พอเราโตก็จะเข้าใจเอง ” ฉะนั้นผู้ปกครองจึงเชื่อว่าการที่พาเด็กไปในสถานที่ต่าง ๆ ที่มีคนเยอะ ๆ ก็จะทำให้เด็กได้เรียนรู้การเข้าสังคมด้วยตนเอง โดยที่เด็กจะรู้ว่าจะปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่ออยู่กับบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พ่อแม่

ภาพที่ 19 การเรียนรู้ทางสังคมจากวัฒนธรรมของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

2. การเล่นร่วมกับเพื่อน

การเล่นคือการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะการเรียนรู้การเข้าสังคม เด็กชนเผ่าเมี่ยนจะวิ่งเล่นในช่วงวันหยุด หรือช่วงปิดภาคเรียน สิ่งที่เด็กชนเผ่าเมี่ยนทำก็คือ ดิ้นเข้ามารับประทานอาหารเรียบร้อย ก็จะขออนุญาตพ่อแม่ไปวิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ สิ่งเหล่านี้ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนเชื่อว่า จะทำให้ลูกรู้จักการแบ่งปัน ความเข้มแข็ง และการเสียสละ เมื่อต้องอยู่ร่วมกับเพื่อน ๆ ทั้งที่เป็นวัยเดียวกันและต่างวัย ทำให้เด็กเรียนรู้ความเป็นพี่ เป็นน้อง และเป็นผู้นำ รวมทั้งการเล่นกับเพื่อนจะทำให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติ เช่น การเล่นขายของ การเล่นร่วมกับเพื่อน สอดคล้องกับผู้ปกครองที่กล่าวว่า “ไม่เคยห้ามลูกนะให้เขาเล่นได้กับทุกคน แต่ก็บอกว่าห้ามแกล้งเพื่อน จะทำให้ไม่มีคนอยากเล่นด้วย เขาก็จะรู้ะบางที่เป็นฝ่ายโดนเขาก็จะทนนะ เพราะกลัวไม่มีเพื่อนแต่ถ้าอยู่ที่บ้าน แม้ว่าหน้อยเดียวไม่ยอม” สำหรับในเวลาที่เด็กต้องไปโรงเรียน เด็กก็จะได้เข้าสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งเพื่อนใหม่ที่เป็นชนเผ่าเมี่ยน คนพื้นราบ และชนเผ่าอื่น ๆ รวมทั้งคุณครู ผู้ปกครองกล่าวว่า “ในช่วงแรกนะ ไม่ยอมไปโรงเรียนอยากเล่นกับเพื่อนที่บ้าน แต่พอคิดเพื่อนที่โรงเรียนและเครื่องเล่นสนามแล้ว เสาร์ อาทิตย์ นะก็อยากไปโรงเรียน และกลับมาถึงบ้านก็จะเล่าเรื่องเพื่อน ๆ และคุณครูให้ฟังทุกวัน ก็ดีทำให้เราสนุกไปด้วย ”

ภาพที่ 20 การเล่นร่วมกับเพื่อน ๆ โดยมีผู้ปกครองดูแลอย่างใกล้ชิด

3. การเรียนรู้ทางสังคมด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี

จากการสอบถามผู้ปกครองเชื่อว่าการเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวจะทำให้เด็กสามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีเมื่อเข้าสู่สังคมอื่นได้ เช่น การพูดจาที่ไพเราะ ไม่ว่าจะพูดกับสมาชิกในครอบครัวหรือว่าบุคคลภายนอก การแบ่งปัน เช่น การนำอาหาร ผลไม้ ให้เด็ก ๆ นำไปมอบให้กับบ้านใกล้เคียง และสิ่งสำคัญที่ผู้ปกครองทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกนั้นคือ “ก็จะไม่ทะเลาะกัน ตีกัน ให้อีกเห็น หรือบางทีก็ต้องบอกเหตุผลด้วยว่าที่พ่อแม่เครียด เพราะอะไร หรือเวลาที่เรากลับเสื้อผ้า รองเท้า ก็จะเป็นแบบอย่างที่ดีตลอด เมื่อเขาเห็น เขาก็จะทำตามได้” และ “แบบอย่างที่ดีหรือเวลาพูดจาไร เราก็จะพูดกับเขาเพราะหรือพูดกับพ่อเขาหรือคนอื่น เราก็จะพูดเพราะ ๆ แล้วเขาก็จะพูดเพราะ ๆ ตอบกลับมา” การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหรือสอนสิ่งดีให้กับลูกไม่ว่าจะอยู่ภายในบ้านหรือนอกบ้าน ผู้ปกครองเชื่อว่าถ้าเด็ก ๆ ได้รับสิ่งดีจากครอบครัว เมื่อเด็กอยู่ในสังคมเขาก็สามารถนำสิ่ง ๆ เหล่านี้ไปปฏิบัติได้

4. การเรียนรู้บทบาททางเพศของเด็ก

ด้านการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้บทบาททางเพศของเด็ก ๆ เนื่องจากว่าเด็กอยู่ในช่วงวัยที่เข้าใจเพศของตนเองแล้ว เด็ก ๆ สามารถบอกได้ว่าตนเองเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย ผู้วิจัยได้ถามเด็กอายุ 5 ขวบ ว่า “เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย” “เป็นผู้ชายซิ” แล้วรู้ได้อย่างไร..? “รู้ซิกก็รู้ผมสั้นแล้วมีจู๋ไง” พูดแล้วทำท่าทางเขินอาย ผู้วิจัยถามต่อว่า แล้วเพื่อนข้าง ๆ ผมเป็นผู้หญิงหรือ

ผู้ชายละครับ “ก็ผู้หญิงขี้ขมยาว แล้วก็ใส่กระโปรงไง” จากการสอบถามทำให้ทราบว่าเด็กเรียนรู้เพศของตนจากประสบการณ์และสิ่งที่พบเห็น เช่น การแต่งตัว ทรงผม

จากการบอกเล่าของผู้ปกครองกล่าวถึงการสอนเรื่องเพศและการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเพศของเด็กว่า “สอนตั้งแต่อายุได้ 2-3 ขวบ แล้วละ ก็บอกว่าลูกเป็นผู้ชายก็ต้องยืนนี่ ถ้านั่งนี่ก็จะเป็นผู้หญิง และเป็นลูกผู้ชายก็ต้องเข้มแข็ง ก็จริงนะเขาก็จะเข้าใจ เช่น เวลาที่หกล้มทำท่าจะร้องไห้แล้ว แม่ก็จะบอกว่าเป็นลูกผู้ชายจะต้องทำอะไร เขาก็จะลุกขึ้น เจ็บแคไหนก็จะทนนะ และเวลาที่เขาลเล่น เขาก็จะรู้ว่าเล่นกับแม่เล่นแรง ๆ ไม่ได้ เขาก็จะเล่นกับพ่อเขามากกว่า” และ“ก็สอนเขาว่าปู ปู่เป็นลูกผู้ชายนะ ฉะนั้นปู่ต้องมีความอดทนและต้องไม่แก่งเล่งเพื่อน ๆ”

ฉะนั้นด้วยบทบาทหน้าที่ของสมาชิกภายในครอบครัวจะถูกถ่ายทอดให้แก่เด็ก ๆ ผ่านการดำเนินชีวิตประจำวัน เด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิง จะเรียนรู้บทบาทความเป็นชาย และความเป็นหญิงจากความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกในครอบครัว เช่น เด็กจะเข้าใจว่าพ่อหรือผู้ชายคือกำลังสำคัญในครอบครัวในการหาเลี้ยงครอบครัว ในขณะที่แม่หรือผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการบ้านเรือนหรือการเตรียมอาหาร การดูแลเด็ก ๆ และเป็นผู้ไปส่งไปรับเด็ก ๆ จากโรงเรียน ในขณะเดียวกันเด็ก ๆ ก็ได้เรียนรู้ว่า ผู้เป็นพ่อหรือผู้ชายก็สามารถดูแลเด็ก ๆ ได้เช่นเดียวกับแม่หรือผู้หญิงก็สามารถออกไปทำมาหาเลี้ยงครอบครัวเลี้ยงบำเคียงไหล่ผู้เป็นพ่อได้เช่นกัน ก็จะทำให้เด็กรู้ว่าเมื่อเด็กต้องอยู่ในสังคมจะปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้เหมาะสมกับเพศของตนเอง เช่น เป็นผู้ชายก็ต้องอดทน เสียสละ เป็นคนดี และเด็กจะมีโอกาสได้เห็นพ่อนำเงินมามอบให้แม่และคอยปรึกษาหารือกับแม่เมื่อจะต้องตัดสินใจบางสิ่งบางอย่าง ในครอบครัวชาย เด็กจะพบว่า พ่อแม่จะแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไว้ที่ตู้เอาวูโสที่สุดในบ้าน เด็กยังมีโอกาสได้เรียนรู้อีกว่า ตู้เอาวูโสในบ้านมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการให้คำปรึกษาหรือช่วยตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ แก่บุตรหลาน

การแบ่งบทบาทด้านการช่วยเหลืองานบ้านระหว่างเด็กชายหรือเด็กหญิงในขณะที่ยังเล็กไม่มีความแตกต่างมากนัก เพียงแต่ว่าเด็กหญิงจะถูกหัดให้ช่วยทำงานบ้านเมื่อมีอายุยังน้อยกว่าเด็กชาย ตั้งแต่อายุประมาณ 4-5 ขวบ ในขณะที่เด็กชายในวัยนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเล่น เนื่องจากว่าผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนมีความเชื่อว่าผู้หญิงเมี่ยนต้องขยัน เป็นแม่บ้านแม่เรือน ก็จะทำให้ผู้พบเห็นชื่นชม เด็กผู้ชายก็จะมียบทบาทในการช่วยเหลือผู้ปกครอง เช่น ช่วยหยิบโน้นหยิบนี้ เก็บเสื้อผ้าใส่ตะกร้า เล็ก ๆ น้อย ๆ ตามที่เด็ก ๆ จะทำได้ ก็ต่อเมื่ออายุได้ประมาณ 5-6 ขวบแล้ว

สรรพนามแทนตัวเองของเด็กชาย เด็กหญิง เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ จะเมื่อผู้ปกครองเรียก เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเพศตามลักษณะการตั้งชื่อของชนเผ่าเมี่ยน ในการบ่งบอกถึงการเป็นเพศหญิงและเพศชาย มีดังนี้

	เพศชาย	เพศหญิง
คนที่ 1	เก้า/แคะ	เหมย, จิ้ง
คนที่ 2	ป่า/เหล	ก้อย / ไหน
คนที่ 3	ซาน	ฟาม
คนที่ 4	ตู	ฝอย
คนที่ 5	อู่	ลาย

ในปัจจุบันนี้ การตั้งชื่อตามหลักของชนเผ่าเมี่ยนนั้นจะเป็นแค่ในนามให้รู้กันเท่านั้น เพราะทุกคนหรือผู้พบเห็นจะรู้จักเด็ก ๆ ในนามของชื่อเล่น ตามที่ผู้ปกครองแต่งตั้งขึ้นตามยุคสมัย เช่น น่องเก็น น่องตี้ น่องเซิน น่องปู เป็นต้น สิ่งที่ผู้วิจัยพบเห็นนั่นคือ เวลาที่ผู้ปกครองเรียกชื่อเมี่ยนเด็ก ๆ จะไม่ขานรับหรือไม่หันมามอง แต่พอเรียกชื่อเล่นที่ตั้งขึ้นแล้วกลับหันกลับมา

ผู้ปกครองเมี่ยนกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา

1. สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กได้ จากการสอบถามจากผู้ปกครองพบว่า การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของชนเผ่าเมี่ยนนั้น ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนไม่มีการจัดสภาพแวดล้อมหรือสถานที่ที่จะเป็นที่เรียนรู้ให้กับเด็กเมื่อพิจารณาจากการจัดพื้นที่ภายในห้องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นห้องนอนหรือห้องโถง และบริเวณลานบ้านพบว่าไม่มีการจัดห้องหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ปกครองว่า “เป็นห้องของเด็ก ๆ ต่างหากหรือไม่มีหรอก โน่นโง่งที่เล่นลูก กองทราย กองดิน ถ้วย ช้อน ส่วนพวกแผ่นโปสเตอร์ก็จะติดไว้ในห้องนอน และก็จะท่องก่อนนอน เขาก็จะเป็นครูให้แม่ทำตาม” และ “นี่โง่งที่เล่นของเขาเป็นที่แคร์ไม้ ของเล่นทุกอย่าง พวกไม้บล็อก รถยนต์ และอื่น ๆ ก็จะวางอยู่ที่นี้ พอเขาเล่นเสร็จเขาก็จะเก็บเอง”

สำหรับการส่งเสริมการสังเกตและการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กนั้น ผู้ปกครอง กล่าวว่าจะบอกลูก ๆ อย่างที่พบเห็นว่าเป็นอะไร ดีไม่ดี กินได้กินไม่ได้ หรือเวลาที่ได้ไปนอกสถานที่ เช่น เดินทางไปในตัวอำเภอ ผู้ปกครองก็จะสอนสิ่งต่าง ๆ ที่เด็ก ๆ พบตลอดการเดินทาง เช่นดังคำกล่าวของผู้ปกครองที่กล่าวว่า “ไม่ต้องว่าเราจะสอนเขาเลย เขาถามตลอด บางทีตอบไม่ทัน เขาก็จะถามว่า แม่มีอะไรอะไร สีอะไร เขาไปไหน ทำอะไร ถามตลอดทาง แต่ก็ดีนะ ถามครั้งเดียวเขาก็จำได้ แล้วก็เป็นการเรียนรู้ของเขา”

เนื่องจากเด็กยังอยู่ในวัยแห่งการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเขา ฉะนั้นไม่ว่าจะอยู่ภายในบ้านหรือนอกบ้าน ผู้ปกครองก็จะให้ความรู้แก่เด็กทุกอย่าง แต่บางครั้งผู้ปกครองไม่ต้องสอน เด็กก็สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ที่เด็กพบเจอทุกวัน ก็จะ让孩子เกิดการเรียนรู้ได้เช่นกัน

ภาพที่ 21 สภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

2. สื่อการเรียนรู้ของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

จากที่กล่าวมาพบว่าการเรียนรู้ของเด็กจะเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวและผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้จัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กเรียนรู้เนื่องจากไม่มีความรู้ในเรื่องของการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา สิ่งที่ผู้ปกครองจะทำได้ และเชื่อว่าจะส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กได้นั้นคือ

- การให้เด็กเล่นดิน เล่นทราย
- เล่นบล็อก
- การเล่นิทานก่อนนอน
- การอ่านหนังสือร่วมกับลูก
- การสอนการบ้าน
- การให้เด็กท่องตัวพยัญชนะกับตัวอักษรก่อนนอนหลับ
- วาดรูป ระบายสี
- ดูรายการโทรทัศน์ที่ลูกชอบ รวมทั้งแผ่นซีดีความรู้ต่าง ๆ
- ให้คำชมเชย เมื่อเด็กทำความดีและความพยายามที่จะเรียนรู้

กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนทำเป็นประจำแต่ในบางครอบครัวก็ไม่ได้ทำเพราะ เวลาไม่เอื้ออำนวย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ปกครองที่กล่าวว่า “ก็มีบ้างนะที่เล่าให้ลูกฟังก่อนนอน แต่ไม่ค่อยมีเวลา ส่วนของเล่นก็โน่นนะ ซื้อหมดทุกอย่าง ไม่ค่อยได้ทำให้ลูกหรอก เห็นเขาบอกว่าอันไหนดี ลูกก็ชอบก็ซื้อ แต่เราก็อ่านนะว่าของเล่นนั้นส่งเสริมพัฒนาการของลูกอย่างไร เช่น พวกบล็อกตัวต่อ นั่นก็จะพัฒนากล้ามเนื้อมือ ส่วนพวกแผ่นซีดีความรู้ต่าง ๆ หรือพยัญชนะต่างก็จะช่วยพัฒนาลูกในเรื่องของสติปัญญาที่มีความรู้บ้างนะ อ่านจากหนังสือบ้าง ดูในอินเทอร์เน็ตบ้าง”

จากการพูดคุยทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ผู้ปกครองท่านนี้มีความรู้ในเรื่องของการเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างดี สิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตได้นั้นคือ ลูก ๆ ของผู้ปกครองท่านนี้จะกล้าพูด กล้าแสดงออก เป็นเด็กอารมณ์ดี จากการสัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้ปกครองหลาย ๆ คน ทำให้เห็นว่าผู้ปกครองบางคนก็ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพัฒนาการเด็กและแนวทางการส่งเสริมพัฒนาเด็กเลย แต่จะอบรมเลี้ยงดูด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ และส่งเสริมพัฒนาการตามสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว เช่น ในการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนั้น ผู้ปกครองไม่มีการเสริมอะไรเป็นพิเศษ เพราะคิดว่าไปโรงเรียน คุณครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แล้ว แต่อย่างไรก็ตามก็มีผู้ปกครองบางคนที่มีความรู้ความเข้าใจที่จะหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อมาส่งเสริมพัฒนาการของลูก ดังคำกล่าวนี้ “การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของลูกหรือพี่ก็จะให้เขาได้วิ่งเล่น ปีนป่าย เล่นน้ำ เล่นทรายที่บ้าน พัฒนาการด้านอารมณ์ก็คือ ร้องรำทำเพลงกับพ่อและแม่ก็เป็นแบบอย่างที่ดีที่จะไม่เครียด ส่วนพัฒนาด้านสังคม ก็จะพาออกไปเดินห้างบ้าง ไปงานมงคลต่าง ๆ บ้าง ตามแต่โอกาสอำนวย เพื่อให้เขารู้จักการวางตัวเมื่อต้องอยู่กับคนเป็นจำนวนมาก ๆ ส่วนการพัฒนาด้านสติปัญญาก็จะทบทวนการบ้านให้หรือเวลาไปไหน เห็นแผ่นซีดี ความรู้ต่าง ๆ คิดว่าจะมีประโยชน์กับลูกได้ก็จะซื้อมาให้ลูกได้ฝึก

ตลอด ก็พอมีความรู้บ้างว่าในช่วงวัยนี้เขาจะเป็นอย่างไร ดูจากหนังสือบ้าง เอกสารแจกของโรงพยาบาลบ้าง ในเล่มสมุดรายนงานประจำตัวเด็ก (เล่มสีชมพู)”

3. การส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรม

เนื่องด้วยชนเผ่าเมี่ยนมีวัฒนธรรมและภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน จึงทำให้เป็นชนเผ่าเมี่ยนสามารถพูดภาษาเมี่ยน และเข้าใจวัฒนธรรมของเมี่ยน ดังนั้นผู้ปกครองเมี่ยนจึงถ่ายทอดให้เด็กตั้งแต่เล็ก ๆ จากการสัมผัสและสังเกตพบว่า ในเรื่องของขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ในช่วงวัยนี้ ผู้ปกครองจะยังไม่ถ่ายทอดให้ แต่ก็จะให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการพาไปในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบวช เด็กก็จะดูเพียงอย่างเดียวยังไม่เข้าใจว่ากำลังทำอะไรเพราะอะไรจึงต้องประกอบพิธีกรรมนี้

ในด้านเรียนรู้ภาษาของชนเผ่าเมี่ยน เด็ก ๆ ก็จะพูดและแสดงความต้องการของตนเองด้วยภาษาไทยกลาง และภาษาพื้นเมืองเป็นหลัก เนื่องจากว่าเด็กเรียนรู้ภาษาไทยกลางจากโทรทัศน์ และไปโรงเรียนก็จะพบเจอเพื่อน ที่เป็นคนพื้นเมืองรวมทั้งคุณครูก็จะใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับเด็ก จึงทำให้เด็กชนเผ่าเมี่ยนพูดภาษาไทยกลางมากกว่าภาษาเมี่ยน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ก็สอนภาษาลูก เราก็พยายามพูดภาษาเมี่ยนกับเขา แต่เขาก็จะตอบเป็นภาษาพื้นเมืองกลับมา เขาฟังรู้เรื่องแต่พูดไม่ได้ แต่ก็คิดว่าพอเขาโตขึ้น เขาก็จะพูดได้”

ตัวอย่างภาษาเมี่ยนที่ผู้ปกครองส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยน

เครือญาติ

อง	ปู่
กู๋	ย่า
มา	แม่
เดีย	พ่อ
ก้อ	พี่ชาย
ต่อ	พี่สาว
เหยี่ยว	น้องชาย
หมั่ว	น้องสาว

สรรพนาม

เยี่ย	ฉัน
เมื่อย	เธอ , คุณ
เยี่ย บัว	พวกเรา
เมื่อย บัว	พวกคุณ

กริยา

หยั้น	กิน
หยั้น หาง	กินข้าว
หยั้น ขั้ว	กินขนม
โสบ	ดื่ม
โสบ หอย	ดื่มนม
โสบ อวม	ดื่มน้ำ
มิ่ง	ไป
มิ่ง หาย	ไปไหน
มิ่ง หจ้าว	ไปเล่น
ถิว	วิ่ง

อวัยวะของร่างกาย

เมหิยน	หน้า
บจิง	ตา
บจอง	จมูก
จยุย	ปาก
หย้า	ฟัน
น่อม	หู
จาง	คอ
เซ่ยจาง	แขน

ปั่ว	มือ
ชิน	ลำตัว
เจ้า	ขา

เครื่องแต่งกายและเครื่องใช้

ลุย	เสื้อ
เหอว	กางเกง
จุ่น	กระโปรง
เฮ้	รองเท้า
มัด	ถุงเท้า
บ๊วจะจ้อง	กระเป๋า
เซอว	หนังสือ
ปัด	ดินสอ

คำนาม

เปี้ยว	บ้าน
โฮะคอง	โรงเรียน
จั้นครู	ครู
โฮะแซง	นักเรียน
เจีย	รถยนต์
เจียไต้	เครื่องบิน
จู้	หมา
ลุ่มมิว	แมว
ตุ้ง	หมู
ใจ	ไก่
อ๊าบ	เป็ด
นาง	งู
เปี้ยว	ปลา

ตัวเลข

เอียค	1
อี	2
ปัว	3
เปีย	4
ปยา	5
จู้	6
เจีย	7
เหียค	8
คั่ว	9
เจียบ	10

เป็นตัวอย่างภาษาเขียนที่ผู้ปกครองสอนเด็ก ๆ ในการสอนผู้ปกครองจะสอนแบบไม่เป็นทางการนั่นคือ เวลาที่ไปเจออะไร หรือเด็กยังไม่เข้าใจพ่อแม่ก็จะบอก เช่น เจอไก่ ก็จะบอกว่า “ ใน เหี่ยว ไจ ” ความหมายคือ นี่เรียกว่าไก่ เป็นต้น ส่วนการเรียนรู้ภาษาเขียนของเด็กจะเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมมากกว่าที่ผู้ปกครองจะสอน เนื่องจากตั้งแต่เกิดและในการดำรงชีวิตในแต่ละวันของเด็กจะเรียนรู้ภาษาจากสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก ดังนั้นเด็ก ๆ ชนเผ่าเมี่ยนจะเข้าใจการสื่อสารกับผู้ปกครองและกับผู้อื่น แต่เด็กจะตอบกลับมาเป็นภาษากลาง หรือภาษาพื้นเมือง เนื่องจากว่าเด็กคุ้นชินภาษาเหล่านี้มากกว่าภาษาเขียน ในขณะที่เด็ก ๆ จะสื่อสารกับเพื่อน ด้วยภาษาไทยกลางร่วมกับภาษาเขียน เช่นเดียวกับ ค่านิยม ศิลธรรม และศาสนา เนื่องจากชุมชนชาวเมี่ยนอยู่ด้วยกันกันพี่น้อง ตามสภาพความเป็นอยู่ของชนบท จึงทำให้ไม่เห็นการแสดงค่านิยมที่ชัดเจนที่ว่าเด็ก ๆ เห็นต้องทำตามหรือผู้ปกครองต้องคล้อยตาม เช่นเดียวกับศีลธรรมทางศาสนา เนื่องจากชนเผ่าเมี่ยนจะนับถือผีบรรพบุรุษ จึงทำให้เด็กไม่ค่อยได้เข้าวัดเพื่อทำบุญ หรือประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญศาสนาแต่เด็กก็จะนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ เด็กจะได้เรียนรู้จากที่โรงเรียนและกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเท่านั้น

ภาพที่ 22 การเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็กชนเผ่าเมี่ยน

ข้อวิจารณ์

การวิจัยเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยน กรณีศึกษา บ้านปางควาย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา คือ ผู้เชี่ยวชาญด้าน ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และการดูแลหลังคลอด ชนเผ่าเมี่ยนจำนวน 7 คน และผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนที่เลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 6 ปี จำนวน 9 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน ผลจากการศึกษาพบประเด็นที่ควรนำมาวิจารณ์คือ

ด้านข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านปางควายให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความเจริญ และทันสมัยมากขึ้น จึงทำให้บ้านปางควายมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมาก เนื่องจากเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามามีบทบาทกับชีวิตประจำวันผลจากการเปลี่ยนแปลงด้านบวก ทำให้ชนเผ่าเมี่ยนบ้านปางควายมีการพัฒนาตนเองให้เท่าเทียมกับชุมชนอื่น ๆ แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนด้านลบก็จะทำให้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชนเผ่าเมี่ยนค่อย ๆ เลือนหายไปจากบ้านปางควายรวมทั้งวิถีชีวิตที่แต่เดิมเคยอยู่กันอย่างเรียบง่ายกำลังจะเปลี่ยนไป ซึ่งดังคำบอกเล่าของผู้เชี่ยวชาญด้านการเปลี่ยนแปลงของชุมชน กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของชนเผ่าเมี่ยนในหมู่บ้านไปในแนวทางที่ทันกับชุมชนอื่นถือเป็นการพัฒนาตนเองของชนเผ่าเมี่ยน แต่นับจากนี้ไปหากชุมชนยังมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมอย่างไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชนเผ่าเมี่ยน จะทำให้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่บรรพบุรุษสืบทอดมาอย่างยาวนานเลือนหายไป

กับกาลเวลาได้ โดยเฉพาะ ด้านภาษาเขียน ในอนาคตเด็กชนเผ่าเขียนที่เกิดมาจะไม่สามารถพูดภาษาเขียนได้อีก อีกทั้งด้านวิถีการดำเนินชีวิตที่เคยอยู่แบบเรียบง่ายตามวิถีชนเผ่าก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ชุมชนจะอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันก็จะน้อยลงวิถีชีวิตแบบทุนนิยมจะมีมากขึ้น ก็จะส่งผลต่อการเลี้ยงดูเด็กที่ผู้ปกครองไม่ม่มีเวลาในอบรมสั่งสอนหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับลูกหลานอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับบทความ เรื่อง ปัญหาวิกฤตของครอบครัวไทยของคลังปัญญาไทย (2550) ที่ได้กล่าวถึงวิกฤติของครอบครัวที่น่าสนใจว่า จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความซับซ้อนและเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่ สังคมไทยซึ่งแต่เดิมเป็นสังคมชนบท มีความเอื้ออาทรต่อกันมีแนวโน้มเป็นสังคมเมืองมากขึ้น โครงสร้างและรูปแบบของครอบครัวซึ่งเคยเป็นครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเริ่มเล็กลง ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม สถาบันครอบครัวซึ่งเคยเป็นทุนทางสังคม มีระบบเครือญาติที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิด มีความเกื้อกูล เอื้ออาทร และการอบรมขัดเกลาบุตรหลาน การปลูกฝังวัฒนธรรมและค่านิยมประเพณี กลับอ่อนแอลง ซึ่งมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกครอบครัวทั้งทางลบและทางบวก อันเนื่องมาจากปัญหาวิกฤติที่ครอบครัวเผชิญอยู่ ดังนี้ รวมทั้งภาวะความอยู่ดีมีสุขของประชาชนด้านชีวิตครอบครัวมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะดัชนีด้านสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวมีค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 80.85 ในปี 2539 ลดลงเป็น 70.77 ในปี 2545 แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกันและความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวเริ่มเสื่อมสลาย ความผูกพันและความเกื้อกูลกันในครอบครัวเริ่มห่างเหิน อันเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับให้สมาชิกในครอบครัวต่างต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความผูกพันกันน้อยลง ความห่วงใยอาหาร ความเสียสละ ความอดทนและพึ่งพาต่อกันลดน้อยลง ขาดความเข้าใจระหว่างคู่สมรส พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง หรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงทั้งในครอบครัวและในสังคมด้วยเช่นกัน

ด้านวิถีการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก

ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเขียน จากการศึกษาพบว่าผู้เชี่ยวชาญ สามารถบอกเล่าเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมที่ชนเผ่าเขียนปฏิบัติกันมาช้านานอย่างละเอียดทำให้ได้รู้ถึงคุณค่าของความเชื่อและพิธีกรรมที่ชนเผ่าเขียนปฏิบัติกัน ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมที่ชนเผ่าเขียนปฏิบัติสืบทอดกันมานั้น เชื่อว่าเมื่อได้ปฏิบัติตามความเชื่อหรือประกอบพิธีกรรมอย่างครบถ้วนแล้วจะทำให้ทั้งแม่และลูกมีความปลอดภัย ลูกเลี้ยงง่าย ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย

ซึ่งสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ความเชื่อของผู้เลี้ยงดูหลักของคนไทย 4 ภาค เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเด็กขวบปีแรก พื้นที่ศึกษาโครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย ของอำภพร พัววิไล และคณะ (2546) พบว่าใน 4 พื้นที่ศึกษามีความเชื่อรวมถึงข้อห้าม ข้อปฏิบัติ และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพและการดูแลสุขภาพ ทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอิทธิพลต่อการดูแลสุขภาพเด็กแรกเกิด ถึง 3 เดือน ซึ่งสอดคล้องไปกับอิทธิพลชุดความรู้สมัยใหม่ ถึงแม้ว่าคนรุ่นใหม่นี้จะได้รับการถ่ายทอดไปแล้วก็ตาม แต่พบว่าไม่สามารถสอดแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแท้จริง หากต้องการแก้ไขปัญาสุขภาพด้วยวิธีการสมัยแล้วก็ควรไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่อนามัย แต่ถ้าจะใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ สามารถทำได้เองโดยยึดตามคำแนะนำของผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสในครอบครัวหรือผู้รู้ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของผู้วิจัย พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยน แต่ที่สามารถปฏิบัติตามความเชื่อและประกอบพิธีกรรมได้นั้นเพราะว่ายังมีผู้อาวุโสเป็นผู้เป็นผู้ถ่ายทอดให้ปฏิบัติตามเท่านั้น แต่หากไม่มีผู้ถ่ายทอดให้แล้ว สิ่งดั้งเดิมเหล่านี้คงจะไม่หลงเหลือในชุมชนของชนเผ่าเมี่ยนเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาหรือเรียนรู้อีกต่อไป ดังคำบอกเล่าของผู้เชี่ยวชาญชนเผ่าเมี่ยนที่คาดหวังอยากเห็น ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ และพิธีกรรม อยู่คู่กับชุมชนว่า อยากให้เด็กรุ่นใหม่เรียนรู้และศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรม เหล่านี้ไว้เพื่อเป็นการสืบทอดให้สิ่งดั้งเดิมเหล่านี้ยังคงอยู่กับชุมชนชนเผ่าเมี่ยนตลอดไป แต่ ณ ปัจจุบันนี้ยังไม่ค่อยเห็นเด็ก หรือคนรุ่นใหม่สนใจที่จะศึกษาหรือเรียนรู้ ประเพณี วัฒนธรรมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรม เพราะเด็กรุ่นใหม่ที่เกิดมาล้วนแต่เรียนรู้กับเทคโนโลยีใหม่ๆ เท่านั้น เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงว่าความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ จะสูญหายไปจากชุมชน

ด้านการดูแลสุขภาพลคอดของชนเผ่าเมี่ยนพบว่า เมื่อหญิงสาวชนเผ่าเมี่ยนคลอดบุตรจะรับประทานอาหารได้เพียงบางอย่างที่ไม่แสดงเท่านั้น นั่นคือ ไก่ ไข่ เนื้อไก่ หมี่เหลือง วุ้นเส้นจะไม่ใส่เครื่องปรุงกลิ่นใด ๆ นอกจากเกลือ น้ำตาล พริกไทย เท่านั้น และยาสมุนไพรที่ชาวหญิงสาวชนเผ่าเมี่ยนต้องรับประทานนั้นก็คือ ตั้วงาม ซึ่งมีส่วนผสมของ เนื้อไก่ ข้าวหมาก น้ำตาล พริกไทย และยาสมุนไพรเมี่ยนชนิดต่าง ๆ และต้องเจ้า คือการต้มไข่กับน้ำอ้อย ซึ่งชนเผ่าเมี่ยนเชื่อว่าอาหารเหล่านี้จะช่วยให้คุณแม่นั้นนมมากขึ้นอีกทั้งยังทำให้ร่างกายปรับสภาพและฟื้นตัวได้เร็วมากยิ่งขึ้นซึ่งอาหารเหล่านี้ตามข้อมูลโภชนาอาหาร เนื้อไก่ ไข่ อาหารเหล่านี้เมื่อร่างกายย่อยแล้วจะให้สารอาหารประเภทโปรตีน ซึ่งให้ประโยชน์ต่อร่างกายในด้านการเจริญเติบโตของร่างกาย ช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ ช่วยสร้างเซลล์และเนื้อเยื่อต่างๆ ของร่างกาย อีกทั้งยังให้พลังงาน

และช่วยควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกาย ซึ่งเหมาะกับหญิงหลังคลอดที่สูญเสียพลังงานเป็นจำนวนมากในการคลอด รวมทั้งผลจากการทำคลอด ที่จะช่วยเพิ่มพลังงานให้คุณแม่แข็งแรงมากขึ้นและผลจากการคลอดเข้าสู่ปกติมากยิ่งขึ้น สำหรับหมีเหลือง วุ้นเส้น น้ำตาล อยู่ในหมู่วิธีการบำบัด โยคะโยคะ ที่มีประโยชน์ในการเพิ่มพลังงานให้ร่างกายแข็งแรง (ทัศนียา โตะนิ, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับ มาลินี จำเริญ (2537) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อและพฤติกรรมของมารดาหลังคลอด จากการศึกษาพบว่า การงดอาหารแสลงหลังคลอดบุตรของหญิงหลังคลอด ในเขตอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีความเชื่อว่าถ้ารับประทานอาหารแสลงแล้วจะเกิดอาการผิวดำแดง เลือดคั่งขึ้น น้ำคาวปลาไม่ไหล นานมหยุดไหล มีไข้และเกิดอาการชักได้ อาหารที่เชื่อว่าแสลง เช่น หน่อไม้ อาหารหมักดอง อาหารทะเล ปลาไหล ปลาตุ๋น โดยเฉพาะปลาที่ไม่เกล็ด ถ้ารับประทานแล้วจะทำให้คัน ทำให้หกล้ม มดลูกหลุดได้ง่าย สำหรับผลไม้บางอย่าง เช่น ขนุน ลำไย รับประทาน เพราะจะทำให้ร้อนและเกิดอาการผิวดำแดงได้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่ารับประทานข้าวเหนียวและน้ำตาลแล้วจะทำให้แผลในช่องคลอดขึ้น แผลไม่ติด ทำให้แผลหายช้า ซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อของชนเผ่ามลายูที่ต้องรับประทาน ต้องเจ้า ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลหรือน้ำอ้อย เพราะจะทำให้เพิ่มน้ำนมของมารดาได้ เช่นเดียวกับที่ สุภาวดี เหลืองขวัญ (2536) ที่ศึกษาการอยู่ไฟและปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูด้วยน้ำนมแม่ ที่กล่าวว่าห้ามหญิงหลังคลอดดื่มน้ำที่ยังไม่ได้ต้ม หรืออาหารสุก ๆ ดิบ ๆ เพราะเชื่อว่าเมื่อรับประทานอาหารเช่นนี้แล้วจะทำให้ น้ำนมไม่สุก ลูกคุณนมเข้าไปแล้วจะทำท้องเสีย และหญิงที่หลังคลอดจะต้องรับประทานแกงเลียง จะทำให้มีน้ำนมมากและขับถ่ายได้ดี เพราะในแกงเลียงจะมีส่วนผสมของผักชนิดต่าง ๆ ที่ให้วิตามินและเส้นใย เหมาะสมสำหรับการขับถ่ายและมีฤทธิ์ให้โปรตีน แต่ในขณะเดียวกันก็จะห้ามหญิงหลังคลอดรับประทานผักที่มีเถาวัลย์เลื้อย เช่น ตำลึง ผักทอง เพราะจะทำให้มดลูกหลุดและหญิงหลังคลอดบุตรต้องรับประทานข้าวกับเกลืออย่างน้อย 7 วัน ห้ามรับประทานอาหารอื่นเพราะจะทำให้แผลหายช้า ความเชื่อในการดูแลหญิงหลังคลอดเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของแต่ละชุมชน ซึ่งมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ของเด็กชนเผ่ามลายู

การดูแลด้านร่างกายและสุขภาพอนามัยของเด็ก ด้านวิถีการดำเนินชีวิตในเรื่องของการดื่มนมแม่ พบว่าผู้ปกครองจะให้ความสำคัญกับน้ำนมแม่เป็นอย่างมากด้วยการให้ลูกได้ดื่มนมเป็นเวลานาน 6 -12 เดือน ดังนั้นผู้ปกครองจะรับประทานอาหารที่เพิ่มน้ำนม อาทิเช่น ตู๋กาม ต้องเจ้า เพราะเชื่อว่าน้ำนมแม่จะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันโรคให้กับลูกและให้ลูกมีสุขภาพแข็งแรง อีกทั้งยังเป็น

การประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงลูก ซึ่งสอดคล้องกับการ วรรณวิมล วิเชียรฉาย (2549) ที่ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนหลังคลอดของหญิง ตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลพระปกเกล้า พบว่า หญิงตั้งครรภ์มีความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่ 5 อันดับแรกว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างลูก และพ่อแม่ ร้อยละ 99.0 ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของสมองและสติปัญญาของลูก ร้อยละ 97.0 ทำให้ ลูกได้รับสารอาหารครบถ้วน และถ้ามีน้ำนมไม่เพียงพอสามารถส่งเสริมให้มีน้ำนมเพียงพอได้ ร้อยละ 96.0 และสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนได้แม้ไม่มีใครเห็นด้วย ร้อยละ 79.0 และหญิงตั้งครรภ์มีความตั้งใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน เพราะ จะช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างแม่และลูก เป็นผลดีต่อสุขภาพของลูกและช่วยลดค่าใช้จ่าย และสอดคล้องกับ จินตนา พัฒนพงษ์ศรี (2547) ศึกษาอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และปัจจัยที่มีผล ต่อการเลี้ยงลูกนมแม่อย่างเดียวนาน้อย 4 เดือน พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 4 เดือน พ.ศ. 2545 พบอัตราร้อยละ 13.8 ซึ่งมีอัตราสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2542 ร้อยละ 10.88 มารดามี ความพึงพอใจที่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับมากร้อยละ 83.4 มารดาคิดว่าระยะเวลาที่จะเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ควรอยู่ในช่วง 9-12 เดือน ร้อยละ 43.4 สามีมีความเห็นด้วยและสนับสนุนให้ภรรยาเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่ร้อยละ 93.9 สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดา นั้นคือ อาชีพ ของมารดาทั้งก่อนคลอดและหลังคลอดบุตร ภาวะผิดปกติหรืออาการแทรกซ้อนของเด็ก ระยะเวลา ที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดา ความพึงพอใจของมารดาที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการ ได้รับการสนับสนุนจากสามี

การดูแลด้านร่างกายและสุขภาพอนามัยของเด็ก ในเรื่องของการเจ็บป่วยของเด็กพบว่า เมื่อเด็กเจ็บป่วยจะดูแลเบื้องต้นจากคนในครอบครัว ซึ่งบางครอบครัวก็จะดูแลแบบพื้นบ้านตาม ความเชื่อดั้งเดิมและบางครอบครัวก็จะดูแลแบบสมัยใหม่ด้วยการพบแพทย์และซื้อยาทานเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย (2549) ศึกษาการใช้แรงงานเด็ก ภาคประมงต่อเนื่องภาคประมงเกษตรกรรมและคนรับใช้ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าในด้านปัญหา สุขภาพของเด็กส่วนใหญ่ไม่ค่อยเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บสาหัส แต่จะเจ็บป่วยเล็กน้อย เมื่อมี ปัญหาจะอยู่เฉย รongลงมากคือ รักษาตนเอง และปรึกษาครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ สมพงษ์ สระแก้ว (2545) ศึกษาแนวทางการรักษาสุขภาพในกลุ่มแรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แบบ แผนการใช้บริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มักจะใช้บริการจากร้านขายยา หรือซื้อยา รับประทานเองตามร้านยาหรือร้านคลินิก เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย แต่เมื่อมีอาการหนักจึงจะไป รักษาที่โรงพยาบาลและการดูแลสุขภาพด้วยตนเองนอกจากจะหาซื้อยากินเองแล้วการไปดูแล

สุขภาพกับหมอพื้นบ้านพม่าที่มีความรู้เรื่องยาแผนโบราณ ยาแผนปัจจุบันที่เป็นที่ไว้วางใจของคนในหมู่บ้าน ก็เป็นอีกทางเลี้ยวหนึ่งของแรงงานที่จะดูแลรักษาสุขภาพของเด็ก

ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กของชนเผ่าเมี่ยน พบว่า ผู้ปกครองเมี่ยนจะมีการส่งเสริมตามสภาพของครอบครัว เช่น สื่อโปสเตอร์พยัญชนะ ตัวอักษร และการฝึกให้ลูกอ่านหนังสือเด็กบ้าง ส่วนใหญ่แล้วเด็กจะใช้เวลากับการดูโทรทัศน์ และร่วมกิจกรรมกับผู้ปกครอง หลังกลับมาจากโรงเรียนหรือช่วงเย็นหลังรับประทานอาหารเย็นและผู้ปกครองจะมีการเล่านิทานที่เป็นหนังสือนิทานทั่วไปเพื่อให้ความบันเทิงและส่งเสริมทักษะทางภาษาให้กับลูกบ้าง แต่ยัง ไม่พบผู้ปกครองเมี่ยนเล่านิทานที่เป็นของชนเผ่า ซึ่งแท้จริงแล้วการเล่านิทานไม่ว่าจะเป็นนิทานประเภทไหนประโยชน์ที่ได้จากการที่ผู้ปกครองเล่านิทานให้ลูกฟังหรือให้ลูกเล่าให้ฟัง นั่นคือ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก การส่งเสริมสายใยรักระหว่างครอบครัว การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาสมองให้เกิดการคิดและเรียนรู้รวมทั้งการฝึกสมาธิให้กับเด็ก (ธันวา จิตต์สงวน และคณะ, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับ ปัทมาวดี เล่ห์มงคล (2551) กล่าวว่า เด็กเล็กที่ได้รับการฝึกให้ดูรูปภาพ อ่านหนังสือหรือได้รับฟังการเล่านิทานมักจะเป็นเด็ก ช่างพูด มีความมั่นใจในการพูดและสามารถตอบคำถามในปัญหาต่าง ๆ ได้ และมีความพร้อมที่จะอ่านหนังสือด้วยตนเองและผลพลอยได้จากที่พ่อแม่อ่านหนังสือให้เด็กฟังคือ ขณะที่อ่านเด็กจะอยู่ในอ้อมกอดของพ่อแม่ ย่อมทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เมื่อเด็กอบอุ่นใจเด็กก็จะรู้สึกปลอดภัย ไว้วางใจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้าง ความรู้สึกเช่นนี้จะพินิจเป็นฐานสำคัญสำหรับพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของเด็กต่อไป รวมทั้งการอ่านนี้ยังช่วยส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน รักที่จะเรียนรู้รู้นอกจากนี้บทบาทของตัวละครเป็นบทบาทสมมุติ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมมีความรู้สึกเข้าใจผู้อื่นและรู้จักแบ่งปันเช่นเดียวกับ เสาวลักษณ์ สมวงษ์ (2545) ที่ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเล่านิทานสองภาษาที่มีผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาไทยของเด็กวัยอนุบาลที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง พบว่า กิจกรรมการเล่านิทานสองภาษาช่วยพัฒนาให้เด็กปฐมวัยสามารถใช้ภาษาไทยได้ดีกว่าการเล่านิทานโดยใช้ภาษาเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาภรณ์ มาละโรจน์ (2544) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดรวบยอดทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่เรียนกับครูที่ใช้ภาษาต่างกัน พบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนกับครูที่ใช้ภาษาไทยกลางควบคู่กับภาษาถิ่นในการสอนได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนกับครูที่ใช้ภาษาไทยกลางอย่างเดียวในการสอน

การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาด้านการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม พบว่าเด็กชนเผ่าเมี่ยนสามารถเรียนรู้ภาษาที่สอง คือภาษาไทยกลางและภาษาพื้นเมืองได้จากสื่อต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็กได้อย่างรวดเร็ว ซึ่ง ชลาธิป สมาหิโต (อ้างใน Lessow-Hurley, 2000) กล่าวไว้ในหนังสือการพัฒนาภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยถึง ปัจจัยที่มีผลต่อระบบการเรียนรู้สองภาษาของเด็ก พบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาที่สอง คือ อายุ คนที่สามารถเรียนรู้ภาษาที่สองได้ดีในช่วงวิกฤต คือ อายุระหว่าง 2 ปี ถึงก่อนวัยรุ่น ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาเกิดจากการทำงานอย่างเป็นระบบของสมองซีกซ้ายและซีกขวา โดยที่สมองแต่ละข้างมีการพัฒนาและมีหน้าที่พิเศษของตัวเอง เด็กที่เรียนภาษาแรกและภาษาที่สองตั้งแต่อายุน้อยใช้สมองส่วนเดียวกันในการเรียนรู้ แต่เมื่อมีอายุมากขึ้น ส่วนของสมองที่ใช้เรียนรู้ภาษาจะแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ (Lessow-Hurley, 2000 cited in Larsen-Freeman and Long, 1991) กล่าวว่าเด็กที่เรียนรู้ภาษาก่อนถึงช่วงวัยรุ่นสามารถเรียนรู้ภาษาที่สองในการออกเสียงหรือเปล่งเสียงได้เหมือนเจ้าของภาษา ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ภาษาที่สองของผู้ใหญ่ที่มักจะพูดภาษาที่สองแบบมีสำเนียงภาษาแม่แฝงอยู่ และอายุมีผลต่อการรับรู้ภาษา คือยิ่งเด็กการเรียนรู้ภาษาที่สองได้ตั้งแต่อายุน้อยเท่าใด จะยิ่งทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาที่สองและมีสำเนียงเหมือนเจ้าของภาษาอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุบล เวียงสมุทร (2537) ที่ได้ศึกษาความพร้อมทางภาษาของเด็กปฐมวัยโดยใช้การเล่าเรื่องประกอบหุ่นมือโดยใช้ภาษาไทยกลางควบคู่กับภาษาถิ่นในจังหวัดภาคอีสาน ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่เรียนรู้สองภาษาจะมีความพร้อมทางภาษาสูงกว่ากลุ่มเด็กที่ใช้ภาษาไทยกลางเพียงภาษาเดียวและจากการศึกษาผลการสอนของครูปฐมวัยแบบสองภาษา ใช้ภาษาท้องถิ่นควบคู่กับภาษาไทยกลาง หรือการใช้ภาษาบ้านกับภาษากลาง พบว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่ใช้สองภาษาในการสอนผลการเรียนของเด็กดีกว่ากลุ่มที่ครูใช้ภาษากลางภาษาเดียว จากการศึกษาดังกล่าวจึงทำให้ทราบว่าเด็กชนเผ่าเมี่ยนสามารถเรียนรู้ภาษาที่สองได้อย่างรวดเร็วนั้นเนื่องมาจากความพร้อมของวัยที่อยู่ในช่วงวัยที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ภาษาที่สอง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน กรณีศึกษาบ้านปางควาย เป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจถึงวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยนในหมู่บ้านปางควาย ใช้การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยเทคนิคการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการประเพณีกรรมและวัฒนธรรม 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านข้อมูลทั่วไป 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลหลังคลอด 3 ท่าน ผู้ปกครองที่ดูแลเด็กอายุแรกเกิด-3 ขวบ จำนวน 5 ท่าน และผู้ปกครองที่ดูแลเด็กอายุ 3-6 ขวบ 4 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลและเพิ่มเติมข้อมูลที่อาจขาดหายหรือไม่สมบูรณ์ กรอบแนวคิดในการศึกษา วิธีการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก ในประเด็น วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การดูแลหลังคลอดบุตร บทบาทหน้าที่และรูปแบบในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยน การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูลดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลในแต่ละวันที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม หรือสังเกตจากพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยพบเห็นในการดำเนินชีวิตของผู้ปกครอง ผู้วิจัยจะจดบันทึกประจำวันต่อเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ที่พบนามำจ้าน และจัดหมวดหมู่ประเภทของข้อมูล และสรุปแบบตีความโดยยึดหลักการตรวจสอบแบบสามเส้าจากผลการศึกษาได้เนื้อหาที่วิเคราะห์เพื่อตอบคำถามและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น พอสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

เนื่องจากบ้านปางควายเป็นหมู่บ้านชนเผ่าเมี่ยนที่ก่อตั้งมานานอีกทั้งยังมีการพัฒนาตนเองไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคสมัย ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา การดำเนินชีวิต ด้านวัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย ภาษา รวมทั้งหมู่บ้านปางควายยังมีเส้นทางสู่สถานที่ท่องเที่ยวอย่างขาง จึงส่งผลให้ชนเผ่าเมี่ยนในหมู่บ้านปางควายมีความเจริญและทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง

ของโลกในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กในอดีตที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ชนเผ่าเมียนจะเลี้ยงดูเด็กตามสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวที่มุ่งเน้นให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นที่จะสามารถช่วยเหลือครอบครัวในด้านการประกอบอาชีพโดยที่มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนมีน้อย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ครอบครัวชนเผ่าเมียนไม่มีการวางแผนครอบครัว จำนวนบุตรจึงมาก แต่การอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมียนนั้นยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่สืบทอดกันมาได้อย่างเหนียวแน่น ยังไม่มีความรู้หรือวิทยาการใหม่ ๆ เข้ามามีบทบาทในชีวิตของชนเผ่าเมียน เด็กชนเผ่าเมียนในอดีตจึงสามารถพูดภาษาเมียนและเข้าใจวัฒนธรรมอันดีงามของชนเผ่าเมียนเป็นอย่างดี ซึ่งต่างจากในปัจจุบันชุมชนเมียนบ้านปางควายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการเลื่อนหายของวัฒนธรรมอันดีงาม นั่นคือ ภาษาเมียนและการแต่งกาย ซึ่งในปัจจุบันนี้ชนเผ่าเมียนจะไม่แต่งกายด้วยชุดชนเผ่าเมียนในชีวิตประจำวันแต่จะมีการแต่งกายบ้างเมื่อมีพิธีกรรม รวมทั้งการสื่อสารภาษาเมียนในปัจจุบันจะใช้สื่อสารกันเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ส่วนคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่แล้วจะสื่อสารด้วยภาษาไทยกลางและภาษาพื้นเมืองร่วมกับการสื่อสารด้วยภาษาเมียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมียนที่เด็กปฐมวัยชนเผ่าเมียนสามารถพูดภาษาเมียนได้น้อยกว่าการสื่อสารด้วยภาษาไทยกลางและภาษาพื้นเมืองรวมทั้งการแต่งกายที่เด็กปฐมวัยไม่ค่อยมีโอกาสได้สวมใส่ชุดชนเผ่าเมียนเลยและเด็กปฐมวัยบางคนยังไม่มีชุดชนเผ่าเมียนด้วย

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันนับว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงนี้ก็มาพร้อมกับการเลื่อนหายของวัฒนธรรม ประเพณี ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสืบทอดมาอย่างยาวนาน

2. ด้านวิถีการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของชนเผ่าเมียนจะผูกพันวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองและมีการสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาอันยาวนานบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานะของสังคมและการดำรงชีวิตในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าเมียนจะดำเนินชีวิตภายใต้กรอบวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด สมาชิกในสังคมมีข้อที่พึงปฏิบัติและข้อห้ามในการกระทำอยู่มาก การละเมิดจารีตประเพณี จะเป็นการนำมาซึ่งความอัปมงคลและถือเป็นการกระทำผิดต่อเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ แม้กาลเวลาและยุคสมัยจะเปลี่ยนไปมากเท่าใด ชนเผ่าเมียนเป็นชนเผ่าที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ มีเพียงแต่รูปแบบการจัดที่เปลี่ยนไปเท่านั้นซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของ

เด็กชนเผ่าเมี่ยนตั้งแต่แรกเกิด จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ และการศึกษาข้อมูล ทำให้ทราบว่าในแต่ละปีชนเผ่าเมี่ยนบ้านปางควาย ประเพณี พิธีกรรมและกิจกรรมต่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ดังนี้

ระบบครอบครัว

ด้านการไปมาหาสู่กันของหนุ่มสาว ชนเผ่าเมี่ยนไม่มีการห้ามในการไปมาหาสู่กันของหนุ่มสาว เมื่อถึงวัยเจริญพันธุ์หนุ่มสาวจะเลือกคู่เองตามความชอบและความสนใจของตนเอง แต่ก็มีเป็นบางคู่ที่พ่อแม่ห้ามอันเนื่องมาจากเหตุผลต่าง ๆ นานา เช่น ฝ่ายชาย หรือฝ่ายสาวมีฐานะยากจน หรือ จี้เกียจในการทำมาหากิน เพราะการที่ชาวเมี่ยนครอบครัวไหน ได้สะใภ้ หรือว่าเขย ยืนยัน ถือว่าเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลที่จะมีผู้คนยินยอม การไปมาหาสู่ของหนุ่มสาวทั้งในอดีตและปัจจุบันนี้ มีความแตกต่างกัน ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ในอดีตชาวเมี่ยนจะไปมาหาสู่กันของหนุ่มสาวนั้นจะเริ่มมีเมื่ออายุประมาณ 15 ปี ขึ้นไป จะใช้วิธีการลงแขกและไปคุยกันในช่วงเย็น จะอยู่ในความดูแลของผู้ใหญ่ ส่วนในปัจจุบันมีการติดต่อที่ทันสมัยมากขึ้นผ่านการติดต่อกันทางโทรศัพท์ จดหมาย และการพูดคุยกัน เนื่องจากหนุ่มสาวในปัจจุบันมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้นจึงทำให้อายุที่เหมาะสมกับการเลือกคู่ครองก็จะเยอะมากขึ้นเช่นกัน มีผลทำให้หนุ่มสาวรุ่นใหม่มีความรู้ความเข้าใจการในอบรมเลี้ยงดูเด็กมากด้วยเช่นกัน

ด้านพิธีหมั้นเมื่อหนุ่มสาวตกลงปลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันแล้วจะมีขั้นตอนการสู่ขอ โดยให้ญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ดำเนินการสู่ขอตามความขั้นตอน ดังนี้ การขอวัน เดือน ปี เกิด (โ้ ไ้ นั้น แหง) พ่อแม่ฝ่ายชายจะเป็นผู้ที่ไปพูดคุยเพื่อขอวันเดือน ปี เกิดของฝ่ายหญิง เพื่อมาให้ผู้เชี่ยวชาญ เรื่องการผูกดวงถึงความสมพงษ์กัน จากนั้นจึง (เฉี้ย ดิ่ง) เมื่อผูกดวงสมพงษ์กันแล้ว พ่อแม่ฝ่ายชาย ก็จะนำกำไลเงินของเมี่ยน 1 คู่ ไปวางจองหรือหมั้นไว้ก่อน และจะเข้าสู่พิธีการสู่ขออย่างเป็นทางการ โดยจะมีการประกอบพิธีกรรมของชนเผ่าเมี่ยนและมีการเรียนเชิญญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายมาเป็นสักขีพยาน ส่วนสินสอดในการสู่ขอจะขึ้นอยู่กับฐานะทางครอบครัวของฝ่ายและการร้องขอจากฝ่ายหญิง จะเป็นวันที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำความรู้จักกับญาติของแต่ละฝ่ายมากขึ้น

ด้านพิธีแต่งงานจะเกิดขึ้นหลังพิธีหมั้นและหลังจากที่ทั้งสองฝ่ายเตรียมตัวพร้อมแล้ว อาจจะเป็นเดือน เป็นปี ขึ้นอยู่กับการเตรียมตัวและฤกษ์ยามยามดีที่เหมาะสม ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก็จะมีการเตรียมตัวเพื่อเตรียมสำหรับการแต่งงานพิธีแต่งงานของชาวเมี่ยนทั้งในอดีตและ

ปัจจุบันไม่แตกต่างกันมากนัก มีเพียงแต่รูปแบบการจัดงานเท่านั้นที่เป็นไปตามยุคสมัย สำหรับ ขั้นตอนและพิธีกรรมนั้นยังคงไว้เช่นเดิม การแต่งงานของชาวเมียนมี 2 แบบ คือ พิธีแต่งงานใหญ่ (โด้ม ชิ่ง จา) พิธีนี้เป็นพิธีใหญ่ซึ่งจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงคนที่จัดพิธีใหญ่นี้ส่วนมากจะมีฐานะดี จะใช้เวลาในการทำพิธี 3 วัน 3 คืน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเตรียมการกันเป็นปี เช่นเตรียมเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ ไว้ให้พอกับการเลี้ยงแขก และ พิธีแต่งงานเล็ก (ชิง จ่า ตอน) พิธีต่าง ๆ จะเป็นการกินเลี้ยง ฉลอง อย่างเดียว ไม่มีพิธีกรรมอะไรมาก จะใช้เวลาการทำพิธีวันเดียว โดยเฉพาะเจ้าสาวไม่ต้องสวมที่คลุม หัวที่มีน้ำหนักรวม และพิธีเล็กนี้ไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก

ด้านการวางแผนครอบครัว การวางแผนครอบครัวของชนเผ่าเมียนนั้นยังไม่ชัดเจนมากนัก ทั้งในอดีตและปัจจุบันจะมีการวางแผนครอบครัวที่ต่างกันเป็นอย่างมาก ในอดีตนั้นไม่มีการวางแผน ครอบครัว เนื่องจากว่าชนเผ่าเมียนจะใช้ชีวิตอยู่บนดอยที่ห่างไกลความเจริญและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เนื่องจากในยุคสมัยนั้นก็จะไม่มีการคุมกำเนิด แต่ในปัจจุบันนี้ชาวเมียนมีการวางแผน ครอบครัวมากขึ้น เริ่มตั้งแต่การแต่งงาน ก็คือจะแต่งงานมีครอบครัวเมื่อพร้อม หรือเมื่อสำเร็จ การศึกษาและมืงานเป็นหลักแหล่ง หลังจากแต่งงานแล้วบางครอบครัวก็จะมีบุตรเลย ส่วนบางคน ครอบครัวยังจะรอสัก 1-2 ปี แล้วค่อยมีบุตร จำนวนบุตรที่ต้องการขึ้นอยู่กับความพร้อมและฐานะของ ครอบครัว

วิธีการเลือกคู่ครอง พิธีหมั้น พิธีแต่งงานตลอดจนการวางแผนครอบครัว มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการอุปการะเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมียน นั่นคือ สิ่งเหล่านี้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะสามารถ ทำนายได้ว่าเด็กที่กำเนิดมาในแต่ละครอบครัวที่มีวิธีการเลือกคู่ครอง พิธีหมั้น พิธีแต่งงานตลอดจน การวางแผนครอบครัว ที่แตกต่างกันนั้นย่อมทำให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กของแต่ละครอบครัวแตกต่างกัน ด้วย เช่น ครอบครัวที่พ่อแม่มีวิธีการเลือกคู่ครองที่เหมาะสมกัน ด้วยฐานะ ความรู้ ก็ส่งผลถึงพิธี หมั้น พิธีแต่งงานที่สมเกียรติ ตลอดจนจะมีการวางแผนครอบครัวอย่างเป็นระบบ รวมถึงวางแผน ในการอุปการะเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจะเลี้ยงดูอย่างไร เป็นไปในแนวทางไหน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดของลูก

ระบบความเชื่อและพิธีกรรม

ทั้งในอดีตและปัจจุบันชนเผ่าเมียนจะมีระบบความเชื่อและพิธีกรรมตั้งแต่ตั้งครรภ์ จนกระทั่งคลอดลูก ทุกสิ่งทุกอย่างจะเกี่ยวกับความเชื่อดั้งแต่ความเชื่อเรื่องการเกิดของเด็กที่มากับ กับพ่อแม่เก่าหรือว่าพ่อแม่ใหม่นั้นมีความเชื่อที่หลากหลายชาวเมียนเชื่อว่าบรรพบุรุษหรือวงศ์

ตระกูลที่ล่วงลับไปนานแล้วกลับมาเกิดใหม่ แนวคิดอีกอย่างหนึ่ง คือ ผู้ที่มีบุญวาสนาดีต่อกันในชาติก่อน ๆ หรือเกิดมาใช้เวรใช้กรรมเก่าที่ทำมาในอดีตชาติ และชาวเมียนก็ยังมีเชื่อในเรื่องล้างสังฆ์ก่อนการตั้งครรภ์ ความเชื่อในเรื่องของการมีบุตรยากและพิธีการขอลูกซึ่งชาวเมียนในอดีตจะประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อขอให้ลูกมาเกิด แต่ในปัจจุบันผู้ปกครองรุ่นใหม่ก็จะปรึกษาแพทย์ในเรื่องของการมีบุตรยากในขณะที่เดียวกันก็มีความเชื่อในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมเช่นเดียวกับผู้เฒ่าผู้แก่ในอดีต

นอกจากความเชื่อของการมีตั้งครรภ์และการมาเกิดของเด็ก เมื่อตั้งครรภ์แล้วชาวเมียนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับตำแหน่งของขั้วและการปฏิบัติตัวระหว่างการตั้งครรภ์ที่เหมาะสม จากความเชื่อของเมียนเชื่อว่าระหว่างที่เด็กอยู่ในครรภ์ของแม่นั้น ขั้วหรือว่าวิญญูณของเด็กนั้นจะเปลี่ยนตำแหน่งที่อยู่ไปเรื่อย ๆ ตามแต่ละเดือน ดังนั้นผู้หญิงชาวเมียนหากรู้ว่าตนเองเริ่มตั้งครรภ์จะต้องยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อของชาวเมียนอย่างเคร่งครัด ทั้งตนเองและคนในครอบครัวต้องช่วยกันปฏิบัติตาม มิฉะนั้นเชื่อว่าอาจจะมีผลกระทบต่อเด็กที่อยู่ในครรภ์ได้ ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีความเชื่อที่ต่างกันและการปฏิบัติตัวของหญิงสาวที่ตั้งครรภ์ก็แตกต่างกันในแต่ละเดือน ความเชื่อที่ต้องปฏิบัติตามนี้ชาวเมียนเรียกว่า “การเก้” หรือ การถือกรรม เป็นความเชื่อของเมียนอย่างหนึ่งว่า จะต้องงดเว้นสิ่งต่าง ๆ ตามความเชื่อของเมียน ซึ่งการเก้นี้จะต้องร่วมกันปฏิบัติระหว่างตัวของแม่เองกับบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัวก็ต้องเห็นความสำคัญของการเก้ และปฏิบัติตามความเชื่อของตนเองอย่างเคร่งครัด สำหรับหญิงมีครรภ์การเก้มีความสำคัญมาก เพื่อความปลอดภัยของแม่และเด็กที่อยู่ในครรภ์ หากไม่เชื่อไม่ปฏิบัติตาม มีความเชื่อกันว่า แม่เด็กจะคลอดยาก แม่หรือลูกอาจจะเสียชีวิตหรือทั้งแม่ทั้งลูก หรือถ้าหากว่าคลอดออกมาปลอดภัยทั้งแม่และลูกแต่ว่าจะไม่ครบ 32 ประการ คือ หูหนวก หรือตาบอด แขน ขา พิการ เป็นต้น ดังนั้นการเก้ถือเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่หญิงมีครรภ์จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด รวมทั้งเมื่อเริ่มรู้ว่าตั้งครรภ์ต้องห้ามรับประทานอาหารที่แสลง

พิธีกรรมระหว่างการตั้งครรภ์และคลอดบุตรจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทราบว่าชาวเมียนมีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ จนถึงตายไปแล้ว ซึ่งในระหว่างการตั้งครรภ์ของผู้หญิงเมียนจำต้องมีพิธีกรรมต่าง ๆ อีกมากมาย ตามแต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือตามแต่ตัวของผู้หญิงที่ตั้งครรภ์เอง พิธีกรรมที่หญิงสาวชาวเมียนจำเป็นต้องประกอบพิธีกรรม คือ ถ้าหากหญิงที่ตั้งครรภ์มีสุขภาพกายไม่ค่อยแข็งแรง จะต้องทำพิธีกรรมบน “โหว้เซี้ยแซงหญุ่น” ไว้เพื่อให้ลูกที่เกิดมามีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง คลอดง่าย และถ้าหากหญิงที่ตั้งครรภ์เคยแท้งลูกมาก่อนต้องทำ

พิธีกรรม “ออนละจ๊าบ” เพื่อป้องกันการแพ้ลูกอีก และหญิงตั้งครรภ์ 5 เดือนขึ้นไปจนถึงก่อนคลอด จะต้อง “ไจ้เซด” หรือช่วยหญิงตั้งครรภ์ “จ๊าเจี้ยว” เมื่อถึงกำหนดคลอดจะได้ไม่มีอันตรายถึงชีวิตทั้งแม่และลูก หลังจากคลอดแล้ว 5 วัน ต้องทำพิธี “เจ็ย ละ จ๊าบ หยุ่น” (แก๊บน) ที่ได้บนไว้ และเมื่อคลอดแล้วต้องประกอบพิธีกรรม “ทิม เมียน คู้” คือ การแยกชื่อฝ่ายสาวจากผีตระกูลของฝ่ายสาวไปเข้าผีตระกูลของฝ่ายชายเพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีบ้าน หรือบรรพบุรุษรับรู้ว่ามีสมาชิกในบ้านเพิ่มขึ้น ให้ปกป้องคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป โดยเฉพาะในเด็ก ก้อย่าได้เจ็บป่วยให้เลี้ยงง่าย ไม่อแง จะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมแต่ละอย่างจะมีความเชื่อ ความหมายที่แตกต่างกันตามแต่ละช่วงของการตั้งครรภ์และการคลอดลูก ซึ่งชาวเมียนจะให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมนี้ทั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมที่ชนเผ่าเมียนปฏิบัติสืบทอดต่อกันมานั้น ล้วนเป็นสิ่งชนเผ่าเมียนเชื่อว่าหากปฏิบัติตามความเชื่อและประกอบพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดจะทำให้หญิงสาวที่ตั้งครรภ์มีสุขภาพแข็งแรง คลอดง่าย ไม่มีอันตรายใด ๆ เวลาที่คลอด เพราะชนเผ่าเมียนเชื่อว่า หญิงสาวที่คลอดลูกปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดแล้วจะส่งผลให้เด็กที่จะคลอดออกมามีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ร่างกายครบสมบูรณ์ เลี้ยงง่าย ไม่เจ็บป่วยง่าย เนื่องจากมีบรรพบุรุษช่วยคุ้มครองอยู่

การคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอดบุตร

การคลอดบุตรของชาวเมียนจะแตกต่างกันทั้งในอดีตและปัจจุบัน นั่นคือ การคลอดบุตรในอดีตมีความเสี่ยงทั้งมารดาและเด็กเนื่องจากการเสียชีวิตหลังคลอดด้วยโรคบาดทะยักเนื่องจากในอดีตชาวบ้านไม่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยแม้แต่กรไกร ชาวเมียนต้องใช้เปลือกไม้ไฟในการตัดสายรก ซึ่งเป็นต้นเหตุของที่ทำให้เด็กติดเชื้อและเสียชีวิตในที่สุด เนื่องจากห่างไกลจากโรงพยาบาลและการพบแพทย์ การคลอดส่วนใหญ่แล้วจึงต้องพึ่งหมอตำแยในการทำคลอด ซึ่งต่างจากปัจจุบันด้วยความทันสมัยของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาตนเองของชนเผ่าเมียน จึงทำให้การคลอดบุตรของชนเผ่าเมียนมีความปลอดภัยและทันสมัยมากขึ้น รวมทั้งชาวเมียนรุ่นใหม่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพแม่และลูกตั้งแต่อยู่ในครรภ์และหลังคลอด ฉะนั้นจะเห็นว่าชาวเมียนรุ่นใหม่จะมีการวางแผนการฝากครรภ์กับแพทย์ที่ไว้ใจได้และเลือกที่จะฝากพิเศษเพื่อที่จะได้รับการดูแลในการคลอดบุตรเป็นพิเศษ แม้ว่าชาวเมียนจะมากคลอดบุตรที่มีความปลอดภัยและทันสมัยก็ตามแต่ชาวเมียนก็ยังไม่ละเลยความเชื่อในการดูแลหลังคลอด ซึ่งชาวเมียนจะมีข้อห้ามข้อปฏิบัติต่าง ๆ มากมายที่หญิงสาวผู้คลอดบุตรต้องปฏิบัติตาม

ด้านอาหารและยาสมุนไพรหลังคลอดบุตรหญิงสาวจะต้องระมัดระวังในการรับประทานอาหารเป็นอย่างมากเนื่องจากว่าเมื่อรับประทานอาหารที่แสงแล้วอาจทำให้เกิดเจ็บป่วยและเป็นโรคต่าง ๆ ตามมาที่หลังได้ ดังนั้นชาวเมียนจะต้องเลือกรับประทานที่ปลอดภัยเท่านั้น ขณะเดียวกันชาวเมียนก็จะมีการใช้ยาสมุนไพรควบคู่กับการรับประทานที่ปลอดภัยเพื่อเป็นการบำรุงร่างกายให้แข็งแรง และเป็นการเพิ่มน้ำนม สมุนไพรที่ชาวเมียนใช้ในการดูแลหลังคลอดบุตรจะเป็นยาสมุนไพรที่ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องยาสมุนไพรเป็นผู้แนะนำให้อาบและรับประทานยาสมุนไพรที่เรียกว่า “เคียว่อมและคิวกาม” การใช้ยาสมุนไพรทั้งอาบและรับประทาน ทั้งนี้การใช้ยาสมุนไพรนี้ปฏิบัติต่อกันมาตั้งแต่อดีตแล้ว และยาสมุนไพรในปัจจุบันจะมีปลูกตามบ้านเรือนและบางชนิดก็จะเก็บจากป่า ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่จะสามารถบอกได้ว่าสมุนไพรชนิดใดมีสรรพคุณอย่างไร

การคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอด แม้ว่าชนเผ่าเมียนจะมีการคลอดบุตรที่สะดวกสบายและมีความปลอดภัยมากขึ้นก็ตามแต่การดูแลหลังคลอดด้วยการใช้ยาสมุนไพรและไม่รับประทานอาหารที่แสงนั้นชนเผ่าเมียนก็ไม่ทิ้งความเชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เพราะเชื่อว่าถ้าการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจะทำให้หญิงสาวแรกคลอดมีน้ำนมมากเพียงพอกับความต้องการของลูก รวมทั้งจะทำให้ทั้งแม่และลูกมีร่างกายที่แข็งแรงด้วยการรับประทานและอาบน้ำยาสมุนไพรและลูกจะไม่เจ็บป่วยหรือท้องเสียหากแม่ไม่รับประทานอาหารที่แสง

ด้านบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เนื่องจากชนเผ่าเมียนอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ จึงทำให้สมาชิกในบ้านมีจำนวนมาก เมื่อมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น ทุกคนในบ้านจะให้ความรักความเอ็นดู ผู้ที่บทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ เริ่มตั้งแต่ผู้ที่มีอาวุโสมากที่สุดในบ้านคือปู่และย่า จะทำหน้าที่ในการสอนสิ่งต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม ข้อควรปฏิบัติที่คนในสมัยก่อนปฏิบัติกัน และในขณะเดียวกันก็จะช่วยดูแลแทนผู้ปกครองเด็ก ต่อมาคือพ่อแม่ของฝ่ายสามี แม่ฝ่ายชายจะเป็นผู้มีบทบาทในการจัดเตรียมอาหาร อาบน้ำให้หลาน และสอนวิธีการต่าง ๆ ให้กับลูกสะใภ้ และเป็นผู้ดูแลหญิงคลอดลูกอย่างใกล้ชิด ส่วนพ่อของฝ่ายชาย จะเป็นผู้หาหมอผี หรือผู้ประกอบพิธีกรรมรวมทั้งการเตรียมสิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม สามีเป็นผู้หารายได้จุนเจือครอบครัว ส่วนผู้เป็นแม่มีหน้าที่หลักคือดูแลลูกให้ดีที่สุด ฉะนั้นในครอบครัวของชาวเมียนจะไม่มี การแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ทุกคนจะช่วยกันดูแลเด็ก แต่หน้าที่หลัก ๆ ในการดูแลเด็กคือผู้ที่เป็นพ่อแม่ของเด็ก

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยนจากการบอกเล่าพบว่า ในอดีตนั้นชนเผ่าเมี่ยนไม่มีรูปแบบการเลี้ยงดูลูก เนื่องจากความยากจน และสภาพความเป็นอยู่ที่ลำบาก การเลี้ยงดูลูกก็เลี้ยงดูตามสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวและสภาพแวดล้อม การเลี้ยงดูมุ่งให้ลูกชายเติบโตมาแล้วสามารถช่วยประอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ ส่วนผู้หญิงมีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนน้อย จึงต้องทำงานบ้านและเย็บปักผ้าชนเผ่าเมี่ยนเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างจากในปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงดูมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยการเลี้ยงดูจึงมีรูปแบบที่มีความเข้มงวดบ้างในบางครั้งในบางเวลาทำให้ลูกได้เล่นอย่างอิสระแต่ผู้ปกครองจะมีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กในเรื่องของการให้ลูกได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบ และมีความเข้าใจในพัฒนาการของลูกบ้างจึงมีการสรรหาสิ่งต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก มีการเลี้ยงดูลูกด้วยเหตุและผลและมุ่งเลี้ยงดูลูกให้ลูกมีโอกาสในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เนื่องจากผู้ปกครองรุ่นใหม่มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนและเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ จึงได้ความรู้จากสื่อเหล่านี้มาประยุกต์กับการเลี้ยงดูลูกของตนเองตามสภาพความเป็นจริงที่สอดคล้องกับบริบทของครอบครัว ดังนั้นรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าเมี่ยนจะเลี้ยงดูลูกแบบอิสระทั้งในด้านความคิด การเล่น แต่ในบางครั้งผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนก็จะเข้มงวดกับเด็ก ในเรื่องของวินัย เพื่อเป็นการฝึกเด็กตั้งแต่ยังเล็ก ๆ

ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและการดูแลสุขภาพของเด็ก

นอกจากการดูแลสุขภาพหลังคลอดของมารดาแล้ว การดูแลบุตรหลังคลอดชนเผ่าเมี่ยนก็ให้ความสำคัญไม่แพ้กันโดยเฉพาะในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารที่สำคัญของเด็กแรกเกิดนั่นคือ นมแม่ แต่หากแม่ไม่มีนมแม่ชาวเมี่ยนก็จะให้ลูกดื่มนมผงสำเร็จรูป และให้ลูกดื่มนมจากจากคุณแม่ท่านอื่น เมื่อลูกเริ่มโตผู้ปกครองจะให้อาหารอื่นร่วมกับการดื่มนม เช่น ก๋วยเตี๋ยว ข้าวสวย นมผงสำเร็จรูปและนมชนิดอื่น ๆ ตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและตามฐานะของครอบครัว หากเด็กที่เกิดกับผู้ปกครองที่มีฐานะดีก็จะได้รับอาหารที่ดีและมีประโยชน์มากกว่าเด็กที่เกิดในครอบครัวที่มีฐานะยากจน แม้ว่าชาวเมี่ยนจะเลี้ยงดูตามสภาพครอบครัวที่จะเอื้ออำนวยก็ตามแต่ผู้ปกครองชาวเมี่ยนก็จะสรรหาสิ่งที่ดีที่สุดมอบให้กับลูกของตนเอง

ด้านการนอนหลับ พบว่าในช่วงแรกเกิดเด็กจะใช้เวลาสำหรับการนอนหลับวันละ 8- 10 ชั่วโมง ลักษณะการนอนก็จะขึ้นอยู่กับเด็กแต่ละคนและสถานที่ที่ต่างกัน เช่น นอนบนที่นอน การนอนในเปล นอนบนตักแม่หรืออ้อมกอดของแม่ และสะพายหลัง แต่ผู้ปกครองชาวเมียนมาแล้ว ต้อง การให้ลูกนอนกับเบาะนอน เพราะเป็นการฝึกให้ลูกชินกับการนอนบนที่นอน เพราะผู้ปกครองชาวเมียนที่เป็นผู้หญิงแล้วการรับผิดชอบต่องานบ้านงานเรือนเป็นสิ่งที่พึงกระทำ ฉะนั้น หากต้อง มาสะพายลูกบนหลัง หรืออ้อมลูกหลังแล้ว ก็ไม่สะดวกในการทำงานบ้านงานเรือน และเมื่อลูก เริ่มโตขึ้นการพักผ่อนก็น้อยลง จะนอนวันละ 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง และนอนวันละ 3-4 ชั่วโมง เนื่องจากเด็ก ๆ ให้ความสำคัญกับการเล่นและเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ในวัยเดียวกันและต่างวัย อีกทั้งยังอยู่ใน ช่วงวัยที่ต้องเข้าโรงเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ฉะนั้นเมื่อลูกอยู่บ้านการ พักผ่อนจึงอยู่ในความดูแลของผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กที่จะให้เด็ก ๆ ได้นอนหลับอย่างเพียงพอ เมื่อตื่นขึ้นมาลูกก็พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข

ด้านการขับถ่าย ผู้ปกครองกล่าวว่าการขับถ่ายเป็นไปตามปกติแต่ในบางครั้งเมื่อลูกเกิด อาการท้องเสีย ท้องผูกการขับถ่ายก็จะเปลี่ยนไป เมื่อลูกท้องเสียแล้วส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะ ใช้การ รักษาด้วยยาแผนปัจจุบันที่มีขายตามร้านขายยา สถานที่เด็กจะขับถ่ายเมื่อยังอยู่ในวัยแรกเกิด - 3 ปี ผู้ปกครองจะใช้ผ้าอ้อมเด็กเนื่องจากเด็กยังเล็กยังไม่สามารถบังคับการขับถ่ายของตนเองได้ และ ในบางครั้งก็มีการฝึกให้ลูกได้ ฉี่ หรือ อี โดยการสังเกตอาการที่แสดง เช่น ลูกปวดท้องต้องการ อุจจาระ สีหน้าของเด็กก็จะเปลี่ยนไปผู้ปกครองก็จะอุ้มลูกและฝึกให้ลูกได้ขับถ่าย สำหรับการ ปัสสาวะแล้วผู้ปกครองจะฝึกเรื่อย ๆ การฝึกปัสสาวะของชาวเมียนเรียกว่า “ ลี ” และเมื่อลูกโตขึ้น ผู้ปกครองก็จะฝึกให้ลูกได้ขับถ่ายเองโดยการเข้าห้องน้ำ โดยที่มีพ่อแม่คอยดูแลอย่างใกล้ชิดและ คอยสอนวิธีการขับถ่ายให้ลูก ๆ

สำหรับด้านการดูแลสุขภาพสะอาดของร่างกาย พบว่าตามสภาพความเป็นอยู่ของชนเผ่าเมียน แล้วการดูแลสุขภาพสะอาดของร่างกายเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองชาวเมียนให้ความสำคัญพอสมควร แม้ว่าจะไม่สะอาดสะอาดเหมือนเช่นเดียวกับการดูแลสุขภาพสะอาดของผู้ปกครองในชุมชนเมือง แต่ผู้ปกครองชาวเมียนก็จะดูแลสุขภาพสะอาดของร่างกายตั้งแต่การอาบน้ำ การสระผม แปรงฟัน ตัดเล็บ ตัดผม ตามความเหมาะสมของช่วงวัย นั่นคือ ในช่วงแรกเกิด - 3 ปี การดูแลสุขภาพสะอาด ของร่างกายจึงเป็นไปอย่างละเอียดอ่อน เนื่องจากเด็กยังเล็กและมีภูมิต้านทานน้อย และเมื่อลูก เติบโตขึ้นอยู่ในช่วงวัย 3 - 6 ปี ผู้ปกครองชาวเมียนก็จะฝึกให้ลูกได้ดูแลตนเองในเบื้องต้น และดูแล ตนเองในเรื่องที่ถูก ๆ สามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ เช่น การแปรงฟัน การอาบน้ำ แม้ว่าผู้ปกครองชาว

เมียนจะให้ลูกได้ฝึกที่จะช่วยเหลือตนเองได้ แต่เด็กที่อยู่ในช่วงวัยนี้ก็ต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด

ด้านการดูแลในเรื่องของเสื้อผ้า ของใช้ของเด็ก ๆ เนื่องจากเด็กยังอยู่ในช่วงวัยเด็ก ยังเล็กเกินในสำหรับการการเลือกซื้อ หรือเลือกเสื้อผ้าเอง ฉะนั้นการเลือกเสื้อผ้า ของใช้ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของวันเด็กแล้ว ผู้ปกครองจะเป็นผู้เลือกให้แต่สำหรับการสวมใส่เสื้อผ้าในช่วงแรกเกิด - 3 ปี ผู้ปกครองจะเป็นผู้สวมให้รวมทั้งการดูแลซักผ้าแต่เมื่อลูกสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ซึ่งอยู่ในช่วงวัย 3 - 6 ปี ผู้ปกครองจะคอยฝึก คอยสอนให้ลูกสามารถสวมใส่เสื้อผ้าโดยที่ผู้ปกครองคอยดูแลอยู่ใกล้ และในบางโอกาสเด็ก ๆ สามารถเลือกเสื้อผ้าและของใช้ที่ตนเองชอบอย่างอิสระ ส่วนการดูแลและความสะอาดของเสื้อผ้าและของใช้แล้วผู้ปกครองจะเป็นผู้ซักและเก็บให้กับเด็ก ๆ โดยแยกการซักออกจากของผู้ปกครอง เช่นเดียวกับการเก็บเสื้อผ้าเมื่อตากแห้งแล้วผู้ปกครองก็จะเก็บใส่ตะกร้าและเก็บไว้ในตู้หิ้งนอน สำหรับครอบครัวที่มีฐานะดีและมีที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ก็จะแบ่งห้องสำหรับเก็บเสื้อผ้าหรือเป็นห้องแต่งตัวต่างหาก เช่นเดียวกับการเลือกคุณภาพของเสื้อผ้าและของใช้ในครอบครัวที่มีฐานะดีคุณภาพของเสื้อผ้าและของใช้ย่อมดีกว่าครอบครัวที่มีฐานะยากจน

ด้านการเล่นเนื่องด้วยลักษณะการตั้งบ้านตามไหล่เขา รวมทั้งการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย เช่นเดียวกับชนเผ่าอื่น ๆ การเล่นของเด็กชนเผ่าเมียนในช่วงอายุแรกเกิด- 3 ขวบนั้น ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะดูแลอย่างใกล้ชิดและให้ลูกเล่นใกล้กับผู้ปกครอง เช่น การคลานเพื่อคว้าสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การเล่นกระป๋องแป้ง การเล่นถ้วย ช้อน และผู้ปกครองจะพาเด็กไปวิ่งเล่นตามหมู่บ้านร่วมกับเด็กและดูแลอย่างใกล้ชิด เมื่ออายุอยู่ใน ช่วงวัย 3-6 ขวบแล้ว การวิ่งเล่นก็จะเป็นไปอย่างอิสระมากขึ้น การเล่นส่วนใหญ่ก็จะเล่นกับเพื่อนทั้งรุ่นเดียวกันและต่างวัยกันและบางทีก็เล่นคนเดียว ด้วยการ วิ่งเล่น ปีนต้นไม้ เล่นของเล่น เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นดิน ตามรอบบ้าน เล่นตามสภาพของชุมชนและวิ่งเล่นมากกว่าการเล่นของเล่นชนิดอื่น ๆ

ด้านการดูแลเมื่อเจ็บป่วย จากการสอบถามผู้ปกครองถึงวิธีการดูแลรักษาไข้หวัด ทำให้ทราบว่าวิธีการดูแลเด็กเมื่อยามเจ็บป่วยก็คือ จะซื้อยาลดไข้จากร้านขายยามาทานเอง เช็ดตัวให้ใช้ลด สวมเสื้อผ้าที่หนา ๆ และพักผ่อนให้มาก ๆ หรือในบางครั้งจะใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้านในการรักษา เช่น การเบทาอาการตัวร้อนด้วยการห่อหาม (สมุนไพรในการรักษาอาการตัวร้อน) แต่ถ้ายังไม่หายก็จะพาไปพบแพทย์ ที่สถานอนามัยบ้านยาง และถ้าลูกเจ็บป่วยมาก จะพาไปให้แพทย์ที่

โรงพยาบาล ประจำอำเภอฝาง ส่วนการเจ็บป่วยด้วยโรคอื่น ๆ จะไม่ค่อยพบ ไม่ว่าจะเป็นในด้านสุขภาพ เด็กชนเผ่าเมี่ยนส่วนใหญ่จะแข็งแรงสมวัย สังเกตได้จากที่เด็กวิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ อย่างมีความสุข นอกจากการดูแลสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วยแล้ว มีอีกประการหนึ่งที่เป็นการป้องกันการเจ็บป่วยให้เด็ก นั่นคือ ผู้ปกครองจะพาเด็กไปรับวัคซีนตามที่แพทย์นัด ณ สถานีอนามัยบ้านยาง จึงทำให้เด็กชนเผ่าเมี่ยนได้รับวัคซีนครบตามกำหนด และไม่ค่อยป่วยเป็นโรคอื่น ๆ ที่รุนแรง ทำให้ผู้ปกครองดูแลสุขภาพได้ง่าย และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายให้ครอบครัว เด็กก็มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง แม้ว่าการเจ็บป่วยบางครั้งผู้ปกครองจะเชื่อว่าสาเหตุมาจากสิ่งเร้าลับที่มองไม่เห็นจึงทำให้ผู้ปกครองจะต้องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ลูกปลอดภัยจากภัยอันตรายและหายจากอาการเจ็บป่วย

การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

ด้านการแสดงความรักและการเอาใจใส่ สิ่งที่ยึดมั่นคือครอบครัวชนเผ่าเมี่ยน เป็นครอบครัวที่อบอุ่น เนื่องจากสมาชิกทุกคนจะอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันทุกวันในช่วงเวลาเย็นหลังกลับจากการประกอบอาชีพจึงทำให้ครอบครัวชนเผ่าเมี่ยนสามารถแสดงความรัก ความผูกพันที่มีต่อลูกด้วยการกอด หอมแก้ม และบอกรัก รวมทั้งการเลี่ยมดูลูกบนพื้นฐานของครอบครัวที่รักและเข้าใจกัน โดยที่ไม่ทะเลาะหรือตบตีให้ลูกเห็นที่จะกระทบกับจิตใจของลูกได้ อีกทั้งในวันว่างจากการทำงานสวนหรืองานบ้าน ผู้ปกครองก็จะให้เวลาลูกด้วยการด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ดูโทรทัศน์ ร้องเพลง เล่นด้วยกัน เล่นดินเหนียว สิ่งเหล่านี้ก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจที่จะสามารถทำให้ครอบครัวชนเผ่าเมี่ยน โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยมีความสุข จากความรักและความอบอุ่นที่ผู้ปกครองมอบให้

การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

ด้านสังคม เนื่องจากชนเผ่าเมี่ยนอยู่กันแบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ฉะนั้นการเรียนรู้การเข้าสังคมของเด็ก ๆ จึงเกิดขึ้นตั้งแต่เล็ก ๆ โดยที่ผู้ปกครองจะพาเด็ก ๆ ไปร่วมกิจกรรมของชุมชนที่จัดขึ้นรวมทั้งงานประเพณี พิธีกรรม หรืองานมงคลต่าง ๆ อีกทั้งการไปมาหาสู่ซึ่งกันระหว่างผู้คนในหมู่บ้าน จึงทำให้เด็กได้มีเพื่อนทั้งในวัยเดียวกันและคนละวัยกันจึงทำให้เด็กได้เรียนรู้การเป็นพี่เป็นน้องและเป็นเพื่อนในเวลาเดียวกัน

ด้านการเรียนรู้วัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมของชนเผ่าเป็นสิ่งสวยงามที่บรรพบุรุษสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าวัฒนธรรมบางอย่างจะสูญหายไปกับกาลเวลา แต่สำหรับการเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็กชนเผ่าเมี่ยน มาจากผู้ปกครองที่เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับเด็กได้ นั่นคือ ความเป็นตัวตนของชนเผ่าเมี่ยน การแต่งกาย และพิธีกรรมต่าง ๆ แม้ว่าเด็กยังเล็กและยังไม่เข้าใจถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็ตามแต่ผู้ปกครองก็คิดว่าสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้นี้จะซึมซับให้กับเด็กทุก ๆ วัน จะทำให้เด็กมีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชนเผ่าเมี่ยนได้ สำหรับการเล่นร่วมกับเพื่อนก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้ปกครองเด็กชนเผ่าเมี่ยนในการเข้าสังคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ต่างวัยเพื่อเรียนรู้ ถึงการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การแบ่งปันและการเสียสละ เป็นต้น

การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

ด้านสติปัญญาด้วยสภาพความเป็นอยู่ตามชนบท การส่งเสริมด้านสติปัญญาของผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนที่ส่งเสริมให้เด็กตามความเหมาะสมกับสภาพของครอบครัว สิ่งที่ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนจะส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้ นั่นคือ การหาของเล่น และสื่อต่าง ๆ มาให้ลูก เช่น โปสเตอร์อักษรภาษาอังกฤษ พ้ายชนะไทย แผ่นซีดี เพลงเด็ก นิทาน และบล็อกต่าง ๆ มาให้ลูกได้เล่น การได้ฝึกอ่านก่อนนอน หรือวันเวลาที่อยู่บ้านกับผู้ปกครอง แต่ในครอบครัวที่มีฐานะทางครอบครัวไม่ด้นัก การส่งเสริมก็เป็นไปตามสภาพครอบครัว และหน้าที่ส่วนใหญ่จึงต้องเป็นครูที่ต้องส่งเสริมให้กับเด็ก ๆ ฉะนั้นสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กจึงเป็นบริเวณรอบ ๆ บ้านทั้งที่เป็นกองดินทราย ด้วยการนำของเหลือใช้ เช่น กล้องแป้ง ถ้วยช้อน ทัพพี ที่ไม่ใช่แล้ว มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ ดังนั้นสื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนจะเป็นของจริงที่อยู่แวดล้อมเด็ก ๆ เด็กชนเผ่าเมี่ยนจึงมีโอกาสเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมากกว่าการเรียนรู้จากสื่อที่เป็นพลาสติกที่ต้องซื้อมา

ด้านการส่งเสริมภาษา ด้านการพัฒนาภาษาของเด็กชนเผ่าเมี่ยนนั้น เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไปจึงทำให้การสื่อสารด้วยภาษาไทยกลางและภาษาพื้นเมืองเป็นสิ่งผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยนปฏิบัติ ฉะนั้นจึงทำให้เมื่อลูกแรกเกิดและเริ่มเจริญเติบโต จะคุ้นชินกับการใช้ภาษาไทยกลางและภาษาพื้นเมืองมากกว่าการได้สื่อสารด้วยภาษาเมี่ยน จะมีเพียงแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ในครอบครัวเท่านั้นที่จะสื่อสารกับเด็ก ๆ จึงทำให้พบว่าเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนรุ่นใหม่ใช้ภาษาไทยกลางและภาษาพื้นเมืองในการสื่อสารกับผู้ปกครองและบุคคลรอบข้างมากกว่าการสื่อสารด้วยภาษาเมี่ยน แม้ว่าเด็กชนเผ่าเมี่ยน จะมีความเข้าใจภาษาเมี่ยน แต่บางคนไม่สามารถโต้ตอบกับผู้ปกครองหรือบุคคลรอบ

ข้างได้ ทำให้เห็นว่าพัฒนาการทางภาษาของเด็กชนเผ่าเมี่ยนนั้นได้รับการพัฒนาและส่งเสริมตั้งแต่เด็ก ๆ ส่งผลให้เด็กเรียนรู้ภาษาที่สองได้ดีกว่าภาษาแม่แต่ผู้ปกครองก็เชื่อว่าเมื่อลูกถึงวัยที่เหมาะสมจะสามารถสื่อสารด้วยภาษาเมี่ยนได้ด้วยตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ในด้านของพิธีกรรมการหมั้น การแต่งงานและความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ นั้นแม้ว่าผู้ปกครองจะจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีอันดีงามของชนเผ่าเมี่ยน แต่สิ่งผู้ปกครองได้ปฏิบัติกันนั้นมีเพียงผู้เชื้วชาญ ผู้อาวุโสเท่านั้นที่คอยสอน คอยบอกให้ทำ อะไรบ้าง หากหมั้นของผู้เชื้วชาญผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้อาวุโสแล้ว คนรุ่นหลังจะเรียนรู้ประเพณีเหล่านี้จากใคร ดังนั้นชาวเมี่ยนรุ่นใหม่จึงควรศึกษาอย่างจริงจังหรือผู้เชื้วชาญควรถ่ายทอดกับคนรุ่นหลังให้สืบทอดประเพณีอันดีงามนี้สืบทอดไป หรือจัดสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ไว้ในหมู่บ้านเพื่อจะให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่ออันดีงามเหล่านี้ไว้

2. ด้านวิถีการดำเนินชีวิต เรื่องการคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอดบุตรในประเด็นของ ยาสมุนไพรชาวเมี่ยนที่ใช้หลังคลอดบุตรใหม่ ๆ จะมีการทานยาสมุนไพรและอาบสมุนไพร ซึ่งเป็นยาสมุนไพรที่หาได้ตามท้องถิ่นและแต่ละชนิดมีสรรพคุณที่แตกต่างกันตามที่ผู้เชื้วชาญเป็นผู้บอกกล่าวต่อ ๆ กันมาเท่านั้น ควรจะมีหน่วยงานที่มีความรู้ในเรื่องของยาสมุนไพรโดยตรง เป็นผู้บ่งบอกถึงสรรพคุณต่าง ๆ อย่างชัดเจน รวมทั้งขนาด ปริมาณการใช้ วิธีใช้ที่ชัดเจน เพื่อเป็นข้อมูลให้ชาวเมี่ยนได้ใช้ยาสมุนไพรได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และปลอดภัยมากที่สุด

3. ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน ดังนี้

ด้านความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครอง เนื่องจากชาวเมี่ยนจะส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กตามความรู้ที่ผู้ปกครองได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างบ้างและตามความเชื่อและวิถีการปฏิบัติที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา ซึ่งก็เป็นสิ่งดีที่ชนเผ่าเมี่ยนสามารถอนุรักษ์ความเชื่อ บางอย่างไว้ได้แต่เพื่อความสมบูรณ์แบบมากที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูชนเผ่าเมี่ยนที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กสมัยใหม่น่าจะหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย อาจารย์ ครู นักวิชาการที่มีความรู้

เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย มาจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือ จัดทำหนังสือเอกสารให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้มีความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้มากขึ้น

ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ในเรื่องของสภาพแวดล้อมแหล่งการเรียนรู้ ผู้ปกครองจะให้เด็กชนเผ่าเมี่ยนได้มีโอกาสเรียนรู้กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างอิสระ ในบางจึงทำให้ผู้ปกครองลืมนึกถึงความปลอดภัยของเด็ก ๆ เช่นการจัดเก็บของมีคม ระบบไฟฟ้า สารเคมีการเกษตร ซึ่งผู้ปกครองไม่มีการป้องกันจึงอาจก่อให้เกิดอันตรายกับเด็ก ๆ ได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้มีอันตรายเกิดขึ้นกับเด็ก ๆ ผู้ปกครองควรมีการจัดวางให้พื้นมือเด็ก หรือจัดสถานที่ที่เก็บไว้อย่างมิดชิดแยกออกจากตัวบ้าน

ด้านการดูแลสุขภาพเด็กเมื่อไม่สบายเพียงเล็กน้อยจึงนิยมรักษาพยาบาลด้วยวิธีง่าย ๆ โดยผู้ปกครองเองรักษาตามประเพณีพื้นบ้านและซื้อยารับประทานจากร้านขายยาต่าง ๆ และเมื่อป่วยหรือไม่สบายหนักจึงจะไปรักษาที่ สถานีอนามัย และโรงพยาบาล ฉะนั้นในการซื้อยารับประทานเองเป็นการเสี่ยงต่อการซื้อยาที่ไม่ตรงกับอาการที่เกิดขึ้นกับเด็ก หรืออาจทำให้เด็กเกิดอาการแพ้ยาหรือดื้อยาหากได้รับประทานในปริมาณที่มาก ๆ จึงควรมีหน่วยงาน เช่น เจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลมาให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา การหาซื้อยามารับประทานหรือจัดทำเอกสารในการแจ้งเตือน ข้อควรระวังในการใช้ยา และที่สำคัญที่สุดผู้ปกครองควรซื้อยาในการรักษาโรคกับแพทย์ หรือได้รับคำแนะนำการใช้ยารักษาโรคจากเภสัชกร

ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านภาษา การสื่อสารของเด็กชนเผ่าเมี่ยนจะใช้ภาษาไทยกลางและภาษาล้านนาในการสื่อสารกับผู้ปกครองและผู้ปกครองก็สื่อสารกับเด็กด้วยภาษาไทยกลางและภาษาล้านนา จึงทำให้เด็กเกิดการคุ้นชินกับภาษาเหล่านี้มากกว่าภาษาเมี่ยนและส่งผลให้เด็กชนเผ่าเมี่ยนพูดภาษาเมี่ยนได้น้อย ดังนั้นผู้ปกครองควรเปลี่ยนพฤติกรรมในการสื่อสารกับเด็กด้วยภาษาเมี่ยนให้มากขึ้น รวมทั้งมีการสอนภาษาเมี่ยนให้มากขึ้นด้วยเช่นกัน ส่วนการเรียนรู้ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาเมี่ยนนั้นให้เด็กไปเรียนรู้จากโรงเรียน เพราะเด็กในช่วงวัยนี้ภาษาเรียนรู้ภาษาที่สองได้คืออยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนเท่านั้น จึงควรจะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนต่อไป
2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาจากกรณีศึกษาหมู่บ้านเดียวเท่านั้น และเป็นหมู่บ้านชนเผ่าเมี่ยนที่ค่อนข้างจะทันสมัยจึงควรศึกษากับชุมชนหรือหมู่บ้านเมี่ยนอื่นที่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นเพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนที่เจอะลึกมากขึ้น
3. ควรศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าอื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าที่ใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กมลนันท์ รังสยาธร. 2543. การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- กองสงเคราะห์ชาวเขา. 2540. ทำเนียบชุมชนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- กุศล สุนทรธาดา. 2541. ทบทวนองค์ความรู้ เรื่องการเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย. สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. บ้านปางควาย. 2550. ประวัติหมู่บ้านปางควาย. เชียงใหม่.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2535. ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- คลังปัญญาไทย. 2550. ปัญหาวิกฤตครอบครัวไทย (Online). <http://www.panyathai.or.th/wiki/Index.php>, 12 กุมภาพันธ์ 2554
- เครือข่ายวัฒนธรรมอัวเมี่ยน. 2545. สารองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอัวเมี่ยน (เข้า). องค์การชุมชนบ้านปางค่า- ปางพริก. พะเยา: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.
- จรรยา สุวรรณทัต. 2539. ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก. เอกสารการสอนชุดพัฒนาการ เด็กและการเลี้ยงดูหน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จินตนา พัฒนพงศ์ธร. 2547. ศึกษาอัตราการเลี้ยงดูด้วยนมแม่และปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงดูนมแม่อย่างเดียวน้อย 4 เดือน. นนทบุรี: สำนักส่งเสริมคุณภาพ กรมอนามัยแม่และเด็ก กระทรวงสาธารณสุข.

ชลาริป สมานิติ. 2549. การพัฒนาภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สาขาปฐมวัยศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:

คณัฏ กล่าแล้ว. 2545. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทยใหญ่: กรณีศึกษาหมู่บ้านสามัคคี จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทัศนียา ไต้ะนิ. 2551. อาหารหลัก 5 หมู่ (Online). <http://ahan-food5.ueuo.com/neuha/mu1.htm>, 12 กุมภาพันธ์ 2554.

ทิพจุฑา สุภิมารส. 2550. การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เขมรถิ่นไทยตามแนวทฤษฎีการสร้างพลังภูมิปัญญาชาวบ้าน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิสนา แคมมณี และคณะ. 2536. หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. หน่วยปฏิบัติการวิจัยการปฐมวัยศึกษา คณะครุศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธันวาท จิตต์สงวน และคณะ. 2551. คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยการเล่านิทาน อ่านหนังสือ และการเล่นกับลูก. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์: กรุงเทพมหานคร.

บุษบง ดันติวงศ์. 2537. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในสังคมไทย. ประมวลสาระชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการศึกษาปฐมวัย เล่มที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปัทมาวดี เลื่องคล. 2551. คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยการเล่านิทาน อ่านหนังสือ และการเล่นกับลูก. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ปรีชา สุกใส. 2541. การศึกษาเจตคติเกี่ยวกับ จริยธรรม ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของ
ครอบครัวที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาการพัฒนาชุมชน, สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตโต). 2536. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
พุทธธรรม.

มงคล จันทร์บำรุง. 2535. ชาวเขาเผ่าเย้า. สถาบันวิจัยชาวเขาเชียงใหม่: กรมประชาสงเคราะห์
กระทรวงมหาดไทย.

มาลินี จำเริญ. 2537. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ความเชื่อและพฤติกรรมของมารดาหลังคลอด.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์การแพทย์และ
สาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.

เยี่ยมลักษณ์ อุดการ. 2545. จิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. เอกสาร
ประกอบการสอนโปรแกรมวิชาการศึกษาศาสตร์ปฐมวัย คณะครุศาสตร์. เชียงใหม่.
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

วรรณวิมล วิเชียรฉาย. 2549. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงดูด้วยนมแม่อย่าง
เดียวนาน 6 เดือนหลังคลอดของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์โรงพยาบาลพระปกเกล้า.
วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า สาขาการพยาบาลครอบครัว: จันทบุรี.

วราภรณ์ รักวิจัย. 2536. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์การพิมพ์.

_____. 2540. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อ แกรมมี.

วีระ บำรุงรักษ์. 2532. คู่มือความเข้าใจวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

ศูนย์ประสานงานพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูง. 2536. ชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ.

ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย. 2549. การใช้แรงงานเด็กภาคประมง ต่อเนื่องประมงเกษตรกรรม และคนรับใช้ในบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพมหานคร: หจก. ศรีบุรณคอมพิวเตอร์-การพิมพ์

สมคิด อิศระวัฒน์. 2542. ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของคนไทย ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร.

สมพงษ์ สระแก้ว. 2544. แนวทางการแก้ปัญหาสุขภาพแรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเกียรติ จำลอง. 2545. ปราชญ์แห่งการรักษาพยาบาลตามจารีตของอีสาน. ข่าวสารสถาบันวิจัยชาวเขา: เชียงใหม่.

สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท.). 2547. องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพของแม่และเด็กชนเผ่าเย้า. โครงการสร้างฐานเด็กเล็กก่อนวัยเรียนบนพื้นที่สูง. เชียงใหม่: มูลนิธิเบอร์นาร์ด แวน เลียร์.

สันทนา อมรไชย. 2548. พีระมิดอาหาร (Online). www.nal.usda.gov/fnic/ffpyr/pyramid.hhtml, 14 สิงหาคม 2553.

สุภาวดี เหลืองขวัญ. 2536. การอยู่ไฟและปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูลูกด้วยนมแม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุภาภรณ์ มาละโรจน์. 2544. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดรวบยอดทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่เรียนกับครูที่ใช้ภาษาแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุมน อมรวิวัฒน์. 2534. การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร.

_____. 2537. ประมวลสาระชุดวิชาทักษะและประสบการณ์พื้นฐาน. สำหรับนักศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุรณี วงศ์ไพบูลย์. 2542. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนปิ่นสรวง
แยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา
การศึกษาและการแนะแนว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรวุฒิ ปัดไธสง. 2545. วัฒนธรรมชุมชน:เงื่อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน.
วารสารพฤกษศาสตร์. 8 (1): 3.

เสาวลักษณ์ สมวงษ์. 2545. ผลของการใช้กิจกรรมการเล่นิทานสองภาษาที่มีต่อความสามารถใน
การใช้ภาษาไทยของเด็กอนุบาลที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา พงศาพิชญ์. 2537. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา.
พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ กาญจนพันธ์. 2544. วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชนใน
การพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุบล วิียงสมุทร. 2537. ความพร้อมทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่น
เรื่องประกอบหุ่นมือ โดยใช้ภาษาไทยกลางควบคู่กับภาษาถิ่นและเด็กปฐมวัยที่ได้จากการ
จัดประสบการณ์การเล่นเรื่องประกอบหุ่นมือโดยใช้ภาษาไทยกลาง. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อำภพร พัววิไล. 2546. ค่านิยม ความเชื่อ เรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขวบปีแรก. การศึกษาเชิง
คุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย.

Bloom B. 1971. **Stability and Change in Human Charecteristics**. New York: John wiley & Sons.

Clark, A. W, D .D. Affonso and T .R. Harris. 1979. **Childbearing A Nursing Perspective**.
2 nd. Philadelphia: F.A. Davis company.

Green, A. W. 1974. **Society: Analysis of life in Modern Society**. New York: McGrew Hill.

Lessow-Hurley, J. 2000. **The Foundations of Dual Language Instruction**. New York:
Longman.

Sears, R. R. et al. 1977. **Patterns of Child Rearing**. New York: Patterson and Company.

ภาคผนวก

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

เรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน:กรณีศึกษาหมู่บ้านปางควาย จังหวัดเชียงใหม่

คำถามเกริ่นนำ

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์
2. อายุของผู้ให้สัมภาษณ์
3. ระดับการศึกษาสูงสุด
4. สถานภาพการสมรสในปัจจุบัน
5. สถานภาพการทำงานในปัจจุบัน
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัวปัจจุบันที่อาศัยอยู่

ด้านข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านปางควาย

1. หมู่บ้านปางควายจัดตั้งขึ้นเมื่อใด เหตุผลในการเลือกทำเลที่ตั้งของหมู่บ้าน
2. กลุ่มบุคคลแรกที่อพยพและมาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้าน
3. อาชีพของคนในชุมชน คืออะไร
4. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน
5. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ ตู้เย็น และยานพาหนะ เริ่มเข้ามามีบทบาทในช่วงใด แล้วสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างไร
6. สถานที่สำคัญ เช่น โรงเรียน สถานีอนามัย เริ่มเข้ามาในหมู่บ้านในช่วงใด ส่งผลอย่างไรกับการเลี้ยงดูเด็กของคนในชุมชน
7. ผู้ชายและหญิงในอดีตมีโอกาสได้เรียนหนังสือหรือไม่ เพราะเหตุใด
8. หากมีโอกาสเรียนหนังสือจบการศึกษาระดับชั้นสูงสุดคืออะไร และหลังจากนั้นจบการศึกษาแล้วคนรุ่นใหม่จะทำอะไรต่อไป
9. ปัจจุบันนี้หมู่บ้านปางควายมีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหน เปลี่ยนแปลงไปในแนวทางไหนอย่างไร โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
10. ความคาดหวังที่อยากเด็กในชุมชนเติบโตไปในแนวทางไหน อย่างไร และอยากเห็นหมู่บ้านปางควายเป็นอย่างไร

ด้านวิธีการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน

1. คำถามเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าเมี่ยน

1. ในแต่ละปีชนเผ่าเมี่ยน มีประเพณีที่สำคัญอะไรบ้าง และจัดขึ้นในช่วงใด
2. ประเพณีแต่ละอย่างมีความสำคัญอย่างไรกับชนเผ่าเมี่ยนและเกี่ยวข้องอย่างไรกับการดำเนินชีวิตและเด็กเรียนรู้ประเพณีต่าง ๆ อย่างไร
3. สถานที่ ที่จะจัดประเพณีที่สำคัญจะจัดขึ้นที่ไหน เพราะเหตุใด
4. เด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยนมีส่วนร่วมในการจัดประเพณีอย่างไร
5. ชาวเมี่ยนมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือไม่ อะไรบ้าง
6. ปัจจุบันประเพณีวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน อย่างไร ส่งผลอย่างไรกับการเลี้ยงเด็กของชนเผ่าเมี่ยน
7. ความคาดหวังที่อยากให้ประเพณีวัฒนธรรมคงอยู่กับหมู่บ้านปางควาย คืออะไร เพราะอะไร

2. คำถามเกี่ยวกับการครอบครัวและ การประกอบพิธีกรรม

1. พ่อแม่แม่เจอกันครั้งแรกที่ไหน รู้จักกันได้อย่างไร
2. ผู้ชายในอดีตมีวิธีการไปมาหาสู่สาวอย่างไร
3. ในการเลือกคู่ชีวิต มีหลักในการเลือกอย่างไร
4. พ่อแม่มีส่วนในการเลือกคู่ให้หรือไม่ เพราะอะไร
5. ระยะเวลาในการคบหาดูใจก่อนการตัดสินใจแต่งงาน
6. พ่อแม่แม่แต่งงานเมื่ออายุเท่าใด
7. มีพิธีกรรมอะไรบ้าง (เล่ารายละเอียดของพิธีกรรมเท่าที่จำได้)
8. หลังจากแต่งงานแล้วย้ายไปอยู่ที่ไหน เพราะเหตุใด
9. หลังแต่งงานมีการวางแผนครอบครัวหรือไม่ เช่น ระยะเวลาการมีบุตร จำนวนบุตร เพศ การเว้นระยะห่างของการมีบุตร และการเตรียมตัวกับการมีบุตร
10. ส่วนใหญ่แล้วชาวเมี่ยนจะมีบุตรประมาณกี่คน เพศที่ต้องการคืออะไร เพราะอะไร
11. ในระหว่างการตั้งครรภ์มีการประกอบพิธีกรรมอะไรบ้าง เหตุผลที่ประกอบพิธีกรรม

12. หลังคลอดจนถึง 6 ขวบ มีการประกอบพิธีกรรมให้แม่และลูกหรือไม่ พิธีกรรมที่ประกอบมีอะไรบ้าง เรียกว่าอะไร และเพราะเหตุใดจึงประกอบพิธีกรรมนี้
13. บุคคลที่จะทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมคือใคร เพราะเหตุใด
14. สิ่งต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีกรรมประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ละชนิดมีความหมายอย่างไร
15. ระยะเวลาในการประกอบพิธีนานเท่าใด

3. คำถามเกี่ยวกับความเชื่อ การคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอด

1. ในระหว่างการตั้งครรภ์มีความเชื่อ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้าม (เก๋) ขวัญเด็ก และความฝันอะไร เพราะอะไรถึงเชื่อเช่นนั้น
2. หญิงตั้งครรภ์จะคลอดบุตรที่ไหน ใครมีบทบาทสำคัญในการดูแลหลังระหว่างคลอด และหลังคลอด
3. หลังคลอดมีการอยู่ไฟหรือไม่ และมีความเชื่อ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้าม ในการอยู่ไฟอย่างไรบ้าง ใช้เวลานานเท่าใดในการอยู่ไฟ
4. พ่อและหญิงหลังคลอดจะปฏิบัติตัวอย่างไรระหว่างอยู่ไฟ
5. อาหารของหญิงแรกคลอดคืออะไร เพราะอะไร
6. เด็กจะกินนมแม่นานเท่าใด เพราะเหตุใด
7. พ่อลูกอ่อนมีบทบาทในการดูแลแม่และลูกอย่างไร
8. ในอดีตเด็กมักจะเจ็บป่วยด้วยโรคอะไร แล้วมีวิธีการรักษาโรคและดูแลเด็กอย่างไร
9. ชาวเมี่ยนมีความเชื่อว่าเด็กเจ็บป่วยมาจากอะไรบ้าง เพราะอะไร
10. คนในครอบครัวมีบทบาทอย่างไรกับการเลี้ยงดูเด็ก
11. ในอดีตเด็กมีของเล่นอะไรบ้าง แหล่งที่มาของเล่นคืออะไร เพราะอะไร
12. ในอดีตมีการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างไร และแนวทางในการเลี้ยงดูเป็นอย่างไร

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยน

เรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าเมี่ยน:กรณีศึกษาหมู่บ้านปางควาย จังหวัดเชียงใหม่

คำถามเกริ่นนำ

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์
2. อายุของผู้ให้สัมภาษณ์
3. ระดับการศึกษาสูงสุด
4. สถานภาพการสมรสในปัจจุบัน
5. สถานภาพการทำงานในปัจจุบัน
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัวปัจจุบันที่อาศัยอยู่

1. คำถามเกี่ยวกับการครอบครัวและการประกอบพิธีกรรม

1. ผู้ปกครองเจอกันครั้งแรกที่ไหน รู้จักกันได้อย่างไร
2. ในอดีตมีวิธีการไปมาหาสู่สาวอย่างไร
3. มีหลักในการเลือกคู่ชีวิตอย่างไร
4. พ่อแม่มีส่วนในการเลือกคู่ให้หรือไม่ เพราะอะไร
5. ระยะเวลาในการคบหาดูใจกันก่อนการตัดสินใจแต่งงาน
6. ผู้ปกครองแต่งงานเมื่ออายุเท่าใด
7. มีพิธีกรรมอะไรบ้าง (เล่ารายละเอียดของพิธีกรรมเท่าที่จำได้)
8. หลังจากแต่งงานแล้วย้ายไปอยู่ที่ไหน เพราะเหตุใด
9. หลังแต่งงานมีการวางแผนครอบครัวหรือไม่ เช่นระยะเวลาการมีบุตร จำนวนบุตร เพศ
การเว้นระยะห่างของการมีบุตร และการเตรียมตัวกับการมีบุตร
10. ส่วนใหญ่แล้วชาวเมี่ยนจะมีบุตรประมาณกี่คน เพศที่ต้องการคืออะไร เพราะอะไร
11. ในระหว่างการตั้งครรภ์มีการประกอบพิธีกรรมอะไรบ้าง เหตุผลที่ประกอบพิธีกรรม
และมีความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด
12. หลังคลอดจนถึง 6 ขวบ มีการประกอบพิธีกรรมให้แม่และลูกหรือไม่ พิธีกรรมที่
ประกอบมีอะไรบ้าง เรียกว่าอะไร และเพราะเหตุใดจึงประกอบพิธีกรรมนี้

13. บุคคลใดเป็นผู้บอกว่าต้องประกอบพิธีกรรม และมีความเชื่อหรือไม่ เพราะเหตุใด
14. บุคคลที่จะทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมคือใคร เพราะเหตุใด
15. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีกรรม หรือไม่ และประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ละชนิดมีความหมายอย่างไร

2. คำถามเกี่ยวกับความเชื่อ การคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอด

1. ในระหว่างการตั้งครรภ์มีความเชื่อ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้าม (เก) ขวัญเด็ก ความฝันอะไรบ้าง เพราะเหตุผลที่เชื่อเช่นนั้น
2. ผู้ปกครองคลอดบุตรที่ไหน ใครมีบทบาทสำคัญในการดูแลหลังระหว่างคลอดและหลังคลอด
3. สายรกสายสะดือเด็กเก็บอย่างไร ใครเป็นผู้เก็บ ระหว่างลูกชาย ลูกสาวมีการเก็บที่เหมือนกันหรือไม่
4. หลังคลอดมีการอยู่ไฟหรือไม่ และมีความเชื่อ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้าม ในการอยู่ไฟอย่างไรบ้าง ใช้เวลานานเท่าใดในการอยู่ไฟ
5. ผู้ปกครองปฏิบัติตัวอย่างไรระหว่างอยู่ไฟ
6. อาหารของผู้ปกครองคืออะไร เพราะอะไร
7. เด็กจะกินนมแม่นานเท่าใด เพราะเหตุใด
8. ผู้ชายมีบทบาทในการดูแลแม่และลูกอย่างไร
9. ในปัจจุบันเด็กมักจะเจ็บป่วยด้วยโรคอะไร แล้วมีวิธีการรักษาโรคและดูแลเด็กอย่างไร
10. ชาวเมี่ยนมีความเชื่อว่าเด็กเจ็บป่วยมาจากอะไรบ้าง เพราะอะไร
11. ในระหว่างการตั้งครรภ์และหลังคลอดมีการใช้ภูมิปัญญาของเมี่ยนอะไรบ้าง เช่น การใช้ยาสมุนไพร
12. สมุนไพรแต่ละชนิดมีคุณสมบัติประโยชน์ต่อแม่และเด็กอย่างไร
13. ปัจจุบันมีการใช้ยาสมุนไพรอยู่หรือไม่ อย่างไร

แนวคำถามและการสังเกตเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยชนเผ่าเมี่ยน

1. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายและการดูแลสุขภาพอนามัยเด็ก

1. เด็กเคยดื่มนมแม่บ้างหรือไม่ เพราะอะไร
2. ถ้าเคยเด็กได้ดื่มนมแม่เป็นระยะเวลานานเท่าใด เพราะอะไร
3. วิธีการให้นมเด็กเป็นอย่างไร เวลาที่ให้นมเด็กเป็นอย่างไร
4. เด็กชายนมหรือยัง ถ้าช่ยแล้วเด็กชายนมเมื่ออายุเท่าไร เหตุผลที่ให้ชายนม วิธีการที่ทำให้เด็กชายนมทำอะไรบ้าง
5. เด็กได้รับอาหารเสริมบ้างหรือไม่ อาหารเสริมที่ได้รับให้เด็กครั้งแรกเมื่ออายุเท่าไร มีอะไรบ้าง เหตุผลที่ให้เพราะอะไร
6. ผู้ปกครองมีการดูแลและรักษาความสะอาดร่างกายเด็กอย่างไร (การอาบน้ำ การสระผม การตัดเล็บ การตัดผม)
7. ผู้ปกครองมีวิธีการดูแลและรักษาความสะอาดที่นอนและเครื่องใช้ของเด็กอย่างไร
8. ผู้ปกครองมีวิธีการดูแลและรักษาความสะอาดเครื่องแต่งกายของเด็กอย่างไร
9. ผู้ปกครองจัดให้เด็กได้นอนเป็นอย่างไร เมื่อไร ระยะเวลาานเท่าไร
10. ผู้ปกครองมีวิธีการดูแลเด็กเวลาเด็กขับถ่ายอย่างไร
11. โรคที่เด็กมักจะเจ็บป่วยได้แก่โรคอะไรบ้าง
12. ผู้ปกครองมีวิธีการดูแลรักษาพยาบาลเด็กเมื่อเด็กเจ็บป่วยอย่างไร เพราะเหตุใด
13. ผู้ปกครองได้พาเด็กไปตรวจสุขภาพ รับภูมิคุ้มกัน หรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด
14. ผู้ปกครองมีความเชื่อเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของเด็กหรือไม่ เพราะอะไร
15. ผู้ปกครองมีการใช้ยาสมุนไพรในการดูแลการเจ็บป่วยของเด็กหรือไม่ เพราะอะไร

2. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

1. ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารเพื่อแสดงความรักความห่วงใยเด็กเป็นอย่างไร มีการสัมผัส กอด หอม พุดคุย หรือ แสดงกริยาท่าทางซึ่งเป็นการสื่อสารภาษาับเด็ก เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การพยักหน้าให้เด็กรับรู้ความรู้สึก หรือไม่อย่างไร
2. ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวมีการจัดสรรเวลาในการดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างไร เพราะเหตุใด

3. ผู้ปกครองและสมาชิกภายในครอบครัวมีการตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างไร
4. ผู้ปกครองทำกิจกรรมอะไรกับเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เช่น การร้องเพลง ดูโทรทัศน์ เป็นต้น
5. กิจกรรมที่ส่วนมากทำในช่วงเวลาใด เพราะอะไร
6. ครอบครัวมีการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้บทบาททางเพศของตนเองและของผู้อื่นอย่างไร
7. ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็กหรือไม่อย่างไร ในด้านการพูดคุย มารยาททางสังคม และการปฏิบัติต่อผู้อื่นในเรื่องต่าง ๆ
8. ครอบครัวมีวิธีการสอนให้เด็กรู้จักวิธีการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างไร
9. เมื่อเด็ก ๆ ทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ สำเร็จ/เมื่อเด็กทำความดี หรือความผิด สมาชิกในครอบครัวมีการตอบสนองอย่างไร
 - 9.1 ผู้ปกครองมีวิธีการเสริมแรงด้วยวาจา ทำทาง และการปฏิบัติอย่างไรบ้าง เมื่อเด็กทำความดี หรือทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ สำเร็จด้วยตนเอง เด็กมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการกระทำของผู้ดูแลเด็กอย่างไร
 - 9.2 ผู้ปกครองมีวิธีการดัดเตือน หรือลงโทษเด็กอย่างไร เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์, เด็กมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการกระทำของผู้ดูแลเด็กอย่างไร
10. ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวส่งเสริมให้เด็กสังเกตและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างไร
11. ผู้ปกครองมีการจัดสภาพแวดล้อมและจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก หรือไม่ อย่างไร
12. ผู้ปกครองมีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กอย่างไร
13. ครอบครัวมีการส่งเสริมให้เด็กเล่นและทำกิจกรรมสนทนากันต่าง ๆ อย่างไร
14. สื่อที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ภายในบ้านมีอะไรบ้าง
15. ครอบครัวมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี การใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาเขียน ค่านิยมของสังคม รวมทั้งศีลธรรมทางศาสนาให้แก่เด็กอย่างไร
16. ครอบครัวมีการส่งเสริมให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและชุมชนอย่างไร
17. ครอบครัวส่งเสริมให้เด็กได้ใกล้ชิดกับศิลปวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้านเช่น ดนตรี ภาษาเขียน การแต่งกายแบบเขียน และการละเล่นของเขียนอย่างไร

3. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ และรูปแบบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กชนเผ่าเมี่ยน

1. คนในครอบครัวมีบทบาทสำคัญอย่างไรกับการเลี้ยงดูเด็ก
2. มีการแบ่งหน้าที่อย่างไรในการเลี้ยงดูเด็ก และใครมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูเด็ก
3. ใครมีบทบาทหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวและรายได้ในการเลี้ยงดูบุตร
4. ครอบครัวชนเผ่าเมี่ยนมีรูปแบบการเลี้ยงดูอย่างไร
5. มีการเรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูกหรือไม่ อย่างไร หน่วยงานที่ให้ความรู้คือ
6. แนวทางการอบรมเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างไร เช่น มีการศึกษาดี ๆ ช่วยงานที่บ้าน มีครอบครัว

ภาคผนวก ค
รายนามผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญชนเผ่าเผ่าเยน

รายนามผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญชนเผ่าเมี่ยน

1. นายจ้อยฮาง แซ่ฟ่าน อายุ 87 ปี
เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน วัฒนธรรมและประเพณี
2. นายพงศกร สมบัติรัตนกร อายุ 75 ปี
อดีตผู้ใหญ่บ้านและผู้เชี่ยวชาญด้านการประกอบพิธีกรรม วัฒนธรรมและประเพณี
3. นายเกษมสันต์ แซ่จ้าว อายุ 67 ปี
เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการประกอบพิธีกรรม วัฒนธรรมและประเพณี
4. นายสุรินทร์ จิรพงษ์ปรีชา อายุ 48 ปี
คุณครูโรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ ๑ และผู้เชี่ยวชาญด้านการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน
5. นางมันกว้าง วัฒนาปรีชา อายุ 70 ปี
ผู้เชี่ยวชาญด้านยาสมุนไพรของชนเผ่าเมี่ยนและหมดยาสมุนไพรประจำหมู่บ้าน
6. นางเหมยดิ่ง แซ่ฟ่าน อายุ 98 ปี
ผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อและการอบรมเลี้ยงดูเด็กในอดีต
7. นางฟามเจียม แซ่ฟ่าน อายุ 70 ปี
ผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อและการอบรมเลี้ยงดูเด็กในอดีต

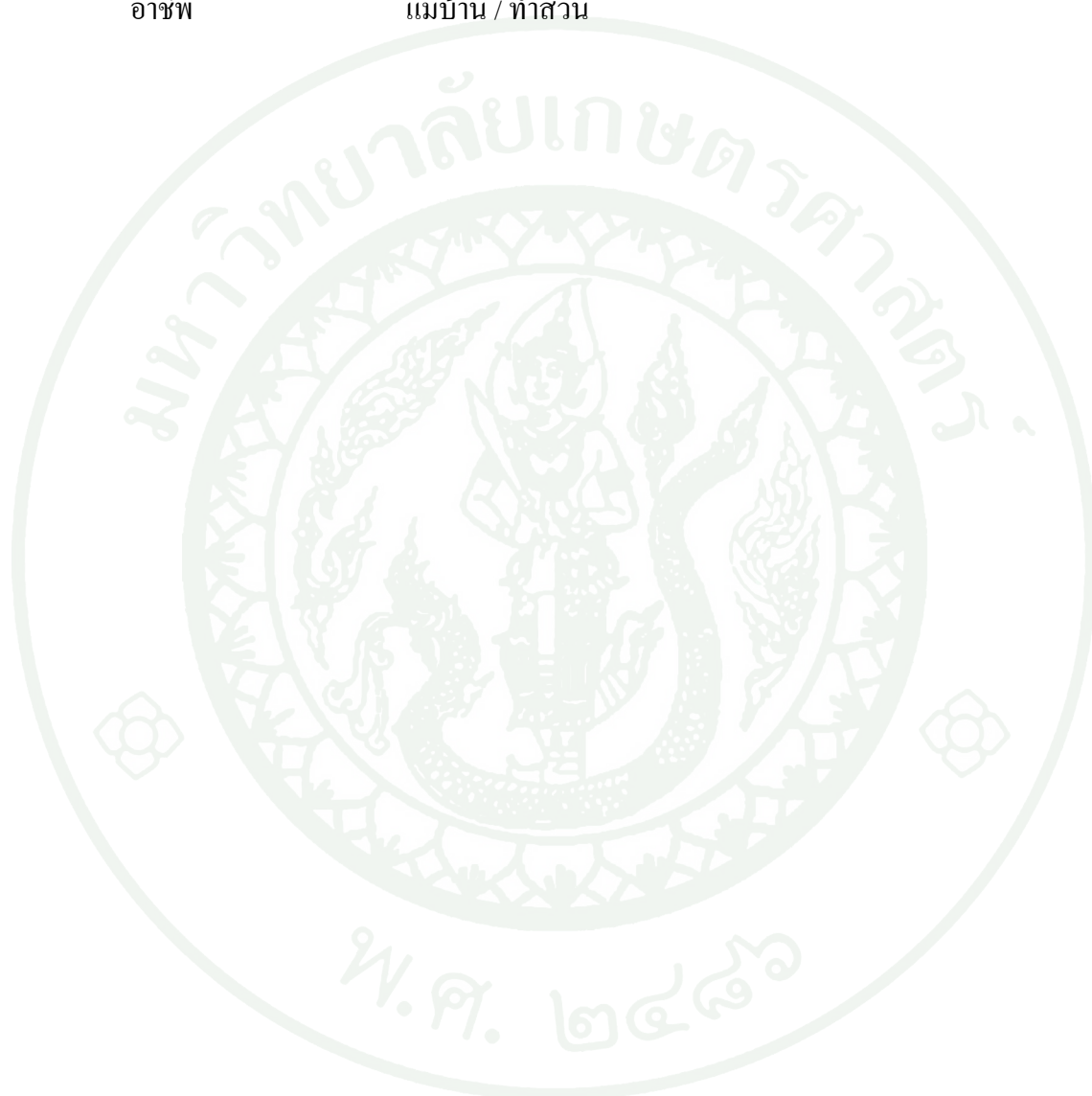

รายนามผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ปกครองชนเผ่าเมี่ยน

1. นางรัตนพร เต็งวานิชกิจติกุล อายุ 36 ปี
 สมรส อายุ 17 ปี
 ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6
 จำนวนบุตร ชาย 2 คน อายุ 19 ปีและอายุ 13 ปี
 หญิง 1 คน อายุ 8 เดือน
 อาชีพ แม่บ้าน / ทำสวน
2. นางอรพิน เกษมพานไพรัตน์ อายุ 31 ปี
 สมรส อายุ 21 ปี
 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3
 จำนวนบุตร ชาย 1 คน อายุ 11 ปี
 หญิง 1 คน อายุ 2 ปี 6 เดือน
 อาชีพ แม่บ้าน / ทำสวน
3. นางอังคณา แสงจันทร์คณาเลิศ อายุ 23 ปี
 สมรส อายุ 18 ปี
 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3
 จำนวนบุตร ชาย 1 คน อายุ 1 ปี 6 เดือน
 อาชีพ แม่บ้าน / ทำสวน
4. นางสาววาสนา พลอยตระกูล อายุ 29 ปี
 สมรส อายุ 20 ปี
 ระดับการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
 จำนวนบุตร หญิง 1 คน อายุ 3 เดือน
 อาชีพ แม่บ้าน / ค้าขาย

5. นางสาวอังคณา แซ่ฟ่าน อายุ 23 ปี
 สมรส อายุ 20 ปี
 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3
 จำนวนบุตร ชาย 1 คน อายุ 3 ปี 6 เดือน
 หญิง 1 คน อายุ 1 เดือน
 อาชีพ แม่บ้าน
6. นางพิมพ์ พิรวรรณเมธาวิ อายุ 39 ปี
 สมรส อายุ 32 ปี
 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่
 จำนวนบุตร ชาย 1 คน อายุ 5 ปี
 หญิง 1 คน อายุ 1 ปี
 อาชีพ แม่บ้าน / ทำสวน
7. นางจิรัฐติกาล สมบัติรัตนกร อายุ 30 ปี
 สมรส อายุ 25 ปี
 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ
 จำนวนบุตร ชาย 2 คน อายุ 1.4 ปีและอายุ 6 ปี
 หญิง 1 คน อายุ 4 ปี
 อาชีพ แม่บ้าน / ค้าขาย
8. นางรัชณี พานพิทักษ์สกุล อายุ 28 ปี
 สมรส อายุ 22 ปี
 ระดับการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ธุรกิจ
 จำนวนบุตร ชาย 2 คน อายุ 6 ปีและอายุ 3 ปี
 อาชีพ แม่บ้าน / งานธุรการ โรงเรียน

9. นางศรินภา ประเสริฐสุด อายุ ปี
 สมรส อายุ 19 ปี
 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3
 จำนวนบุตร ชาย 1 คน อายุ 5 ปี
 อาชีพ แม่บ้าน / ทำสวน

รายนามผู้เฝ้าเพื่อข้อมูล

1. นายภานุ เลียงเทียนหยด
ผู้ประสานงานชนเผ่าเผ่าเมี่ยน สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขา
ในประเทศไทย (ศ.ว.ท.)
2. นายประวัติ เลียงเทียนหยด
รองนายก อบต. ต.แม่งอน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่และเป็นผู้แนะนำข้อมูลหมู่บ้าน
3. นายสันติ วัฒนปรีชา
ผู้นำหมู่บ้านปางควายและผู้แนะนำข้อมูลหมู่บ้าน
5. นางอุบล เลียงเทียนหยด
ล่ามแปลภาษาเมี่ยนให้ผู้วิจัย

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวจันทรา แซ่ลิว
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 14 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด	จ.เชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (เกียรตินิยมอันดับ 1)
ประวัติการทำงาน	โรงเรียนอนุบาลครุณนิมิตวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ ตำแหน่งครูผู้ช่วยสอน โรงเรียนอนุบาลบูรณะศึกษา กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งครูผู้สอน